

ABECEDNÍ SEZNAM VĚCÍ

OBSAŽENÝCH V THEOLOGICKÉ SUMMĚ

A ČASTĚJI POTŘEBNÝCH

PRO ŽIVOT

Sestavili dominikánští bohoslovci v Olomouci

UDÁNÍ MÍST SUMMY SE ČTE TAKTO:

- I. 3, 3 k 1: První Část, otázka třetí, článek třetí, K prvnímu.
Číslo v závorkách jsou stránky Summy.
1. II. znamená První díl Druhé Části.
2. II. znamená Druhý díl Druhé Části.
III. znamená Třetí Část.
D. znamená Doplněk.

Abstraktní a konkrétní v božských je věcně totéž, liší se však rozumem. I. 3, 3 k 1. (25); 40, 1 k 1. (364); 40, 2, 3. (366); 17, 1. (172).

Almužna je skutek, jímž se dá něco potřebného ze soucitu pro Boha. 2. II. 32, 1. (278). - Všeliká pomoc, poskytnutá bližnímu, jest almužna. 2. II. 32, 2. (279). - Almužna je vlastně úkon milosrdenství. Z důsledku je to úkon lásky, a to prostředně; latrů je z rozkazu. 2. II. 32, 1. (278); 9 k 3. (292). - Almužna jest úkon štědrosti, pokud odstraňuje její závalu, totiž nadměrnou lásku k bohatství. Dát almužnu z nadbytku nebo v krajní nouzi je příkaz; jinak se to jen radí. 2. II. 32, 5. (284); 66, 7. (550); 71, 1. (579); 87, 1 k 4. (697). - Almužny duchovní jsou větší než tělesné jednoduše bráno, podle daru, cíle a činu; se zřetelem k něčemu je to však naopak. 2. II. 32, 3. (282); 33, 1. (295); 188, 4. (1442). - Časná odměna nezamýšlená zásluhy neumenšuje, ani chválu almužny, ani jiných skutků, stejně jako nezamýšlená lidská chvála; záměrná však zmenšuje, protože, kdo chce dát almužnu pro marnou chválu, chce, co jest o sobě dobré, s pojmem zla. III. 19, 7 k 2. (172). - Vhodně se počítá obojí almužny sedm druhů. 2. II. 32, 2. (279). - Almužna se má dávat hojně podle možnosti dárce, ale mnohým potřebným, aby někdo nedostával nadbytečně. 2. II. 32, 10. (293); 117, 1 k 2. (908). - Řeholníci nemohou dávat almužny bez dovolení, leda malé, s předpokladem souhlasu. 2. II. 32, 8 k 1. (290). - Sám sobě může udělit almužnu kdokoli, ne sice, že by si něco dal, nýbrž výkonem na sobě, ať už tělesným nebo duchovním. 2. II. 30, 1 k 2. (266); 32, 9 k 3. (292); 106, 3 k 1. (852). - Almužna za stejných okolností má se dávat potřebnějším, lepším, bližším, dobrodincům a dárce duchovních dober. 2. II. 32, 3 k 1. (283); 71, 1. (579); 81, 6 k 2. (644). - Účinnost almužny se oceňuje hlavně podle náklonnosti dárce, s ohledem na podstatnou odměnu; pokud se jedná o odměnu pří-

padečnou a u příjemce, cení se podle velikosti daného, leč že by bylo ochoty mnohem více. 2. II. 32, 9 k 2. (292). - Dvojím způsobem almužna osvobozuje živé od smrtelného hříchu, totiž uchráněním a uzpůsobením k milosti, stejně jako i jiné dobré skutky. 2. II. 154, 2 k 5. (1141). - Almužna je úkon štědrosti. 2. II. 118, 4 k 2. (921); 185, 7 k 1. (1394). - Almužna, k níž se radí, je část dosti učinění, ne však ona příkázaná, která je jejím úvodem. 2. II. 32, 1 k 4. (279). - Nemá se dávat almužna ze svých potřeb, z rodinných a stavovských, nejde-li o změnu stavu, nebo nevyžaduje-li toho nějaká nezbytnost, třeba krajní nouze něčí, nebo Církve, nebo státu. 2. II. 32, 6. (286); 117, 1 k 2. (909). - Nesmí se čekat, až nastane krajní nouze při udělování almužny. Netřeba však na ni pomýšlet, není-li odůvodněno. 2. II. 32, 5 k 3. (286). - Kdokoli, třeba ani vlastník věci, může udělit almužnu tomu, kdo je v krajní nouzi. 2. II. 32, 7 k 3. (289); 8 k 1. (290). - Manželka nemůže udělovat almužnu, leda obecnou a skrovnou, bez mužova souhlasu, umírnění může, když muž o to nedbá, ani toho nezakazuje, dále má-li něco mimo věno, anebo když vydělává. 2. II. 32, 8 k 2. (291).

Analogie je dvojí: pokud některá se účastní nějakých, podle dříve a později, nebo pokud jedno napodobuje druhé. Druhá je v božských, ne však první. I. 13, 5. (113). - Všechny výroky o Bohu a o tvoru jsou analogické, ne však jednoznačné, ani čistě stejnojmenné. I. 13, 5; 6; 7. (113-118); 10. (125); 25, 2 k 2. (248); 29, 4 k 4. (284); 32, 1 k 2. (302). - Analogické je střed mezi jednoznačným a stejnojmenným. I. 13, 5. (113); 10. (125).

Anděl. Andělovo bytí není bytnost. I. 12, 4. (90); 47, 1. (432); 50, 2 k 3. (457); 61, 1. (530). - Bytí andělovo není jeho rozumění. I. 54, 2. (480); 3. (481). - Bytí andělovo není jeho činnost. I. 54, 2. (480). - Andělé byli stvořeni od Boha. I. 61, 1. (530). - Andělé nebyli učiněni hlavně pro člověka. I. 50, 3 k

2. (459). - Andělé byli stvořeni v milosti. I. 63, 3. (552); 62, 5 k 2. (542); 6. (543); 67, 4 k 4. (594); 95, 1 k 3. (851); 109, 1. (945); 2. II. 5, 1. (52-53). - Andělé jsou částí téhož vesmíru s tělesným stvořením, ne však Bůh, jenž je nad celý vesmír. I. 50, 3. (458); 61, 3. (533); 4. (534). Anděl je zcela rozumové přirozenosti, proto musí být všechna jeho činnost podle rozumu. A přece někdy rozumová stvoření, což jsou andělé, liší se od rozumových, někdy však jsou obsažena pod rozumovými. I. 62, 8 k 2. (546); 2. II. 83, 16 k 2. (667). - Anděl je nedělitelný v bytnosti, ne však podle síly, to jest podle předmětu a podle napětí a ochabnutí skutku. I. 53, 1 k 1. (473); 3 k 3. (478). - Kterýkoliv anděl se liší druhem od jiného anděla. I. 10, 6. (77); 47, 2. (434); 50, 4. (460); 62, 6 k 3. (543); 75, 7. (642); 76, 2 k 1. (651); III. 69, 8 k 3. (683). - Anděl je jednoduše vznešenější než člověk, avšak případkově je tomu naopak. I. 93, 3. (829); 90, 1 k 1. (807); 2. (808); 108, 2 k 3. (932); 112, 1 k 4. (964); 1. II. 5, 1 k 3. (50); 2. II. 172, 2. (1276). - Andělé nemají těla přirozeně se sebou spojená. I. 51, 1. (463); 54, 5 k 1. (484); 110, 2 k 1. (953); 3 k 3. (954); 115, 5. (994); 117, 4 k 1. (1010); 118, 3. (1016). - Andělé mohou přijmouti těla. I. 51, 2. (464). - Anděl nepotřebuje přijatého těla pro sebe, nýbrž pro nás. I. 51, 2 k 1. (465). - Přijaté tělo se nespojuje s andělem jako s tvarem, nýbrž jako s pohyblivým znázorněným. I. 51, 2 k 2. (465). - Od andělů přijatá těla nemají přirozených sil, jež ukazují, ani životních činností, nýbrž společně též neživým. I. 51, 3. (466); III. 55, 6 k 1. (531). - Andělé spravují a řídí všechno tělesné stvoření. I. 110, 1. (949). - Bůh neučinil tělesa prostřednictvím andělů. I. 65, 3. (575). - Anděl není na místě, leč dotelem síly. I. 8, 2 k 1. (60); k 2. (60); 52. (468); 53. (472). - Anděl je na místě vytčen, ne však okroužen. I. 8, 2 k 1. (60); 52, 1. (469); 2. (470); 53, 1. (472); 1. II. 94, 2. (755). - Anděl není zároveň na více místech. I. 52, 2. (469); 53, 1. (472); 112, 1. (962). - Andělova činnost jest vyměřena na jedno místo vzhledem k činěnému a činiteli, ne však Bůh, neboť jeho čin-

nost jest určena pouze prvním způsobem. I. 52, 2. (469). - Andělov pohyb a následnost jeho různých činností. I. 12, 10 k 2. (101); 63, 6 k 4. (558); 53. (472); 73, 2. (621). - Andělov pohyb není ve mžiku, nýbrž v čase. I. 53, 3. (476); III. 57, 3 k 3. (543). - Rychlost andělova pohybu není podle velikosti jeho síly, nýbrž podle jeho vůle. I. 53, 3 k 1. (478). - Andělé jsou neměnní a neporušní. I. 9, 2. (67); 10, 5. (74); 50, 5. (461); 61, 2 k 3. (532); 75, 6. (640); 97, 1. (863). - Andělé jsou proměnní trojmo, totiž co do volby cíle, přiložení síly k různým a uvedením v nic. I. 9, 2. (67); 10, 5. (76). - Všechna tělesa poslouchají andělů na pokyn pohybem místním, ne však tvarovým. I. 65, 4. (576); 91, 2. (814); 105, 1 k 1. (906); 110, 2. (952); 3. (953); 111, 3. (959); 114, 4 k 2. (984); 117, 3 k 3. (1009); 4 k 1. (1010). - Anděl může měniti všechny vnitřní a vnější smysly člověka. I. 111, 3. (959); 4. (961); 114, 4 k 2. (984). - Anděl nemůže vtisknouti do představivosti nějaký tvar, leč prostřednictvím smyslu vnějšího. I. 111, 3 k 2. (960). - Anděl může měniti vůli člověka pouze přimlouváním nebo rozněcováním vášní. I. 106, 2. (920); 111, 2. (958); 114, 2 k 3. (981); 115, 4 k 1. (994); 1. II. 9, 6 k 2. (92); 75, 3. (613); 80, 1 (647). - Vyšší anděl pohybuje vůlí nižšího anděla poněkud jakožto předmět, přimlouváním; ne však z nutnosti, ani se strany mohutnosti. I. 106, 2. (919). - Andělé mohou dvojmo působiti na naše duše, totiž posilováním rozumu a osvěcováním představ. I. 111, 1. (956). - Dobří andělé mohou vtisknouti na náš rozum, ne však zlí. 1. II. 80, 2. (649); 2. II. 96, 1. (779); 172, 2 k 1. (1276). - Zlí andělé vtiskují v představy připojováním k nim svého světla. 1. II. 80, 2. (649). - Dobré myšlenky se přidělují vyššímu původu, totiž Bohu, ačkoliv jsou obstarány službou andělů. I. 111, 2 k 2. (959). - Andělov čas je jiného rázu než čas jiných. I. 53, 3. (476). - Andělovo blažené patření je měřeno dověkostí. I. 10, 5 k 1. (76). Počet andělů přesahuje všechen počet tělesných. I. 50, 3. (458); 112, 4 k 2. (968). - Dobří andělé jsou ve větším počtu než zlí. I. 63, 9. (562). - U andělů

jsou tři hierarchie podle trojího stupně jejich poznání. I. 108, 1. (929). - V každé hierarchii jsou tři řády. I. 108, 2. (931). - V každém řádě je mnoho andělů. I. 108, 3. (932). - Andělských řádů je pouze devět. I. 108, 2. (931). - Stupně v andělských řádech jsou dobře uspořádány. I. 108, 2 k 2. (932); 6. (939). - Celý obsah řádu v andělech je z blízkosti Bohu. Proto bližší Bohu jsou vyššího stupně a jasnějšího vědění, ne však v lidech. I. 106, 3 k 1. (921); 107, 2. (925). - Všechny řády první hierarchie se připodobňují k osobním královským služebníkům, totiž komorníkům, rádcům a přísedícím. Druhé však úředníkům království povšechně, totiž radním, předákům vojska. Třetí však určeným k jistým částem království, totiž místodržitelé, hejtmani a pod. I. 108, 6. (939). - Do první hierarchie patří pozorování cíle. Do druhé všeobecné uspořádání výkonů. Do třetí pak provádění díla. I. 108, 6. (939). - Všichni lidé a všechny řády andělů jsou jedna hierarchie. I. 108, 1. (930); k 1. (931); III. 8, 4. (99). - Lidé budou bráni do všech andělských řádů. I. 108, 8. (943); 63, 9 k 3. (562); 1. II. 4, 5 k 6. (45). - Vlastnosti a úřady řádů andělských a církevních se berou z jejich jmen. III. 67, 1. (647). - Andělské řády budou vždy trvat. I. 108, 7. (942). - Řád v andělech není nikdy Bohem pomíjen, ačkoliv nižší vždy jsou hýbána vyššími a ne opačně. I. 106, 3. (921); 112, 2. (964). - Poznání vyšších andělů je dokonalejší než poznání nižších. I. 89, 1. (793); 3. (797); 106, 4. (922); 115, 5. (995). - Vyšší anděl může skrze jednu podobu více rozuměti než nižší. I. 55, 1. (485); 89, 1. (793); 2. (796). - Vyšší andělé, nazírajíce pronikavěji na božskou moudrost, poznávají ve vidění Boha více tajemství a vyšší, jež zjevují nižším, osvětlujíce je. I. 57, 5. (503). - Vyšší anděl osvětluje nižšího. I. 106, 1. (917); 3. (920); 107, 2. (925); 108. (929); 113, 2 k 2. (972); 117, 2. (1006); 1. II. 112, 1 k 3. (980); 2. II. 2, 6. (28). - Dobří andělé mají představenství nad zlými anděly. I. 109, 4. (948). - Dobří andělé nižší podle přirozenosti mají představenství nad zlými anděly, vyššími podle přirozenosti. I. 109, 4 k 3. (949). - Vyšší zlí an-

dělé mají představenství nad nižšími zlými anděly. I. 63, 8. (560); 109, 2. (946). - Rozum andělů je v možnosti bytnostní a případkové vzhledem ke zjevovaným, avšak vzhledem k přirozeně poznáním je pouze v případkové možnosti. I. 58, 1. (505); 62, 1. (536); 1. II. 50, 5. (391). - V rozumu blaženého anděla nemůže býti nesprávnost. I. 58, 5. (511). - Andělův rozum je naplněn vrozenými podobami všech věcí, jež mohou přirozeně poznati, ne však rozum náš. I. 54, 4. (483); 55, 2. (487); 59, 3 k 2. (519); 60, 2. (523); 76, 5. (658); 84, 3 k 1. (742); 91, 1. (812); 109, 3 k 3. (749). - Anděl nezná některé nadpřirozené věci, ne však něco jimi přirozeně poznatelné, avšak náš rozum je neznalý obojím způsobem. I. 58, 5. (511). - Poznání andělovo je dvojí, totiž ranní a večerní. I. 58, 6. (512); 7. (514); 64, 1 k 3. (565); 1. II. 67, 3. (517); III. 9, 3. (110). - Anděl poznává dvojmo, totiž skrze podoby a skrze Slovo. I. 57, 5. (503); 58, 6. (512); 7. (514). - Anděl nikdy nepoznává věci ve vlastní přirozenosti, leč skrze jejich podoby. I. 55, 1. (485). - Anděl poznává skrze vrozené podoby, ne však skrze získané z věcí jako člověk. I. 55, 2. (487); 57, 1 k 3. (497); 87, 1. (778); 89, 1. (793); 2. (796); 3. (797); 1. II. 51, 1. (395); 1 k 2. (396); 2. II. 180, 6 k 2. (1338). - Andělé neberou poznání od smyslových věcí. I. 51, 1. (463); 55, 2. (487); 3 k 1. (497); 58, 7. (514). - Anděl nerozumí skládáním a oddělováním jako člověk. I. 58, 4. (509); 5. (511); 85, 5. (766). - Andělovo poznání není postupováním, nýbrž pouze naše. A přece mohou andělé sylogisovati. A v podstatách, oddělných od hmoty, může vždy býti věc poznatelná poznána nejjistějším důkazem, protože ona není poddána přeměně. I. 58, 3. (508); 4. (509); 62, 1. (536); 5. (541); 63, 5. (555); 79, 8. (704); 85, 5. (766); 1. II. 98, 4. (721); 2. II. 49, 5 k 2. (417); 180, 6 k 3. (1339); III. 11, 3 k 3. (126). - Dobří a zlí andělé nemohou odložití úsudek, který jednou měli. I. 63, 6 k 3. (557); 64, 2. (566). - Časová vzdálenost překází poznání andělů. I. 57, 3 k 4. (501); 89, 7 k 3. (804). - Místní vzdálenost nepřekází poznání andělů. I. 55, 2 k 3. (488); 57, 3 k 4. (501); 107, 4.

(927). - Andělé poznávají ve Slově tajemství milosti, ne všechna, ani ne všechna stejně, nýbrž pokud jim Bůh chce zjevit, i ne však přirozeným poznáním. I. 57, 5. (503); 64, 1. k 4. (565); 106, 4 k 2. (923). - Všichni andělé od začátku své blaženosti předvídali tajemství vtělení co do podstaty, ne však co do všech okolností. I. 57, 5 k 1. (504); 64, 1 k 4. (565); 106, 4 k 3. (923); 117, 2 k 1. (1007); 2. II. 2, 7 k 1. (30). - Bůh neučinil ničeho v přirozenosti věcí, co nevstikl andělské myslí. I. 74, 2. (626); 89, 3. (797); 91, 1. (812). - Každý dobrý nebo zlý anděl poznává dokonale a přirozeně podoby a cokoliv jest v našem rozumu, kromě užití podob, což jest skutečné přemýšlení, závislé na vůli. I. 11, 1 k 2. (957). - Každý anděl poznává skrze jednu podobu všechna ojedinelá jednoho druhu, jaký je vlastní pojem jednotlivých, podle vlastních náhledů na ně. I. 58, 2. (506). - V andělech nemohl býti omyl volby v jednotlivosti, ne však z neznalosti, nýbrž z neuvážení. I. 63, 1 k 4. (550). - Zjevení, učiněná démonům skrze svaté anděly se strany démonů, nejsou osvícování, ježto jich nezařizují k Bohu. I. 109, 4 k 1. (948). - Lidé jsou osvícováni od andělů. I. 111, 1. (956); 1. II. 112, 1 k 3. (980). - Lidé jsou osvícováni od andělů ne pouze o věřených, nýbrž i o skutcích. I. 111, 1 k 1. (957). - Očišťování u andělů není od viny, ani od nečistoty, nýbrž od směsi různosti. I. 106, 2 k 1. (920); 1. II. 112, 1 k 3. (980). - Anděl mluví s andělem tak, že vlastní pojem zařizuje ke zjevení jemu svého chtěného. I. 107, 1. (923); 2. (925). - Vyšší andělé mohou mluvit s nižšími a opačně. I. 107, 2. (925); 117, 2. (1006). - Každé zjevení andělů ve Starém zákoně bylo zařizeno ke zjevení Božího Syna v těle. I. 51, 2 k 1. (465); III. 30, 3. (283). - Každé zjevení dobrého anděla se děje ze zvláštního Božího ustanovení. I. 89, 8 k 2. (805); 113, 1 k 3. (970). - Každé andělské zjevení je na počátku s uleknutím; ale dobrý posléze těší, ne však zlý. III. 30, 3 k 3. (284). - Zjevení mrtvých se někdy dějí skrze činnosti andělů nebo démonů i bez vědomí zemřelých. I. 89, 8 k 2. (805). - Žádost se nedělí

v andělech na mnoho možností, proto zcela se kloní k tomu, k čemu spěje, aniž se nekloní k opačnému. 2. II. 24, 3 k 3. (193). - Andělé mohli zhřešit. I. 63, 1. (549); 1. II. 89, 4. (721). - Anděl nemohl zhřešit v prvním okamžiku. I. 63, 5. (555); III. 34, 3 k 1. (320). - Z každého řádu někteří zhřešili. I. 63, 9 k 3. (562). - Nejvyšší všech andělských řádů zhřešil. I. 63, 7. (559); 9 k 3. (562). - První anděl byl jiným příležitostí k hříchu. I. 63, 8. (560). - Hřích prvního anděla byla pýcha. I. 63, 2. (550); 3. (552); 7. (559). - Andělův hřích jest nezhojitelný šesterým důvodem, totiž za prvé, že anděl nehybně lne ke zlu, po němž hřešením zatoužil, za druhé, že přirozenost andělů se nerozšiřuje z jednoho, za třetí, že požádal moc a nepřemýšlel o odpuštění a že zhřešil nikým nesváděn, za čtvrté, že zhřešil vlastním rozhodnutím, za páté, že nezhřešil v jednom prvním rodiči jako člověk, za šesté, že zhřešil na konci cesty, ne však člověk. I. 64, 2. (566); 1. II. 80, 4 k 3. (652); III. 4, 1. (50); k 3. (52); 6, 2 k 2. (60); 46, 1 k 4. (429); 86, 1. (911). - Anděl není přísluhovatel nějaké svátosti ani nějaké svátostné věci. III. 64, 7. (611). - Anděl nemůže svátostně ani duchovně přijímat Eucharistii, nýbrž Krista. III. 80, 2. (815). - Kristus jakožto Bůh a jakožto člověk jest hlavou andělů. III. 8, 4. (99). - Anděl byl rychleji posílen v milosti než člověk. I. 62, 5 k 1. (542); 100, 2 k 4. (878). - Milost a sláva byly andělům dány podle rozsahu jejich přirozenosti. I. 62, 6. (542); 108, 4. (934); 8 k 1. (944); 2. II. 34, 3 k 3. (312); III. 69, 8 k 3. (686). - Andělé měli víru, naději a lásku před svým utvřením. 2. II. 5, 1. (52). - Všichni andělé v prvním okamžiku, v němž byli stvořeni v milosti, zasluhovali; avšak někteří z nich ihned postavili překážku své blaženosti, usmrcující předchozí zásluhu. A tehdy byli vyňati z blaženosti, kterou zasloužili. I. 63, 5 k 4. (557); 63, 6. (557); k 3. (558); k 4. (558). - Blažení andělé nemohou prospívat v blaženosti. I. 62, 9. (546). - Pouze andělé první hierarchie obstupují Boha. I. 112, 3. (966); 4. (967); k 2. (968). - Panstva nejsou posílána ani neobstupují Boha, přece

však přisluhují rozkazující, ne však vykonávající. I. 112, 4. (967); k 1. (968). - Poslání andělů, jako i božských Osob, totiž neviditelné a viditelné, jest dvojí, totiž vnitřní, to jest k účinku rozumovému, totiž k osvětlení, a vnější, t. j. k účinku tělesnému. Prvním způsobem náleží všem andělům, ne však druhým způsobem. I. 112, 2 k 1. (963). - Býti poslánu náleží andělům, pokud jsou znova připojeni k nějaké službě. I. 112, 1. (962). - Andělé nejsou posíláni k nějaké službě, leč nižší, podle Diviše, ne však vyšší. I. 112, 2. (964). - Pouze pěti nižším řádům náleží býti posíláni k službě. I. 112, 4. (967). - Poslání andělů nejsou zdržování od nazírání Boha pro vykonávání služby. I. 64, 4 k 3. (570); 112. 1 k 3. (964); 2. II. 181, 4 k 2. (1348). - Stráž andělů jest jakési provádění Boží prozřetelnosti k lidem. I. 113, 2. (970); 6. (976). - Andělé jsou určováni na stráž lidem. I. 113, 1. (969). - Pouze andělé nejnižšího řádu jsou strážci jednotlivých lidí. I. 113, 3. (972). - Andělé střeží jednotlivé lidi, Archandělé země, Vládcí celou lidskou přirozenost, Síly tělesa, Moci jsou nad demony, avšak Panstva mají stráž nad dobrými duchy. I. 113, 3. (972). - Jednotlivým druhům porušitelných věcí jsou určováni jednotliví andělé, stejně jednotlivým jedincům neporušitelných, totiž lidem. I. 110, 1 k 3. (951); 113, 2. (970). - Každý člověk má pouze jednoho anděla strážného. I. 113, 2. (970). - Jednotlivým lidem, jako jsou jednotlivé osoby, jsou dáni jednotliví andělé, avšak jakožto části sboru mají jednoho společně. I. 113, 2 k 1. (971); 3. (972). - Představený je chráněn andělem jakožto jednotlivá osoba, avšak jakožto představený jest osvětčován od archanděla nebo od vládce. I. 113, 2 k 1. (971). - Stráž andělů je založena hlavně k osvětčování, druhotně k držení démonů a jiných takových. I. 113, 5 k 2. (975). - Anděl neopouští člověka, jež střeží, až do smrti. I. 113, 4. (973); 6. (979). - Označení a výklad jmen andělských řádů. I. 108, 5. (935). - Jméno každého řádu účast na některé dokonalosti, která je v Bohu, jako jméno Síly, znamená podíl božské síly. I. 108, 5 k 2. (937). -

Andělům náleží modlit se. 2. II. 181, 4 k 2. (1348).

Antikrist bude hlavou všech zlých dokonalostí lžoby, ne však řádem nebo ovlivňováním. III. 8, 8. (105).

Apoštolé byli dokonalejší ostatních svatých. 1. II. 106, 4. (923). - Apoštolé měli všechno vědění, pokud prospívalo k obrácení světa. 2. II. 176, 1 k 1. (1315). - Duch svatý naučil apoštoly všeliké pravdě, nutné k spasení, nepoučil je však o všech budoucích událostech. 1. II. 106, 4 k 2. (924). - Slova apoštolů jsou z důvěrného zjevení Ducha svatého a Krista, tedy se mají zachovávat, ježto jsou v kanonickém Písmě, v němž není dovoleno věřiti, že je něco nesprávného. I. 57, 5 k 3. (504); 103, 4 k 2. (890). - Viditelné poslání Ducha svatého k apoštolům se stalo pod podobou vanutí a ohnivého jazyka na naznačení, že milost a moc mají od hlavy, totiž Krista, a aby oplývali slovy a zápallem. I. 43, 7 k 6. (401); III. 39, 6 k 4. (374); 72, 2 k 1. (705). - Bůh dal apoštolům znalost Písem a všech jazyků, již mohou lidé nabýt píli nebo návykem, ač ne tak dokonale. 1. II. 51, 4. (400). Apoštolé, opouštějce všechno pro Krista, slibovali okolnosti stavu dokonalosti. 2. II. 88, 4 k 3. (710). - Apoštolé neustanovili žádnou svátost. III. 64, 2. (604); 72, 1 k 1. (703). - Apoštolé při udílení svátostí užívali nějakého tvaru slov, pověděného Kristem. III. 72, 4 k 1. (708). - Apoštolé zanechali mnoho skrytých, ne písemných, jako tvary svátostí, aby nepřišlo v posměch nevěřícím. III. 25, 3 k 4. (244); 64, 2 k 1. (605); 72, 4 k 1. (708); 78, 3 k 9. (795); 83, 4 k 2. (871). - Všichni apoštolé byli pokřtěni křtem Kristovým od Krista. III. 38, 6 k 2. (364); 72, 6. k 2. (711); 84, 7 k 4. (895).

Archa úmluvy naznačuje tajemství víry, jež bývá dovolováno, aby bylo viděno pouze od větších. 1. II. 102, 4 k 6. (852). - Uspořádání archy úmluvy uvnitř a zevně a slovný i obrazný výklad všech věcí, k ní patřících. 1. II. 102, 4 k 6. (852).

Aristoteles založil školu Peripatetiků, již sám stál v čele. 1. II. 59, 2. (453); 2. II. 123, 10. (962).

Astrologie a perspektiva nejsou vlastní druhy matematiky, nýbrž jen částečné. 1. II. 35, 8. (294). - Astrologie a perspektiva jsou více přirozené než matematika, avšak látkově, kdežto tvarově a hlavně je to obráceně. 2. II.

9, 2 k 3. (77). - Astrolog může předpokládat budoucí věci, určené svými příčinami vědy, nebo častější, nemůže však předpovídati něco nahodilého. 1. II. 115, 4 k 3. (994); 1. II. 9, 5 k 3. (91); 2. II. 95, 1.; 5. (762, 769).

B

Barva je vlastní předmět zraku. 1. I. 7, (8); 45, 4 k 1. (415). - Barva není barevná, ale čirá. 1. II. 55, 4 k 1. (424). - Světlo činí barvy viditelnými v uskutečnění. 1. 67, 3 k 3. (592); 79, 3 k 2. (695).

Bázeň. Mezi ostatními hnutími duše po smutku patří ráz vášně nejvíce bázní, a tak je zvláštní vášní. 1. II. 41, 1. (327); 2. - Bázeň je smutek nikoli bytnostně, nýbrž pro zarmucující předmět, je-li přítomen. 1. II. 41, 2 k 3. (329). - Bázeň není theologická ctnost, protože nemá za hlavní předmět Boha jako láska, nýbrž zlo. 2. II. 19, 9 k 2. (158); k 3. - Bázeň žádným způsobem není v Bohu, protože nikdo není vyšší. 2. II. 19, 11 k 2. (161). - Pohotovost a úkon daru bázně a její vášně byly v Kristu, pokud jeho snahové napětí prchalo před poraněním těla, nikoli však nejistota před budoucností, ani neřest bázlivosti podle úkonu, ani pohotovostně. III. 7, 6. (82); 15, 7. (160). - Synovská bázeň je v blažených v úkonu uctívání Boha, nikoli však pokud se týká úkonu bázně odloučení od Boha, ani otrocká bázeň v nich není, t. j. trestů. 1. II. 67, 4 k 2. (520); 2. II. 19, 11. (160). - Bázeň je v zavržených pro postupnost trestů, nikoli vlastně, protože nemají naděje. 1. II. 67, 4 k 2. (520). - Předmětem bázně je budoucí zlo, nesnadné, jemuž nelze odporovati. 1. II. 41, 1. (327); 2, 4. (331); 42, 2. (334); 42, 5. (337); 43, 1. (340); 44, 2. (341); k 3, 2. II. 19, 11. (160); 123, 4. (955); 144, 1. (1069). - Bůh je obáván nikoli jako zlo, nýbrž protože může uvalit trest. 1. II. 42, 1 (333); 2. II. 19, 1. (146); 9 k 2. (158). - Bázeň se rodí z lásky a pouze případkově působí lásku. 1. II. 43, 1 k 1. (341); 2. II. 123, 4 k 2. (956); 125, 2. (976); 126, 1. (980); 175, 2 k 3. (1306). - Bázeň pře-

káží vnější činnosti se strany údů pro nedostatek tepla, kdežto přispívá jí se strany duše starostlivostí, nepobuňuje-li rozum pro vybočení. 1. II. 44, 4. (346). - Bázeň umlčuje, protože je protikladná tvoření hlasu. 1. II. 44, 1 k 2. (344). - Bázeň působí žízeň, uvolnění větrů, vypouštění moče a semene pro zúžení břicha a varlat. 1. II. 44, 3 k 1. (346). - Bázeň Boží působí, že se vyhýbáme veškerému hříchu i nedbalosti. 2. II. 54, 2 k 4. (446). - Bázeň, která je podle rozumu, omlouvá úplně od hříchu, nikoli však bázeň nezřízená, nýbrž pouze zmenšuje hřích, pokud je nedobrovolná. 2. II. 125, 4. (978). - Dvojitá bázeň: přírodní, týkající se zla porušujícího, nepřirodní, týkající se zla zarmucujícího, nedoporuje přírodě. 1. II. 41, 3. (329). - Je šest druhů bázně: váhavost, zardění, ostych, podiv, ztrnulost a bezradnost. 1. II. 41, 4. (331); 2. II. 19, 2 k 1. (148). - Bázeň je dvojitá, synovská a otrocká. 1. II. 67, 4 k 2. (520); 2. II. 7, 1. (62); 22, 2. (176). - Čtyřlístek bázně: lidská nebo světská, otrocká, začáteční a synovská, buď svatá nebo počestná. 2. II. 19, 2. (148). - Otrocká bázeň zůstává s láskou pokud se týká její podstaty, nikoli pokud se týká otroctví. 2. II. 19, 6. (153); 8 k 2. (156); 10. (159). - Otrocká bázeň svou podstatou je dobrá, kdežto její otrockost je zlá. 2. II. 19, 4. (150); 7. (154); 9. (157). - Bázeň o sobě není hřích, nýbrž pokud je nezřízená; a tedy je hříchem smrtelným a někdy lehkým. 2. II. 125, 3. (977); 126, 1. (980). - Dar bázně výborněji odvádí od zlého pro úctu k Bohu, než ctnost mravní. 1. II. 68, 4 k 4. (531). - Dar bázně je dán proti pýše; není však pokorou, nýbrž jejím začátkem. 2. II. 19, 9 k 4. (158). - Dar bázně odpovídá naději. 2. II. 17 na začátku (131); 19 na začátku (146).

Bázlivost je hřích lehčí než nemírnost se strany hřešícího z trojího důvodu a se strany předmětu čili nutné látky, protože bázlivý má méně v moci svou mysl a jeho hřích je méně dobrovolný dvojmo. Její původ je ve vnějším útočníku a méně v jednotlivostech, protože proti bázlivosti lze méně snadno použít léku. 2. II. 142, 3. (1064).

Beránek byl každodenní obět, podávaná ráno a večer, a byla to hlavní obět Starého zákona. III. 22, 3 k 3. (223). - Beránek velikonoční byla hlavní svátost, znázorňující utrpení Kristovo. III. 73, 5. (726). - Kristus je nazýván beránkem trojmo: pro čistotu života, pro tichost při smrti, pro zničení hříchů. 1. II. 102, 3 k 2. (843). - Pojídání velikonočního beránka představovalo pojídání těla Kristova. Tím se naznačovalo, že obětování pravého beránka, to je Krista, jest obět dovršující všechny ostatní. III. 22, 3 k 3. (223).

Bezectnost má místo žalobce; při udání však nezamýšlí se potrestání hřešícího, nýbrž napravení. A proto se nic nepodniká proti tomu, jehož hřích je donášen, nýbrž pro něho. A proto tu není třeba žalobce. 2. II. 67, 3 k 2. (558). - Je-li jeden učiněn bezectným, někdy i jiní jsou poškozeni, protože podle sv. Augustina, když se o některých, kteří prokazují posvátné jméno, rozhlásí nějaký nepravdivý hřích nebo něco pravdivého, naléhají, usilují, obcházejí, aby se to věřilo o všech. 2. II. 33, 7. (305).

Bezpečnost dokonalá patří k odměně za ctnost, jen účastná je podmínkou některé ctnosti. 2. II. 129, 7 k 3. (1000). - Není jedno se statečností, ale je k ní podmínkou, stejně velkodušností, je-li ve vhodný čas a v tom, kde má být. 2. II. 129, 7 k 1. (1000). - Spíš je v rozporu s bázní, než patří k naději, nepůsobí nedbalost, leda tak, že umenšuje posudek o obtížném. 1. II. 45, 1 k 3. (349).

Břimování je svátost. III. 65, 1. (617); 72, 1. (712). - Křížmo, t. j. olivový olej

s balzámem, je jeho vlastní látka. III. 72, 2. (704); 84, 1 k 1. (884). - Tato svátost má určitý tvar. III. 72, 4. (707); 84, 3. (887). - Břimování je duchovní růst, přivádějící člověka k dokonalému duchovnímu věku. III. 72, 1, 5, 6. (703, 710, 711); 7 k 1. (712). - Břimování není z nutnosti spásy, ale je svátost nutná k dobrému duchovnímu životu. Přece však pohrdat touto svátostí, je nebezpečné. III. 65, 4. (624). - Břimování bylo ustanoveno bezprostředně Kristem, když vložil ruce na děti, ne skutkem, nýbrž slibem. III. 72, 1 k 1. (703). - Tato svátost je udělena jen biskupy. III. 65, 3 k 2. (623); 72, 4 k 3. (708). - Břimující a břimovaný musí být v milosti. A vyznati se a postiti, ne sice z přikázání, nýbrž z rady. III. 72, 7 k 1. (712). - Břimovaný má býti držen jiným již břimovaným, kteréhokoli věku, nebo pohlaví. III. 72, 10. (716). - Břimování má být uděleno každému pokřtěnému, jakéhokoli věku, pohlaví a postavení, a i umírajícímu. III. 72, 8. (713). - Břimování jsou připodobnění Kristu skrze znak kříže, jako vůdci. III. 72, 1 k 4. (704); 4 k 3. (708); 9. (714). - Při břimování se uděluje plnost milosti a Ducha sv. 1. II. 102, 5 k 3. (862); III. 72, 1. (702); 4. (707); III. 84, 1 k 1. (889). - Při břimování se nám udílí síla k duchovními boji. III. 65, 1. (617); 72, 1, 2. (704). - V břimování se dává plně odpuštění hříchů. III. 72, 7 k 2. (712).

Biskup může soudit pouze své diecése. 2. II. 60, 2. (491); 67, 1. (555). - Biskup mnich je vázán řeholními závazky, totiž čistotou, chudobou a oděvem a jinými, pokud jeho úřadu nevnadí, což by bylo u mlčení, samoty, zdržlivosti a namáhavých bdění a v tom si může polevit, jako představení v řeholi. 2. II. 88, 11 k 4. (722); 185, 8. (1395); 188, 8 k 8. (1455). - Biskupové jsou povinni dáti všechno, co mají, ke cti Boží a blahu svého stádu, je-li toho třeba. 2. II. 184, 7 k 1. (1375). - Sám biskup nesmí osobně svou diecesi opustit, je-li v ní pronásledování, leda, že by se mu o ni postaral někdo jiný dostatečně. 2. II.

185, 5. (1389). - Biskup může mít vlastnictví a je zanechat v závěti dědicům. 2. II. 185, 6. (1391); 186, 3 k 5. (1405). - Biskupství znamená dílo, ne čest. 2. II. 185, 1 k 1. (1381). - Pod jménem biskupství se rozumí dobré dílo, totiž činnost k užtku lidu. 2. II. 185, 1. (1381). - Biskupové se podle jména dříve od kněží nelišili. 2. II. 184, 6 k 1. (1373). - Pouze biskup je ve vlastním smyslu církevní vrchností a jaksi s ní zasnouben, proto přijímá prsten a samojediný má plnou moc a pravomoc. 2. II. 108, 4 k 2. (869). - Pouze biskup může udělovat ony svátosti, které příjemce nadřazují nad ostatní v jistém stupni dokonalosti. III. 82, 3 k 3. (866). - Biskupové jsou nástupci apoštolů. 2. II. 184, 6 k 1. (1373); 185, 5. (1389); III. 67, 2 k 1. (648); 72, 11. (717). - Jako má jáhen účast na osvěcení a moci kněžské, tak i kněz na zdokonalující správě. III. 82, 2 k 3. (847). - Biskupství je svěcení nad kněžstvím pro mystické tělo Kristovo, ne však pro pravdivo. 2. II. 184, 6 k 1. (1373); III. 67, 2 k 2. (649); 82, 1 k 4. (846).

Blahoslavenství první, totiž chudoba, odpovídá daru bázně. 2. II. 19, 12. (161); 83, 9 k 3. (666); 121, 2. (937); 161, 2 k 3. (1197). - Desátý plod, totiž skromnost, a jedenáctý, totiž zdrženlivost, a dvanáctý, totiž čistota, jim odpovídají. 2. II. 19, 12 k 4. (163). - Sedmá prosba jim odpovídá. 2. II. 19, 12 k 4. (163); 83, 9 k 3. (666). - Druhé blahoslavenství, totiž tichost, odpovídá daru pobožnosti. 1. II. 69, 3 k 3. (544); 2. II. 83, 9 k 3. (666); 121, 2. (937). - Osmý plod, totiž mírnost, jim odpovídá nepřímě; avšak šestý, to jest dobrota, a sedmý, totiž shovívavost, přímo. 2. II. 121, 2 k 3. (937). - Šestá prosba jim odpovídá. 2. II. 83, 9 k 3. (666). - Třetí blahoslavenství, umění lkáti, odpovídá daru vědy. 1. II. 69, 3 k 2. (543). - Prosba pátá jim odpovídá. 2. II. 83, 9 k 3. (666). - Čtvrté blahoslavenství, totiž spravedlnost, odpovídá daru statečnosti. 1. II. 69, 3 k 3. (544); 2. II. 83, 9 k 3. (666); 139, 2. (1045). - Plod čtvrtý, totiž trpělivost, a osmý, velkodušnost, jim odpovídají. 2. II. 139, 2 k 3. (1046). - Prosba čtvrtá

jim odpovídá. 2. II. 83, 9 k 3. (666). - Páté blahoslavenství, totiž milosrdenství, odpovídá daru rady. 1. II. 69, 3 k 3. (544); 2. II. 52, 4. (435); 83, 9 k 3. (666). - Totéž blahoslavenství odpovídá navzájem daru vědy a pobožnosti podle shodnosti vlastního obsahu, nikoliv však podle pořadí (hodnosti řádu), nýbrž rozličně. 2. II. 121, 2 k 2. (937). - Šestý plod, totiž dobrota a blahovůle, a pátý, totiž mírnost, odpovídají pátému blahoslavenství a daru pobožnosti. 2. II. 52, 4 k 3. (435); 121, 2 k 3. (937). - Třetí prosba jim odpovídá. 2. II. 83, 9 k 3. (666). - Šesté blahoslavenství, čistota srdce, odpovídá daru rozumu. 1. II. 69, 3 k 1. (544); 2. II. 8, 7. (72); 83, 9 k 3. (666). - Druhý plod, totiž radost a devátý, totiž víra, jim odpovídají. 2. II. 8, 8. (73). - Prosba druhá jim odpovídá. 2. II. 83, 9 k 3. (666). - Sedmé blahoslavenství, totiž víra, odpovídá daru moudrosti. 1. II. 69, 3 k 1. (544); 4. (545); 2. II. 45, 6. (382); 83, 9 k 3. (666). - Prvá prosba jim odpovídá. 2. II. 83, 9 k 3. (666). - Osmé blahoslavenství, totiž pronásledování, objasňuje všechna předcházející blahoslavenství a neodpovídá nějakému zvláštnímu daru. 2. II. 69, 3 k 5. (570); 4 k 2. (571). - Prvé blahoslavenství podle Ambrože se přiděluje umírněnosti, třetí opatrnosti, čtvrté spravedlnosti a osmé statečnosti. 1. II. 69, 3 k 6. (545). - Prvních pět blahoslavenství podle shodnosti odpovídá darům vědy a rady jako řídícím; avšak jiným darům jako vyplývajícím, podle pohnutek však jak bylo řečeno výše. 1. II. 69, 3 k 3. (544); 2. II. 121, 2. (937). - Čtvrté a páté blahoslavenství podle látky odpovídá pobožnosti, druhé statečnosti, kdežto první a třetí bázni. 1. II. 69, 3 k 3. (544). - Blahoslavenství čtvrté a páté podle shodnosti vlastního obsahu se přiděluje daru pobožnosti, avšak podle (shodnosti řádů) pořadí se mu přiděluje druhé blahoslavenství; to však se s ním shoduje pouze tak, že odstraňuje překážky jeho úkonů. 2. II. 121, 2 k 3. (937).

Blaženost jest činnost a konečná dokonalost. 1. II. 3, 2-5. (26-49); 55, 2 k 3. (415). - Blaženost jest život věč-

ný, ne však bytí, nýbrž činnost. 1. II. 3, 2 k 1. (27); 2. II. 18, 2 k 2. (143). - Vidění Boha bytností je úplná bytnost blaženosti. I. 1, 4. (5); 12, 1. (85); 4. (90); 6. (94); 8 k 4. (99); 26, 2, 3. (257, 258); 62, 1, 2, 4. (535-7, 546); 1. II. 3, 4, 8. (29, 36); 4, 4, 5. (41, 42); 5, 1, 4. 5. (49, 53, 54); 2. II. 2, 3. (23); 5, 5. (499); 59, 5 k 1. (562). - Blaženost jest konečná dokonalost člověka. I. 62, 3, 4. (538, 540); 73, 1. (619); 1. II. 3, 2 k 4. (27, 33). - Blaženost jest stav všech dober, dokonalý v souhrnu; podle Boecia. I. 26, 1 k 1. (257); 1. II. 3, 2 k 2. (27); 3 k 2. (29); 4, 7 k 2. (47). - V činném životě, který se zabývá mnohými věcmi, je méně dokonalosti než v rozjímavém, který prodlévá u jednoho, totiž u rozjímání pravdy. 1. II. 3, 2 k 4. (27); 5. (31); 4, 7. (46). - K rozsahu blaženosti náleží tři věci, totiž dokonalé dobro, ukojení a potěšení. 2. II. 118, 7. (925). - Bytnost blaženosti záleží v úkonu rozumu, kdežto potěšení ve vůli. I. 26, 2, 3. (527, 528); 1. II. 3, 4. (29); 11, 1 k 1. (100). - Blaženost přítomného života podle Aristotela záleží v nejdokonalejší činnosti z důvodu mohoucnosti, pohotovosti a předmětu. I. 62, 1. (535); 88, 1, 2. (785, 790); 1. II. 3, 5. (31). - Blaženost záleží ve spojení s Bohem, a neštěstí v odvratu od Boha. 1. II. 3. (31); 3, 7 k 2. (35); 3, 8. (36). - Dokonalá blaženost nebo neštěstí nezáleží v dobrech nebo zlech přítomného života. 1. II. 5, 3. (52). - Blaženost nezáleží v bohatství. 1. II. 2, 1. (13). - Ani v rozkoši. 1. II. 2, 6. (20). - Ani v něčem, co je v duši. 1. II. 2, 7. (21). - Rozvažování věd bádavých jest jakási účast na pravé a dokonalé blaženosti, není však podstatnou blažeností. 1. II. 3, 6. (33); 66, 3 k 1. (507); 5 k 2. (511); 2. II. 180, 4. (1333). - Ani nezáleží v něčem stvořeném. I. 12, 1. (85); 82, 2. (722); 89, 2 k 3. (797); 1. II. 3, 8. (36); 2. II. 85, 2. (684). - Vnější dobra se nevyžadují k dokonalé blaženosti. 1. II. 4, 7. (46); 2. II. 186, 3 k 4. (1404). - Přátelé nejsou nutni k dokonalé blaženosti. 1. II. 4, 8. (48). - K blaženosti se něco vyžaduje trojím způsobem: předběžně, bytnostně a jako důsledek. 1. II. 3, 3. (28). - Tělo a jeho dokonalost se vyžadují k blaženému životu a k úpl-

né blaženosti nebeské předem i v důsledku, nikoliv však bytnostně a ani k nebeské blaženosti jednoduše. 1. II. 4, 5, 6. (42, 45); III. 7, 4 k 2. (80); 15, 10 k 2. (164). - Blaženost duše bude přetékati do těla. 1. II. 3, 3 k 3. (29); 4, 6. (45); III. 57, 3. (542); 59, 5 k 3. (562). - Na blaženosti mají všichni stejnou účast se strany předmětu, nestejnou se strany podmětu. 1. II. 3, 2 k 4. (27); 112, 4 k 1. (984). - Žádný tvor nemůže dosáhnout dokonalé blaženosti svými přirozenými silami. I. 12, 4. (90); 23, 1. (227); 64, 1 k 2. (565); 94, 1. (842); 108, 4. (936); 1. II. 5, 5. (55); 62, 1, 2, 3. (476, 478, 479). - Dokonalé blaženosti nelze pozbýti. I. 64, 2. (566); 94, 1. (842); 1. II. 5, 4. (54). - Všichni lidé přirozeně touží po blaženosti. I. 2, 1. (15); 19, 10. (201); 26, 2. (257); 41, 2 k 2. (373); 60, 2. (523); 62, 1. (535); 82, 1, 2. (721-2); 83, 1 k 5. (731); 1. II. 3, 6 k 2. (34); 5, 1. (49), 8. 60; 10, 1. (93); III. 18, 1 k 3. (148). - Vše, po čem vůle touží, chce pro svou blaženost. I. 60, 2. (523); 1. II. 1, 6. (9). - V dokonalé blaženosti se naplní všechny touhy blažených. 1. II. 1, 5. (7); 3, 8. (36); 4, 5 k 5. (44); 5, 3. (52); 4. (53); 8 k 3. (61); 67, 4 k 3. (520); 2. II. 28, 3 k 2. (258). - Bůh je svou blažeností. I. 26, 2. (257); 62, 4. (540); 94, 1. (842); 1. II. 3, 1 k 1. (26); 2 k 1. a k 4. (27). - Blaženost Boží přesahuje jakoukoliv jinou blaženost. I. 26, 4. (259). - Blaženost je dvojí, totiž dokonalá a nedokonalá, to jest v nebesích a v životě vezdejších. I. 62, 1. (535); 1. II. 3, 2 k 4. (27); 3. (28); 5. (31); 6. (33); 4, 5, 6, 7, 8. (42-48); 5, 3. (52); 4, 5. (42); 62, 1. (476); 69, 1, 3. (539, 543); 2. II. 186, 1 k 4. (1399). - Blaženost nebeská je souvislá, nikoliv však blaženost v tomto životě. 1. II. 3, 2 k 4. (27). - Dvoji dokonalost blažeností, totiž se strany předmětu a se strany podmětu: první má ráz pravé dokonalosti, nikoliv však druhá. 1. II. 5, 3 k 2. (53); 4, 5 k 5. (44); 11, 4 k 2. (104). - Blaženosti všeobecně: blaženosti jsou činnosti dokonalých ctností dary a také darů. 1. II. 69, 1. (539); 70, 2. (549); 2. II. 157, 2 k 3. (1173). - Úkony ctností, pokud zdokonalují, se nazývají blažeností, avšak pokud těší, se nazývají plody, 2. II. 157, 2 k 3. (1173). - V jed-

notlivých dokonalostech je něco, co náleží k stavu započetí, a jiné, co náleží k stavu dokonalému. 1. II. 69, 2. (540); 2. II. 8, 7. (72). - Všechny odměny sedmi blahoslavenství jsou tytéž skutečně a liší se pouze rozumem. 1. II. 69, 4 k 1. (546). - Odměny blahoslavenství máme započaté už zde, avšak úplně pouze ve vlasti. 1. II. 6, 9, 2. (540); 2. II. 8, 7. (72). - Blahoslavenství se přiděluje darům dvojmo, totiž podle shodnosti řádů jako první nejnižšímu, druhé šestému a podobně u ostatních podle Augustina, nebo podle shodnosti vlastního smyslu navzájem vzhledem k úkonům nebo k předmětům. 2. II. 121, 2 k 2. (937); 139, 2. (1045). - Blaženost dokonalá nezáleží v poznání nějaké stvořené věci, nýbrž toliko v poznání Boha 1. II. 3, 7. (34); 2. II. 167, 1 k 1. (1234). - Dokonalá blaženost, jaké může člověk dosíci přirozenými silami svého rozumu, záleží v poznání oddělených podstat ne sice v poznání podstatním, nýbrž skrze smysly, „v pozorování toho, co nejsou“. 1. II. 2, 7 k 1. (24); 3, 7. (34). - Veliká blaženost, ne však dokonalá, by byla v pozorování oddělených podstat, kdyby byly tím poznáváním poznávány dokonalé. I. 64, 1 k 1. (564); 78, 2 k 3. (797). - Blaženost pozemská záleží v rozkoši, bohatství, moci, hodnotě, v pověsti čili slávě I. 26, 4 (259); 1. II. 2. (12).

Blažený všeobecně: někdo se nazývá blažený pro naději. 1. II. 69, 1. (539). - Blažení podle obecného zákona se nestarají o živé. I. 108, 8 k 2. (944). - Blažení v království nebeském uvidí Boha tváří v tvář. Dopln. 92, 1. (654). - Protože nemohou obsáhnout bytnost Boží, nevidí všechno, co vidí Bůh. Dopln. 92, 3. (654). - Svatí budou po soudu blaženější než před ním. Dopln. 93, 1. (655). - V blažených budou stupně blaženosti a ty se nazývají přibýtky. Dopln. 93, 2. (676). - Blažení v království nebeském uvidí tresty zavržených, aby se jim blaženost více líbila. Dopln. 94, 1. (678).

Blízko Bohu je něco trojím způsobem, totiž podobností, činností, jednotou osobní. První náleží všemu tvorstvu,

druhé tvorům rozumným, třetí však pouze Kristu. 2. II. 2, 3. (23).

Blud se nepočítá mezi hlavní hříchy; ani ne mezi jejich výplody. 2. II. 10, 1 k 3. (102). - K pojmu bludu patří dvojí: volba soukromé kázně a tvrdošíjnost. 2. II. 2 k 3. (102). - Hlavně je blud ve článkách víry; druhotně i v tom, co k nim náleží. 2. II. 11, 2. (101). - Blud a sekta je jedno; jsou skutky těla, ne co do samého úkonu nebo vzhledem k nejbližšímu cíli, nýbrž pro příčinu, již je buď žádost nenáležitěho cíle nebo chtivost a rovněž klam obrazivosti. 2. II. 11, 1 k 3. (100). - Blud vzniká buď z pýchy nebo z touhy po časném pohodlí. 2. II. 11, 1 k 2. (100). - Kdokoliv odporuje autoritě Církve, upadá do bludu. 2. II. 11, 2 k 3. (102). - Blud je užitečný Církvi případkově pro zkoušku a cvik. 2. II. 11, 3 k 2. (103). - Bludaři mohou nařizovat, ne však provádět. 2. II. 39, 3. (339); III. 64, 9 k 2. (615). - Bludaři nemohou dát rozhřešení, protože nemají k tomu pravomoci. 2. II. 39, 3. (339). - Když prostě neznají článků víry, nelze je odsoudit s bludaři, jen kdyby neústupně hájili jich opaky. 2. II. 2, 6 k 2. (28). - Církev dává kacíře po prvé a druhém napomenutí na světský soud, z něhož jsou vždy přijímáni na soudu Božím. 2. II. 11, 3. (102).

Bohatství je dvojí, tělesné a duchovní. Druhé je pravé, nikoliv prvé. 2. II. 126, 1 k 3. (891). - Dvojí bohatství: přirozené a umělé. Prvé je žádáno konečně, druhé, pokud je máme, je žádáno konečně pokud je nemáme, nekonečně. 1. II. 2, 1. (13); 30, 4. (247). - Bohatství působí trojí zlo: úzkostlivost, povýšenost a lásku k sobě. Tomu se lze vyhnout chudobou. 2. II. 188, 7. (1448). - Bohatství není cílem hospodářství, tím je blahobyť. 2. II. 50, 3 k 1. (429). - Bohatství, pokud prospívá ctnostem, je dobré, pokud jim vadí, je zlé. Stejně je tomu s chudobou. 2. II. 126, 1 k 3. (891). - Někomu Bůh dá hojně bohatství, aby si získal zásluhu z dobrého užívání. 2. II. 117, 1 k 1. (909); 126, 1 k 3. (891). - Je snadno uchovat si lásku spolu s bo-

hatstvím. Vadí jí totiž tím, že zaměstnává a rozptyluje ducha. 2. II. 186, 3 k 4. (1404); 188, 7. (448). - Bohatství se zřikáme podle rady trvalou chudobou, tělesných požitků stálou čistotou, pýchy života pak službou v poslušnosti. 1. II. 108, 4. (943); 2. II. 186, 6. (1409).

Bohopocta záleží v přijímání božského a v předávání jiným. III. 63, 2, 3, 4, 6. (597). - Bohopocta trojí, podle trojího stavu: starého zákona, nového a stavu slávy. 1. II. 101, 2. (832); 103, 3. (833). - Ve stavu přirozeného zákona nebyli lidé žádným zákonem hýbání k bohopoctě, nýbrž jen vnitřním nutkáním. III. 60, 5, 3. (571). - Zvláštní uctívání a pocta, řecky theosebeia nebo eusebeia, je povinno Bohu jako prvnímu původu. 2. II. 81, 1 k 4. (638); 4. (641). - Srdce i těla je třeba použít k poctě Boha. 1. II. 49, 3. (380); 2. II. 19, 1. (146); 81, 7. (645); 101, 2. (832); 83, 12. (669); 84, 2. (681); 93, 2. (753). - Něco náleží k uctívání Boha dvojmo: jako obětované a jako přijaté. 2. II. 81, 3 k 2. (641); 95, 2. (764). - Bohopocta je zařízena předně k uctívání Boha, za druhé k poučení člověka o Bohu, za třetí k řízení podle ustanovení Božího. 2. II. 91, 2. (745). - Svátost náleží k bohopoctě trojmo: na způsob činnosti, jako Eucharistie, v níž popředně spočívá bohopocta nebo pokud je obětí Církve, na způsob činitele svěcení, na způsob přijímajícího jako křest a biřmování. III. 63, 6. (601). - Bohopocta dvojí: vnitřní, ve spojení s Bohem, rozumem a vůlí, nábožnost myslí a vnější v obětech, darech a podobných. 1. II. 99, 3 (798); 101, 2. (832); 102, 5 k 4. (862); 103, 3. (886); 2. II. 81, 7. (645); 84, 2. (681); 122, 4. (943). - Vnější bohopocta se přikazuje třetím přikázáním desatera. 2. II. 122, 4 (943). - V bohopoctě může být něco zhoubného, t. j. nesprávnost, dvojmo: ze strany věci naznačované nebo se strany uctívajícího, proti způsobu Církve. 2. II. 93, 1. (752).

Bolest je vášně duše v žádosti smyslové nebo rozumové. 1. II. 35, 1. (283); III. 84, 8. (896); 85, 1. (902). - Vnitřní

bolest je obecně větší než vnější. 1. II. 35, 7. (293); 37, 1 k 3. (303). - Spíše se utíká před bolestí než se miluje rozkoš, protože láska k rozkoši je menší než láska k sebezáchraně, k níž přísluší útek před bolestí. 1. II. 29, 3 k 1. (239); 35, 6. (291); 2. II. 123, 11. (964); 138, 1. (1041); 142, 3 k 2. (1065). - Bolest, smutek mohou být dobré, slušné a užitečné s ohledem na útek před zlem. 1. II. 39, 2. (314); III. 15, 6 k 2. (158); 46, 6 k 2. (438). - Je nemožné, aby nějaký smutek nebo bolest byly největší zlo. 1. II. 39, 4. (316). - Dvojího se vyžaduje k bolesti: spojení se zlem a pocit toho. 1. II. 35, 7. (293); 41, 3. (329); III. 15, 5. (156). - Žádost po jednotě, nesčímkoliv, nýbrž s tím, co přirozenost zdokonaluje, působí bolest. 1. II. 36, 3. (299). - Vyšší moc, neničící náklonnost, nýbrž odporující náklonnosti, působí bolest, pokud nese zlo. 1. II. 36, 4. (300). - Umučení Kristovo pro lidské nedostatky budí v nás bolest a smutek, pro Boží blahovůli však radost. 2. II. 82, 4 k 1. (652). - Kristus měl skutečnou smyslovou bolest. III. 15, 5. (156); 46, 6. (436). - Kristova bolest nevadila potěšení jeho požívání, ani ne naopak. III. 15, 5 k 3. (157); 9 k 3. (162); 46, 6. (436); 46, 8. (441). - Kristus trpěl největší bolest vnější i vnitřní. III. 46, 6. (436); 48, 2. (461). - Více bolesti měl Kristus nad našimi bédami než nad svým utrpením. III. 46, 6 k 4. (439). - Matka Kristova porodila bez bolesti a s velkou veselostí. 2. II. 164, 2 k 3. (1232); III. 35, 6. (331). - Blažení nemají bolesti ze zla, které učinili. 1. II. 59, 3 k 1. (456); III. 84, 8. (896).

Budoucí je poznáváno dvojmo: buď samo v sobě, nebo ve svých příčinách. První způsob náleží toliko Bohu, druhý nám, dokonaleji však náleží andělům a démonům; co je určeno v příčinách nutných nutně, poznáváme jistě, co je určeno toliko náhodnými příčinami, o tom máme poznání dohady; co se vyskytuje zřídka a je určeno příčinami náhodnými, o tom není ani poznání dohodové. I. 14, 13. (149); 57, 3. (500); 64, 1 k 5. (565); 86, 4. (776); 89, 3 k 3. (798); 1. II. 111, 4. (975); 2. II. 95, 1. (762); 171, 6 k 1.

(1272); k 2. (1272); k 3. (1273); 172, 1. (1273); 174, 1. (1291); k 1. (1292). - Budoucí jsou lépe poznávána od šlepných, od těch, kteří jsou zbaveni smyslů, umírajících, spících a zvířat než od těch, kteří nejsou v těchto stavech. I. 12, 11. (102); 86, 4 k 2. (777); 2. II. 172, 1 k 1. (1275); k 2. (1275); k 3. (1275). - Poznání budoucích z věcí, které jsou anebo byly, náleží toliko rozumovým bytostem. 2. II. 47, 1. - Duše blízká smrti, poznává některé budoucí věci ze zjevení, nebo z působení přirozených příčin, ne však vlastní silou. I. 86, 4 k 2. (776); 2. II. 172, 1 k 1. (1272). - Zvířata nepoznávají budoucí, ale pudem, daným jejich přirozenosti od Božího rozumu, jsou hýbány k něčemu budoucímu tak, jako by předvidaly budoucí. I. II. 40, 3 k 1. (321). - Zvířata poznávají budoucí ne srovnáváním přítomnosti s budoucností, ale z pudové náklonnosti. I. 86, 4 k 3. (777); 1. II. 41, 1 k 3. (328).

Bůh je bytí samo. I. 13, 11. (127). - Bůh se dokazuje mnoha způsoby. I. 2, 3. (18). - Že je Bůh, lze dokázati z účinků pouze zpětně. I. 2, 1. (15). - Nelze Boha jinak než z účinků dokázat. I. 3, 5. (27). - Že je Bůh, není známo samo sebou, je však první mezi vším věřitelným. I. 2, 1 k 2. (16); 2. II. 16, 1. (127). - Boží bytí, jež je svébytné, ničím nepřijaté, liší se od kteréhokoliv jiného. I. 3, 2 k 3. (23); 7, 1 k 3. (53); 44, 1. (403). - Jen v Bohu je bytí a bytnost věčně totéž. I. 2, 1. (15); 3, 4. (25); 5, 6. (43); 6, 3. (49); 12, 2. (87); 13, 11. (127); 14, 4. (135); 25, 1 k 2. (246); 44, 1. (403); 45, 5. (415); 50, 2 k 3. (457); 54, 1. (479); 61, 1. (530); 75, 5 k 4. (639); 104, 1. (897); III. 13, 1. (135). - Boží bytnost je čiré uskutečnění, andělská je rozumová v konu, náš rozum však je pouze rozum v mohoucnosti. I. 25, 1. (246); 87, 1 k 2. (780). - O Bohu nemůžeme vědět, co je. I. 1, 7 k 1. (9); 2, 2 k 2. (17); 3. (20); 12, 12 k 1. (104); 13, 8 k 2. (122). - O Bohu mluví se trojmo: bytnostně, podílně a výrokově. I. 13, 9. (122); 2. II. 85, 2 k 1. (685). - Bohu se přiděluje duše pro podobnost skutku. I. 3, 2 k 1. (24); 19, 11. (202). - Bůh není těleso. I. 3, 1. (21). - Boha nelze

vymezit. I. 1, 7 k 1. (9); 2, 2 k 2. (17); 3, 5. (27). - Bůh není ani v rodu, ani v přísudku o sobě, ani ne převodně jako počátek. I. 3, 5. (27); 4, 3 k 1. (36); 6, 2 k 3. (49); 88, 2 k 4. (791). - Svěbytnost v tom, co značí bytí sám o sobě, to je v jiném, Bohu přísluší, ne však vlastně ani jednoznačně. I. 29, 3 k 4. (281). - Jen Bůh jest úplně prostý. I. 3. (20); 9, 1. (65); 25, 1. (246); 28, 2. (270). - V Bohu není látky ani mohoucnosti, je jen čirý kon. I. 3, 1, 2. (21); 7, 1. (52); 9, 1. (65); 12, 1. (85); 14, 2 k 3. (133); 25, 1. (246); 49, 3 k 2. (452); 50, 2 k 3. (457); 54, 1. (479); 75, 5 k 4. (639); 87, 1. (778); 89, 2 k 3. (797); 90, 1. (806); 115, 1 k 2. (988); 1. II. 49, 4. (381); 50, 5. (390). - Bůh je nejdokonalejší. I. 4, 1. (32); 25, 1. (246); 2. II. 161, 1 k 4. (1195). - Cokoliv jsoucnosti, dobroty a dokonalosti je v nějakém tvorů, je celé výtečnější v Bohu. I. 4, 2. (34); 6, 1 k 2. (47); 9, 1. (65); 11, 3. (82); 12, 2. (87); 13, 2-5. (108); 14, 6, 11. (138, 145); 25, 1 k 3. (247); 26, 1 k 1. (257); 28, 2 k 3. (271); 29, 3. (279); 49, 3. (450); 75, 1. (631); 91, 1. (812). - Cokoliv je v Bohu, je Bůh. I. 3, 3. (24); 27, 3 k 2. (265); 28, 2. (270); 40, 1. (362). - V Bohu je podoba všech věcí i podle tvaru i podle látky. I. 57, 2 k 2. (499). - Bůh je nekonečný záporně, ne však postrádavě, tvarově, ne však látkově. I. 7, 1. (52); 12, 1 k 2. (87); 25, 2. (247); 52, 2. (469); 55, 1. (486); 75, 5 k 4. (639); 86, 2 k 1. (773); III. 10, 3 k 1. (118). - Jediný Bůh jest úplně nezměnitelný. I. 9, 1. 2. (65); 10, 2. 3. (71); 14. (130); 15. (156); 19, 7. (196); 30, 1 k 3. (285); 65, 1 k 1. (572); III. 2, 1. (15); 57, 1 k 1. (539). - Bůh se hýbe obrazně dvojím způsobem, totiž činností v sobě a výronem v jiné. I. 9, 1 k 1. (66); 73, 3. (622). - V Bohu není vášně - trpnosti. I. 20, 1. (205); 21, 1 k 1. (213); 41, 1 k 3. (371). - Že Bůh je rozumný, dokazuje se mnohonásobně. I. 14, 1. (131); 26, 1. (257). - Boží poznání je jeho bytí i bytnost. I. 14, (130); 8. (58); 9. (65); 16, 5. (166); 18, 3 k 2. (184); 18, 4. (184); 19, 1. (186); 19, 4. (191); 26, 2. (257); 27, 2 k 3. (263); 34, 2 k 1. (319); 41, 3 k 4. (376); 54, 2. (480); 79, 1. (691); 87, 3. (782); III. 9, 1 k 1. (107). - Bůh poznává vše. I. 14, 5. (136); 14, 7. (140);

79, 2. (692); 87, 1. (778); 89, 1. (793). - Bůh poznává vše najednou. I. 14, 7. (140); 14, 12 k 1. (148); 14, 13. (149); 22, 3 k 3. (225); 27, 5 k 3. (267); 85, 4. (774). - Bůh poznává vše jedním poznáním. I. 19, 2 k 4. (189); 22, 3 k 3. (225); 27, 5 k 3. (267); 28, 4 k 2. (274); 34, 3. (320); 41, 6. (379). - Všechny jednotliviny poznává Bůh nejzřetelněji. I. 14, 6. (138); 14, 11. (145); 55, 1 k 3. (487); 57, 2. (497); 89, 4. (798). - Boží patření je schválení, aby, co udělal, zůstalo, ne, že by poznal jiným způsobem nebo se mu líbil nějaký tvor, než jej učinil. I. 32, 1 k 3. (302); 73, 3 k 3. (623); 74, 3 k 3. (628). - Bůh poznával od věčnosti i tvory i nejsoucna, která jednou budou, nejen jak jsou v Bohu nebo v jeho rozumu, nýbrž též ve vlastních přirozenostech. I. 20, 2 k 2. (208). - Boží vědění je dvojí: vidoucí a prostého poznávání. Prvé se týká pouze jsoucna, druhé i nejsoucna, pokud být může. I. 14, 9. (143); 14, 12. (147); 34, 3 k 5. (322); III. 10, 2 k 2. (116); 13, 1 k 2. (136). - Pouze Bůh má vědění o budoucím náhodném. I. 14, 13. (149); 86, 3, 4. (175, 176). - Bůh má vědění o zlech. I. 14, 10. (144); 15, 3 k 1. (160); 18, 4 k 4. (185). - Vědění Boží je dvojí, jednak prosté vědomosti a souhlasu. Druhé se týká dobra, prvé však i zla. I. 14, 8. (142). - Boží vědění spolu s vůlí je příčinou věcí. I. 14, 8. (142); 14, 9 k 3. (144); 19, 4 k 4. (192); 19, 11 k 1. (203); 27, 1 k 3. (262); 45, 6. (418). - Boží vědění má se k tvorům jako umění k výtvorům. I. 14, 8. (142); 17, 1. (172); 21, 2. (215); 22, 2. (221); 74, 3 k 1. (628); 91, 3. (816); 1. II. 13, 2 k 3. (113); 93, 2. (745). - Bůh je poznatelný každým stvořeným rozumem. I. 12, (85); 1. II. 93, 2. (745). - Stvořený rozum může vidět Boha v bytnosti. I. 12, 1. (85); 4 k 3. (92); 1. II. 5, 1. (49). - Nelze vidět Boha v bytnosti v tomto smrtelném životě. I. 12, 11. (101); 13, 1. (107); 1. II. 5, 3. (52); 93, 2. (745); 2. II. 180, 5. (1335). - Poznání Boží pravdy a dobroty je dvojí, jednak poznání číre bádavé a poznání citové či okoušivé. I. 64, 1 k 3. (565); 1. II. 112, 5 k 1. (986); 2. II. 97, 2 k 2. (789); 162, 3 k 1. (1210); 180, 5 k 2. (1336). - Boží

bytnost v tomto životě poznáváme, jak se jeví v tvorstvu, ne jak je v sobě. I. 1, 7 k 1. (9); 2, 1. (15); 12, 12. (103); 13, 2 k 3. (110); 32, 1. (299); 86, 2 k 1. (774). - Tvor se dostává k poznání Boha trojmo: postupem příčinnosti, výtečnosti a výluky. I. 12, 12. (103); 13, 1. (107); 84, 7 k 3. (752). - Že Bůh je, můžeme poznat přirozeným rozumem. I. 12, 12. (103). - Bůh nemůže být viděn žádným tělesným okem. I. 12, 3. (89); 2. II. 175, 4. (1308). - Člověku je přirozeno, že někdy spatří Boží bytnost. I. 12, 1. (85); III. 9, 2 k 3. (109). - Bůh nemůže být viděn v bytnosti bez Trojice osob. 2. II. 2, 8 k 3. (32). - Všichni, kdo vidí samu Boží bytnost, tíhnou k ní tímž hnutím zalíbení, jak jest odlišná od jiných věcí a v tom, že je jakési společné dobro. I. 60, 5 k 5. (529). - Blažení vidí v Boží bytnosti zároveň vše, co kdy vidí. I. 12, 10. (100); 58, 1. (505). - Boží bytnost vidoucí nevidí vše, co Bůh činí nebo může činit. I. 12, 8. (97); 57, 5 k 2. (504); 106, 1 k 1. (917); III. 10, 2. (115). - Boží vůle je jeho bytnost. I. 19, 1 k 3. (187); 20, 3 k 2. (209); 59, 2. (517). - Přirozený cíl Boží vůle je jeho dobrota, kterou nemůže nechťt. I. 19, 1 k 1. (187). - Bůh nechce vše dobré, třeba nutně ví vše pravdivé. I. 19, 3 k 6. (191); 6 k 2. (196). - Boží vůle je příčina věcí. I. 19, 4. (191); 20, 2. (207); 25, 5. (252); 45, 6. (415); 46, 1. (423); 1. II. 110, 1. (963); III. 86, 2. (913). - Boží vůle neodnímá věcem nahodilost, nýbrž jen některým ji stanoví, jiným však nutnost. I. 19, 8. (198); 1. II. 10, 4. (98). - Nic jiného, než její dobrota není příčinou Boží vůle. I. 19, 5. (193). - Vůle Boží má jistý důvod, ne s jeho strany, nýbrž pro chtěné jinému. I. 19, 5. (193); 23, 5. (232). - Boží vůle je úplně neměnitelná, třeba se mění její účinky. I. 19, 3. (189); 7. (196); 23, 8. (239); III. 46, 2. (429). - Vůle Boží je dvojí s ohledem na chtěné bezvýhradně a sluje předchozí, druhá je následná s ohledem na chtěné s jeho podmínkami. I. 19, 6 k 1. (195); 23, 4 k 3. (232). - Nic se neděje proti následné vůli Boží, nýbrž jen mimo ni a proti předchozí. I. 19, 6. (194). - Vše, co je mimo nebo proti vůli Boží předchozí, po-

slouchá a slouží jeho vůli následně. I. 19, 6. (194). - Boží vůle je dvojí: zalíbení a znamení. Těch znamení je pět: zákaz, příkaz, rada, konání a dopuštění. I. 19, 11. (202); 23. 5. (232). - O Bohu se říká, že má vůli znamení jen obrazně, avšak o vůli zalíbení mluví se ve vlastním smyslu. I. 19, 11. (202). - Boží vůle se splní vždy, a to neklamně. I. 19, 6. (194). - Cokoliv chce Bůh, chce s ohledem na dobro společné, jímž je jeho dobrota, jež je dobro celého vesmíru. I. II. 19, 10. (175). - Bůh chce všechny lidi spasit trojmo. Jednak, aby v tom bylo rozdělení přiměřené nebo aby bylo rozdělení pro rody jednotlivců, ne však pro jednotlivce rodů, též vůli předchozí, ne však následnou. I. 19, 6 k 1. (195); 23, 4 k 3. (232). - Zla z viny dějí se, ač je Bůh ani nechce, nýbrž je jen dopouští. I. 19, 9 k 3. (201); I. II. 39, 2 k 3. (315). - Vůle tvora je Bohem pouze hýbána jakožto vnitřním původcem. I. 57, 4. (501); 105, 4. (909); 106, 2. (912); III. 2. (14); I. II. 6, 4 k 1. (67); 9, 6. (91); 80, 1. (647); III. 4. (49); III. 18, 1 k 1. (190). - Pouze Bůh může vůli zasáhnout. I. 105, 4. (909); 106, 2. (919); 115, 4. (992); 116, 1. (998); I. II. 75, 3. (612); 80, 1. (647); 2. II. 172, 2, k 1. (1276). - Vůle tvora se může přizpůsobit Boží vůli čtyřmi způsoby: látkově, tvarově, výkonně a cílově. I. II. 19, 10. (175). - Ctnost a správnost lidské vůle hlavně je v tom, že se přizpůsobuje Boží vůli a sleduje její vládu. 2. II. 104, 4 k 2. (841). - Každý člověk má podrobiti svou vůli Boží vůli v tom, co chce, tvarově, totiž v pojmu obecném dobra a ve způsobu, to je z lásky, účinně, tak, že chce, co Bůh na něm chce, ne však látkově, totiž v každé jednotlivé věci. I. II. 19, 10. (175); 39, 2 k 3. (315); 2. II. 104, 4 k 3. (842). - Bohu přísluší moc vlastně. I. 25, 1. (246). - Boží moc je nekonečná. I. 25, 2. (247). - Boží moc je dvojí: všeobecná, v sobě, a řízená s předzvěděním a vůlí. I. 25, 5 k 1. (253). - Tvůrčí moc v Bohu značí zpřímá božskou přirozenost, závisle vztah. I. 41, 5. (415). - Možnost roditi u božských osob je pojímána trojím způsobem: činně a trpně a neosobně. První se hodí jen k Otci, druhá pou-

ze Synu, třetí kterékoliv osobě. I. 41, 6 k 1. (380). - Bůh je všemohoucí. I. 25, 3. (249); III. 13, 1. (135). - Bůh může učinit vše mimo to, co obsahuje protirečnost. I. 7, 2 k 1. (54); 25, 3. (249); III. 13, 1. (135). - Boží moc není tak k řádu poutána, že by nemohla někdy něco udělat mimo obor druhotných příčin, kdy se jí zachce, jak je to patrné ze zázraků. I. 25, 5. (252). - Bůh dvě protivy nemůže učinit, řekněme postrádání a pohotovost, nebo aby dvě protikladné věci na tom-též byly zároveň. I. 105, 2. (906); I. II. 51, 4. (399). - To, co Bůh působí ve všem podle jeho druhu, nevylučuje, aby Bůh něco vykonal, nač přirozenost nestačí. I. II. 51, 4 k 2. (400). - Bůh může vytvořit vesmír i kteréhokoliv tvora lepšího než udělal. I. 25, 6 k 3. (256). - Bůh může udělat něco lepšího než je člověčenství Kristovo, jeho matka, blaženost a milost, o sobě, ne však jako vztahné k Bohu. I. 25, 6 k 4. (256); III. 7, 12 k 2. (92); 10, 4 k 3. (121). - Hřešit Bůh nemůže. I. 25, 3 k 2. (250); 63, 1. (549); 2. II. 6, 2 k 2. (61). - Bůh je příčinou zla a trestu jen případečně, zla viny však není vůbec příčinou. I. 48, 6. (446); 49, 2. (449); 63, 5. (555); I. II. 87, 1 k 2. (694); 2. II. 19, 1 k 3. (147); 24, 10. (202). - Příčinou zaslepení a zatvrzelosti je Bůh pouze případečně, tím, že odejme milost. I. 23, 3 k 2. (231); I. II. 79, 3. (644); 2. II. 15, 1. (122). - Bůh sám sebou nachezuje k dobru tím, že dává milost a ctnosti a řízením k dobrému přímo; ke zlu naklání jen případečně tím, že milost nedá. I. II. 79, 1 k 1. (642). - Bůh je účinnou příčinou všeho, vzornou i účelovou. I. 44, 1. (403); 65, 2. (573); 103, 2. (888); 105, 5. (911); I. II. 79, 2. (643). - Dobrota, štědrost, spravedlnost a Boží milosrdenství tvoří věci rozdílné. I. 21, 3. (215). - Bůh vytvořil tvory ne z nutnosti. I. 19, 4. (191); 25, 5. (252); 28, 1 k 3. (269); 32, 1 k 3. (302); 45, 6. (418); 50, 1. (454); 61, 2 k 1. (532); 104, 3. (902); 105, 1 k 2. (906); I. II. 66, 1 k 3. (496); 109, 1. (946); III. 50, 2 k 3. (480). - Bůh při stvoření věcí směřuje k jistému cíli a tím je jeho dobrota. I. 25, 5. (252).

Bytí se říká trojmo, totiž bytnost, uskutečnění bytnosti, a bytí, které značí pravdu věty, které jest tvarově v duši, ale základově jest ve věci. I. 3, 4 k 2. (26). - Podoby věcí mají trojí bytí, totiž v umění Božím, to jest ve slově, v poznání andělů a ve věcech. I. 74, 3 k 2. (629). - Bytí od něčeho se může nazvatí dvojím způsobem. Jedním způsobem přímo z toho totiž, že jedná, a nepřímou z toho právě, že nejedná, ač má jednat. I. II. 6, 3. (66). - Všechno, co není své bytí, má podíl svého bytí od příčiny první, která je samo bytí. I. 44, 1. (403); 61, 1. (530); 75, 5 k 4. (639); 104, 1. (897); 1. II. 3. (34). - Bytí je vlastní účinek Boží. I. 8, 1. (58); 45, 5. (415); 65, 3. (575). - Každé bytí jest od nějakého tvaru. I. 42, 1 k 1. (382). - První účinek tvaru jest bytí, druhý jednání. I. 42, 1 k 1. (382); 1. II. 111, 2. (972). - Bytí je dříve než každá jiná vlastnost i každé jiné jméno Boží. I. 5, 2. (39). - Bytí je dokonalejší. I. 4, 1 k 1. (33); 2 k 3. (35); 1. II. 2, 5 k 2. (19). - Od téhož tvaru nebo bytnosti jest bytí bezprostředně a jednání přes mohutnosti. I. 54, 2 k 2. (480). - Totéž jest bytí tvaru, látky a bytí složeného. I. II. 4. 5 k 2. (44). - Bytí jest zcela uvnitř věci, potom tvar, konečně látka. I. 8, 1. (58); 105, 5. (911). - Bytí jest

uskutečnění, kon tvaru, bytnosti a svébytí. I. 3, 4. (25). - Bytí nemá vztah k jiným jako přijímající k přijímanému, nýbrž právě naopak, neboť jest uskutečnění všeho. I. 3, 4. (25); 4, 1 k 3. (33); 5, 1. (38). - Tvar podstatný dává bytí jednoduše, a tvar případkový dává bytí zčásti. I. 76, 4. (656); 8. (664); 77, 6. (675). - Jedna osoba má jen jedno bytí osobní, ale mnohá bytí zčásti. III. 17, 2. (187); 19, 1 k 4. (202). - Bytí patří k hypostasi jako k tomu, co má být, k přirozenosti pak jako k tomu, čím něco má být. III. 17, 2 k 1. (188). - Bytí jednoduše jest vyšší než bytí člověk. III. 16, 9 k 2. (179). - V kterékoli stvořené věci se liší bytí a bytnost, činnost a mohutnost. I. 54, 1, 2, 3. (479, 480, 481); 77, 1. (666); 79, 1. (691).

Bytnost je to, co spadá do výměru. I. 3, 3. (24); 29, 2 k 3. (279). - Bytnost jest to, čeho uskutečnění jest bytí (= původ bytí). I. 39, 2 k 3. (347). - Bytnost a přirozenost jsou totéž ve věci, rozlišují se pouze v rozumu; bytnost totiž jest původ bytí, přirozenost jest původ jednání. I. 39, 2 k 3. (347). - Ve věcech složených z hmoty a tvaru, bytnost neznačí jen tvar, ani jen hmotu, nýbrž složené ze hmoty a tvaru obecného. I. 29, 2 k 3. (279).

C

Celopal je dáti se zcela Bohu, proto se nejvíce líbí Bohu. - 2. II. 186, 3 k 6. (1405) a 5 k 1. (1408) a 6-8. (1410 až 1413). - Celopal ve Starém zákoně je, že se celé spálilo a obětovalo zvláště Bohu k uctění jeho velebnosti, lásky a dobroty. 1. II. 102, 3 k 8. a 10. (844).

Cíl. Příčinnost cíle jest první ze všech příčin. I. 5, 4. (42); 1. II. 1, 2. (3). - Cíl kterékoli věci je její vlastní činnost nebo to, k čemu tou činností přijde. 1. II. 49, 3. (380); k 3. (381); 4 k 1. (382); 56, 1. (425). - Cíl i když je v dosažení naposled, je přece v úmyslu konajícího první, a tak má ráz příčiny. I. II. 1, 1 k 1. (2); 3 k 2. (5); 4. (6); 20, 1 k 2. (179); 25, 1. (209); 2. (211); 84, 2. (674);

2. II. 189, 1 k 5. (1460); III. 61, 3 k 1. (580); 62, 6. (590). - V cílech se nemůže pokračovati do nekonečna. 1. II. 1, 4. (6). - Cíl má ráz příčiny, pokud hýbe jednájícího k činu. 1. II. 1, 1 k 1. (2). - Cíl se může brát v dvojím smyslu: buď to, pro co něco jest, nebo jako dobro, dodatečně přicházející, což jest potěšení. 1. II. 33, 4. (275). - Cíl je dvojí: blízký a vzdálený čili poslední. I. II. 12, 2. (106); 21, 1 k 2. (188); 2. II. 23, 7. (187); 123, 7. (959). - Cíl je dvojí: přirozený a nadpřirozený. I. 23, 1. (227); 1. II. 109, 5 k 3. (953). - Cíl je vysněný a určený rozumem. 1. II. 1, 1 k 3. (3). - Cíl jest dvojí: jeden přiměřený stvořené bytosti, a druhý přesahuje úměrnost stvořené bytosti. První je dokonalost

v přirozenosti samé věci, ale nikoliv druhý, leč podle podoby, poněvadž je to něco svébytného, totiž dobrota Boží. I. 23, 1. (227); 25, 5. (252); 62, 4. (540); 63, 2. (550); 103, 2. (888). - Cíl je dvojitý: jehož a jímž, neboli věc a užití věci. I. 26, 3 k 2. (259); 1. II. 1, 8. (11); 2, 7. (21); 3, 1. (25); 8 k 2. (38); 5, 2. (50); 11, 3 k 3. (103); 16, 3. (132); 34, 3. (281). - Cíl je dvojitý: cíl činícího a cíl činu. 2. II. 141, 6 k 1. (1057). - Cíl jest vnitřní, t. j. jednání, a vnější, t. j. předmět jednání. 1. II. 13, 4. - Cíl je dvojitý, totiž ten, který se zamýšlí hlavně, a komu je užitečný. Hlavní cíl, pro který se koná, je vznešenější než cíle, které směřují k hlavnímu. 1. II. 111, 5 k 3. (978). - Cíle se dosahuje trojmo: jako tvaru, jako něčeho vykonaného, a jako dobra držného. I. 103, 2 k 1. (889); k 2. (889). - Cíl se má dvojmo: jedním způsobem dokonale, t. j. věcně, druhým nedokonale, když se má toliko v úmyslu. 1. II. 11, 4. (103); k 1. (103); 16, 4. (133); 69, 1. (539). - Poznání cíle je dvojitý: dokonalé, t. j. poznání rázu cíle, nedokonalé poznání záleží ve vnímání předmětu cíle; dokonalé poznání náleží bytosti rozumné, nedokonalé také zvířatům. I. 59, 1. (516); 1. II. 6, 2. (64); 11, 2. (101). - Poslední cíl se bere dvojmo: buď poslední dobro jednoduše, a to jest Bůh; nebo poslední zdokonalení v rodu jednání, a to je blaženost. 1. II. 1, 1 k 1. (2); 3, 1. (25). - Vůle jako mohutnost se vztahuje i na cíl i na to, co je k cíli, jako úkon jest jen o cíli. 1. II. 8, 2. (81). - Vůle nemůže zároveň spěti k různým věcem jako k posledním cílům. 1. II. 1, 5. (7); 12, 3 k 1. (107); 13, 3 k 2. (114). - Cokoli člověk koná, koná to pro poslední cíl, i konaje skutek, který je posledním cílem. 1. II. 1, 1 k 2. (2). - Člověk nemá poslední cíl v ničem z tohoto života, jako jiné nerozumné bytosti, poněvadž jeho cíl převyšuje jeho přirozenost a schopnosti přirozené. 1. II. 5, 5 k 2. (56); 91, 4. (734); 109, 5 k 3. (953). - K jednomu poslednímu cíli, jenž jest celé dobré žití, jsou zařizeny úkony: rada, soud a rozkaz; nejbližší cíl rady je vyhledání těch, jež se mají konati, a nejbližší cíl soudu jest jisto-

ta. 2. II. 51, 2 k 2. (428). - Kterákoli věc jde k poslednímu cíli vlastním jednáním. I. 62, 4. (540); 1. II. 21, 1 k 2. (188). - Poslední cíl kterékoli věci je připodobniti se Bohu. I. 44, 4 k 3. (409); 1. II. 1, 8. (11); 2, 5 k 3. (19). - Cíl duchovního života je spojení se s Bohem láskou, a k tomu musí směřovat vše, co se vztahuje k duchovnímu životu. 2. II. 44, 1. (366). - Cíl kterékoli ctnosti mravní jest dosáhnouti středu ve vlastní látce, t. j. musí býti ve shodě s rozumem. 1. II. 66, 3 k 3. (508); 2. II. 47, 6. (395); 7. (396). - Čím něco účinněji je zařízeno k cíli, tím je lepší. 2. II. 152, 5. (1127). - Mezi cíli je řád, jako mezi jednajícími, poněvadž vždy druhotné závisí na hlavním. Něco může býti určeno k cíli dvojmo, buď samo sebou, nebo náhodně. I. 116, 1. (998). - Něco je nutné k cíli nutně, nebo jakožto to, čím se cíle snadněji dosáhne. III. 1, 2. (4). - Co jest k cíli, je dvojitý: to, co je s ním spojeno, totiž náležitý poměr k cíli, a tento poměr zůstává, i když se cíle dosáhne, za druhé to, co má ráz pohybu, ten přestává po dosažení cíle. 1. II. 4, 4 k 3. (42). - Něco směřuje k cíli dvojitým způsobem, jedním způsobem jako samo sebe k cíli pohybuje, a tak směřuje k cíli pouze bytost rozumná, druhým způsobem jako jiným pohybované k cíli, a tak směřují k cíli bytosti nerozumné. I. 6, 1 k 2. (47); 1. II. 1, 2. (3). - Každý, kdo hřeší těžce, stanoví si nutně cíl jiný než Boha. 1. II. 1, 7 k 1. (11); 89, 1 k 3. (717); 2. II. 45, 1 k 1. (377).

Církev je dvojitý: bojující a vítězná. III. 68, 9. (669). - Tajemné tělo Církve skládá se z lidí a andělů, z poutníků a blažených. III. 8, 4. (99). - Jedna je Církev všech věřících Nového a Starého zákona. Synagoga nebyla souložnice, nýbrž pravá snoubenka a manželka Kristova. III. 8, 3 k 3. (99). - Zdobá Církev je hlavně ve vnitřních věcech, k nimž vnější přísluší, pokud vystupují ze zdobu vnitřní nebo ji uchovávají. 1. II. 101, 2 k 3. (833). - Církev může vydat zákon v tom, co náleží k bohopoctě a pro poddanství nevěřících a svých věcí. 2. II. 10, 10.

(93); 66, 8. k 2. (553). - Kristus sám založil Církev, jejíž obsluhu svěřil Petrovi a jeho nástupcům k budování a ne kažení. 2. II. 88, 12 k 2. (723).

Cit člověka o sobě vidí jediné Bůh, ale pokud se zjevuje některými známkami, také člověk jej může poznat. 2. II. 106, 5 k 3. (856). - Více pocítujeme potěšení než smutku, ale méně se vnímá. 1. II. 35, 6. (291). - Cit je ctnost blahovonnosti, způsobující, že se líbí dobra nižších vyšším. 2. II. 80, 1 k 2. (634).

Cizoložství je určitý druh nečistoty. 2. II. 154, 1. (1136); 8. (1149). - Je horší než zprznění. 2. II. 154, 1. (1136); 154, 12. (1155); 170, 1 k 2. (1260). - Přezhavený milovník své manželky je nějak nazýván cizoložník, a zvláště s jinou. 2. II. 154, 8 k 2. (1151). - Žádný druh nečistoty nebo obžerství nebo neřesti proti statečnosti tak přímo neodporuje milování bližního, jako cizoložství. 2. II. 170, 1 k 1.; k 2. (1260).

Ctižádost je hřích protilehlý velkodušnosti z nadbytku, protože je to nezřízená touha po cti. 2. II. 131, 2. (1007). - Nezřízená žádost po hodnotách k vůli cti patří k ctižádosti; avšak k vůli náležitému užívání hodnoty, přesahujícímu schopnosti žádajícího, patří k opovázlivosti. 2. II. 131, 2 k 2. (1007).

Ctnost vyjadřuje dokonalost mohutnosti, poněvadž v pojmu ctnosti je, aby uvedla mohutnost k poslednímu co do úkonu, předmětu a způsobu jednání. - 1. II. 55, 1, 23. (419, 21, 2); 56, 1. (426); 66, 3. (506); 2. II. 51, 1 k 2. (426); 129, 2. (991). - Ctnost se někdy bere pro vše, co může být původem pohybu nebo činnosti. 1. II. 26, 2 k 1. (218); 41, 1 k 1. (328). - Ctnost je uzpůsobení dokonalého k nejlepšímu, pokud totiž vyjadřuje činnost, kterou věc dosahuje svůj cíl. 1. II. 110, 3. (966); 2. II. 23, 7. (187). - V povaze lidské ctnosti je pohotovost činnorodá a dobrá. 1. II. 55, 2, 3. (420); 56, 1. (425); 71, 1 k 2. (555); 2. II. 58, 1. (467). - Tam nutno klást

zvláštní ctnost, kde se klade zvláštní překážka rozumu. 2. II. 149, 1, 2. (1104). - Dvojí ctnost, pravá a nepravá nebo předstíraná. 2. II. 23, 7 k 3. (188). - Ctnost podle svatého Augustina je řád nebo spořádanost lásky, protože skrze ni je v nás láska spořádaná. 1. II. 55, 1 k 4. (420); 62, 1 k 1. (477). - Ctnost podle Augustina je dobrá vlastnost mysli, skrze niž dobře žijeme a jíž nelze užít k špatnému, a již v nás Bůh bez nás vykonává. V tomto výměru je obsažen toliko pojem ctnosti, a patří každé ctnosti, vyjma poslední části, která patří pouze vlité ctnosti. 1. II. 55, 4. (423); 2. II. 168, 2 k 2. (1250). - Ctnost všeobecně je to, co nás činí dobrými a stejné i naše dílo; a to dvojmo: buď jen látkově, jako rozumové ctnosti, nebo tvarově, jako mravní ctnosti. 2. II. 17, 1. (131). - 47, 4, (392); 58, 1. (467). - Ctnost se nazývá vrchol schopnosti, poněvadž k tomu je schopnost zařízena. Totiž k předmětu, protože zde se bere ctnost za předmět. 1. II. 55, 1 k 1. (420); 55, 3. (422); 2. II. 23, 3 k 2. (183). - V povaze ctnosti je, aby se měla pouze k dobru. 2. II. 1, 3 k 1. (2, 5); 4, 5 (45); 23, 7. (187); 51, 1, 2. (425); 81, 4. (641); 117, 6 k 2. (916); III. 7, 6 k 1. (83). - Ctnosti a neřesti dostávají druh z toho, co je v nich zamýšleno o sobě, ne však z toho, co je případkově a mimo úmysl. 2. II. 109, 2 k 2. (873); 120, 2 k 1. (934). - Druhy ctnosti se rozlišují podle předmětů. 1. II. 96, 3. (773); 2. II. 18, 2. (133); 19, 3, 4, 5. (149); 31, 4. (276); 47, 5. (394). - Dvojí látka mravních ctností: bližší t. j. ponejvíce vášně, a vzdálenější, předměty vášní. 1. II. 60, 5. (464); 2. II. 31, 1 k 2. (273); 32, 1 k 4. (279); 117, 2, 3, 6. (910). - Ctnosti, které zdokonalují rozum, vylučují úplně nesprávné, ne však ctnosti zdokonalující žádostivou. 2. II. 1, 3 k 1. (2, 5). - Ctnosti nás zdokonalují v náležitém sledu přirozených náklonností. Proto ke každé určité přirozené náklonnosti je zařízena nějaká zvláštní ctnost. 2. II. 108, 2. (865). - Žádná ctnost není jako v podmětu v těle, nýbrž pouze v duši. 1. II. 55, 2. (421); 56, 4 k 3. (430). - V Bohu je nejvíce ctnost. I. 3, 6 k 1. (29); 4, 2 k 2. (35).

- Ctnosti ohledně činnosti, a ctnosti ve vůli, nebo v rozumu ať činorodem nebo bádavěm jsou toliko v Bohu bez nedokonalosti. Ne však ctnosti ohledně vášní k duchovnímu dobru, leda přeneseně. Ale ctnosti ohledně vášní k tělesnému dobru vůbec ne. Ani ctnosti činného života jako jeho zdokonalení. 1. II. 21, 1 k 1. (213); 1. II. 61, 5 k 1. (474). - Naše úkony mohou dát vzniknout ctnosti zařízené k dobru podle pravidla lidského rozumu, ne však podle božského rozumu. 1. II. 51, 2, 3, 4. (396); 55, 4 k 6. (423, 5); 63, 2, 3. (484); 65, 2. (498); 92, 1 k 1. (740). - Ctnosti máme od přirozenosti co do vlohy a začátku, ne jako dokonalé, mimo božské ctnosti, které jsou zcela z vnějšku, t. j. od Boha. 1. II. 51, 1. (394); 63, 1. (482); 63, 2 k 3. (485); 71, 2 k 1. (557); 85, 1. (681); 95, 1. (763); 2. II. 47, 1, 5. (389, 394); 123, 1 k 3. (952); 141, 1 k 2. (1050). - Bůh působí v nás vlitě ctnosti bez naší činnosti, ne však bez našeho souhlasu. 1. II. 55, 4 k 6. (425). - V pojmu ctnostného úkonu je čtvero: aby úkon byl uvědomělý, volený, pro dobro a nepohnutě. 1. II. 100, 9. (821); 2. II. 58, 1. (468). - O nějakém úkonu ctnosti možno mluvit dvojmo: látkově a tvarově. První může být bez ctnosti, ne však druhý. 1. II. 93, 3 k 2. (747); 2. II. 32, 1 k 1. (278). - K úkonu vnitřnímu nebo vnějšmu není třeba rozličných ctností. 2. II. 31, 4. (278). - Různost ctností vzniká z různosti úkonů, které mají různý ráz dobra. 2. II. 51, 2, 3. (427); 161, 2 k 3. (1197). - Ctnosti jsou nerovné, jedna ctnost je větší než jiná i v různých družích ctnosti i v témže druhu. Ne sice v sobě, nýbrž se strany téhož člověka v různém čase, nebo se strany různých lidí pro větší navyklost nebo lepší uzpůsobení přirozenosti nebo rozumu nebo pro větší dar milosti Boží. 1. II. 66, 1, 2. (503); 73, 1 k 3. (580); 112, 4. (983); 2. II. 5, 4. (57). - Tím je nějaká ctnost vyšší, k čím vznešenějšímu dobru je zařízena. 1. II. 111, 5 (978); 112, 4 (983); 2. II. 117, 6. (915); 136, 2. (1030). - Božské ctnosti jsou vznešenější než ostatní. 1. II. 68, 8. (537); 2. II. 9, 1 k 3. (76); 19, 9 k 4. (158); 23, 6. (186); 104, 3. (839); 117, 6. (915); 141, 8. (1059); 161,

5. (1201). - Jedna ctnost je prvnější než druhá podle úkonu, ačkoliv jsou vlitý Bohem současně podle pohotovosti. 1. II. 62, 4 (481); III. 85, 6. (910). - Přirozené ctnosti jsou vznešenější než ctnosti získané, ale vzhledem k vlitým jsou nižší. 1. II. 62, 2 k 3. (479). - Rozumové ctnosti jsou jednoduše vznešenější než mravní ctnosti, k vůli vznešenějšímu předmětu; ovšem z části je tomu opačně t. jako ctnosti a vzhledem k úkonům. 1. II. 61, 1 k 3. (469); 66, 3. (507); 68, 7, 8. (535); 2. II. 23, 6 k 1. (186); 161, 5. (1201). - Mravní ctnosti jsou potřebnější k lidskému životu než rozumové. 1. II. 66, 3 k 1. (507). - Jedné ctnosti není protilehlá jiná, nýbrž neřest, protože podle Filosofova dobro není protilehlé dobru. 2. II. 104, 4. (823). - Proti téže ctnosti může být mnoho neřestí vzhledem k různým úkonům. 2. II. 29, 4 k 3. (263). - Pohotovost ctnosti nebo neřesti se ruší úsudkem rozumu hýbajícího k protivnému buď z nevědomosti, nebo vášně nebo z volby. 2. II. 53, 1. (408). - Ctnost se bere trojmo: za pohotovost, předmět a svůj úkon. 1. II. 55, 1 k 1. (420). - Trojí rod ctností: božské, rozumové a mravní. 1. II. 50, 3. (447). - Ctnost se říká dvojmo: jednoduše, jestliže působí správnou činnost, jako mravní ctnosti, a částečně, to jest která dává schopnost správné činnosti, jako rozumové ctnosti. 1. II. 56, 3. (427); 57, 1. (434); 57, 3, 4. (438, 9); 61, 1. (468); 66, 3. (507). - Něco je překážkou ctnosti dvojmo: buď co do jejího obecného stavu, to je pouze hřích, nebo co do dokonalého stavu, totiž něco méně dobrého. 2. II. 153, 2 k 1. (1130). - Některé ctnosti se nazývají Božské, protože mají Boha za předmět, pouze Bůh je vlívá, a podávají se pouze v Písmě sv. skrze Boží zjevení. 1. II. 63, 1 (482); 2. II. 175, 6. (1312). - To jsou božské ctnosti, jimiž se lidská mysl spojuje s Bohem. 2. II. 104, 3. (839); 151, 2. (1116). - Božské ctnosti jsou toliko tři: víra, naděje a láska. 1. II. 62, 3. (479); 2. II. úvod (1) a 17, 6. (137). - Rozumové ctnosti jsou pouze ze tří bádavé: moudrost, rozumnění a vědění a dvě činorodé: opatrnost a umění. 1. II. 57, 2. (436); 68, 7. (535); 2. II.

4, 8. (50); 47, 5. (394). - Všechny rozumové ctnosti jsou toliko o nutných; činnorodé zase jen o nahodilých. 1. II. 57, 5 k 3. (442); 66, 3 k 3. (508); 2. II. 4, 8. (50); 47, 5. (394). - Mravní ctnosti mohou být bez ctností rozumových, kromě opatrnosti a rozumu; a naopak, kromě opatrnosti. 1. II. 58, 4, 5. (449). - Mravní ctnost není vášně, protože vášně je pohyb, a má se nelísně k dobru a zlu, majíc počátek v žádosti a konec v rozumu, ale u ctnosti je to naopak. 1. II. 59, 1. (452). - Je více mravních ctností ohledně činností lidských podle různých druhů povinného, které však mají všechny ráz spravedlnosti. 1. II. 60, 3. (462). - Mravní ctnosti jsou spojitě. 1. II. 65, 1, 2. (494, 7); 66, 2. (505); 68, 5 k 3. (533); 73, 1. (379); 2. II. 129, 3 k 2. (993); 134, 1 k 1. (1020); 147, 2 k 1. (1086); 152, 3 k 2. (1122); 171, 4. (1269); III. 2, 6. (909). - Pro jakoukoli mravní ctnost je cíl dosáhnout střed ve vlastní látce, který se určuje podle správného úsudku opatrnosti. 1. II. 66, 3 k 3. (508). - Je 10 mravních ctností ohledně vášní, podle Aristotela, t. j. statečnost, mírnost, štědrost, velkorysost, velkodušnost, philotimia, vlídnost, přátelství, pravdivost, eutrapelia. Ale se spravedlností, která je ohledně činnosti, je jich 11. 1. II. 60, 5. (467). - Mravní ctnosti zůstávají po tomto životě co do svého tvarového, t. j. řádu rozumu, ne však co do látkového, t. j. co do náklonnosti žádosti k vášním nebo činností tohoto života. 1. II. 67, 1. (514) a 2 k 3. (516) a 4 k 1. (519); 68, 6. (534); 2. II. 52, 3 k 2. (434); 136, 1 k 1. (1029); 181, 4 k 1. (1348). - Základní ctnosti nazýváme hlavní, poněvadž jsou ohledně nejdůležitějšího

v látce ctnosti. Základní se nazývají proto, že jsou základy jiných ctností a silové jsou také ctnostmi povšechnými. 2. II. 129, 5. (997); 134, 4. (1024); 137, 2. (1037); 141, 7. (1058); 143 (1067); 160, 1. (1109). - Jsou toliko čtyři: opatrnost, spravedlnost, statečnost a mírnost. 1. II. 61, 2, 3. (469); 66, 1, 4. (504, 9); 2. II. zač. (1); 123, 11. (964); 141, 7. (1058). - Jsou čtveré: vzorné, politické, očistné a očištěné duše. 1. II. 61, 5. (474). - Pouze vlité ctnosti jsou ctnosti jednoduše a dokonale. 1. II. 65, 2. (498); 2. II. 23, 7. (187). - Jako mravní ctnosti zdokonalují člověka, aby náležitě jednal podle přirozeného rozumu, tak vlité ctnosti zdokonalují člověka podle světla milosti. 1. II. 100, 3. (809). - Vlité ctnosti neodstraňují protivná uzpůsobení vlohy, jako to činí získané ctnosti. Proto mají potíže při činnosti, což není u ctností získaných. 1. II. 65, 3 k 2, 3 (500); III. 89, 1. (935). - Jakýmkoli smrtelným hříchem se odstraňují vlité ctnosti, ne však ctnosti získané. 1. II. 63, 2 k 2. (485); 65, 3. (499); 71, 4. (559); 73, 1 k 2. (581); 2. II. 24, 1, 2. (190); 133, 1 k 2. (1017). - Jakýkoliv úkon přispívá ke vzniku získané ctnosti, ale nenaplňuje ji, leč poslední úkon, který je dokonalejší než ostatní a působí silou všech předchozích úkonů. 2. II. 24, 6 k 2. (198). - Získaná ctnost může být zmenšena nepoužíváním, ne však vlitá. Neboť získaná ctnost závisí na vlastním úkonu, vlité však ne. 2. II. 24, 10. (202). - Mravní získané ctnosti i vlité nezůstávají po tomto životě co do úkonů ohledně vlastní látky, ale jen co do úkonů ohledně cíle. 2. II. 181, 4 k 1. (1348).

Č

Čas není počet odloučený, nýbrž je počet. I. 10, 6. (77). - Čas je v prvním pohybu nebes jako v podmětu a v prvním měřeném. I. 10, 6. (77). - Čas se přirovnává k prvému pohybu jako míra a jako případek k podmětu; kdežto k jiným pohybům pouze jako míra. I. 10, 6. (77). - Čas je jedno od

jednoty prvého se hýbajícího, nikoliv od jednoty prvé látky. I. 10, 6. (77); III. 75, 7 k 1. (753). - Dvojí čas, totiž počet dřívějšího a pozdějšího v nebeském pohybu, měřící každý souvislý pohyb, který má poměr k nebeskému pohybu a počet dřívějšího a pozdějšího v čemkoli. I. 85, 4 k 1. (765).

- Souvislost náleží času pro pohyb. Proto čas, měřící pohyb nesouvislý a nemající poměr k souvislému nebeskému pohybu, není souvislý. I. 53, 3. (477); 61, 2 k 2. (532); 63, 6 k 4. (558); 85, 4 k 1. (765); 1. II. 113, 7 k 5. (998). - Čas neměří leč ty věci, které mají začátek a konec svého bytí v čase, protože i nebeský pohyb je takový podle jakéhokoli oběhu. I. 10, 4. (73). - Božské Písmo hlásá, že stvoření věcí se stalo v nedělitelnou, řkouc: Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. A tento začátek vykládá Basil jako počátek času a ten je nutně nedělitelný. I. 41, 3. (431). - Všechny a pouze ty činnosti, které se mohou nadít nějakého doplňku k svému druhu, jsou o sobě v čase. 1. II. 31, 2. (251). - Poznávající část naší bytosti je o sobě nad časem. Smyslová však podléhá času; proto se měří podle jeho běhu. 1. II. 35, 3 k 3. (216). - K našemu poznávání přináleží čas k vůli představám, pokud se to týká druhé činnosti rozumu, nikoli první. I. 85, 5 k 2. (766); 1. II. 113, 7 k 1. (998).

Části podmětné nenáleží dokonalosti všeobecného celku; ale dokonalý její ráz je dokonale v kterékoli jeho části zároveň a rovně. III. 90, 3. (947). - Doplňková část je dvojí: bytnostní a ličnostní. I. 8, 2 k 3. (61); III. 90, 2. (945). - Bytnostní části jsou přirozené látka a tvar; kdežto logické jsou rod a odlišnost. III. 90, 2. (945). - Části, pokud náleží k druhu, vždy zůstávají, kdežto, pokud náleží k látce, stále se mění. I. 119, 1 k 2. (1021). - Každá část je pro celek a kterýkoli jednotlivec je pro svůj druh. I. 65, 2. (573); 70, 2. (610); 1. II. 90, 2. (726); 2. II. 62, 2. (507); 5. (511); 65, 1. (537). - Každá část je pro svůj úkon a část méně ušlechtilá je pro ušlechtilejší část; jako smysly jsou pro rozum a plíce pro srdce a všechny části jsou pro dokonalost celku, jako látka je pro tvar; části totiž jsou jakoby látkou celku. I. 65, 2. (573); 70, 2. (610). - Dobrota kterékoli části závisí na úměrnosti k svému celku; ani celek nemůže býti dobře ustaven, leč z částí sobě přiměřených. 1. II. 92, 1 k 3. (741); 2. II. 47, 10 k 2. (400). - V kte-

rémkoli celku je nutná jedna část hlavní, převládající a tvarová, od níž má celek jednotu. 2. II. 49, 6 k 1. (418). - Část duše se říká dvojmo: mohutnost duše a část její mohutnosti. III. 46, 7. (440).

Čest je odměna za jakoukoli ctnost. 2. II. 129, 4. k 1. (995). - Svědčí o výtečnosti člověkově, hlavně však v ctnosti. 2. II. 63, 3. (521); 103, 1. (829); 131, 1. (1005); 142, 4. (1065); 144, 3. (1073); 145, 1. (1076); III. 25, 1. (239). - Jako odměna za ctnost nestačí, je však člověku možná. 1. II. 2, 2 k 1. (15); 2. II. 102, 1 k 3. (826); 103, 1 k 2. (830); 131, 1 k 2. (1006). - Mezi vnějšími dobry je první. 1. II. 2, 2 k 1. (15); 2. II. 102, 1 k 3. (826); 129, 1. (989); 131, 1 k 2. (1006). - Vůči Bohu může být pouze v srdci, vůči člověku i ve vnějších projevech. 2. II. 103, 1. (829). - Chvalně se ctí pohrdá, když se nic zlého pro ni nekoná a dobrá je po ní snaha, když se nic nekoná proti ní. 2. II. 129, 1 k 3. (990); 131, 1. (1005). - Žádat čest je hřích trojmo: když je nad přiměřenost, nebo když nesměřuje k Bohu, není-li k prospěchu, nýbrž jen k vůli sobě. 2. II. 131, 1. (1005). - Důstojnost není čest, je však pohnutkou čest prokazujícího, je účelem cti, pokud je někdo proto ctěn, aby byl v úctě od jiných. 2. II. 103, 1 k 1. (830). - Čest ve vlastním smyslu náleží pouze ctnosti; výtečnosti vnějších statků přísluší podle oceňování mezi lidem. 2. II. 63, 3. (521); 130, 2 k 3. (1004); 144, 2. (1071); 145, 1 k 2. (1076); 186, 7 k 4. (1413). - Podle pravdy zaslouží cti pouze dobrý, a tím je jen ctností. 2. II. 145, 1 k 2. (1076). - Někomu náleží z dvojího důvodu, buď pro něho, nebo pro něco jiného. Prvním náleží pouze činiteli s volbou, totiž osobě; druhým však všemu, co je jeho, tedy části, přirozenosti a případku. 2. II. 103, 4 k 3. (834); III. 25, 1. (239). - Čest a pocta příslušejí všem našim představeným ze závazku zákonného, jiným hodnostářům ze závazku mravního. 2. II. 102, 2 k 2. (827). - Náleží rodičům jako rodičům, podpora a jiné věci jim patří, když je potřebují, a tohle vše máš ve čtvrtém přikázání o úctě k rodičům. 2. II.

101, 2. (820); 106, 3. (852); 122, 5 k 3. (948); 189, 6 k 1. (1468).

Číslo je dvojí, to jest číslo, jež jest druh ličnosti, a číslo přesažné. I. 30, 3. (288). - Číslo deset jest známkou dokonalosti, pokud jest jaksi koncem všech čísel. 2. II. 87, 1. (696); III. 31, 8. (301). - Číselné výrazy přesažné vzaté jsou v Božství a znamenají ona, o kterých se říká, přidávají jen nerozdělení, ale pokud přináležejí k rodu ličnosti, říkájí se o Božství jen metaforicky. I. 30, 3. (288). - Naprosté číslo v Božství měří se také podle rozumu, ale číslo číslované jen ve tvorech. I. 30, 2 k 5. (288).

Čistota je ctnost, nazvaná od očišťování dychtivosti na způsob dítěte. 2. II. 151, 1. (1114). Čistota vlastně je zvláštní ctnost ohledně pohlavních, kdežto široce je to ctnost všeobecná. 2. II. 151, 2. (1115). - Čistota jako skýtající potěšení je plod, kdežto pokud je podle rozumu jest ctnost, která uzpůsobuje člověka k dokonalosti v rozumové činnosti. 2. II. 15, 3. (125); 151, 1 k 4. (1115). - Manželská čistota není zvláštní ctnost nad čistotu, protože nemá chválu, leč z odříkání nedovolených potěšení. Ani vdovská čistota, protože není dokonalá. 2. II. 152, 3 k 5. (1125). - Čistotě se přiděluje půvab antonomasticky, a proto se panenství přiděluje nejvyšší krása. 2. II. 152, 5. (1127). - Čistota je podmětne v duši. 2. II. 151, 1 k 1. (1115). - Sedminásobný lék čistoty proti nečistotě, totiž trýznění těla újmou, bděním a pod., rozjímáním božských věcí a modlitba, studium svatých Písem, svaté myšlenky, činnost proti zahálce, práce a starosti, samota. 2. II. 188, 5. (1444).

Článek víry jest podle Richarda od sv. Viktora nedělitelná pravda z Boha, omezující nás na věření. 2. II. 1, 6. (9).

Člověk je člověkem svou stránkou rozumovou. I. 85, 3 k 4. (763); 2. II.

155, 1 k 3. (1159); III. 19, 2. (203). - Uvnitř je část rozumová, zevně smyslová s tělem. I. 75, 4 k 1. (637); 2. II. 7. (218). - Druh má z toho, že je rozumový. 1. II. 31, 7. (257); 110, 4 k 3. (969); 2. II. 179, 1 k 2. (1326). - Něco mu patří jako člověku dvojím způsobem. Předně přirozenost člověka je toho příčinou, a za druhé ona to přijímá. III. 24, 2 k 2. (236). - Je dvojí člověk; pravý a zdánlivý. III. 5 k 2. (60); 36, 4 k 3. (341); 40, 2 k 3. (381); 41, 3, (389); 43, 3. (404). - Už od přirozenosti je občanský, to je společenský. I. 96, 4. (860); 1. II. 9, 4. (88); 2. II. 109, 3 k 1. (874); 114, 2 k 1. (902); 129, 6 k 1. (999); III. 65, 1. (618). - Postavu má vzpřímenou, a to ze čtverého důvodu: aby mohl poznat věci nebeské, aby nižší síly své úkony prováděly svobodněji, jinak by nebyly jeho ruce k ničemu a bral by pokrm ústy. I. 91, 3 k 3. (817). - Bohu se člověk podobá třemi podobnostmi. Ty spočívají v průměru, společné jakosti a přijetí. I. 3. 1 k 2. (22); 4, 3 (35); 91, 4 k 1. (819); 93. (825). - Je to svět v malém, protože je složen ze všeho tvorstva na celém světě. I. 91, 1. (812); 96, 2. (858); 1. II. 17, 8 k 2. (144). - Po pádu bylo třeba člověka obnovit, nikoli anděla. I. 64, 2. (566); 1. II. 80, 4 k 3. (652); III. 4, 1 k 3. (52); 6, 2 k 2. (69); 46, 1 k 4. (429); 86, 1. (911). - O člověku se řekne rozumový, protože poznává postupně, anděl je rozumový, protože bez postupu poznává. I. 58, 3. (508); 1. II. 5, 1 k 1. (50). - Stejně se soudí o člověku, pokud jedná smyslově, jako o jiných živočiších. 1. II. 10, 3, (96); 2. II. 64, 2 k 3. (527). - Vnitřní smysly jsou u člověka mocnější než u ostatních živočichů. I. 91, 3 k 1. (817). - O jakémkoli člověku možno uvažovat dvojím způsobem: jako o jednotlivci a jako části či údu společnosti. 1. II. 1, 8. (11); 3, 8 k 2. (37); 2. II. 39, 2 k 2. (338). - Každá činnost člověka není lidská, nýbrž pouze volní a uvážená. I. 76, 1. (644); 1. II. 1, 1. (1); 7, 4. (78); 10, 1. (93); 18, 5, 9. (154-8); 4, 3 k 3. (41); III. 19, 2. (203).

Ďábel. Některé řády mají jména u ďáblů, ne však Serafíni, Trůnové nebo Panstva. I. 63, 7 k 1. (560); 9 k 3. (562); 109, 1 k 3. (946). - Dobří andělé něco ďáblům zjeví. I. 64, 1. (563); 109, 4 k 1. (948); 2. II. 172, 6 k 2. a 3. (1283). - Ďáblí poznávají budoucí náhodně. I. 57, 3. (500); 86, 4 k 2. (777). - Ďábel nemá ani poznání ranního, ani večerního, nýbrž noční. I. 64, 1 k 3. (565). - Ďáblí poznávali, že Kristus je Mesias zákonem zaslíbený, ne však jeho Božství, leda dohadem. I. 64, 1 k 4. (565); III. 41, 1 k 1. (387); 44, 1 k 2. (409); 47, 5. (456). - Svobodné rozhodování ďáblů je ve zlu zatvrzelé předně z Boží spravedlnosti, nedávající milosti, za druhé z jejich nedělitelné žádosti, za třetí z rozumového poznání, protože nemohou se zbavit oceňování jednou nabytého. I. 64, 2. (566). - Ďáblí mohou činit dobrý úkon druhově, ne však vůbec z dobré vůle. I. 64, 2 k 5. (568). - Ďáblí se navzájem nemilují, i když ve zlu jsou svorní. I. 109, 2 k 2. (947). - Ďábel je všeho zlého původ, ne pro vnitřní vliv, nýbrž vnějším řízením, pokud je odvráceno od Boha. III. 8, 7, 8. (103). - Všichni ďáblí hřešili najednou a tím více, čím vyšší. I. 63, 8 k 1. (561); 2. II. 24, 3 k 3. (193). - U ďáblů nejsou vlastně leč dva hříchy, totiž pýcha se závistí. I. 63, 2 k 2. (551). - Ďáblí ne-hřeší smilstvem, ale svádějí k němu ze závistí. I. 63, 2 k 1. (551). - Ďábel pokoušející prarodiče, nemohl vzít podobu, jakou chtěl, nýbrž pouze hada. 2. II. 165, 2 k 3. (1236). - Pokoušet ke škodě je ďáblům vlastní, svět však a tělo pokoušejí nástrojově. Bůh však zkouší proto, aby se projevila ctnost pokoušeného. I. 114, 2. (980); 2. II. 97, 2. (787). - Ďáblí dvojím způsobem dorážejí na lidi, tím, že je popouzejí k hříchu a je trestají. Jen druhým způsobem jsou Bohem posláni, ne pro první. I. 114, 1 k 1. (980). - Ďáblí nejsou příčinou našich hříchů; leda nepřímou, totiž přemlouváním nebo předkládáním něčeho žádoucího. I. II. 75, 3. (612); 80, 1. (647); III. 8, 7. (103). - Je-li ďáblu povoleno, může zamezit užívání rozumu; proto může

dostatečně pohnout k úkonu hříchu, ne však k hříchu. 1. II. 80, 3. (650). - Ďáblí strhují do hříchu působením uvnitř, totiž na obraznost a smyslovou žádostivost, ale jen na ně. 1. II. 80, 2. (649). - Proti ďáblům mají lidé vždy pomoc z utrpení Kristova, a to i za Antikrista. III. 49, 2 k 2. (471). - Ďáblí se tváří jako duše zemřelých, aby klamali. I. 89, 8 k 2. (805); 117, 4 k 2. (1010); 2. II. 95, 4 k 2. (769); 174, 5 k 4. (1299). - Ďábel řekne pravdu, aby obelstil. I. 64, 2 k 5. (568). - Ďábel má nad člověkem jistou moc, protože má dědičný nebo vlastní hřích. III. 71, 2 k 1. (698). - Ďáblí nemohou provést účinky, které nejsou v dosahu nějaké přirozené síly činné, třeba křísit mrtvé nebo něco podobného, leda v kejklřství. I. 92, 1 k 1. (815); 114, 4 k 2. (984). - Ďábel dokáže zjevení jiné věci, než vskutku je, dvojím způsobem: buďto změni uvnitř něčí fantasií a jiné tělesné smysly, nebo vytvoří nějaké těleso zevně. I. 114, 4 k 2. (984). - Ať jsou ďáblí kdekoliv, mají vždy peklo s sebou; ani se neumenší jejich trest odchodem. I. 64, 4 k 3. (570).

Dar je vlastní jméno Ducha svatého. I. 38, 2. (343). - Ve jménu dar je řečena vlastnost původu Ducha svatého, již je vycházení. I. 38, 2 k 2. (343). - O daru se mluví v trojím smyslu, jednak po způsobu totožnosti, podle původu a podle podřízenosti. Prvým způsobem přísluší Boží bytnosti, druhým osobám, třetím pouze tvorům. I. 38, 1 k 1. (342). - Duch svatý je zdroj všech Božích darů, jejichž počátkem je Boží vůle. I. 38, 2. (343); 43, 5 k 1. (596). - Všechny dary jako dary představují Ducha svatého. Podle druhu daru některé znázorňují Syna jako moudrost a vědu. I. 43, 5 k 1. (596). - Darů Ducha svatého je pouze sedm, totiž moudrost, rozum, rada, síla, věda, pobožnost a bázeň Boží. 1. II. 68, 4. (530); 2. II. 8, 6. (70); 45, 2 k 3. (379). - V oborech všech ctností je potřeba nějakého daru ze sedmi. 1. II. 68, 4. (530); 69, 1 k 3. (540). - Sedm darů zdokonaluje člo-

věka, aby následoval Boží hnutí; ctnosti však jej zdokonalují, aby šel za hlasem rozumu. 1. II. 68. (523); 69, 1. (539); 2. II. 8, 5. (69); 19, 9. (157); 52, 1. (431); 121, 1. (935); 139, 1. (1044). - Všechn sedm darů předpokládá tři božské ctnosti jako jakési kořeny, k nimž přísluší stejně i jejich odvozeniny. 1. II. 68, 4 k 3. (531); 2. II. 19, 9 k 4. (158); 139, 2 k 2. (1045). - Všechn sedm darů je spojeno, kdo má jeden, má všechny, i lásku a naopak. 1. II. 68, 5. (532); 2. II. 19, 9. (157); 139, 1 k 2. (1044); III. 7, 5 k 3. (82). - Dary jsou ve všech lidských mohutnostech, v nichž jsou ctnosti. 1. II. 68, 4. (530). - Sedm darů jsou v duši zběhlosti. 1. II. 68, 3. (528). - Všechn sedm darů zůstane blaženým bytostně, ne pro totéž, ani ne s týmž úkonem. 1. II. 68, 6. (533); 2. II. 8, 7. (72); 139, 1 k 2. (1044); III. 7 k 3. (79). - Boží dary vyplývají z dobroty, milosrdenství, štedrnosti a spravedlnosti z různých důvodů. I. 21, 3. (215); 2. II. 31, 1 k 2. (273). - Nej-přednější ze všech Božích darů byl jeho Syn. 1. II. 102, 3. (840). - Opuštění hříchů je větší Boží dar než nevinnost s ohledem na příjemce, opačně se to má u daného. Kajícník je proto více povinen díky než nevinný. I. 20, 4. (210); 2. II. 106, 2. (850); III. 88, 2 k 3. (931); 89, 2 k 3. (937).

Den se rozlišuje dvojí: přirozený, doba 24 hodin, a umělý za slunečního svitu. III. 53, 2 k 3. (509). - Přirozený den podle Církve začíná půlnocí, nikoliv však umělý den. III. 80, 8 k 5 (831). - O dílu sedmi dnů, jak je to na začátku bible. I. 67-75. (588 až 631).

Dílo nepřijímá druh z jednajícího, nýbrž z původu díla. III. 19, 1 k 3. (191). - Způsob jednání kterékoli věci sleduje způsob jejího bytí. T. 89, 1. (794). - Každé dílo přirozenosti končí vždy u jednoho, a vychází buď z jediného původu vnitřního, to je z tvaru věci přirozené, nebo ze vnějšího konajícího, jako v tajných činech přírody. 2. II. 95, 5. (770). - Všechna díla zadostičiníc shrnují se na tři, to jest almužna, půst a modlitba. 1. II. 108, 3 k 4. (942); 4. (943). - Každá věc jest

k vůli svému dílu, a úkon jest cíl kterékoli věci stvořené. T. 65, 2. (573); 105, 5. (911); 1. II. 3, 2. (26); 49, 3 k 3; 4 (381). III. 9, 1 k 1. (107); 32, 4. (309). - Dílo přiděluje se hypostazi, jako činiteli, přirozenosti však, jako původu činnosti. 2. II. 58, 2. (470). III. 19, 1 k 3. (202); 20, 1 k 2. (209).

Divadla ve věcech užitečných a pro život nezbytných stejně jako kony ducha rozptylují a kajícníci se jim mají vyhýbat, ale sama o sobě za obvyklých podmínek jsou dovolena. 2. II. 167, 2 k 2. (1243). - Kde se provozují necudné věci, těm se mají vyhýbat všichni, především ovšem kajícníci, 167, 2 k 2. (1243). - Návštěva divadel nemravných a k hříchu svádějících je zakázána a je hřích, dokonce někdy i těžký, vždyť bylo kdysi zákonem zakázáno i páření zvířat rozličných druhů, aby se vzala příležitost k buzení žádostivosti. 2. II. 167, 2. (1243); 1 k 2. (1245).

Dobrodiní prokazovat všem je kdokoliv povinen, uzpůsobením ducha, na místě a v času. 2. II. 31, 2. (273). - Je nějaké dobrodiní, jímž jsme povinni prokazovat dobrodiní všem aspoň všeobecně, totiž modlit se za všechny věřící a nevěřící. 2. II. 31, 2 k 1. (274). - Špatným jsme povinni prokazovat dobrodiní k podpoře přirozenosti, nikoli však viny. 2. II. 25, 6 k 2. (217); 31, 2 k 2. (274); 32, 9 k 1. (284); 168, 3 k 3. (1251). - Více blízkým máme prokazovat více dobrodiní za jinak stejných okolností. 2. II. 26, 6. (232); 31, 3. (282); 32, 9. (290); 71, 1. (579). - Je úkonem lásky nebo přátelství podle společného smyslu. 2. II. 31, 1. (272). - Dobročinnost není ctnost zvláštní, nýbrž vnější úkon přátelství, rovněž jako blahověle jest jeho vnější úkon. 2. II. 31, 4. (276). - Dobrodiní má se spláceti hned podle citu, má se však počkat, aby byl vhodný výsledek. 2. II. 106, 4. (854). - Odměna dobrodiní má být větší než přijaté dobrodiní. 2. II. 106, 6. (856); 107, 2. (859). - Dobrodiní a odměna záleží víc v citu než ve výkonu. 2. II. 106, 3 k 5. k 6. (853); 5. (855); 6 k 1. (857). - V odměňování dobrodiní spravedlnost

přihlíží k darovanému, užitek přá-
telství přihlíží k užítku, kdežto přá-
telství vznešené a z lásky přihlíží
k citu dávajícího. 2. II. 31, 1 k 3. (273);
77, 1 k 3. (610); 78, 2 k 2. (621); 106, 5.
(859). - Nikdo neprokazuje tak velké
dobrodiní jako rodiče. Proto v od-
měňování dobrodiní mají mít před-
nost před jinými, leč by převažovala
nějaká nutnost, užitečnost nebo jiná
příčina. 2. II. 31, 3 k 3, k 4. (276); 101,
1. (819). - Hlavní Boží dobrodiní jsou
stvoření a klid myslí milostí a slá-
vou. 1. II. 100, 5 k 2. (815).

Dobrota. Rozumové tvorstvo dosa-
huje Boží dobroty jako své předmět-
né dokonalosti; jiné (tvorstvo) pouze
podle podobnosti. I. 6, 1 k 2. (47); 65,
2. (573); 1. II. 1, 8. (11). - Nic úplné
nepostrádá účasti na Boží dobrotě.
I. 19, 4 k 1. (192); 23, 4 k 1. (232). -
Všechna Boží díla se přidělují jeho
dobrotě. I. 105, 2 k 2. (907). - Vesmír
má dokonalejší účast a dokonaleji
představuje dobrotu Boží než který-
koliv jiný tvor. I. 15, 2. (157); 47. (432);
2 k 1. (435). - Všechno je dobré dobro-
tou Boha, jakožto počátku výkonné-
ho, vzorného a účelového. I. 6, 4. (50);
2. II. 25, 2 k 1. (212); 27, 3. (247). - Bůh
chce, aby se jeho dobrota mnohoná-
sobňovala z jeho podobnosti pro sebe
jako pro cíl dělajícího a pro užitek
tvorstva jako pro cíl díla. I. 44, 4 k 3.
(409). - Bůh je svým dobrem bytost-
ně. I. 3, 2. (23); 6, 3. (49); 20, 1 k 3.
(207); 49, 3. (450); 62, 8 k 2. (546); 100,
2. (876); 103, 2. (888); 1. II. 4, 4. (41);
2. II. 19, 1. (146); 23, 2 k 1. (181); 24,
11. (204); 27, 3, 1. (247-8); 34, 1 k 1.
(309); I. 1, 1. (2); 20, 1. (205). - Bůh je
nejvyšší dobro. I. 6, 1 k 2. (47); 2. (47).
- Dobro je dvojí, totiž proměnlivé a
neproměnlivé. 2. II. 21, 1. k 3. (171);
III. 86, 4 k 1. (917), 5. (918). - Dobro
dvojí, totiž svěbytné jako osoby a
tvořící jako případky. I. II. 26, 4. (220);
III. 11, 5 k 3. (228). - Dobro jednoduše
se říká dvojmo, totiž naprosto a vše-
obecně. 2. II. 10 k 2. (480). - Co je
dobré ze svěbytí, má se považovat
za dobré. 1. II. 39, 1. (312). - Dobro
jednotlivé je dvojí; pravé, které směřu-
je k hlavnímu dobru, totiž k po-
slednímu cíli, a klamně nebo zdánli-

vé, které odvádí od konečného dobra.
2. II. 23, 7. (187); 45, 1 k 1. (377). -
Trojí dobro, totiž čestné, užitékové a
pro potěšení. I. 5, 6. (45); 1. II. 99, 5.
(801); 2. II. 45, 3. (379). - Dvojí dobro,
totiž pro sebe, to jest čestné, a pro
jiné užitečné. 1. II. 8, 2, 3. (81, 82); 2.
II. 23, 7. (187). - Co jest. Dobro má
v sobě vztah rozumu k žádosti (vosti).
I. 5, 1 k 1. (38); 3 k 1. (41); 16, 1. (161);
3. (164). - Dobro záleží v tom, že je
něco žádoucí. I. 5, 1 k 1. (48); 3 k 1.
(41); 5. (43); 6, 1. (47); 2 k 2. (48); 16,
3, 4. (164, 165); 19, 9. (200); 48, 1. (437);
1. II. 22, 1. (193). - Dobro a krásno se
zakládají na téže věci, totiž tvaru.
Kdežto dobro má vztah k žádostivosti,
krásno k schopnosti poznávací.
I. 5, 4 k 1. (42). - Časné dobro je jako
nic vzhledem k budoucím věcem. 2.
II. 36, 2. (324). - Časná dobra podle
sebe jsou dobra částečná; avšak po-
kud vedou k blaženosti, jsou dobra
jednoduše. 1. II. 114, 10. (1016). - Vněj-
ší dobra, jako bohatství a pocty, jsou
dobra jednoduše, ne jest naprosto a
podle své přirozenosti: ne však všem-
i způsoby. A o těch jedná spraved-
lnost; kdežto ctnosti jsou dobra jed-
noduše, to jest všeobecně. 2. II. 58,
10 k 2. (481). - Vnější dobra jsou do-
bra nástrojová, ne však hlavně; i když
podle stoiků nejsou dobré. 1. II. 59,
3. (455); 2. II. 58, 10 k 2. (481); 125,
4 k 3. (979); III. 15, 6 k 2. (157). - Čas-
ná dobra nejsou odměny ctnosti a ani
jejich odejmutí není trestem hlavně.
1. II. 87, 7 k 2. (702); 108, 3 k 4. (942). -
Všechna časná dobra a zla vyjdou na
totéž u dobrých i zlých, pokud se tý-
ká podstaty, ne však pokud se týká
cíle. 1. II. 114, 10 k 4. (1018). - Po čas-
ných dobrech, které nemáme, touží-
me, když je máme, znechutí se; u
duchovních (dober) je to naopak.
1. II. 2, 1 k 3. (14); 32, 2. (261); 33,
2. (272). - Zaslíbení tělesných dober
ve Starém zákoně bylo obrazem du-
chovních (dober) v Novém zákoně.
1. II. 28, 4 k 2. (233); III. 23, 1 k 3.
(228). - Mravní dobro záleží zvláště
v obrácení k Bohu a zlo v odvrácení.
2. II. 19, 2 k 2. (148). - Dobro v přiro-
zených a mravních věcech je dvojí,
totiž bytostní a případkové. 1. II. 18,
3 k 3. (151). - Všechno dobro čestné

nebo užitečné je dobro mravní, dobro pro potěšení není dobro mravně, protože ono se praví podle rozumu, kdežto toto podle žádosti. 1. II. 34, 2 k 1. (279). - Ke konání dobra se žádá mravní ctnost, která pudí, a řídící opatrnost. 1. II. 113, 1. k 2. (988). - Vnější zákon zvětšuje dobrotu nebo zlobu úkonu vůle z předmětu nebo okolností, nikoliv však z cíle, leč by se úkon vůle stal lepší nebo horší trojmo, totiž podle počtu, rozsahu nebo úsilí. 1. II. 20, 4. (182); 24, 3. (206); 2. II. 76, 4 k 2. (608). - Veškerá dobrota nebo zloba vnějšího úkonu k cíli jest z úkonu vůle a milosti a nikoliv z jiné schopnosti, nýbrž naopak. 1. II. 20, 2. (179).

Dobrovolnost znamená, že pohyb a úkon jsou od vlastní náklonnosti, to jest že činnost vychází od vnitřního původu a pro cíl. I. 105, 4. (910); 1. II. 6, 1. (62); 2. (64); 71, 5 k 2. (562). - Dobrovolné se říká tomu, co pochází od vůle buď přímo, totiž od vůle jakožto od činitele, nebo nepřímě, totiž od vůle nejednající. 1. II. 6, 3. (65); 7 k 3. (72); 77, 7. (632). - Dobrovolné se říká tomu, co jest podle náklonnosti vůle. A to dvojmo, totiž k jednání a k trpění. I. 82, 1. (721); 1. II. 6, 5 k 2. (68). - Něco je dobrovolné dvojmo, totiž o sobě a ze své příčiny. 1. II. 77, 7. (632); 2. II. 46, 2 k 2. (368); 64, 8. (535); 79, 3 k 3. (630). - Dobrovolnost může býti bez vnějšího a vnitřního úkonu a někdy bývá s vnitřním úkonem bez úkonu vnějšího. 1. II. 6, 3. (65); 71, 5 k 2. (560).

Dokonalost se říká dvojmo, totiž vlastně a přeneseně, jako se někdy nazývá lotr dobrým, ovšem ne vlastně a jednoduše, nýbrž jakoby přeneseně a částečně. 1. II. 55, 3 k 1. (422); 92, 1. (739); 2. II., 14, 4 k 1. (121); 45, 1 k 1. (377); 47, 13. (403); 92, 1 k 1. (749). - Dokonalost je dvojí; tvar podstatný a tvar případkový. I. 73, 1. (619); 4, 2 k 1. (39). - Dokonalost jest dvojí, totiž podstata věci a cíl, čili činnost; první jest příčinou druhé. I. 73, 1. (619). - Dokonalost vesmíru je dvojí, totiž podle přítomného stavu a budoucí novosti. I. 73, 1. (619). -

Dokonalost jest dvojí, totiž celistvosti a cíle; první náleží šestému dni, při prvních dílech Božích, druhá však sedmému dni. I. 73, 1. (619); k 2. (620); III. 29, 2. (277). - Dokonalost jest trojí, totiž podle bytí, podle případků a podle cíle. I. 6, 3. (49). - Dokonalost je trojí, totiž uzpůsobení, tvaru a cíle. III. 27, 5 k 2. (262). - Dokonalost je trojí, totiž přirozenosti, milosti a slávy. I. 73, 1 k 1. (620). - Stupeň dokonalosti je paterý. I. 77, 2. (669); 1. II. 3, 2 k 4. (27); 5, 7. (58). - Dokonalé je dříve než nedokonalé řádem přirozenosti a dokonalosti, avšak opačně je tomu řádem času a zrození. I., 85, 3 k 1. (762); III. 1, 5 k 3. (12); 6. (12). - O někom se říká, že je dokonalý dvojmo, totiž má-li dokonalost a její stav. 2. II. 184, 4. (1368). - Ke stavu dokonalosti se vyžaduje ustavičná vázanost ke službě Boží s nějakou slavností. 2. II. 184, 4. (1368); 5. (1370); 6. (1372); 8 k 5. (1379). - Biskupský stav jest dokonalejší než řeholní, poněvadž biskupové jsou dokonalejší, tito však jsou dokonalí. 2. II. 184, 5 k 3. (1372); 7. (1374); 8. (1376); 185, 8. (1395); 186, 3 k 5. (1405); 188, 1 k 3. (1438). - Dokonalost lásky je trojí, totiž se strany milovaného, milujícího a skrze vyloučení odporujícího; první náleží pouze Bohu, druhá blaženým, třetí lze míti v tomto životě. 2. II. 24, 8. (199); 44, 4 k 2. (371); k 3. (371); 184, 2. (1364). - Dokonalost lásky se strany milujícího je trojí, totiž podle úkonu, snahy a zběhlosti; první náleží pouze blaženým, druhá dokonalým v tomto životě, třetí všem, kteří mají lásku, a tu jsou všichni povinni mít. 2. II. 24, 8. (199); 44, 4 k 2. (371) k 3. (371); 184, 2. (1364). - K dokonalosti náleží něco trojmo, totiž bytnostně, jako zachovávání příkazů lásky, následně, jako rady, a nástrojově, jako chudoba, zdrženlivost a pod. 2. II. 184, 3. (1366). - Dokonalost křesťanského života se bere jednoduše podle lásky, avšak z části podle jiných ctností. 2. II. 184, 1. (1363); 2. (1364), 189, 1 k 1. (1458); III. 46, 3. (431). - Každý je povinen směřovati k dokonalosti z příkazání; není však povinen býti dokonalý. 2. II., 186, 2 k 2. (1401). - Dokonalí mají

snášeti vlastní bezprávi podle přípravy duše, ne však ty, které jsou společné, bližním nebo stavu. 2. II. 108, 1 k 2. (864); k 4. (864); 188, 3 k 1. (1441). - Dokonalí se mají postavit proti svým pomluvačům. 2. II. 72, 3. (588). - Dokonalým je dovoleno své věci požadovati nebo je nedáti, stejně tak i nekonalým. 2. II. 43, 8. (364).

Domlouvání náleží k bratrskému napomínání. 2. II. 33, 7. (304). - Je z nutnosti přikázání, aby soukromá domluva předcházela veřejné oznámení na soudu. 2. II. 33, 7. (304). - Domluva před přivedenými svědky má předcházeti veřejné oznámení. 2. II. 33, 8. (307). - Není přikázáno napřed domluvit bratrovi pro věc, která se oznamuje představenému ne jako na místě soudcovském, nýbrž jako soukromé osobě, která může prospěti a ne uškoditi. 2. II. 33, 8 k 4. (308).

Domněnka jest úkon rozumu, jenž se nese k jedné části protikladu, obává se druhé, proto domněnka jest něčím slabým a nedostatečným podle Filosofo. I. 79, 9 k 4. (707); 2. II. 1, 4. (7); 2, 1. (20) a 9 k 2. (33); 63, 3. (522). - Domněnka nemůže se týkati věcí viděných ani v řádu smyslovém ani v řádu rozumovém. 2. II. 1, 4. (7). - Domněnka mnohých jest pravdivá, buď jednoduše, nebo částečně. 1. II. 5, 3 k 3. (53). - Někdo může mít zároveň vědu pravdivou, nebo domněnku pravdivou o jednom protichůdném v pohotovosti, a nepravdivou, o druhém protichůdném v úkonu, nebo opačně, ne však obojí zároveň v úkonu. I. 47, 1 k 3. (434). - Míti špatné domněni o bližním bez dostatečné příčiny, pohrdá jím a křivdí mu. 2. II. 60, 3 k 2. (494); 4. (494).

Dověkost jest mezi časem a věčností, poněvadž čas má dřívější a pozdější, to jest měří věci měnlivé, dověkost však nemá v sobě dřívějšího a pozdějšího, ale mohou být s ní spojeny; věčnost pak ani nemá dřívějšího a pozdějšího, ani jich spolu nestrpí I. 10, 5. (74).

Duch se řekne šesteronásobně: vzduch či vítr, těla blažených, jejich duše,

obrazotvornost, mysl a Bůh. I. 41, 3 k 4. (376). - Duch, pokud značí jemnost přirozenosti, náleží všem třem osobám, ale dvěma způsoby patří pouze Duchu sv. I. 36, 1. (325). - Že Duch svatý je Bůh a ne tvor, to se nechá dokázat mnohoznačně. I. 27, 1. (260); 41, 3 k 4. (376). - V Písmě se obvykle Duch Boží klade místo Duch svatý, říká se třeba, že se vznášel nad vodami, ne tělesně, nýbrž jako vůle Tvůrcova nese se nad hmotou, již utváří. I. 64, 3 k 3. (569); 74, 3 k 4. (628). - Otec se Synem jsou jediný původ Ducha svatého pro jednotu společné známky. I. 35, 2. (323); 36, 4. (333).

Důkaz se říká dvojmo, totiž důvod, rozhodující věc pochybnou, a zřejmé smyslové znamení. III. 55, 5. (528). - Řeč posiluje důkaz za prvé podstatou úkonu, za druhé okolnostmi. 1. II. 17, 1. (135). Důkaz z Boží autority jest nejsilnější, z lidské autority však je nejslabší. I. 1, 8 k 2. (10).

Dulie je čest a služba příslušná tvoru, latríe je náležitá pocta a služba pouze Bohu, liší se tedy druhově. 2. II. 103, 3. (832).

Duše. V člověku nemůže býti jiná duše nežli rozumová. I. 76, 3. (652); 6 k 1. (661), 118, 2 k 2. (1014). - Rozumová duše nepřijímá bytí od Boha leč v těle. I. 90, 4. (810); 118, 3. (1016); III. 6, 3. (70); 4. (71). - Tělo přicházející k rozumové duši je taženo k onomu bytí, v němž je duše svébytná. I. 75, 2. (633); 3. (635); 76, 1 k 5. (648); III. 15, 4. (155). - Duše závisí od těla co do původu, ne co do konce. Zůstává tedy, když se zhroutí tělo. I. 76, 1 k 5. (648); k 6. (648); 2 k 2. (651); 90, 4 k 3. (811); 1. II. 2, 5. (19); 4, 5 k 2. (44). - Rozumová duše je celá v celosti a celá ve kterékoli části svého těla. I. 8, 2 k 3. (61); 93, 3. (829); III. 46, 7. (440). - Duše je trojí, totiž bylinná, smyslová a rozumová. I. 78, 1. (680); 2. (683). - Duši není činěno překážek od jejího těla, pokud je zdokonalitelné od ní, avšak pokud má něco odporujícího duši. I. 75, 3 k 3. (636). - Rozumová duše má některé činnosti,

na nichž nemá účast tělo. I. 75, 2. (633); 76, 1. (644); k 1. (648); 77, 5. (674). Rozumová duše jest tvarem svého těla. I. 76, 1. (644); 7. (662); 8. (663); 90, 4. (810); 91, 4 k 3. (819). - Duše není z Boží bytnosti. I. 90, 1. (806). - Duše jest jaksi vším, neboť skrze smysl jest vším smyslovým a skrze rozum jest vším rozumovým. I. 80, 1. (713); 84, 2 k 2. (741). - Duše jest svou bytností duch a tvar těla; neboť v ní nejsou dva tvary, jako ani v jejím těle nejsou dva tvary, nýbrž duše je tvar těla, dávajíc mu celý řád dokonalého bytí, totiž bytí, bytí tělesné a bytí oživené, a tak o jiných. I. 76, 3. (652); III. 75, 6 k 2. (640). - Rozumová duše je jako obzor a sousedství tělesných a netělesných. I. 77, 2. (669). - Rozumová duše jest netělesná a svébytná. I. 75, 2. (633); 6. (640); 90, 2. (808); k 2. (809); 118, 2. (1013). - Rozumová duše je nesmrtelná. 2. II. 164, 1 k 2. (1228); III. 2, 8. (29). - Rozumová duše jest neporušná. I. 61, 2. (531); 3. (532); 75, 6. (640); 76, 3 k 1. (654); 90, 2 k 1. (808); 98, 1. (868); 113, 2. (970); 118, 2 k 2. (1014); 1. II. 85, 6. (688). - Duše není složena z látky a tvaru. I. 75, 5. (638); 76, 1. (644); 90, 1 k 2. (807); 2 k 1. (808). - Duše je první původ žití v oněch nižších. I. 75, 1. (631). - Ojedineání rozumové duše závisí od těla v povstání, ne však v bytí. I. 76, 2 k 2. (651). - Různost ve vznešenosti duší následuje po vznešenosti těl ve stavu nevinnosti a hříchu, ne však ve stavu slávy. I. 85, 7. (769); III. 55, 1 k 3. (522). - Rozumová duše se nepřevádí od rodičů. I. 90, 2. (808); 100, 1 k 2. (876); 118, 2. (1013); 1. II. 81, 1. (653); k 2. (655). - Rozumová duše není vyváděna z možnosti látky, nýbrž je stvořena od samého Boha. I. 75, 6 k 1. (641); 79, 4. (696); k 5. (698); 90, 2. (808); 3. (809); 98, 1. (868); 118, 2. (1013); 1. II. 3, 7 k 2. (35); 9, 6. (91); 2. II. 85, 2. (684). - Bůh vlévá duši počatým v prvotním hříchu, neboť je lepší býti než jednoduše nebýti. 1. II. 83, 1 k 5. (669). - Proti Origenovi: Nebyly všechny duše zároveň stvořeny. I. 118, 3. (1016). - Duši je přirozené býti spojenu s tělem. 1. II. 4, 6. (45). - Duše se bezprostředně pojí s tělem a ne prostřednictvím

nějakých případkových uzpůsobení. I. 76, 6. (660); 7. (662). - Rozumová duše se pojí s tělem jako pohybující prostřednictvím smyslových, avšak bezprostředně jako tvar. I. 76, 6. (660); k 3. (661). - Duše spojená s tělem je dokonalejší než oddělená. I. 89, 1. (793); 2 k 1. (797); 90, 4 (810); 118, 3. (1016); 1. II. 5, 6. (45). - Oddělená duše má ihned nehybný stav. III. 59, 5 k 1. (562); k 3. (562). - Duše hned po smrti jde k ráji, očistci, nebo peklu. 1. II. 4, 5. (42); III. 59, 5 k 1. (562). - Oddělená duše má schopnost a přirozenou náklonnost ke spojení se svým tělem. I. 76, 1 k 6. (648); 1. II. 4, 5. (42); 6. (45). - Oddělená duše nemůže hýbat žádným tělesem. I. 117, 4. (1009). - Oddělené duše mohou vyjít se svých míst a ukázati se živým. I. 89, 8 k 2. (805). - Zjevení oddělené duše jest zázračné. I. 89, 8 k 2. (805). - Oddělená duše je mučena pekelným ohněm zarmucováním, ne však jináčím. I. 64, 4 k 1. (570). - Činnosti smyslové nezůstávají v oddělené duši. I. 77, 8. (678). - Nehmotné mohutnosti zůstávají v uskutečnění v oddělené duši, ne však ústrojově, nýbrž jako v kořeni. I. 77, 8. (678); 89, 7. (803); 1. II. 67, 1 k 3. (514). - Oddělená duše rozumí skrze podoby tehdy vlité a skrze zde získané, ne však skrze podoby vrozené, ani tehdy odloučené, ani se neobracejíc k představám, nýbrž k vyšším. I. 75, 6 k 3. (642); 89, 1. (793); 2. (796); 3. (797); 6. (801); 7. (803); 1. II. 5, 1 k 2. (50); 67, 2. (514); k 1. (516); k 3. (516); III. 11, 2. (123). - Duše potřebuje představy ke dvěma věcem, totiž k získání vědění a k uvažování. I. 84, 7. (751); 1. II. 4. (42); 5. (42). - Proti Platonovi: Duše neměla od počátku všechna vědění. Duše zde nepoznává oddělené podstaty, co jsou podle druhu, nýbrž že jsou. I. 12, 4. (90); 11. (101); 50, 2. (469); 84, 7 k 3. (752); 88. (785); 1. II. 3, 6. (33); III. 11, 1 k 2. (123); 30, 3 k 1. (284). - Bůh je první předmět rozumu rozumové duše, neboť ráz a příčina pravdy nějakého předmětu se prvně postřehuje od mohutnosti. 2. II. 1, 1. (2). - Duše trpívá trojmo, totiž od Boha, zraněním a vlastní činností. III. 15, 4. (154). - Rozumová duše ne-

má síly měniti tělesnou hmotu. I. 117, 3. (1008). - Duši je vrozeno pohybovat se na kteroukoliv stranu, ale brání se jí v tom tíhou těla; proto je člověku nesnadné vystupovati. I. 62, 2 k 2. (538). - Když se vyšší část duše napjatě pohybuje k něčemu, sleduje její pohyb překypěním také část nižší. 1. II. 24, 3 k 1. (207); 30, 1 k 1. (244); 31, 5. (254); 6. (256); 38, 4 k 3. (311); 59, 5. (458); 77, 6. (631). - Duše se liší věcně od svých mohutností. I. 77, 1. (666); 1. II. 100, 4. (968). - Někdy se říká, že duše jest své mohutnosti a naopak, ale ne vlastně, nýbrž podle pojmenování, jakožto podle své hlavnější síly. I. 79, 1 k 1. (692). - Všechny mohutnosti jsou zakořeněny a mají základ v téže bytnosti duše, pouze však jako v původu, jako ústrojové, totiž živící a smyslové, nebo též v bytnosti jako v podmětu, jako rozumové. I. 77, 8. (678). - Každá vlastnost, sledující přirozeně duši, se nazývá její mohutností. I. 77, 8 k 2. (679). - Duševní mohutnosti plynou z její bytnosti. I. 77, 1 k 5. (668); 6. (675); 1. II. 100, 4 k 1. (811); III. 7, 2. (77); 62, 2. (585); 89, 1. (934). - Jedna mohutnost duše je podmínem jiné mohutnosti v síle duše. I. 77, 7 k 2. (678); 78, 4 k 3. (690). - Řád mohutností duše je trojí, totiž dokonalosti, rození a předmětů. I. 77, 4. (672); 7. (677). - Čím je duše vznešenější, tím má více mohutností, činností a ústrojí. I. 30, 2 k 3. (287); 76, 5 k 3. (660); 77, 2. (669). - Duše je jednoduše vznešenější milostí, ale z části jest opačně. 1. II. 110, 2 k 2. (966). - Smyslová duše v člověku jest neporušná. I. 76, 3 k 1. (654). - Smyslová duše v člověku jest vznešenější než ve zvířatech. I. 76, 5. (658); 91, 3 k 1. (817); 1. II. 74, 3 k 1. (597); III. 2, 2 k 2. (19); 5 k 1. (24).: Smyslová duše není svébytná. I. 75, 3. (635); 6. (640); 118, 1. (1010); k 1. (1012). - Smyslová duše není skrze stvoření. I. 118, 1. (1010). - Duše smyslová a bylinná se převádí se semenem. I. 118, 1. (1010); 2 k 2. (1014). - Smyslová duše plodu utvořená co do hlavní části začíná pracovati na doplnění vlastního těla na způsob živění a vzrůstu. I. 118, 1 k 4. (1013). - Duše zvířat přestávají

býti se záhoubou těla. 2. II. 164, 1 k 2. (1228). - Bylinná duše není napřed v semeni. I. 118, 1. (1010). - Bylinné mohutnosti neposlušují rozkazu rozumu. 1. II. 17, 8. (144); 9. (145); 50, 3 k 1. (387); 2. II. 148, 1 k 3. (1037); III. 15, 2 k 1. (152); 19, 2. (203).

Důvěra. Jméno je vzato od víry, jest to naděje v budoucí pomoc, kterážto naděje se zakládá na prohlášení druhých nebo vychází z pozorování něčeho na sobě, jindy pak na jiném. 2. II. 129, 6 (998). - Důvěra obnáší naději ve veliké věci a náleží k jistotě víry. 2. II. 4, 5 k 4. (47). - Důvěra není vlastní ctnost, je toliko její podmínka. Proto není počítána mezi částmi statečnosti jako část připojená, nýbrž jako doplňková. 2. II. 129, 6 k 3. (999). - Důvěra obnáší sílu naděje, jistota však obnáší dokonalý pokoj od bázně. 2. II. 129, 6. (998); k 2. (998); k 3. (998); 7. (998). - Naděje se odvozuje od důvěry, poněvadž má příčinu v ní, tak jako pohyb vůle má počátek v poznání. 1. II. 40, 2 k 2. (320). - Důvěra jest totéž, co velkodušnost. 2. II. 128, (985).

Dvojitost srdce značí něco jiného ukázat a něco jiného zamýšlet. 2. II. 109, 2 k 4. (873); 111, 2 k 3. (890). - Dvojitost, jako sklon ducha k různostem, je důsledek nečistoty, stejně jako nestálost. 2. II. 53, 6 k 2. (443).

Dvojženství je příčina vyřazenosti; zavíní se čtyřmi způsoby a je překážkou svěcení, totiž když má někdo podle práv více manželek po sobě, když má najednou mnoho manželek, jednu podle práva a jinou skutkem; když má mnoho manželek po sobě, jednu podle práva, jinou skutkem, a když si vezme vdovu za manželku. 2. II. 108, 1 k 2. (869). - Protože dvojženství úplně bere svátostný význam (manželství) a v důsledku náznač spojení Krista s Církví, a to je jednoho s jednou, zaslouženě následuje nepřipustnost. Dopl. 86, 1. (410).

Dychtivost je žádost smyslového potěšení. A je jako v podmětu v žádosti smyslové; a je jen v dychtivé. 1. II.

30, 1. (243); 32, 3 k 3. (264). Dychtivost je vášně, odlišná od jiných vášní dychtivých, totiž lásky a potěšení, neboť její předmět je smyslové dobrou vzdálené. 1. II. 30, 2. (245). - Vášně přímo protilehlá dychtivosti je bezejmenná. Proto se klade místo ní bázeň. 1. II. 30, 2 k 3. (245). - Některé dychtivosti jsou dobré, jiné špatné. 1. II. 34, 1. (277). - Dychtivost dvojí: totiž přirozená, t. j. po dobru vhodném podle přirozenosti živočišné; a nepřirozená, t. j. podle vnímání. První patří všem živočichům, druhá pouze lidem. 1. II. 30, 3. (246); 41, 3. (330); 31, 3. (252); 77, 5. (629); 2. II. 117, 5 k 2. (914). - Dychtivost je přirozená dvojmo: podle rodu a podle druhu, 2. II. 143, 2 k 2. (1068). - Dychtivost je jen tehdy přirozená člověku, je-li usměrněna rozumem. 1. II. 81, 3 k 1. (658); 85, 3 k 3. (685); III. 15, 2 k 2. (153). - Dychtivost, která předchází úkonu rozumu a vůle umenšuje hříchy, která sleduje, zvětšuje. 1. II. 73, 6 k 2. (587). - Dychtivost těla proti duchu, když jí rozum odporuje, není hříšná, naopak poskytuje látku k cvičbě ctnosti. 1. II. 80, 3 k 3. (651). - Dychtivost nepoutá rozum zcela. 2. II. 150, 4 k 3. (1114). - Dychtivost je bez rozumu, ne sice, že by úplně znemožnila soud rozumu, nýbrž proto, že nikdy nepostupuje podle rozumu; leč by někdy svou

silou způsobila pomatení, pak by úplně poutala rozum. 2. II. 150, 4 k 3. (1114); 157, 3 k 3. (1174); 156, 4 k 2. (1170); 175, 2 k 2. (1306). - Slabost dychtivosti z lásky nebo z mírnosti zvětšuje zásluhu, ne však z náchylnosti nebo pohodlnosti. 2. II. 155, 4 k 2. (1163). - Nemírnost a dychtivost jsou trojmo chlapecké, ne proto, že by byla u chlapců, ale protože připodobňují totiž: žádáním hanebného, t. j. proti rozumu, vzrůstáním a držetím na uzdě. 2. II. 142, 2. (1062); 151, 2 k 2. (1116). - Dychtivé je předmětem dobro smyslu, jednoduše vzaté; ale náhlivé, dobro pokud je obtížné. 1. 59, 4 k 3. (521); 81, 2. (717); 82, 4. (726); 1. II. 23, 1. (198); 25. 1. (210); 26, 1. (217); 2. II. 128, 1 k 1. (987); 129, 1 k 1. (990). - Dychtivá má jméno od dychtivosti, poněvadž ze všech jejích vášní je nejznámější a nejcitelnější, ne však nejprvnější. 1. II. 25, 2 k 1. (212); 82, 3 k 2. (725). - Náhlivá je průbojník dychtivé. 1. 81, 2. (717); 1. II. 23, 1 k 1. (199); 26, 1. (217); 30, 2. (245); 108, 2. (937). - Hnutí dychtivé v žádání je rychlejší než náhlivé, ale ve vykonávání je to naopak. 2. II. 156, 4. (1170). - Všechna zla patří k dychtivé, jako prvnímu zdroji, ne však jako nejbližšímu původu. 1. II. 82, 3 k 3. (725). - Hříchy dychtivé jsou ohavnější a méně těžké než hříchy náhlivé. 2. II. 56, 4. (1170).

E

Epikeia je zvláštní ctnost a podmětová část spravedlnosti. 2. II. 80 k 5. (636); 120. (932). - Epikeia je část spravedlnosti obecně řečené, a sice podmětová, o níž se vypovídá dříve než o spravedlnosti zákonné, neboť zákonná spravedlnost se řídí podle epikeie, která je vyšší pravidlo lidských skutků. 2. II. 120, 2. (934). - Epikeia je lepší než zákonná spravedlnost, která zachovává slova zákona a záměr zákonodárcův. Protože však je i sama jakousi spravedlností, není lepší než každá. 2. II. 120, 2 k 2. (935). - Epikeia zachovává úmysl zákona v tom, nač se tvar zákona nevztahuje. 2. II. 120, 1. (933). - Epikeia ne-

opouští spravedlnost, nýbrž co je zákonem vymezeno. Není protilehlá přisnosti, která sleduje pravdu zákona v čem třeba, protože sledovati zákon, v čem nelze, je neřestné. 2. II. 120, 1 k 1. (933).

Eubulia jest ctnost dobře radící. 1. 22, 1 k 1 (220); 1. II. 57, 6. (442); 2. II. 48 (408); 49, 4 k 2 (416); 51, 1 k 2. (425); 53, 2. (436). - Eubulia není v žádném hříšníku jako takovém. 2. II. 51, 1 k 4. (426).

Eucharistie jest svátost a oběť. 1. II. 101, 4 k 2. (836); III. 52, 8 k 2. (505); 73, 1. (720); 73, 4. (725); 69, 5 k 7. (805),

810); 82, 4 k 1. (850). - Tělo a krev Páně jsou jedna svátost, tvarově a vzhledem k cíli, látkově je však množná. III. 73, 2. (722); 78, 6 k 2. (800). - Tato svátost má 4 jména, totiž oběť, spojení nebo synaxis, Eucharistie a viaticum, t. j. pomoc na cestu. III. 73, 4. (725); 79, 2 k 1. (804). - Vhodné bylo, aby nutné ustanovení nejsvětější Svátosti bylo učiněno při poslední večeři Páně a ne dříve. III. 72, 12 k 3. (720); 73, 5. (726); 74, 4 k 1. (735); 80, 8 k 1. (830); 83, 2 k 3. (862). - Nutné bylo ustanovení Eucharistie na způsob pokrmu. III. 73, 1. (720); 75, 5. (749). - Eucharistie měla mnohé obrazy ve Starém Zákoně, z nich nejvýznačnější byl beránek velikonoční. 1. II. 102, 5 k 2. (861); III. 73, 6. (726); 80, 10 k 2. (735). - Oběť Eucharistie, která se denně v Církvi podává, není jiná, než oběť Kristova, nýbrž jest její připomínkou. III. 22, 3 k 2. (222); 73, 4. (725); 83, 1. (859). - Dvojí jest věc této svátosti, jedna totiž, která jest obsažena, to jest sám Kristus, jiná neobsažená, totiž mystické tělo Kristovo. III. 60, 3. (568); III. 80, 4. (818). - Věc i svátost Eucharistie jest opravdové tělo Kristovo, věc toliko jest účinek její, totiž milost. III. 73, 1 k 3. (721); 73, 6. (728). - Věc i svátost Eucharistie jest v látce samé, věc toliko, totiž milost, jest v přijímajícím. V jiných svátostech obojí je v přijímajícím. III. 73, 1 k 3. (721). - Eucharistie je cíl všech svátostí. - III. 3, 6. (600); 72, 12 k 3. (721); 65, 3 k 2. (623); 73, 1. (720). - V této svátosti jest obsaženo celé tajemství naší spásy, proto se koná s větší slávou než ostatní svátosti. III. 83, 4. (869); 83, 4 k 3. (871); 6. (871). - Eucharistie je znak církevní jednoty; její účinnost ex opere operato může přecházeti na jiného, ne však jiné svátosti. III. 67, 2. (648); 73, 2. (722); 4. (725); 79, 1. (801); 82, 3 k 3. (848); 83, 4 k 3. (871). - Eucharistie obsahuje Krista skutečně; ne tak jiné svátosti, ty obsahují toliko jeho moc. 1. II. 101, 4 k 2, 3. (836); III. 63, 6. (600); 65, 3. (622); 73, 1 k 3. (721); 73, 4 k 3. (725); 73, 5 k 2. (726); 75, 1. 2 k 2. (741); 4. (744); 78, 1. (787). - Eucharistie se dokonává v posvěcení látky, jiné svátosti v jejím užití. III. 73, 1 k 3. (721);

74, 2 k 3. (733); 7. (738); 78, 1. (787); 80, 1 k 1. (814); 10 k 1. (835); 82, 4 k 2. (850); 10 k 1. (858); 84, 3. (886); 4 k 3. (890). - Látka Eucharistie je dvojí, totiž chléb a víno. III. 74, 1. (729). - Tvar proměnění Těla Kristova jest: „Toto jest Tělo mé;“ kdo by přidával jiná slova, hřeší těžce. III. 60, 8. (574); 75, 2. (744); 78, 2. (790); 5. (797); 83, 4 k 1. (871); 84, 3. (886). - Podstata chleba a vína nezůstává po proměňování; držeti opak je nemožné a kacířské. III. 75, 2. (744); 6. (750); 77, 1. (771); 5. (779). - Toto proměnění se liší čtvermo. III. 75, 4. (747); 8. (754). - Ličnost chleba se neproměňuje v ličnost Těla Kristova, ale zůstává jako jiné případy. III. 76, 1 k 3. (759); 4. (762). - Ani množství vína se neproměňuje v množství Krve Kristovy, ale zůstává jako jiné případy. III. 77, 8. (784). - Toto předpokladnění je rázu nadpřirozeného, učiněné jediné mocí Boží. III. 75, 4. (747); 5. (749); 7. (752); 83, 4. (868). - Proměnění je ve mžiku. III. 75, 3. (745); 7. (752); 78, 2. (790); 5. (797). - Celý Kristus jest v této svátosti. III. 76, 1. (757); 79, 1 k 3. (803). - V této svátosti jest něco Kristovo dvojím způsobem, jakožto z moci svátosti, co se totiž naznačuje slovy tvaru; a z přirozeného doprovázení, t. j. co je věčně spojeno s Kristem. III. 76, 1. (758); 2. (759); 3. (761); 4. (762); 78, 6 k 1. (800); 81, 4 k 2. (844); k 3. (844). - Celý Kristus jest pod kteroukoli částí obojí způsoby. III. 76, 2. (759); 3. (761); 78, 6 k 1. (800); 79, 1 k 3. (803); 80, 12 k 3. (838). - Případy těla Kristova jsou v této svátosti prostřednictvím podstaty, a ani nemají bezprostředního poměru k této svátosti, ani k tělesům, která je obklopují, a proto nemohou změnit prostředí, aby tak mohly býti viděny nějakým tělesným zrakem. III. 76, 7. (767); 81, 3. (842); 4. (843). - Kristus jest přítomen pod obojí způsobou Eucharistie z trojího důvodu: totiž aby naznačil své utrpení, aby byl pokrmem a nápojem, za třetí co do účinku: tělo se vydává za spásu těla a krev za spásu duše. III. 76, 2 k 1. (760). - Tělo Kristovo je místně toliko na jednom místě, totiž v nebi, ale jakožto ve svátosti zname-

nející a obsahující jest i jinde, ne však všude. III. 75, 1 k 3. (743); 4. (747); 76, 5. (764); 6 k 1. (766); 81, 1 k 2. (840). - Když se v této svátosti objeví dítě nebo tělo, jest tam skutečně Tělo Kristovo, není tam však pod vlastní podobou. III. 76, 8. (769). - Když se tak zjeví všem jako dítě nebo jako tělo, nemá kněz je přijmouti, ale má se uschovati. III. 82, 4 k 3. (850). - Pouze kněz může proměňovati Eucharistii. III. 82, 1. (845). - Rozum člověka zde na zemi nemůže pochopiti, leč skrze víru, ani viděti Krista v této svátosti. III. 76, 7. (768). - Špatní kněží, i odloučení od Církve, bludaři, vyobcování, sesazení, mají moc proměňovati, hřeší však těžce. III. 64, 9 k 2. (615); k 3. (615); 82, 5. (850); 7. (853); 8. (854); 9. (856). - Nekněží není dovoleno dotknouti se Eucharistie, leč v nutnosti, kdyby padala. III. 82, 3. (847). - Slavení Eucharistie jest obětování Krista, poněvadž jest to obraz, znázorňující utrpení Páně, jehož tím se stáváme účastni, a kněz jest obrazem Krista. III. 83, 1. (859); 2, 1 k 2. (860). - Jest dvojí přijímání Eucharistie, svátostné a duchovní. III. 80, 1. (814); 2. (815); 3. (817). - Kristus přijal tělo své a krev svou v Eucharistii. III. 81, 1. (839); 84, 7 k 4. (895). - Přijímání Eucharistie není nutné o sobě ke spáse, ale z příkazu Kristova a Církve. III. 73, 3. (723); 80, 11. (836). - Eucharistie pod způsobou vína nedává se lidu, pro nebezpečí vylití, poněvadž snadněji ukápné krve, než nějaká částka proměněné hostie. III. 74, 1 k 3. (730); 80, 12. (837). - Eucharistii mohou přijímati pouze zcela lační, leč v okamžiku smrti i nelační. 2. II. 147, 6 k 2. (1093); III. 80, 8. (829); 9. (832). - Nic mimo smrtelný hřích nutně nezabraňuje přijímání Eucharistie, ale ze slušnosti toliko odkládá se přijímání Eucharistie na jiný den, na příklad po užití práva manželského, nočním poskvrnění, měsíčkách, ovšem když jsou úkony bez těžkého hříchu. 2. II. 154, 5. (1114); III. 807. (826). - Hříšníku skrytému, který žádá Eucharistii tajně, když není nikdo při tom, má se podání odepřít. Jestliže žádá veřejně, má se Eucharistie podati. Veřejnému hříšníku

se musí vždycky odepřít. III. 80, 6. (823); 81, 2 k 2. (841). - Kdo přijímá Eucharistii, ač si je vědom těžkého hříchu, hřeší těžce. III. 79, 2 k 2. (804); 3. (805); 80, 4. (818). - Eucharistie nemá sloužiti za prostředek vyšetření hříchů. III. 6 k 2. (825). - Kněz, který předstírá, že proměňuje hostii, dopouští se těžšího hříchu než ten, kdo nehodně přijímá. III. 80, 6 k 2. (825). - Hřích nehodně přijímajících jest lehčí než hříchy proti Bohu, a těžší než hříchy proti bližnímu a proti sobě. III. 80, 5. (821). - Ten hřích je také menší než byl hřích zabiti Krista a jeho zrazení. III. 80, 5, 1 k 2. (822). - Jest lehčí než pohození Eucharistie do bláta. III. 80, 5 k 3. (823). - Eucharistie jako svátost prospívá toliko přijímajícím, jako oběť prospívá i jiným. III. 67, 3 k 8. (795); 79, 5. (807); 7. (810). - Eucharistie je připomínka Kristova utrpení. III. 66, 9 k 5. (641); 73, 4. (725); 5. (726); 74, 1. (729); 76, 2 k 2. (760); 79, 1. (801). - Eucharistie jest určena k vyživování duše. III. 73, 1. (721); 2. (722); 79, 8. (814). - Eucharistie jest svátost vyjadřující lásku Kristovu a působící naši lásku. III. 73, 3 k 3. (724); 75, 1. (741); 78, 3 k 6. (794); 79, 1. (801); 4 k 2. (806). - Následný účinek Eucharistie záleží v tom, že zmenšuje troud, tím totiž, že zvětšuje lásku. III. 79, 6 k 3. (810). - Eucharistie má týž účinek v člověku, jaký byl účinek utrpení Kristova na světě. III. 79, 1. (801); 83, 1. (859). - Veškerý účinek, který působí hmotný pokrm a nápoj co do tělesného života, že totiž udržuje, rozmnožuje, napravuje a těší, to vše působí tato svátost co do duchovního života. III. 79, 1. (801); 81, 1 k 3. (840). - Obrazně Tělo Kristovo se obětuje za spásu těla a krev za spásu duše; skutečně však obojí působí ke spáse za obojí. III. 74, 1. (729); 76, 2 k 1. (760); 79, 1 k 2. (803). - Eucharistie působí milost, zvětšuje a vzbuzuje a uvádí ctnosti do činu. III. 79, 1. (801); 4. (805). - Eucharistie chrání od hříchu dvojmo, posiluje duchovní život člověka, že vnitřně jej spojí s Kristem, za druhé, že odráží veškeré utopení démonů, pokud je znamením utrpení Kristova. III. 79, 6. (809). - Hříchy

všední, přítomné, které jsou skutkem činěny, zabraňují účinku Eucharistie jen vzhledem k obcerstvení duchovní sladkostí, ne však vzrůstu milosti; pokud jsou minulé, nezabraňují nijak působení svátosti. III. 79, 8. (812). - Eucharistií se odpouštějí všední hříchy. III. 79, 4. (806); 87, 3. (924). - Eucharistií se odpouštějí se i hříchy smrtelné, jichž vědomí a vůle člověk nemá. III. 79, 3. (805). - Eucharistie je smytí zločinů trojmo, totiž jichž nemáme vědomí, budoucích (totiž aby nám byla dána síla varovati se hříchů), za třetí tím, že působí, aby se dokonala zkroušenost nad hříchy. III. 79, 3 k 1. (806). - Eucharistie působí odpuštění trestu za hříchy, ne sice celého, ale podle velikosti hříchů a podle míry zbožnosti. III. 79, 5. (807). - Eucharistie vysvobozuje z očištění, pokud je obětí zadostčinící za hřích. III. 52, 8 k 2. (505).

Eutrapelie je ctnost řídící skutky ve hrách. Jest částí skromnosti. 1. II. 60, 5. (465); 2. II. 72, 2 k 1. (591); 160, 2. (1192); 168, 2. (1249).

Evangelium rozšířeno a hlásáno jest po celém světě, neuvěřili však všichni. 1. II. 106, 4 k 4. (925). - V Evangeliiu nic se nenařizuje stran obřadních předpisů, poněvadž zachovávání jich bylo vyplněním zcela zrušeno. 1.

II. 108, 3 k 3. (941). - Nauka evangelní je nauka dokonalosti a proto bylo třeba, aby v ní byl člověk dokonale poučen o všem, co náleží ke správnosti života. 2. II. 56, 1 k 2. (459). - V psaném evangeliiu nejsou obsažena než ta, která patří k milosti Ducha svatého. 1. II. 106, 1 k 1. (919).

Exorcismus není svátost, ale svátostina. III. 67, 3 k 2. (650); 71, 3 k 2. (700). - Exorcismus má předcházeti křest. Jestliže nebyl vykonán před křtem, má se vykonati potom. III. 71, 2. (697); 3 k 3. (700). - Exorcisovati má právo kněz a exorcista. III. 71, 4. (700); k 2. (701). - To, co se děje při exorcismu, nejen něco naznačuje, nýbrž i působí. III. 71, 3. (699). - Exorcismy vylučují moc démonovu, pokud překáží člověku přijmouti svátosti. Křtem naproti tomu se vylučuje démonova moc na člověka v tom, co mu překáží přijmouti slávu. III. 71, 2 k 2. (698). Účinek jeho je dvojitý, totiž vyhnání ďábla a otevření smyslu službě a rozkazům Božím. III. 71, 3. (698). - Exorcismus nepůsobí milost, ani odpuštění hříchu. Proto po smrti bez křtu exorcismus nic neplatí, proti Praepositinovi, jenž říká, že kdo přijal exorcismus, trpí, i když nebyl pokřtěn, menší temnoty. III. 71, 3. (699).

H

Hierarchie je každý řád ve vědění a konání s připodobněním Bohu. I. 108, 1. (929). - Její činnost je trojí: osvěcování, očišťování a zdokonalování. I. 108, 1. (930). - Všichni lidé jsou jedna hierarchie, jsou jeden druh. I. 108, 1 k 3. (931).

Hlava přirozená má tři věci vzhledem k ostatním údům, totiž řád, dokonalost a sílu míti vliv. III. 8, 1. (95); 8. (105). - Hlava znamená mnoho věcí podle podobností k jejím četným vlastnostem. 1. II. 84, 3, 4. (676, 677); III. 8, 1. (95); 8. (105). - Všechny živočišné činnosti mají svůj původ v hlavě. III. 8, 1. (95). - Hlava má vliv

na jiné údy dvojmo, totiž uvnitř a zevně, tím, že řídí vnější činnost. III. 8, 6, 7. (102, 103). - V hlavě sídlí všechny smysly, kdežto v ostatních údech je pouze jeden smysl, totiž hmat. III. 8, 1. (95); 66, 7 k 3. (637).

Hlavní (hříchy) se říká, protože ve většině případů vznikají z nich jiné, i když někdy některá neřest vznikne z dobra zneužitím jako z předmětu, ne však jako z počátku. 2. II. 55, 4 k 1. (452). - Hlavní neřesti se nazývají z vlastního cíle ne všech, nýbrž těch, z nichž častěji vznikají jiné a nikoliv z posledního (cíle). 2. II. 34, 5. (313); 35, 4. (320); 36, 4 k 1. (328). -

Je sedm hlavních hříchů a na ty se dají převést všechny ostatní, totiž marná sláva, netečnost, závist, hněv, lakomství, obžerství a smilstvo. 1. II. 84, 4. (677).

Hněv se říká trojmo: pohotovost nebo úkon neřesti protilehlé tichosti; za druhý žádost pomsty, za třetí vášně. 2. II. 158, 8. (1187). - Hněv dvojí: jakožto horlivost, t. j. podle rozumu, a hněv jakožto neřest, t. j. proti rozumu. 2. II. 158, 1. 2. (1177, 1179); III. 15, 9. (161). - Hněv zahrnuje mnoho vášní, ne tak jako rod druh, ani jako příčina své účinky, nýbrž jako účinek své příčiny. 1. II. 46, 3. (356). - Hněv podle správného rozumu je vášně chvalná, když však je proti rozumu více nebo méně, je hřích. 2. II. 158, 1. 2. 8. (1178, 1187); III. 15, 9. (161). - Hněv je složen ze smutku a žádosti, ne jako z částí, nýbrž jako z příčin. 1. II. 46, 3 k 3. (357); III. 15, 9. (161). - Hněv je hlavní hřích, ne však nenávist. 2. II. 34, 5. (314); 158, 6. (1185). - Tři druhy hněvu: žlučový, t. j. ostrý, manie, t. j. trvajíc, a zběsilost. 1. II. 46, 8. (362); 2. II. 158; 5. (1184). - Šest dcer hněvu: rvačka, nakvašenost myslí, potupa, křik, rozhořčení a rouhání. 2. II. 37, 2 k 1. (331); 41, 2. (349); 158, 7. (1186). - Hněv, pokud znamená úkon vůle pomstít, je v Bohu, ne však pokud je vášně. 1. 3, 2 k 2. (23); 19, 1. (203); 20, 1 k 2. (206); 50, 4 k 1. (521); 1. II. 47, 1 k 1. (365); 2. II. 162, 3. (1210). - Dvojí příčina hněvu: se strany pohnutky, jako vznikání, nebo se strany nálady, jako nedostatek nebo nemoc. 1. II. 47, 3. (367). - Pro udělení nějakého smutku povstává hněv. 1. II. 46, 1. (354); 47, 3. (367); 48, 1, 2. (369); III. 15, 9. (161). - Mlčící vyzývá ke hněvu hanícího, protože se zdá, že jej podceňuje. 1. II. 47, 1 k 4. (365); 72, 3 k 3. (569). - Hněv slábne, trvá-li déle, stejně i jeho příčina, totiž vzpomínka na bezpráví, která se zdá menší, když je toliko ve vzpomínce. 1. II. 48, 2 k 2. (372). - Hněv je pouze na ty, vůči kterým je spravedlnost a nespravedlnost. 1. II. 46, 7. (361). - Člověk se hněvá na neživé a na zvířata z obrazivosti zvěstující ublížení, ne však z rozumu. 1. II. 46,

7 k 1. (362). - Pět znamení a účinků hněvu: srdce buší, třese se tělo, tvář plane, oči zdrsní, ústa křiví, ale mysl neví, co mluví. 1. II. 48, 2, 4. (371); 2. II. 158, 4. (1183). - Hněv vždycky přihlíží k dvěma předmětům, t. j. k pomstě a škodlivému, kdežto láska a nenávist někdy přihlíží toliko k jednomu předmětu. 1. II. 46, 2, 3. (355). - Nesnadnější je odporovat hněvu a bojovat proti němu na chvíli pro jeho nápor, než proti potěšení a dychtivostem, kdežto naopak je při delším trvání. 2. II. 156, 4 k 1. (1170); 162, 6 k 1. (1216). - Hněvu je protilehlá nějaká neřest, totiž nezřízený nedostatek hněvu, avšak neprojevuje se, poněvadž je nepojmenovaná. 2. II. 158, 8. (1187).

Holubice má sedm vlastností k naznačení 7 darů Ducha sv. III. 39, 4. (374). - Holubice, která se zjevila nad Kristem při křtu, hodí se pouze Duchu sv., jako znamení. Ale jako věc a účinek, celé Trojici. Proto i její pud k pohybům přirozeným byl působen Bohem, jako od příčiny duchovní. - I. 43, 7 k 3. (401); 2. II. 95, 7. (774); 39, 8 k 2. (377).

Horlivost jest napjatá láska, která netrpí sdílení milované věci. 1. II. 28, 4. (232). - Horlivost jest trojí, totiž manželova, horlivost závisti a přátelská, totiž pro Boha a pro bližního. 1. II. 28, 4. (232). - Horlivost, nemesis, závist a milosrdenství náleží k témuž rodu vášní, totiž ke smutku z dober, nebo ze zel bližního, avšak různým způsobem. 2. II. 36, 3. (326). - Horlivost v dobrech čestných jest chvalná, avšak horlivost v dobrech časných je s hříchem, třebas je někdy i bez hříchu. 2. II. 36, 2. (324). - Závist se někdy běře za horlivost. 2. II. 36, 2 k 1. (326). - Spor a horlivost jsou pouze v lidech tělesných a jen o dobra tělesná. 1. II. 28, 4 k 1. (233).

Hra je lék proti živočišné znavenosti, dávající duši klid, t. j. potěšení. 1. II. 1, 6 k 1. (10); 2. II. 168, 2. (1248). - Trojí hra: hanebná, zbožná a pro občerstvení. První se má kdokoli vyhýbat; druhá je chvályhodná; třetí se

má užívat, ale od kajícího umírněně. 2. II. 168, 4 k 1. (1253). - Vybočení hry je dvojí: pro hanebnost nebo škodu a pro nepatřičnou okolnost; první je smrtelný hřích, druhé je hřích lehký, leč by někdo do toho kladl cíl. 2. II. 168, 3. (1250).

Hrdinskost se neliší od ctnosti obecné, leda dokonalejším způsobem. III. 7, 2 k 2. (78). - Ctnosti hrdinné jsou dary Ducha svatého. 1. II. 1 k 1. (526); 2. II. 159, 2 k 1. (1190).

Hřešiti jest býti vůlí odvrácen od Boha. I. 94, 1. (842). - Hřešiti není nic jiného, než odchýliti se od správnosti skutku, kterou má míti, ať se vezme hřích v přírodních nebo v umělých nebo v mravních. I. 63, 1. (549).

Hřích jest úkon, odchylující se od pořadu povinného cíle, proti pravidlu přirozenosti, rozumu nebo věčného zákona. I. 65, 1. (549); 1. II. 21, 1. (187); 2 k 2. (189); 71, 6. (563); k 1. (563); k 3. (564); 72, 1. (565); k 2. (566); 2. II. 162, 1. (1206); 168, 4. (1252). - Hřích není čiré postrádání. 1. II. 72, 1 k 2. (565); 75, 1. (610); k 1. (610); 85, 5 k 3. (688). - Hřešiti není nic jiného, než odvrácení od dobra, které komu přísluší podle jeho přirozenosti. 1. II. 109, 2 k 2. (949); 8. (958). - Hřích není podle Augustina nic jiného, než nedbáním věcí věčných sledovati časná. 1. II. 71, 6. (563); k 3. (564); 2. II. 104, 3. (839). - Hřích není nic jiného, než užívatí toho, co jest na požívání, a požívání toho, co jest na užívání. 1. II. 71, 6, 3. (563). - Hřích jest slovo nebo skutek nebo dychtivost proti věčnému zákonu, podle Augustina. I. 71, 6. (563); 76, 2 k 1. (618). - Vše, co jest proti přirozenému sklonu, jest hřích, poněvadž odporuje řádu přirozenému. 2. II. 142, 1. (1060). - Hřích jest přestoupení zákona Božího a neposlušnost příkazů nebeských, podle Ambrože. 1. II. 109, 4. (952); 2. II. 79, 2. (628). - První příčina hříchu jest ve vůli, která rozkazuje všechny dobrovolné úkony, v nichž jedině se shledává hřích. A proto Augustin někdy určuje hřích pouze jako vůli. Ale protože také sa-

my zevnější úkony náleží do podstaty hříchu, když jsou o sobě špatné, bylo nutné, aby se výměru hříchu také udalo něco patřícího do zevnějších skutků. 1. II. 71, 6 k 2. (564). - Dobrovolné jest v pojmu hříchu. 1. II. 71, 5. (562); 6. (563); 73, 6. (586); 74, 1, 2, 3. (595-597); 76, 3. (619); 4. (621). - Dělení hříchu na všední a smrtelný není dělení rodu na druhy, které stejně mají účast na pojmu rodu, nýbrž obdobného na ta, o nichž se vypovídá podle dříve a později; a proto dokonalý pojem hříchu, který udává Augustin, náleží smrtelnému hříchu. Avšak všední hřích sluje hříchem v nedokonalém pojmu a ve vztahu ke smrtelnému hříchu. 1. II. 88, 1 k 1. (706); 3 k 1. (710). - V Adamovi se rozlišuje hřích přirozenosti a osoby. III. 8, 5 k 1. (101). - Hřešiti se přihází dvojmo: jedním způsobem o sobě; vzhledem k úkonu hříchu; jiným způsobem v jeho příčině. 2. II. 30, 4. (271); 150, 4. (1113); 150, 5. (1144). - Trojí hřích, totiž proti Bohu, proti sobě, proti bližnímu. I. 72, 4. (570). - Hřích trojí, totiž srdce, úst a skutku. 2. II. 162, 4 k 4. (1213). - Hříchy, které se dokonávají v potěšení duchovním, nazývají se hříchy duchovními; ony však, které se dokonávají v potěšení tělesném, slují hříchy tělesné. 1. II. 72, 2. (567); 73, 5. (585); 2. II. 118, 6. (924). - V každém hříchu jest nutné pochybení v nějakém úkonu rozumu. 2. II. 54, 1 k 2. (445). - Ve hříchu jest dvojí: nezřízenost úkonu proti Bohu a následující poskvrna. 1. II. 87, 4 k 3. (698); 6. (700). - Dvojí jest ve hříchu, totiž skvrna viny a výměr trestu. III. 22, 3. (222). - Hřešiti proti Duchu svatému jest hřešiti z volby zla a toliko ze zloby, jež jest s pohrdáním toho, čím jest člověk vzdalován hřešení. 2. II. 14, 1. (115); 3. (119); 4. (121); 105, 2 k 2. (848). - V každém hříchu se pohrdá Bohem v jeho příkazích, ale v tom hříchu, jako hříchu zvláštním se pohrdá darem, jímž jest člověk vzdalován od hříchu, ne však v hříchu, následujícím z něj. 2. II. 118, 5 k 3. (923); III. 4. (934). - Hřích z jisté zloby, podle toho, jak vychází z náklonností zběhlosti, není zvláštním hříchem, nýbrž

jakousi všeobecnou podmínkou hříchu. Pokud však jest ze zvláštního pohrdání účinkem Ducha svatého v nás, má ráz zvláštního hříchu. A podle toho také hřích proti Duchu svatému jest zvláštním rodem hříchu. 2. II. 14, 1 k 3. (116). - Hříchy se liší druhově podle předmětů, ne dle nezřízenosti úkonu, jež s má případkově k úmyslu hřešícího. 1. II. 72, 1. (656); 3, (568); 73, 3, (583); 2. II. (1); 39, 2. (338). - Dělení hříchů na hřích proti Bohu, proti sobě a proti bližnímu jest podle předmětů, podle nichž se rozlišují druhy hříchů. (1. II. 72, 4. (570). - Hřích se dělí na hřích úst, srdce a skutku, ne jakožto rozdílné druhy úplné, ale podle rozdílných stupňů hříchu. 1. II. 72, 7. (575); 100, 5. (813). - Podle rozdílných přikázání zákona se nerozlišují hříchy podle druhu, poněvadž hřích nemá druhu se strany odvrácení, nýbrž se strany příklonění, pokud jest nějakým úkonem. 1. II. 72, 6 k 2. (574); 9 k 1. (578); 2. II. 10, 5 k 1. (87). - Hříchy se rozlišují druhově podle nadbytku a nedostatku, pro různé pohnutky, a jsou si navzájem protivami. 1. II. 72, 8. (576). - Odlišnost hříchu všedního a smrtelného, nebo ať se vezme jakákoliv jiná odlišnost podle proviny, nemůže býti odlišností, stanovící rozličnost druhu. 1. II. 72, 5 (571); 88, 1. (706). - Všední a smrtelný hřích se liší do nekonečna se strany odvrácení, ne však se strany příklonění. 1. II. 72, 5 k 1. (572); 87, 5 k 1. (699). - Ne pouhá vůle může býti podmětem hříchu, nýbrž všechny ony mohutnosti, které mohou býti vůlí hýbány ke svým úkonům, nebo od nich zdrženy. 1. II. 74, 2. (596); 83, 1. (668). - Vůle, postrádající řízení pravidlem rozumu a Božího zákona, zamýšlejíc nějaké měnivé dobro, působí sice o sobě úkon hříchu, ale nezřízenost úkonu případkově a mimo záměr 1. II. 75, 1. (610). - V úkonu svobodného rozhodování se může státi hřích dvojmo: jedním způsobem z toho, že se volí něco zlého; a takový hřích pochází vždy z nějaké neznalosti nebo omylu. Jiným způsobem skrze svobodné rozhodování volbou něčeho, co jest o sobě dobré, ale ne s pořádkem náležité

míry nebo pravidla. I. 63, 1 k 4. (550). - Hřích jest v rozumu dvojmo: a to nejprve, pokud bloudí v poznání pravdiva, což se mu pak přičítá za hřích tehdy, když má nevědomost neb omyl o tom, co může a má věděti. Za druhé, když nezřízené úkony nižších sil buď poroučí, nebo také po rozvaze nekrotí. 1. II. 74, 5. (600); 90, 4 k 2. (729). - Hřích drženého potěšení jest v rozumu dvojmo, když je pochybení v řízení vnitřních vášní, jako také když je pochybení v řízení vnějších úkonů. Pochybí pak v řízení vnitřních vášní dvojmo: jedním způsobem, když poroučí nedovolené vášně; jiným způsobem, když nepotlačí nedovoleného hnutí vášně. 1. II. 73, 8. (589); 74, 6. (601). - Úkon smyslovosti může býti dobrovolný, pokud smyslovost, to jest smyslová žádost, může býti hýbána vůlí. Pročež zůstává, že ve smyslovosti může býti hřích. 1. II. 74, 3. (597). - Had nejen ukázal a předložil hřích, ale také naklonil k udělání hříchu. A v tom se smyslnost naznačuje hadem. I. 81, 1 k 3. (717); 1. II. 74, 3 k 2. (598); - 2. II. 165, 2. (1236); III. 18, 2 k 3. (192). - Smrtelný hřích nemůže býti ve smyslovosti, nýbrž pouze v rozumu. 1. II. 74, 4. (599); 89, 5. (722). - Příčinou prvního hříchu není zlo, nýbrž nějaké dobro, s nepřítomností nějakého jiného dobra, totiž pravidla rozumu nebo Božího zákona. I. 49, 1. k 1. a k 3. (449); 63, 1 k 4. (550); 75, 1. (610); k 3. (611); 2. II. 163, 1. (1220). - Nic vnějšího nemůže býti dostatečně přivádějící ke hříchu, leč pokud hýbe rozumem, jako člověk nebo démon, našeptávající hřích; nebo jako hýbající smyslovou žádostí, jako nějaká smyslová hýbou smyslovou žádostí. I. 115, 4. (993); 1. II. 73, 8 k 3. (591); 75, 3. (613); 80, 1. (648); 2. II. 43, 1. k 3. (355); 73, 3. (594); 115, 2 k 1., k 2. (905). - Jeden hřích jest příčinou jiného podle čtyř rodů příčin, a to podle způsobu příčiny účinné nebo hýbající, příčiny hmotné, příčiny účelové a příčiny tvarové. 1. II. 75, 4. (614). 84. (673). - Člověk hříchem odpadá od řádu rozumu a proto upadá v lidské hodnotě, pokud totiž člověk je přirozeně svobodný, a je k vůli sobě, a upadá jaksí v otroctví zvířat. 2. II.

64, 2 k 3. (527). - Hříšník hříchem nemůže Bohu nikterak uškoditi účinně, avšak se své strany dvojmo jedná proti Bohu. 1. II. 21, 4 k 1. (192); 47, 1 k 1. (365); 73, 7 k 2. (588); 2. II. 88, 2. (706). - Čtyři jsou rány, zasazené celé lidské přirozenosti z hříchu prvního rodiče: nevědomosti v rozumu, špatnosti ve vůli, slabosti v náhlivé, dychtivosti v dychtivé, ale protože náklonnost k dobru ctnosti se v každém zmenšuje skutkovým hříchem, jsou to také čtyři rány, následující z jiných hříchů. Tyto rány pak následují druhé dvě, totiž smrt a všechny následující tělesné nedostatky. 1. II. 85, 3. (684). - To, že někteří jsou Bohem trestáni, když je nechává upadnouti do některých hříchů, jest zařízeno k dobru ctnosti. Někdy sice též těch, kteří hřeší, když totiž po hříchu povstanou pokornější a ostražitější. Vždy však je k polepšení jiných, kteří vidouce některé padati ze hříchu do hříchu, více se bojí hřešiti. Avšak na jiných dvou způsobech jest zjevné, že trest je zařízen k polepšení; protože již to, že člověk trpí námahu a škodu při hříchu, přirozeně odvádí lidi od hříchu. 1. II. 87, 2 k 1. (695). - Trojí pohroma nastala člověku hříchem, totiž poskvrna, porušení přirozeného dobra a provina trestu. 1. II. 109, 7. (956); III. 22, 3. (222). - Druh a tíže hříchu se bere více z cíle než z hmotného předmětu. 2. II. 74, 2 k 1. (599). - Hlavní ráz tíže viny se bere se strany odvrácení od Boha. 1. II. 73, 3 k 2 (583); 5. (585); 77, 6 k 1. (631). - Nedostatek patřičné okolnosti přitěžuje hříchu. 1. II. 78, 7. (588). - Hříchy páchané slovy mají se posuzovati podle toho, z jakého citu kdo pronáší slova; hlavně podle úmyslu mluvícího. 2. II. 72, 2. (587); 73, 2. (592); 75, 1. (600). - Těžkost nějakého hříchu lze pozorovati trojmo: nejprve a hlavně podle látky, v níž jest hřešeno; za druhé pak se strany hřešícího; třetím pak způsobem se strany následného účinku. 2. II. 148, 3. (1099). - Všechny hříchy nejsou stejné. 1. II. 78, 2. (581). - Při velikosti hříchu jest dbáti čtverého stupně, z nichž prvý jest, když nedobrovolnost páše hřích; je-li to úplná ne-

dobrovolnost, zcela omlouvá od trestu. Byla-li však nějak dobrovolnost, hřích však ze slabosti, třebas když někdo hřeší z vášně, hřích zmenšuje. Druhý stupeň, když někdo hřeší z nevědomosti. Třetí stupeň jest, když hřeší z pýchy, to jest z jisté volby nebo z jisté zloby. Čtvrtý stupeň však jest, když hřeší z urputnosti a zatvrzelosti. 1. II. 105, 2 k 9. (908); 2. II. 162, 2. (1208); 186, 9 k 3. (1416); III. 88, 4. (934). - Hříchy, které jsou páchaný proti samému božství, jako hřích nevěry a rouhání jsou nejtěžší. Druhotné pak jsou těžké hříchy, které jsou páchaný proti člověčenství Kristovu, třetí pak místo mají hříchy, jež jsou páchaný proti svátostem, jež patří k člověčenství Kristovu; a po těch jsou jiné hříchy proti pouhým tvorům. 2. II. 20, 3. (167); 21, 1 k 1. (170); 39, 2. (338); 110, 2. (880); 148, 3. (1099); III. 80, 5. (822). - Hřích proti Duchu svatému jest nejtěžším. 2. II. 14, 3. (119); 21, 1. (170); 4. (174); 130, 2. (1004). - Hříchy, které jsou proti božským ctnostem, jsou podle svého rodu těžší než jiné. 2. II. 20, 3. (167). - Tím těžší jest nějaká neřest, čím více odporuje protilehlé ctnosti. 2. II. 116, 2. (907); 119, 3. (931). - V každém druhu hříchu těžší jest, jenž jest páchán z pohotovosti, než ten, jenž jest z větší vášně. 2. II. 156, 3. (1168). - Duchovní hříchy mají větší vinu než tělesné, ač tyto jsou hanlivější než duchovní. 1. II. 73, 5. (585); 154, 3. (1142). - Někdy škoda, jež pochází ze hříchu, jest předvídaná a zamýšlená; a tehdy velikost škody přímo zvětšuje tíhu hříchu. Někdy pak je škoda předvídaná, ale není zamýšlená. A tak také velikost škody přitěžuje hříchu, ale nepřímou. Někdy však škoda není předvídaná, ani zamýšlená. 1. II. 73, 8. (590). - Kdo zhřeší po přijetí Nové úmluvy, jest hoden většího trestu, jakožto nevděčný za větší dobrodiní, a neužívající pomoci jemu dané. 1. II. 106, 2 k 2. (921). - Duchovní, mající svatá svěcení, tíže hřeší, při ostatním stejném, koná-li něco protivného svatosti, než nějaký řeholník, který nemá svaté svěcení. 2. II. 184, 8. (1378). - Hřích, kterého se dopouštějí řeholníci, může

býti těžší než hřích téhož druhu svět-
ských trojmo. 2. II. 184, 10. (1417). -
Jedině Bůh svrchovanostní i rozhře-
šuje od hříchů, i hřích odpouští. Kně-
ží však obojí činí jako služebníci, po-
kud totiž slova knězova působí v této
svátosti nástrojově z božské síly. III.
84, 3 k 3. (888). - Člověk hříchem byl
zavázán i Bohu i ďáblu. Co se trestu
týká, byl člověk především Bohu za-
vázán, jakožto nejvyššímu soudci,
ďáblu pak jakožto biřici. A proto
vzhledem k Bohu spravedlnost vyža-
dovala, aby byl člověk vykoupen, ne
však vzhledem k ďáblu. III. 48, 4 k
2. k 3. (465). - Všechny hříchů v to-
to životě jsou odpustitelné. III. 69,
2. (677). - Skrze lásku dosahujeme od-
puštění hříchů. III. 49, 1. (469). - Vy-
žaduje se na odpuštění smrtelného
hříchů dokonalejší pokání, aby si to-
tiž člověk skutkově zošklivil spácha-
ný hřích, co na něm jest, aby totiž
vynaložil péči na připomenutí každé-
ho smrtelného hříchů, by si každý
zošklivil. K odpuštění všedního hří-
chu vyžaduje se nějaké zošklivení ú-
činkové. III. 87, 1. (922).

Hřích prvotní jest zběhlost; jest to-
tiž jakýmsi nezřízeným uzpůsobením,
pocházejícím z porušení onoho soula-
du, v němž spočíval ráz prvotní spra-
vedlnosti. Pročež prvotní hřích se na-
zývá neduhem přirozenosti. 1. II. 82,
1. (662). - Prvotní hřích jest hříchem
přirozenosti, ale skutkový hřích jest
hříchem osobním. I. 100, 1. (875); 1.
II. 74, 3 k 2. (598); 80, 1. (648); 87, 1.
(655); 82, 1 k 2. (662); III. 8, 5 k 1.
(101). - Pouze ti přejímají prvotní
hřích, kteří pocházejí od Adama skrze
činnou sílu v plození, vznikem od
Adama plynoucí, což jest pocházeti
od něho podle semenného způsobu;
neboť semenný způsob není nic jiné-
ho, než činná síla v plození. Kdyby
však někdo silou Boží byl utvořen z
lidského těla, jest zjevné, že činná
síla by neplynula od Adama. Proto
by nepřejal prvotního hříchů. 1. II.
81, 4. (659). - Prvotní hřích jest do-
brovolný, skrze vůli Adamovu toliko.
1. II. 80, 1. (648); 82, 1 k 2. (662). - 2.
II. 108, 4. (868); III. 84, 2 k 3. (886).
- V síle prvotního hříchů jsou napřed

všechny skutkové hříchů, jako v ja-
kémsi původu, pročež jest mnohoná-
sobný silou. 1. II. 83, 2 k 1. (664). -
V prvotním hříchů jsou dvě: z nich
jedno jest postrádání prvotní sprave-
dlnosti; jiné však jest vztah tohoto
nedostatku ke hříchů prvotního rodi-
če, od něhož se odvozuje porušeným
vznikem. Z čehož je zjevné, že prvot-
ní hřích nemůže býti více v jednom,
než v druhém. 1. II. 82, 4. (666). - Dle
řádu přirozenosti jest dříve v duši
než v těle; ale dle řádu rození a času
jest tomu naopak. 1. II. 83, 2 k 1. (670);
3 k 3. (671). - Prvotní hřích nakazí
dříve vůli než jiné mohutnosti. 1. II.
83, 3. (671). - Všechny nedostatky
ctností se mohou uvést na dědičný
hřích, pokud nedostatek ten jest u-
zavřen v nedostatku původní sprave-
dlnosti, která zdokonalovala celou
duši. 2. II. 53, 1 k 2. (437). - Podle ka-
tolické víry se musí držeti pevně, že
všichni lidé, kromě jediného Kris-
ta, pocházející od Adama, přejímají
prvotní hřích; jinak by všichni ne-
potřebovali vykoupení, které jest
skrze Krista; a to jest bludné. 1. II.
87, 3. (658). - Prvotní hřích přichází
od otce, ne od matky. 1. II. 87, 5.
(660); III. 70, 2 k 4. (692). - Z prvotní-
ho hříchů jest křtem odstraněna pro-
vina, pokud duše nabývá milosti co
do mysli; avšak prvotní hřích zůstá-
vá skutkově, co do troudu, který jest
nezřízenost nižších částí duše i samé-
ho těla, podle něhož člověk rodí a ne
podle mysli. 1. II. 74, 3 k 2. (598); 81,
3 k 2. (658). - Hřích osobní jest větší
silou než hřích dědičný, protože má
více z rázu svobodného. III. 1, 4. (9).

Všední hřích se říká trojmo: jedním
způsobem z příčiny, jiným způsobem
se stává všední pokáním a třetím
způsobem se nazývá všedním z rodu.
1. II. 77, 8 k 1. (634); 88, 2. (708). -
Všední hřích se přihází buď pro ne-
dokonalost úkonu, nebo pro nezříze-
nost, která jest v těch, která jsou k
cíli, se zachováním náležitého zaří-
zení k cíli. 1. II. 72, 5. (572); 87, 2.
(695); 3. (696); 88, 2. (708); 89, 3. (719).
- Všední hřích nepůsobí pokrvny v
duši, nýbrž pouze překáží úkonu
ctností. 1. II. 89, 1. (716); III. 87, 2

k 3. (924). - Člověk může někdy býti bez všedního hříchu v tomto životě, ale ne dlouho. III. 79, 4 k 2. (807). - Všední hřích nemůže býti odpuštěn, dokud lne vůle ke hříchu. III. 87, 1. (922). - Trojím způsobem působí něco odpuštění všedních hříchů. Jedním způsobem, pokud se při nich vlévá milost, jak se děje vesměs skrze všechny svátosti. Za druhé, pokud jsou s nějakým hnutím zošklivení hříchů, a tak povšechné vyznání, bití v prsa a Modlitba Páně přispívají k odpuštění všedních hříchů. Třetím způsobem, pokud jsou s nějakým hnutím uctivosti k Bohu a věcem božským. A tímto způsobem biskupské požehnání, pokropení svěcenou vodou a kterékoliv svátostinové pomazání působí odpuštění všedních hříchů. III. 87, 3. (925). - Někteří důvodně praví, že za vstup do posvěceného kostela dosahuje člověk odpuštění všedních hříchů. III. 83, 3 k 3. (866); 87, 3. (925). - Přímou může všední hřích uzpůsobiti v nějakém důsledku ke hříchu, který jest smrtelný se strany jednajícího. 1. II. 74, 4 k 3. (599); 88, 3. (709); 4. (711); 2. II. 24, 10 (204); 186, 9. (1415). - Hřích všední jest jako nemoc; smrtelný jako smrt. 1. II. 72, 5. (572). - Všední hřích z rodu může se státi smrtelným z úmyslu, ne tentýž počtem, ani mnoho najednou. 1. II. 88, 2. (708); 4. (711); 6. (714). - To, co jest ze svého rodu smrtelným, může býti všedním pro nedokonalost úkonu; protože nedosahuje dokonale pojmu mravního skutku, ježto není rozvážený, nýbrž náhlý. A to se děje jakýmsi ubráním, totiž rozvahy rozumu. 1. II. 88, 2. (708); 6. (715). - Před křtem nejsou všední hříchy bez smrtelných. 1. II. 89, 3. (720); 6. (723); III. 90, 4 k 3. (494). - Člověk nemá pod-

stoupiti nějaké zlo hříchu, které odporuje účasti na blaženosti, aby vysvobodil bližního z hříchu. 2. II. 26, 4. (230); 43, 7 k 5. (364); 110, 3 k 4. (883). - Každý smrtelný hřích odporuje lásce, která jest kořenem všech vlitých ctností jakožto ctností; vzhledem pak k víře a naději, jejich pohotovosti, zůstávají beztvare po smrtelném hříchu a tak nejsou ctnostmi. 1. II. 71, 4. (560); 2. II. 24, 10 (203); 12. (208). - Ne každý úkonem hříchu hyne protilehlá ctnost; neboť všední hřích ctnosti neničí; smrtelný pak hřích ničí ctnost vlitou, pokud odvrací od Boha; ale jeden úkon hříchu i smrtelného neničí zběhlou ctnosti získané. 1. II. 63, 2 k 2. (405); 65, 3. (499); 71, 4. (560); 73, 1 k 2. (580). - Žádný smrtelný hřích nemůže býti odpuštěn bez jiného, poněvadž všechny smrtelné hříchy jsou spojeny v odvrácení, ne však v obrácení. 1. II. 73, 1. (579); III. 86, 3. (915).

Hříšník může někdo slouti dvojmo: jedním způsobem pro skvrnu a provinu předchozí; jiným způsobem od vůle hřešiti a rozhodnutí setrvati v hříchu. 68. 4. (663).

Hyperdulie je nejpřednější druh duolie, z blízkosti k Bohu. 2. II. 103, 4 k 2. (834).

Hypostaze se nazývá látka, usiosis tvar, usia složené; protože látka je původem podstatnosti a tvar je původem svébytnosti. I. 29, 2 k 5. (279). - Liší se hypostaze, osoba, svébytnost a bytnost. I. 29, 2. (277). - Jméno hypostaze přísluší Bohu, vzhledem k svébytnosti, k čemuž bylo dáno; ne však co do podstatnosti, od níž bylo jméno dáno. I. 29, 3 k 3. (281); 39, 1 k 3. (345).

CH

Charakter není vlastně v rodě ani v druhu, nýbrž zvrtně, jako neúplné jsoucno, protože je nástrojová mohoucnost. III. 63, 2. (594). - Charakter je v druhém druhu ličnosti.

III. 63, 2. (594). - Trojí výměr charakteru III. 63, 3. (596); 5. (599); 72, 5. (709). - Charakter je mohoucnost, již znovuzrození k duchovnímu životu mohou dělati skutky podobné

ctností: účinnost jim dávají svátosti. III. 72, 5. (709). - Charakter je dvojí, totiž mohoucnost činná a trpná. III. 63, 2. (594). - Charakter je svátost a věc svátosti. III. 63, 3 k 2. (597); 6 k 3. (602); 66, 1. (625); 12 k 1. (646). - Charakter má ráz znamení z důvodu viditelné svátosti a z důvodu zobrazování. III. 63, 1 k 2. (594); 2 k 4. (596). - Charakter je účast na Kristově kněžství. III. 63, 3. (596); 5. (599); 65, 3 k 3. (623). - Charakter je podmětne v duši jako nástrojová síla. III. 50, 4 k 3. (483); 63, 2. (594); 5 k 1, k 2. (600, 600); 64, 1. (602). - Charakter je hlavně v rozumové mohoucnosti a vedlejším způsobem v citové. III. 63, 4 k 3. (593), 5. (599). - Charakter zůstává vždy, i v zavržených, protože je nezničitelný. III. 50, 4 k 3. (483); 63, 2. (594); 5. (599); 64 k 3. (605); 66, 9. (640); 82, 8. (854) - Kristu neměl charakterů III. 63, 5, 6. (599, 600). - Kristus je charakter Otce. III. 63, 1 k 2. (594). - Kdo nemá charakter křtu, nemůže přijmout jiný, neboť onen je nutný předpoklad každého jiného. III. 72, 6. (710). - Charakter křtu je jiný než charakter bířmování a svěcení, protože se vztahují k rozličným úkonům. III. 72, 5. (709). - Charakter křtu je trpná mohoucnost, kdežto charakter bířmování a svěcení je mohoucnost činná. III. 63, 3. (596). - Charakter jest od celé Trojice, ale přivlastňuje se Synu. III. 64, 1. (602). - Svátostný charakter jest vlastně charakter Krista jako vůdce, jímž se věřící připodobňuje Kristovu kněžství. III. 63, 3. (596). - Charakter se vtiskuje pouze ve třech svátostech, totiž v křtu, bířmování a svěcení. III. 63, 6. (600); 72, 5. (709); 80, 10 k 1. (835). - Charakter je příčinou svátostné milosti. III. 63, 2. (594). - Charakterem se určují věřící k úkonům náležejícím přítomné Církvi, kdežto předurčením k odměně věčného života III. 63, 1 k 1. (594). - Charakter šelmy jest zatvrzelá zloba, nebo oddanost nedovolené bohopoctě. III. 63, 3 k 3. (597).

Cherubin se vykládá: „plnost vědní“, která je v nich čtvermo: totiž dokonalé vidění Boha; plné přijetí božského světla; pozorování krásy v řádu věcí; Božího poznání hojně vytlití na jiné. I. 67, 7 k 1. (560); 108, 5 k 5. (938).

Chudoba ducha má v sobě dvě věci, totiž odřikání časných věcí a to se děje duchem, t. j. vlastní vůlí, vnuknutím Ducha svatého (jak vykládají Ambrož a Jeronym) a potření pýchy, pokud chudobou ducha se rozumí cvičení nadutého a pyšného ducha (jak vykládá Augustin) 2. II. 19, 12. (162). - Dobrovolná chudoba se doporučuje. III. 40, 3. (383). - Dobrovolná chudoba je znakem velké pokory. 2. II. 19, 12. (162); III. 40, 3 k 3. (384). - Kristus chtěl být chudobný ze čtyř důvodů, nejprve, protože dobrovolná chudoba je vhodná kazateli, za druhé, aby se nezdálo, že káže z chamtivosti, za třetí, aby nás učil bohaté duchovně, za čtvrté, aby se ukázala velká moc Boží. III. 35, 7. (333); 40, 3. (383).

Chvála závisí bytnostně od vůle toho, jenž přilnul k dobru, nikoli od možnosti hřešit, nýbrž je jejím znakem. 2. II. 81, 6 k 1. (712). - Chválit člověka k utěšení nebo k jeho prospěchu s ostatními náležitými okolnostmi jest úkon ctnosti přátelství, jinak však je to hřích pochlebování. 2. II. 115, 1 k 1. (903); 2. (904). - Boha máme chválit nikoli, abychom mu něco oznamovali jako ostatním, nýbrž abychom sebe i jiné povzbudili k Bohu a aby se vzdalovali od jeho urážek. 2. II. 91, 1. (744); 2. (745).

Chytrost jest zvláštní neřest, liší se od tělesné opatrnosti tím, že neužívá cest pravých nebo středních, nýbrž předstíraných. Proto je opakem opatrnosti. 2. II. 55, 3, 4. (451, 452); 69, 2. (568). - Záleží ve vymýšlení předstírané cesty, kdežto úskok a podvod v jejím provedení. 2. II. 55, 4, 5. (452, 453); 69, 2. (568); 111, 3 k 2. (891).

Idea je vzorný tvar, jímž se věci stávají a poznávají, a je v mysli tvůrce. I. 15. (156); 44, 3. (407). - Řecké idea latinsky se řekne tvar; tedy ideami se rozumí samy sebou jsoucí tvary jiných věcí. I. 15, 1. (156). Idea v Bohu není nic jiného než jeho bytost. I. 15, 1 k 3. (157); 44, 3. (407); 2. II. 173, 1. (1284). - Je nutné, aby byly idey. I. 15, 1. (156); 44, 3. (407). - Idey jsou toliko v mysli Boží a ne mimo, proti Platonovi. I. 15, 1 k 1. (157); 44, 3 k 2., 3; 4. (407). - Zřetele, množící idey, nejsou věčné, ale jsou rozuměné od Boha, a toliko v Bohu. I. 15, 2 k 4. (159); 28, 4 k 3. (274); 44, 3. (407); 2. II. 173, 1. (1284). - Idey jsou věčné. I. 6, 4. (50). - Zřetele ideí jsou působeny toliko Božím rozumem, srovnávajícím svou bytost s věcmi. I. 15,

2 k 3. (159). V Boží mysli je více ideí, pokud Bůh poznává, že jeho bytí je mnohonásobně napodobitelné od tvůrů. I. 15, 2. (157); 47, 1 k 2. (443); 1. II. 93, 1 k 1. (744). - Zlo nemá ideu v Bohu. I. 15, 3 k 1. (160); 18, 4 k 4. (185). - Rody nemají jinou ideu, jako vzor, než ideu druhu. I. 15, 3 k 4. (160). - Jednotlivá mají vlastní ideu, mimo ideu druhu. I. 15, 3 k 4. (160).

Ironie je neřest, jíž někdo tvrdí o sobě menší než věří, proto je vždy hříchem, přece je lehčí po většině, než vychloubavost. 2. II. 110, 2. (879); 113. (896). - Ironie a vychloubavost lhou o též, totiž o stavu osoby, buď slovy nebo jakýmikoliv znameními. 2. II. 113, 2. (898).

Jakost značí způsob, vymezení podstaty, buď tím, že mohoucnost látky je určena k bytí podstatnému a pak je podstatnou odlišností. Nebo se týká bytí případečného, čili je odlišností případečnou a obecnou třídou jakosti. 1. II. 49, 2. (377). - Jakost tělesná nebo duševní je buď přirozená nebo přibylá. I. 83, 1 k 5. (731); 1. II. 17, 7 k 2. (143); 49, 2. (377).

Jasnost oslaveného těla přetéká ze slávy duše. III. 45, 2. (422); 54, 2. (516). - Jasnost nebude stejně v každém oslaveném těle, ani v každé části téhož. III. 45, 2 k 3. (423). - Blazení budou mít moc ukázati se i zatajiti se, i jasnost svého těla. III. 54, 1 k 2. (514). - Jasnost Kristova při proměnění byla pravá a oslavená, ale ne jasnost oslaveného těla, nýbrž zářná. III. 45, 2. (422). Je jisté z Písma, že těla po zmrtvýchvstání budou zářivá. D. 85, 1. (596).

Jeden je Bůh. I. 11, 3. (82); 103, 3. (890). - Je v nejvyšší míře jeden. I. 11, 4. (83); 28, 3. (272); 30, 1 k 2. (285); 39, 3. (348). - Že Bůh je jeden, to lze dokázat rozumem a možno věřit. I.

2, 1. (15). - Jednota Boží osoby je větší než jednota přirozenosti a osoby v nás a spojení těla s duší v jednotu. III. 2, 9 k 3. (32). - Otec se Synem v Nejsvětější Trojici jsou jedno, ne však jeden. I. 31, 2 k 4. (295). - Všechno jsoucno je jedno k vůli Otci. I. 39, 8. (359). - O jednotě u Krista lze mluvit z jeho narození, ne však z ustavujících prvků lidské přirozenosti v něm. III. 2, 12. (35); 7, 13 (93); 34, 3 k 2. (320). - Podstata sama o sobě je jednotná nebo mnohá, stejně jako i bytí, ne však případy, ty to mají z podmětu svého. I. 39, 3. (348). - Z mnohých věcí se může stát jedno trojím způsobem: pouhým pořadím a složením a smíšením. III. 2, 1. (15). - Jedno řekneme dvojznačně; jedno, pokud je počátkem počtu, a jedno, jež se zaměňuje se jsoucnem. I. 11, 1. (79); 30, 3. (288). Početně jedno se řekne dvojmo: jednotou přirozenosti a osoby. III. 3, 6 k 1. (44); 7 k 2. (46). - Také se říká trojmo: jednak jako nedělitelné v mohoucnosti, nebo ličnosti, nebo bytosti, též v obojím. Za druhé je nedělitelné v mohoucnosti i konu v poloze, čímž je bod. Za třetí, když nemá nic vyjma ne-

rozdělení jako jednota, jež je počátkem čísla, která se váží na jiné, svůj podmět. I. 11, 1 k 2. (80). - Počtem jedno dělí se na tři skupiny: nedílné v uskutečnění i v možnosti, nebo pouze v uskutečnění, nebo jedno dokonalostí. III. 73, 2. (722). - Jedno nebrání mnohosti, ale rozdělení. Mnohost zase nevylučuje jednotu, ale nerozdělenost toho, z čeho sestává. I. 30, 3 k 3. (290). - Něco může být jedno i mnohé rozdílně, ne však pod týmž hlediskem, vždyť jsou navzájem v rozporu. I. 11, 1 k 2. (80); 2 k 1. (81); 1. II. 17, 4. (139).

Jednoduché. Množství pojmů neodporuje nejvíce jednotě a jednoduchosti, leda, které se zavede k rozličnosti ve věci. Proto platí o Bohu, i když je naprosto jednoduchý. I. 3. (20); 9, 1. (65); 25, 1. (246); 28, 2. (270).

Jednota je trojí: z celistvých a dokonalých, z proměněných a z nedokonalých. III. 2, 1. (15). - K pojmu člověka patří spojení těla s duší. III. 50, 4. (483). - Spojení Slova Božího událo se v božské osobě a ne v přirozenosti, jak to myslel Entyches. III. 2, 1. (15); 3, 1. (37).

Jemnost je vlastnost oslaveného těla jako účinek duchové moci. Dopln. 83, 1. (573). - Boží moc může dokázat, aby dvě oslavená těla byla spolu. Dopln. 83, 4. (582). - Oslavených těl se lze dotýkat. Dopln. 83, 6. (585).

Ježíš značí lidskou přirozenost; Kristus však značí přirozenost božskou i lidskou. III. 16, 5. (172); 17, 1. (184). Toto jméno Ježíš bylo vhodné Kristu dáno při obřizce. III. 37, 2. (352). Toto jméno Ježíš je nové a vlastní, pokud značí duchovní a všeobecné spasení, ne však jako částečné a časové. III. 37, 2 k 2. (353). - Mnoho jiných jmen Kristových znamená totéž, co Ježíš, t. j. spasení. III. 72, 2 k 1. (705).

Jísti znamená vzítí pokrm přirozenou schopností požívajícího, přeměnitelný na jeho podstatu. I. 51, 3 k 5. (467). - Kristus po svém zmrtvýchvstání skutečně jedl; andělé nikdy. I. 51, 3 k 5. (467); III. 54, 2 k 3. (516);

55, 3, 1. (524); 6. (530). - Jísti může se nevhodně dvojmo; když úplně porušíme hlavní cíl: zdraví těla; nebo druhotný cíl: potřebnou obratnost při vyřizování záležitostí požitím příliš mnoho nebo málo jídla. Za druhé: tím, že učiníme nesnadným, nebo méně slušným dojití k cíli, jedením mimo vhodný čas. 2. II. 141, 6 k 2. (1057).

Jistota může býti z dvojího: z příčiny a podnětu. I. 1, 5 k 1. (6); 2. II. 4, 8. (50). - Jistota předně a podstatně je jen v poznání, ale podobně a účasti je i v jiných, jako v dílech přírody nebo umění. 1. II. 18, 4. (151); 2. II. 18, 4. (145). - Jistota poznání různě u Boha, andělů a lidí. 2. II. 9, 1 k 1. (76). - Jistější je víra než kterákoliv ctnost rozumová podle věci a příčiny, ale naopak je podle podnětu a zřejmosti. I. 1, 5 k 1. (6). - Jistota a naděje je z poznání řídícího. 2. II. 18, 4. (145); 1. II. 40, 3 k 3. (321). - Naděje poutníků má jistotu z víry, všemohoucnosti a milosrdenství Božího, ne však z vlastních zásluh. 2. II. 18, 4. (145).

Jméno se dává z toho, čím se věc poznává, to jest z vlastnosti nebo z činnosti, jestli se po lidsku ukládá. I. 13, 2 k 2. (110); 8. (121); 28, 2. (270); 33, 1 k 3. (309); III. 57, 2. (541). - Tak něco jmenujeme, jak to poznáváme. I. 13, 1. (107); 18, 2. (181); 32, 2. (303); 1. II. 7, 1. (74). - Význam jména hlavně a především se vztahuje k tomu, nač jméno se dává, než k tomu, z čeho se jméno dává. 2. II. 92, 1 k 2. (749). - Jméno může se pozorovati dvojmo, to jest podle prvního jeho určení a podle jeho rozsahu k jiným z jeho užívání. I. 67, 1. (588); 2. II. 57, 1 k 1. (462). - Jméno nenásleduje způsob bytí, který je ve věcech, ale jaká věc jest v našem poznání. I. 13, 9 k 2. (124); 45, 2 k 2. (412). Moudrý se nestará o jména. I. 54, 4 k 2. (483). - Toto jméno Bůh jest jméno činnosti vzhledem k tomu, od čeho bylo dáno na označování, totiž dává se od všeobecné prozřetelnosti věcí, ale přece značí Boží přirozenost. I. 13, 8. (121). - Toto jméno Bůh značí přiro-

zenost Boží, jakožto v majícím ji. I. 13, 9 k 2. (124). - Toto jméno Bůh může zastupovati všechny a jednotlivé Božské osoby. I. 39, 4. (350); III. 16, 1. (166); 35, 4 k 3. (328). - Boha lze pojmenovati ze tvorů, nedokonalé, ne však, jak jest sám v sobě, dokonale. I. 13, 1. (107); 28, 2 k 2, k 3. (271). - Jména Boží se dávají od vycházení Božství k tvorům, ne však k jich označení. I. 13, 2 k 2. (110). - Jména, která označují vztah k tvorům, jenž sleduje úkony zůstávající, vypovídají se o Bohu od věčnosti, jestli však označují vztah, jenž sleduje úkony pomíjející, vypovídají se o něm od času. I. 13, 7 k 3. (120); 14, 15 k 1. (153); 34, 3 k 2. (321). - Jména, která označují dokonalosti naprostě, vypovídají se o Bohu vlastně, která označují způsob podílu, vypovídají se o Bohu metaforicky. I. 13, 3 k 1, k 3. (111). - Každá nedokonalost musí se vyloučiti z jména, pokud se vy-

povídají o Bohu. I. 14, 1 k 1, k 2. (131); 1. II. 14, 1 k 2. (119). - Jména vášní, jež obnášejí nedokonalost ve svém tvarově, jako hněv, smutek, touha a podobná, vyslovují se o Bohu jen metaforicky, jiná vyslovují se o Bohu vlastně, ale bez vášně, jako radost, láska a podobná. I. 19, 11. (202); 20, 1 k 1, k 2. (206). - Jména záporná o Bohu vyslovují se pravdivěji než kladná. I. 13, 12 k 1. (129). - Jménům Božím náleží úcta se strany označované věci, která je jedna, ne však z důvodu slov označujících, jichž je mnoho, proto Bůh se říká v jednotném čísle. 2. II. 122, 3 k 5. (943).

Jsoucno. Mluví se o jsoucnu obdobně u podstaty a případku. I. 13, 10 k 4. (125); 2. II. 120, 2. (934). - Jsoucno se přiděluje podílne a případkové třem božským osobám mnohonásobně, podstatně však pouze jednotlivě. I. 39, 3 k 3. (349).

K

Kajicnost jako bolest vůle se správnou volbou jest ctnost nebo její úkon, ne však jako vášeň. III. 85, 1. (902). - Kajicnost je zvláštní ctnost, neboť má povšechnou látku pod zvláštním pojetím, totiž všechny hříchy, pokud jsou napravitelné úkony člověka. III. 85, 2. (903); k 2. (904). - První úkon kajicnosti, totiž zkroušenost, se má jako poslední uzpůsobení k dosažení milosti, avšak jiné úkony kajicnosti pocházejí již z milosti a ctnosti. III. 89, 1 k 2. (935); 2. (936). - Kajicník se vrací k Bohu jako otrok, syn a manželka k pánovi, otci a muži; ke knězi však jako k zástupci Božímu. III. 85, 3. (904). - Vnitřní kajicnost má trvat až do konce života, ne však vnější. III. 84, 8. (896); 99 k 1. (898). - K vytvoření úkonu kajicnosti v nás jde za sebou šest úkonů, totiž působení Boha, obračejícího srdce, hnutí víry, naděje a lásky, otrocká bázeň a bázeň synovská. III. 85, 5. (908).

Kázati, to jest čísti v kostele evangelium, což jest jazyky mluvit, náleží jáhnovi; kněžím však náleží vyklá-

dati a povzbuzovati, což jest prorokovati. III. 67, 1 k 1. (647). - Kázati jest nejhlavnější a vlastní úkol biskupa, a vznešenější než křtít. III. 67, 1 k 1. (647); 2 k 1. (648); 71, 4 k 3. (701). - Nebezpečí, jež následuje z opomenutého kázání, nehrozí leč těm, jimž je svěřen kazatelský úřad. 2. II. 10, 12 k 5. (98). - Kazatel může žíti z almužen dobrovolně mu daných, ne však daných z přinucení, leč by byl představeným. 2. II. 188, 4 k 4. (1443). - Kristus nesměl opomenouti kázat pro pohoršení židů. III. 42, 2. (396). - Nikdo se nemá státi kazatelem dříve, dokud se neočistí a nestane dokonalý ve ctnosti. III. 41, 3 k 1. (390). Kazatel má býti zcela zbaven starosti o světské záležitosti. III. 40, 3. (382). - Kazatel nemá vždycky býti na veřejnosti, jako nebyl ani Kristus. III. 40, 1 k 3. (379). - Výlohy mají kazatelům platit ti, kteří je posílají. 2. II. 187, 4 k 2. (1430); 5 k 5. (1433).

Klam jest ukazovati řečí nebo skutkem, co není pravda, a jest zvláštní hřích, jestliže je to tak zamýšleno.

III. 69, 9 k 3. (687). - Klam následuje pýchu, poněvadž kdo touží vyniknouti, předstírá, že je silný a ctnostný 2. II. 162, 7 k 5. (1218). - Klam, užít jako metafora, není lež, jak je vidět v obrazných rčeních. 2. II. 110, 3 k 6. (883); 11, 1 k 1. (887); III. 55, 4 k 1. (527); 76, 8. (769).

Klamati lze dvojmo: buď tím, že se zatajuje pravda slovem nebo skutkem, nebo tím, že se praví lež. První je dovoleno, ne však druhé, poněvadž i vůči nepřátelům se musí zachovávat sliby, práva. 2. II. 40, 2. (345). - Člověk se snadno klame při posuzování toho, co jemu patří. 2. II. 88, 2 k 3. (707).

Klanění je úkon nábožnosti. 2. II. 84, 1. (679). - Klanění Bohu je dvojí: vnitřní zbožnost myslí a vnější pokoreň těla. První je hlavnější, a k ní a pro ni se děje druhé. 2. II. 84, 2. (680); 3. (681). - Klanění vzdávané Bohu a tvorů se neříká jednoznačně, nýbrž obdobně. 2. II. 84, 1 k 1. (679); 94, 1 k 2. (756). - Klanění vyžaduje tělesný úkon. 2. II. 81, 7. (644); 84, 2. (680). - Při klanění klekáme, naznačující svou slabost ve srovnání s Bohem; prostíráme se na zem, vyznávající, že ze sebe nic nejsme. 2. II. 84, 2 k 2. (681). - Klanění vyžaduje určité místo ne z nutnosti, nýbrž pro slušnost se strany klanitelů, a to z trojího důvodu: pro posvěcení místa, pro svatá tajemství a jiná znamení svatosti, která jsou tam uložena, pro shromáždění mnohých klanitelů. 2. II. 84, 3. (681). - Židé se klanějí k západu, aby se vyvarovali modloslužby a aby naznačovali smrt Kristovu. 1. II. 102, 4 k 5. (852). - Křesťané se klanějí k východu pro světlo myslí, a protože je to vznešenější strana a vznešenější díla se tam dějí. 2. II. 84, 3 k 3. (682). - Bohu je povinná latrie pro božství a dule pro panování. III. 25, 2. (241). - Celé Trojici je se klaněti jen jednou latrín. 2. II. 81, 3 k 1. (640); 84, 1 k 3. (680); III. 25, 1 k 1. (240).

Klíče království nebeského měl Kristus, t. j. moc otevřít a zavřít; proto

je mohl dáti Církvi; což se i stalo, když z jeho boku na kříži vyplynuly svátosti, jimiž se buduje Církev. D. 17, 1. (96). - Ne neomezeně, ale podle vhodnosti nebo nevhodnosti těch, kterým se nebe otvírá nebo zavírá, nazývá se klíč moc svazovati a rozsvazovati. D. 17, 2. (98). - Je dvojí klíč, jeden k posouzení vhodnosti toho, který má být rozhrěšen, druhý patří k vlastnímu rozhrěšení a nazývá se moc soudcovská. D. 17, 3. (100).

Kněz, oběť pokojná, oběť za hřích a celopal byl Kristus. III. 22, 1. (219); 2. (220); 84, 7 k 4. (896). - Kristus byl zároveň Kněz, král a zákonodárce, nikoli však jiní lidé. III. 22, 1 k 3. (220); 31, 2. (288); k 2. (289); 59, 4 k 1. (560). - Kristus je původ celého kněžství. III. 50, 4. (483). - V Kristu je plnost Božího Kněžství. III. 63, 6. (601). - Kněžství Kristovo trvá na věky pro upevnění a cíl, totiž blaženost svatých, nikoli však pro odpykání nebo utrpení Kristovo, leč v síle. III. 22, 5. (225); 6. (226); 63, 5. (599). - Kněžství Kristovo působí dvě věci, které se vyžadují k dokonalému smytí hříchů, totiž milost, pokud se týká viny a zadostučinění, pokud se týká proviny. III. 22, 3. (222). - Člověk se stává účastným kněžství Kristova všemi svátostmi, přijímaje nějaký jejich účinek. III. 63, 6 k 1. (601). - Kněží Nového zákona mají místo 70 žáků Kristových. 2. II. 184, 6 k 1. (1373); 188, 4 k 5. (1444); III. 67, 2 k 2. (649). - Kněz Nového zákona působí v osobě Kristově. III. 22, 4. (223). - Kněz se účastní účinku svého kněžství jako hříšníků, nikoli jako kněz. III. 22, 4 k 1. (224). - Kněz, pokud je prostředníkem mezi Bohem a člověkem, se nazývá andělem. III. 22, 1 k 1. (224). - Vlastní povinností kněze je býti prostředníkem mezi Bohem a lidem. III. 22, 1 k 1. (211); 26, 1. (249); 82, 3. (848). - V úkolů kněze lze pozorovati dvě věci, totiž podávání obětí a dokonání. III. 22, 5. (225); 6 k 2. (227). - V přinášení obětí kteréhokoli kněze jsou dvě věci, totiž oběť a oddanost. Avšak vlastním účinkem kněžství je to, co následuje ze samé oběti. III. 22, 4 k 2. (224). - Pouze Bůh sám sebou

odpouští vinu, kdežto kněz jako přísluhující odpouští silou moci klíčů, která jakýmsi způsobem je řízena k odpuštění viny, ne jako zapřičiňující, nýbrž jako k ní uzpůsobující. D. 18, 1. (102). - Předák, který má nerozlišenou moc na všechny, může užívat klíčů na všechny; ti však, kteří pod ním přijali rozlišenou moc, mohou užíti klíčů pouze na ty, kteří jim byli svěřeni, vyjímaje případ nutnosti. D. 20, 1. (117).

Kniha života se říká trojmo. I. 24, 1 k 1. (242). - Kniha života o Bohu se praví bytnostně, nikoli osobně a přivlastňuje se Synu pro poznání, kdežto Duchu svatému pro život. I. 39, 8. (358). - Knihy, které se budou otvírat v den soudu, jest svědomí jednotlivců, nebo svatí obojího zákona, nebo rozsudek Soudce, nebo božská síla, která vše zjeví a již se jednomu každému objasní jeho skutky. I. 24, 1 k 1. (242).

Krádež je tajné odnětí cizí věci. 2. II. 66, 3. (546). - Krádež je vždycky hřích, pro odpor vůči spravedlnosti, z důvodu lsti nebo úkladu, a je hřích smrtelný, leda z důvodu nepatrnosti předmětu není těžký hřích. 66, 5. (548); 6. (549); 118, 4. (920). - Krádež a loupež jsou protilehlé spravedlnosti. 2. II. 64, úvod (524); 66, úvod (543); 4. (547); 5. (548); 118, 4. (940). - Loupež je těžší hřích než krádež z dvojího důvodu: za prvé, pro nedobrovolnost, která je se strany toho, komu se něco odnímá krádeží, loupež však přidává násilí, které jest dobrovolné; za druhé loupež jest působena škoda na věci i na osobě, krádeží však toliko na věci. 2. II. 66, 9. (553); 73, 3 k 2. (594); 116, 2 k 1. (907); 144, 2 k 4. (1072). - Ten, kdo přijímá nalezenou věc s úmyslem podržet si ji, dopouští se krádeže, leda by ji měl za věc opuštěnou nebo že nepatří nikomu, tehdy se nedopouští krádeže. 2. II. 66, 5 k 2. (548). - Tím, že je nedovolená krádež, není dovoleno poškoditi věci, které jsou jiného. 2. II. 62, 4. (510).

Krása vyžaduje tři věci: celistvost, náležitou úměrnost a jasnost. I. 39,

8. (359); 2. II. 145, 2. (1077); 180, 2 k 3. (1331). - Má ráz příčiny tvarové, dobro účelové. I. 5, 4 k 1. (42). - Krásné je to, jehož postřeh se nám líbí: dobro však je to, co se líbí. Věcně jsou totéž, rozumem se liší. I. 5, 4 k 1. (42); 1. II. 27, 1 k 3. (222); 2. II. 145, 2 k 1. (1078). - Přísluší hlavně zraku a sluchu, ty jsou nejméně, ne však jiným smysly. 1. II. 27, 1 k 3. (222). - Krása a půvab lidské ctnosti jsou z rozumu. 2. II. 116, 2 k 2. (907); 142, 2. (1062); 145, 2. (1077); 180, 2 k 3. (1331). - Je v životě rozjímavém o sobě a podstatně, v ctnostech rozumových pak podílně. 2. II. 180, 2 k 3. (1331).

Krev ve Starém zákoně se vylévala k oltářnímu podstavci, aby se židé hrozili prolítí krev. A protože život je od Boha. A pro prolítí krve Kristovy. 1. II. 102, 3 k 8. (844); 6 k 1. (874). - Krev Kristova je cenou naší spásy, kterou Kristus přinesl Bohu, nikoli ďáblu. III. 48, 4 k 3. (465); 5. (466); 49, 5 k 1. (475). - Veškerá krev Kristova, která náleží k pravdivé lidské přirozenosti a která v umučení byla vylita za spásu lidského pokolení, navrátila se do těla Kristova a vstala s ním z mrtvých z trojho důvodu. III. 54, 2 k 1. (516). - Krev však, která se v některých chrámech uchovávala jako ostatky, zázračně tekla z nějakého jeho rozseknutého obrazu. III. 54, 2 k 3. (516).

Kristus nebyl vpravdě ve třídenní člověkem. III. 50, 4. (483). - V onom třídenní smrti nebylo tělo Kristovo živé ani oduševněné. III. 50, 4. (482). - Celý Kristus jest všude, ne však cele, ježto rod mužský se vztahuje k osobě, střední pak k přirozenosti. III. 52, 3. (497). - Božská přirozenost tvoří prostě osobu Kristovu, ne však jeho lidská přirozenost, ale podřadně, pokud má jméno od takové přirozenosti. III. 3, 1 k 3. (38). - Osoba Kristova je celá na každém místě, ale ne cele. III. 52, 3 k 3. (498). - Jako osoba znamená něco úplného a o sobě svěbytného v rozumové přirozenosti, tak hypostaze, svébyty, nebo věc přirozenosti v rodu podstaty znamenají ně-

co o sobě svébytného. III. 16, 12 k 3. (183). - Tato jest pravdivá a vlastní věta: Bůh jest člověk a opačně. III. 16, 1. (166). - Tato jest pravdivá, „Kristus jest tvor“, podle lidské přirozenosti, a jest menší otce, ne však jednoduše. I. 41, 3. (375); III. 16, 8. (177); 20, 1 k 1. (209). - Lidská přirozenost je v Kristu hodnotnější než v nás, pro spojení se Slovem, ne však bytnostně. III. 2, 2 k 2. (19); 5 k 1. (24). - Kristovo člověčenství jest jako „jakýsi nástroj Jeho božství“. I. II. 112, 1 k 1. (980); III. 7, 1 k 3. (76); 8, 1 k 1. (96); 13, 2. (138). - Duše Kristova jest nástrojem Slova s ní spojeného. III. 13, 2. (139). - Ta, jež jsou lidské přirozenosti, nelze abstraktně vypovídati o božství, aniž opačně. III. 16, 5. (173); 50, 3 k 3. (482). - Lidská přirozenost nevypovídá se o Kristu odtažitě ani její části. III. 2, 8. (30); 3, 7 k 3. (47); 16, (166); 17, 1. (184); 50, 3 k 3. (482). - Přirozenost božská a vlastnosti její vypovídají se o Kristu přímo i abstraktně i konkrétně, lidská však toliko konkrétně. III. 3, 7 k 3. (47); 17, 1. (184). - Bůh jest hlavou Kristovou. III. 8, 8 k 2. (106). - Kristus byl hlavou Církve před vtělením; podle člověčenství, skrze činnost lidí, a ne naopak. Ale potom obojím způsobem; podle božství však před i po; a skrze obojí činnost, totiž jeho v nás, a naopak. III. 6, 3 k 3. (70); 48, 1 k 1. (658). Kristu, pokud jest člověk, přísluší býti hlavou Církve z trojího důvodu. III. 8, 1. (95); 48, 1. (460); 49, 1. (469); 59, 2. (557). - Celé člověčenství Kristovo, totiž podle duše i těla, má vliv na lidi, i co do duše i co do těla; ale prvotně podle duše a podružně podle těla; tedy podle obojího jest hlavou lidí, vzhledem k obojímu. III. 8, 2. (97); 4 k 1. (100). - Kristus jest hlavou všech lidí, ale podle různých stupňů. III. 8, 3. (98); 13, 3. (140); 19, 4 (207). - Bytností totožná jest osobní milost, kterou byla ospravedlněna duše Kristova a milost jeho, podle níž jest hlavou Církve, ospravedlňuje jiné; liší se však jenom pomyslně. III. 8, 5. (101). - V Kristu byla trojí plnost milosti, totiž osobního spojení, jako v hlavě celé Církve, a jakožto v jednotlivém

člověku. Prvá jest jeho jako příčiny účelové, druhá jako účinné, třetí jako tvarové ke všemu účinku a ke všemu užívání milosti. III. 19, 4. (207); 48, 1. (460). - V Kristu byla milost pohotovostní pro trojí: nejprve pro spojení duše jeho se Slovem Božím. Za druhé pro vznešenost oné duše, jejíž činy se měly nejbližše dotýkati Boha poznáním a láskou. Za třetí pro poměr Kristův k lidskému pokolení. III. 8, 1. (76). - Spočinul na Kristu Duch Páně, jenž ovšem, jak se praví, jest v člověku milostí pohotovostní. III. 8, 1. (76). - Kristus měl plnost milosti dvojím způsobem; v nejvyšší míře, nejdokonalejším způsobem, jakým ji lze míti a co do síly milosti, protože ji měl ke všem účinkům milosti nebo výkonům milosti. III. 7, 7 k 1. (84); 9. (87); 10. (88); 12. (91); 15, 2. (152); 3. (154); 22, 1. (219); 27, 5 k 1. (262); 28, 4 k 2. (274). - Milost Kristova nemohla růsti ani se strany samé milosti, ani se strany samého podmětu; jakož ani v jiných blažených nemůže býti vzrůstu milosti, neb jejich milost nemůže růsti, protože jsou u cíle. Může však růsti milost lidí, kteří jsou pouhými poutníky, i se strany tvaru, protože nedostupují nejvyššího stupně milosti, i se strany podmětu, protože ještě nedošli k cíli. III. 8, 12. (92). - Milost druhého člověka se přirovnává k milosti Kristově jako nějaká částečná síla ke všeobecné. Tudíž, jako síla ohně, jakkoliv by rostla, nemůže se vyrovnati síle slunce, tak milost jiného člověka, jakkoliv by rostla, nemůže se vyrovnati milosti Kristově. Nejsou proto téhož rázu. III. 7, 11 k 3. (90); 10, 4 k 2. (121). - Kristus měl všechny ctnosti. III. 7, 2. (78). - Největší statečnost ducha příslušela Kristu, jehož duch dosáhl nejvyššího stupně statečnosti. A ačkoliv nesnášel vnitřního útočení se strany troudu, snášel přece útočení vnější se strany světa a ďábla, jež přemohl a zasloužil si korunu vítězství. III. 15, 2 k 3. (153). - V Kristu nemohla býti víra. I. II. 65, 5 k 3. (502); III. 7, 3. (79); 4. (80); 8 k 2. (86); 9 k 1. (87). - V Kristu nebyla naděje, byť doufal některá pro sebe a druhé. I. II. 65,

5 k 3. (502). 2 II. 18, 2 k 1. (142); III. 7, 4. (80); 6 k 1. (83); 8 k 2. (86). - Vůle duše Kristovy byla utvářena láskou a jinými ctnostmi. III. 49, 6 k 2. (477). - V Kristu byly dary Ducha svatého nejvznešeněji. III. 7, 5. (81). - Zásluha Kristova vztahuje se na jiné, totiž všechny Jeho údy, to jest pouhé jedině znovuzrozené duchovně, to jest skrz křest. III. 19, 4. (207); 48, 1. (460); 6. (467); 49, 1. (468). - Rozum Kristův mohl poznávat podle vlitého vědění, obraceje se k představám, a také bez nich. III. 11, 2. (124); 4. (126); 34, 2 k 3. (319). - Jako byla v Kristu plnost milosti a ctnosti, tak v Ném byla plnost veškerého vědění. III. 15, 2. (153); 3. (154). - Vědění blažených čili patřících bylo v Kristu. III. 9, 2, 3, 4. (109, 110, 112). - Kristus poznával skrze toto vědění všechny jednotlivosti minulé, přítomné i budoucí. III. 11, 1 k 3. (123); 12, 1 k 3. (131). - V Kristu bylo vědění nabyté, čili zkušenostní skrze získané podobu rozumové, získané činností rozumu činného. III. 9, 4. (112). 12, 1. (130); 15, 8. (161). - Kristus prospíval ve vědění zkušenostním, ježto ono vědění se bytostně rozmnožovalo. III. 7, 12 k 3. (92); 12, 2. (131); 3 k 3. (133); 15, 8. (161). - V Kristu jsou dvě vůle, jedna totiž božská a druhá lidská, proti bludu Macaria, patriarchy antiochenského, Cyra alexandrijského a Sergia Konstantinopolského. III. 18, 1. (190). - Bylo vhodné, aby tělo, přijaté Synem Božím, bylo podrobeno lidským slabostem a nedostatkům, a hlavně pro trojí: aby zadostučinil za hřích lidského pokolení; za druhé, aby byla stanovena víra ve Vtělení; za třetí pro příklad trpělivosti. III. 14, 1. (144); 3 k 1. (147); 4 k 2. (148, 149). - V Kristu jest jedna toliko osoba. III. 16, 1. (166); 17, 1. (185); 25, 1. (240). - V Kristu je toliko jedna svébytnost čili hypostaze. III. 3. (21); 6, (26); 11. (34); 3. (54); 16, 1. (165); 17, 1. (185). - V člověku Ježíši Kristu nebylo hnutí smyslové části, které by nebylo pořádáno rozumem. K Jeho vůli patřily také nějak i samy činnosti přirozené a tělesné, pokud bylo jeho vůlí, „aby jeho tělo konalo a trpělo, co jest mu vlastní“. A proto

mnohem více jest v Kristu jedna činnost než v kterémkoliv jiném člověku. III. 19, čl. 2. (204). - Bůh miluje Krista víc než všechno jiné, poněvadž Bůh miluje více lepší, a poněvadž mu chtěl a učinil větší dobro; neboť vůle Boží jest příčinou dobroty ve věcech. I. 20, 4. (210). - Bůh miluje Krista nejenom více než celé lidské pokolení, nýbrž i více než celý vesmír tvorstva; protože totiž jemu chtěl větší dobro, protože „mu dal jméno, jež jest nad veškeré jméno“, aby byl pravým Bohem. I. 20, 4 k 1. (211). - Bůh miluje více než všechny anděly lidskou přirozenost, přijatou od Božího Slova v Osobě Kristově; a jest lepší, nejvíce z důvodu spojení. I. 20, 4 k 2. (211).

Krutost je lidská neřest, přestupující míru v trestání, chybí však divokost nebo divokost je zvířecost. 1. II. 157, 1 k 3. (1172); 159. (1188).

Křest Janův byl příhodně ustanoven ze čtyř důvodů: 1. Protože bylo třeba, aby Kristus byl pokřtěn Janem. 2. Aby se Kristus zjevil Janovým křtem. 3. Aby svým křtem přivykl lidí na křest Kristův. 4. Aby tím, že přiváděl lidí k pokání, je připravil k hodnému přijetí křtu Kristova. III. 38, 1. (357). - Ve křtu Janově se neodpouštěly hříchy. III. 68, 6 k 1. (666). - Křest Janův neuděloval milost, nýbrž jen lidský výsledek. III. 38, 2, 3, 6. (358, 362). - Obrázka, pokud se týká nutnosti, byla ustanovena jako lék proti dědičnému hříchu, kdežto křest Janův, aby lidé přivykli křtu Kristovu. III. 70, 1 k 3. (690). - Kristus chtěl býti pokřtěn od Jana Janovým křtem pro šest důvodů. III. 38, 1. (357); 39, 1. (365); 2. (366); 5. (370); 66, 5 k 4. (634); 67, 7 k 1. (655); 81, 1. (839); 84, 7 k 4. (895). Kristus byl pokřtěn ve vhodnou dobu. III. 39, 3. (367). - Když byl Kristus křtěn, otevřela se nebesa čtvérým tajemstvím. III. 39, 5. (370); 49, 5 k 3. (475). - Výměr: různé výměry křtu III. 66, 1. (625). - Tvar křtu je takový: Já tě křtím ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého. III. 60, 8. (574); 66, 5. (632); 84, 3. (886). - Látkou křtu je voda, ne

však olej, víno nebo jakýkoliv prvek. III. 60, 7 k 2. (573); 66, 3. (628); 5 k 7. (634); 67, 3. (649); 74, 1. (729); 6 k 2. (738); 84, 1. (884); 86, 4 k 3. (917); 6. (919). - Ve křtu nikoliv voda, nýbrž obmytí pouze jest svátost, ospravedlnění je pouze věc, kdežto znamení (charakter) je obojí. III. 66, 1. (625). - Křest se může dít pokropením, politím a ponořením do vody. III. 66, 7. (636). - Slavnostní náboženské zvyky a obřady nejsou nutné ke křtu, nýbrž se dějí k vůli zbožnosti, povzbuzení a dábům. III. 66, 10. (642). - Křest je svátost velmi nutná. III. 65, 3 k 4. (623); 67, 1 k 3. (647); 2 k 3. (649); 3 k 3. (650); 5 k 3. (652); 68, 1, 2. (658, 659); 72, 2 k 4. (706); 78, 1 k 4. (789); 82, 1 k 3. (846). - Křest byl rozkazem všem hned po utrpení Kristově, nikoliv však před ním. III. 66, 2. (627). - Všichni jsou povinni křtem. III. 68, 1. (658); 70, 2 k 3. (691); k 4. (691); 84, 5. (885). - Nikdo nemůže být spasen bez křtu uskutečného nebo zamýšleného. 1. II. 113, 3 k 1. (991); III. 68, 2. (659); 72, 6 k 1. (711). - Vlastní úmysl je nutný ve křtenci dosáhnutím užívání rozumu, kdo však nedosáhl užívání rozumu, u toho stačí úmysl Církve. III. 68, 7. (667); 8 k 3. (669); 9 k 1. (670); 12 k 1. (675); 69, 1 k 2. (676); 9. (686); 71, 3 k 3. (699). - Křest se nazývá svátost víry, protože k výkonnosti křtu působí víra Církve u toho, kdo je křtěn, a rovněž křtění vyznávají víru. 1. II. 102, 5 k 3. (862); III. 39, 5. (370); 66, 1 k 1. (626); 66, 3. (628); 68, 1 k 1. (658); 4 k 3. (663); 70, 1 k 3, 2. (690); 71, 1 k 3. (697); 73, 3 k 3. (724); 78, 3 k 6. (795). - Víra není nutná v křticích. III. 64, 9. (614); 68, 8. (668). - První příčina a původce účinnosti křtu jest Trojice, avšak druhotná a záslužná jest utrpení Krista. III. 66, 5 k 5. (634). - Kněz je vlastní přísluhující této svátosti, nikoliv jáhen, leč v nutnosti. III. 67, 1. (647); 2. (648); 3 k 1, k 2. (650). - Jeden může najednou křtít více lidí, když je to nutné. III. 66, 5 k 4. (634); 67, 6 k 2. (654). - Děti se mají křtít. 1. II. 113, 3 k 1. (991); III. 39, 3 k 1. (368); 68, 9. (669). - Křest dospělých má být odlišný pro osvědčenost povzbuzení a účtu, nikoliv

však u dětí. III. 68, 3. (660). - Kdo setrvává v úmyslu hřešit, nemá býti křtěn. III. 68, 4. (662); 8 k 4. (669). - Pokřtění od bludařů ve tvaru Církve nemají býti křtěni znovu. III. 66, 9 k 3. (641). - Kmotr béře na sebe povinnost živitele a vychovatele. III. 67, 7. (654); 8. (656). - Křest je branou všech svátostí, pokud je příčinou nezrušitelného znamení a milosti. III. 63, 6. (600); 68, 6. (653); 73, 3. (723). - Křest má sílu osvěcující a zúrodňující k dobrým skutkům. III. 65, 1 k 3. (619); 67, 1 k 2. (647); 69, 5. (681). - Křestní milost stačí úplně k potlačení žádostivosti a k zásluze, nestačí však milost obdržená při obřízce. III. 70, 4 k 5. (696). - Účinek křtu je dvojitý: první je charakter (nezrušitelné znamení), druhý je milost. III. 68, 8. (668); 69, 10. (687). - Křtem se člověk obrodí pro duchovní život. III. 39, 5. (370); 62, 2. (585); 65, 1. (617); 2. (620); 66, 1 k 1. (626); 3. (628); 9 k 5. (641); 67, 3. (649); 7. (654); 68, 1. (658); 9 k 1. (670); 69, 5. (681); 8. (685); 72, 1. (702); 4 k 3. (708); 5. (709); 6. (710); 9 k 1. (715); 11 k 2. (718); 73, 1. (720); 3 k 3. (724); 5 k 1. (727); 79, 3 k 2. (806); 8 k 2. (813); 80, 10 k 1. (835); 84, 6. (892); 10 k 5. (901); 85, 4 k 3. (907); 5. (908). - Křtem se stává člověk údem Kristovým, a proto, co Kristus přetrpěl, se mu počítá k zadostučinění. 2. II. 5, 7 k 2. (59); III. 48, 1. (460); 49, 1. (468); 62, 1. (583); 2. (585); 68, 1. (658); 5 k 1. (665); 69, 2 k 1. (677); 3. (678); 4. (680); 5. (681); 6. (682); 10. (687); 73, 3 k 1. (724). - Účinek křtu je, že snímá všechny hříchy minulé a přítomné, nikoliv však budoucí. III. 69, 10 k 3. (688). - Křest zabraňuje, aby se nestaly budoucí hříchy. III. 68, 3 k 3. (662). - Křest ničí vinu hříchu dědičného, smrtelného a někdy lehkého. III. 68, 7 k 3. (667); 69, 1. (676); 4 k 2. (680); 7. (684); 8 k 1. (686); 10 k 2. (688); 70, 4 k 5. (696); 71, 3. (698); 79, 5 k 1. (808); 84, 1 k 1. (884); 4. (889); 87, 1 k 2. (922). - Křest osvobozuje ode všech trestů na hřích. III. 68, 5. (664); 69, 2. (677); 7. (684); 10 k 3. (688); 70, 4 k 5. (696); 79, 5 k 1. (808); 87, 1 k 1. (884); 87, 4 k 3. (890). - Říká se, že někdo přistupuje ke křtu klamně

čtyřmi způsoby: totiž když nevěří, když pohrdá křtem, když nezachovává obřad Církve a bez zbožnosti. Totiž nechtěje svátost a věc svátosti. III. 69, 9. (686). - Křest je trojí: krví, žádostí a vodou. III. 66, 11. (644).

Křivá přísaha má jméno a druh hlavně od nepravdivosti; druhotně z nedostatku spravedlnosti; za třetí z nedostatku soudu. 2. II. 98, 1. (792); 109, 3 k 3. (874). - Křivá přísaha je vždy smrtelným hříchem, třeba i ze žertu nebo z přerěknutí, jestliže přísahající upozoruje, že co přísahá je nepravdivé. 2. II. 70, 4. (577); 98, 2. (794); 3. (795); k 2. (796). - Kdo přísahá pravdivé, jež pokládá za nepravdivé, nebo

přisahá nepravdivé, jež pokládá za pravdivé, jest křivopřísežník. 2. II. 98, 1 k 3. (793). - Křivá přísaha příslibující jest samým právem bezectná; tvrdící však pouze skrze rozsudek. 2. II. 98, 3 k 3. (796).

Kvas značí lásku, jako přesný chléb upřímnost. III. 74, 4. (734); k 3. (735); k 4. (735). - Kvas značí lásku pro nějaký svůj účinek, totiž činí chléb chutnějším, znamená však porušení hříchu z vlastního pojmu druhu III. 74, 4 k 3. (735). - Kvas nebyl obětován v obětech Božích na vyloučení porušení a snad také protože byl obvykle obětován modlám. 1. II. 102, 3 k 14. (847).

L

Lakomství je neumírněná láska k majetku. 2. II. 118, 1; 8. (916; 926). - Lakomství vlastní je vždy hříchem. 2. II. 118, 1. (916); 119, 1. (928). - Lakomství, pokud odporuje spravedlnosti, je celým svým rodem hřích těžký. Přihází se však někdy, že v tomto rodě hříchu lakomství je hřích všední a to pro nedokonalost úkonu. 2. II. 118, 4. (920). Lakomství je proti Bohu, proti lakomému a proti bližnímu. 2. II. 118, 1 k 2. (917). - Staří jsou lakomí od přirozenosti, pro vadu ve své přirozenosti. 2. II. 118, 1 k 3. (918); 5 k 3. (923); 119, 3. (931). - Lakomství má dva významy; jeden širší pro veškerou rozšířenou žádost míti jakékoliv stvořené dobro; druhý vlastní, pokud je zvláštním hříchem, týkajícím se vnějších statků. I. 63, 2 k 2. (551); 2. II. 118, 2. (918); 5 k 2. (923). - Je sedm druhů lakomství. 2. II. 118, 8 k 4. (927). - Lakomství je hlavní neřest, která má sedm dcer, 2. II. 55, 8. (456); 118, 7. (925); 118, 8. (926). - Lakomství činí lidi nenáviděné a má příčinu v přílišné sebelásce. 1. II. 29, 4 k 3. (240). - Lakomství je těžším hříchem než marnotratnost. Je pak neužitečnější a nezdравější pro tři důvody. 2. II. 107, 2. (859); 118, 5 k 3. (923); 119, 3. (931). - Lakomství, pokud odporuje čestnosti, má opačnou neřest, totiž marnotrat-

nost, ne však pokud odporuje spravedlnosti. 2. II. 118, 3 k 3. (920); 119, 1. (928).

Láska je případek. 2. II. 23, 3 k 3. (183). - Láska je pohotovost stvořená v duši. 2. II. 23, 2. (180). - Láska je ctnost. 2. II. 23, 3. (183); 27, 1. (244). - Láska se může nazývat všeobecná ctnost, pokud řadí úkony všech ctností k božskému dobru. Pokud však přijímá božské dobro jako vlastní předmět, jest ctností zvláštní. 2. II. 58, 6. (474); III. 85, 2 k 1. (904). - Láska je přátelství. 1. II. 65, 5. (501); 66, 6 k 2. (513); 2. II. 23, 1. (178); 27, 2. (191). - Láska je kořen všech ctností. 1. II. 62, 4. (480); 65, 5 k 2. (502); 71, 4. (559); 84, 1 k 1. (674); 2. II. 23, 8 k 2. (189); 139, 2 k 2. (1045). - Láska je matkou všech ctností. 1. II. 62, 4. (480); 2. II. 23, 8 k 3. (189); 186, 7 k 1. (1412). - Láska je tvarem všech ctností. 1. II. 62, 4. (480); 2. II. 4, 3. (43); 23, 8. (189); 24, 12 k 4. (208). - Láska, kterou tvarově milujeme, je jakási účast na Boží lásce, kterou je Bůh. 2. II. 23, 2 k 1. (181); 3 k 3. (183); 24, 2 k 1. (192); 7. (198). - Láska jest milování Boha, ne však jakékoliv, nýbrž kterým je milován jako předmět blaženosti. 1. II. 65, 5 k 1. (502); 109, 3 k 1, k 3. (951); 103, 3 k 1, k 3. (887); 2. II. 23, 4. (183). -

Úkon lásky je dvojitý, totiž vzbuzený a nařízený. III. 85, 2 k 1. (904). - Předmět lásky vlastní, hlavní a tvarový jest největší dobrota, to jest Boha. 2. II. 4, 3, 2. (43, 41); 13, 2. (111); 23, 5 k 2. (185); 24, 1. (190); 4 k 2. (194). - Láška má za předmět poslední cíl, totiž věčnou blaženost. 2. II. 23, 4 k 2. (184); 24, 1 k 3. (191); 10. (102); 44, 5. (371). - Láška má dva předměty, totiž hlavní, to jest dobrota Boha, a druhotný, to jest dobro bližního. 2. II. 32, 2 k 3. (281); 66, 6. (549). - Milování Boha jest cílem milování bližního. 2. II. 44, 2. (368). - Láška po dobu putování se nemůže rovnati lásce ve vlasti. (I. 117, 2 k 3. (1006); 1. II. 67, 6 k 3. (523). - Dar moudrosti odpovídá lásce. 2. II. 23. (178); 45. (376). - Kdokoli má lásku, má všechny ostatní ctnosti. 1. II. 65, 3. (499); 5. (501). - Žádná pravá ctnost nemůže býti bez lásky. 1. II. 65, 2. (497); 4. (500); 71, 4. (559); 2. II. 23, 7. (187); 51, 2. (427); 108, 2 k 3. (866). - Žádná ctnost nemá takovou náklonnost ke svému úkonu ani s takovým potěšením nejedná jako láska. 2. II. 23, 2. (180). - Všechny mravní příkazy se zakládají v příkazech lásky. III. 47, 2 k 1. (453). - Láška slučuje s Bohem skutečně a dosahuje Ho skutečně, nikoli však víra ani naděje. 2. II. 45, 2. (378); 4. (380); 6 k 2. (363); 172, 4. (1278); 184, 1 k 2. (1363). - Láška činí, že směřujeme k Bohu, sjednocujíc cit člověka k Bohu, nadějí však dosahnutím. 2. II. 17, 6 k 3. (251). - Vůle je podmětem lásky. I. 59, 4 k 3. (521); 82, 5 k 2. (729); 1. II. 56, 6. (432); 57, 1. (434). - Láška není v nás přirozeně, ani není způsobena našimi skutky, nýbrž je vlita Bohem. 2. II. 24, 2. (191); 3. (192); 10. (202); 172, 2 k 1. (1276). - Láška je ve všech, kdo mají milost milým činíci, 2. II. 8, 4. (86); 47, 11. (388); 4. (392). - Láška se neztěšuje přidáváním, nýbrž napětím podle přístupu ke konci. 1. II. 52, 2. (404); 2. II. 24, 5. (195). - Láška se může zvětšovat do nekonečna. 2. II. 24, 7. (198). - Kterýkoli skutek lásky připravuje k zvětšení lásky tím, že člověka činí ochotnějším opět jednat, a tak způsobílost roste, až dosáhne dokonalosti, a tu se zvětšuje v uskutečnění. 2. II. 24, 6. (197). -

Láška se nemůže zmenšovati. 2. II. 24, 10. (202). - Lehký hřích není protikladem pohotovosti lásky, nýbrž zápalu jejího úkonu, který zmenšuje. 1. II. 71, 4. (559); 2. II. 24, 8 k 2. (200); 54, 3. (446); 107, 3 k 2. (861); III. 70, 4. (693); 87, 1, 2. (921, 923). - Láška se ztrácí kterýmkoli těžkým hříchem. 1. II. 71, 3. (558); 4. (559); 2. II. 24, 12. (206); 45, 4. (386); III. 79, 6 k 2. (810); 84, 10. (899). - Stupeň lásky je trojitý, totiž začátečníků, pokročilých a dokonalých. 2. II. 27, 9. (201); 183, 4. (1360); 184, 2. (1364); 3 k 2. (1368). - Blaženost se dává podle různých stupňů lásky. I. 12, 6. (94); 2. II. 24, 3 k 2. (193); III. 55, 1 k 3. (522). - Řád lásky se běře podle citu a výsledku. 2. II. 26, 6. (232). - Milování Boha jest dříve než milování bližního podle řádu dokonalosti a hodnoty, kdežto opačně řádem vznikání a uzpůsobování. 1. II. 68, 8 k 2. (538). - Řád lásky náleží do příkazů. 2. II. 44, 8. (375). - Řád lásky zůstane ve vlasti. 2. II. 26, 13. (242). - Nikdo nemůže jistě poznat, že má lásku nebo milost, leč by mu to bylo zjeveno božským způsobem. 1. II. 112, 5. (984); III. 80, 4 k 5. (820). - Láška předává člověka bezprostředně Bohu, přilnutím k němu, sjednocením ducha. Jest počátkem nábožnosti, kterou člověk vykonává skutky klanění Bohu. 2. II. 82, 2 k 1. (679). - Láška jakkoliv malá může odolat jakémukoli pokušení. III. 62, 6 k 3. (592); 70, 4. (695). - Láška činí lidi podobné Bohu nad lidi a že obcují v nebesích a scházejí se s Bohem a s anděly. 1. II. 65, 5. (502). - Láška se nazývá od Apoštola cestou, již se přibližujeme Bohu, protože jí se sjednocuje mysl s Bohem. - Rozjímání o božských věcech působí lásku, která působí nutnost mluvit o Bohu. 1. II. 27, 2. (223). - Vzkříšený pokáním s menší láskou bude mítí větší případkovou radost z dřívějších dobrých skutků v lásce menší, nikoli však větší bytnostní radost. III. 39, 5 k 3. (372). - Radost je spíše účinkem lásky než zármutek. 2. II. 28, 1. (255); 35, 2, 3. (318). - Radost působená láskou nestrpí při sobě zármutek, jako jej působí naděje. 2. II. 28, 2. (256). - Lásce náleží mítí mír, ale činit mír náleží

řídící moudrosti. 2. II. 45, 6 k 1. (383). - Svornost je výsledek lásky. 2. II. 29, 3. (267); 37, 1. (330). - Bůh milováním lásky se nazývá a stává naším otcem a naším snoubencem. 2. II. 19, 2 k 3. (148). - Povinnost vděčnosti pochází z lásky, která čím více splácí, tím více dluží. Proto závazek k vděčnosti nemá konce. 2. II. 106, 6 k 2. (857); 107, 1 k 3. (858).

Látka nebyla vždy, i když se netvoří ani nezruší. I. 46, 1 k 3. (425). - Prvolátka je mohoucnost trpná, jako Bůh je osobě mohoucnost činnou. I. 54, 3 k 3. (482); 77, 1 k 2. (668); 115, 1 k 2. (388). - V látce není žádné mohoucnosti činné. III. 32, 4 k 3. (310). - Prvolátka všech věcí je jedna, pouze v jednotě řádu. I. 66, 2 k 1. (584). - Všeho, co vzniká i zaniká, je jen jedna látka. I. 66, 2 k 1. (584). - Je dvojí: přirozená a matematická. I. 85, 1 k 2. (757); III. 77, 2 k 4. (775). - Trojí je látka, totiž: z níž, v níž a k níž, a tak třetí se shoduje s cílem. I. II. 55, 4. (417). - Je dvojí u ní podminěnost, jedna je jednajícím vzbuzena; druhá následuje její přirozenost. I. 76, 1 k 5. (648); 91, 3. (816); I. II. 85, 6. (688); 2. II. 164, 1 k 1. (1232). - Nelze ji dělit, leda ličně. I. 50, 2. (455); 75, 7. (642); 76, 4 k 4. (657); III. 77, 2. (773). - Prvolátka podle mohoucnosti není jednoduše nekonečná, protože se vztahuje pouze na hmotné tvary. I. 7, 2 k 3. (54). - Rozumem poznatelná látka je položena ve výměru ličnosti, ne však smysly postřehnutelná. I. 85, 1 k 2. (757). - Věci nehmotné nemají příčiny sebe, která by totiž je uvedla z možnosti do uskutečnění, ani nějaké příčiny tvarové. I. 61, 1 k 2. (531); 75, 5 k 3. (639).

Latrie se říká trojmo, totiž věc užívána k uctívání Boha, úkon, pohotovost; tímto třetím způsobem jest ctností. Ta má čtyři jména, totiž theosebia nebo eusebia, oddanost, nábožnost a latrie. 2. II. 81, 1 k 3. (638); 94, 1 k 2. (756). - Latrie je zvláštní ctnost, pokud má zvláštní obsah předmětu a úkonu, avšak jest ctnost všeobecná, pokud užívá látkové úkonů jiných ctností k svému úkonu, totiž víra, láska a j. 2.

II. 81, 3. (640); 4. (641); 8 k 1. (647); 186, 1 k 2. (1399). - Úkon latrie se přikazuje prvním přikázáním Desatera. 1. II. 100, 4 k 1. (811). - Latrie jest jakési prohlášení víry. 1. II. 100, 4 k 1. (811); 2. II. 94, 1 k 1. (756); 97, 3 k 1. (790); 100, 1 k 1. (806); 101, 3 k 1. (810). - Přinášet oběti nebo modliti se a podobné skutky jsou podněcovány latrií, jejímž jsou úkonem, i když jsou vykonány na rozkaz víry a lásky. 2. II. 81, 5 k 1. (643); 82, 3. (650); 88, 5 k 1. (711).

Lékař, který ošetřuje nemoc nevy léčitelnou, nečiní nikomu bezpráví. 2. II. 71, 3 k 1. (582). - Moudrý lékař menší chorobu dopustí, buďto se tak postará o to, aby vyléčil, nebo aby se vyhnul větší. 1. II. 101, 3 k 3. (833); 2. II. 64, 2. (526); 162, 6 k 3. (1217). - Má povinnost léčit nemocné chudé zadarmo tehdy, když se nemohou ani sami, ani je nemohou jiní léčit, i když jsou jim bližší, ba ani ne ti, kdo by tak spíše mohli. 2. II. 71, 1. (570).

Lest vlastně se týká zla, odvozeně i dobra. 2. II. 55, 4 k 1. (452). - Lest je předně ve slovech. 2. II. 55, 4 k 2. (453). - Lest děje se třemi způsoby: srdcem, ústy a činem. 2. II. 55, 4 k 2. (453). - Podvod je vlastně ve skutečích. 111, 3 k 2. (891); 118, 8 k 2. (927).

Lež se říká trojmo: látkové, nepravdivý výrok, tvarové, vůle vysloviti nepravdu, záměrně, když chceme klamat. 2. II. 98, 1 k 3. (793); 110, 1. (877). - Snaha obelstít patří k dokonalé lži, není to však její podstata. 2. II. 110, 1 k 3. (878). - Každá lež je hřích. - 2. II. 69, 1. (566); 70, 4. (577); 110, 3. (881); 111, 1. (889); 124, 5 k 2. (974). - Sama o sobě se dělí pouze na dva druhy: totiž vychloubavost a podceňování, jinak je tomu u jejích stupňů. 2. II. 110, 2. (879). - Je hřích smrtelný pouze v těchto třech případech: sama o sobě, když je proti milování Boha a bližního, záměrná a nese-li se sebou pohoršení. 2. II. 69, 1. (566); 70, 4. (577); 110, 4. (884). - Nikdo nesmí lhát, aby buď sám nebo někdo jiný vyvážl životem nebo si uchoval tělesnou čistotu. 2. II. 110, 3 k 4. (883);

113, 1 k 1. (897). - V Písmě svatém jsou někteří chváleni z dvojího důvodu: jednak jako vzory dokonalé ctnosti, jako Abraham a Jakub; nebo pro vložku k ctnosti, jak je tomu u Judity a porodních pomocnicích; první lze omluvit, když řeknou lež, protože mluví v náznamech a prorocky; což se o těch druhých říci nedá, i když řekli pravdu tajemně. 2. II. 110, 3 k 3. (882); 111, 1 k 1. (887).

Ličnost je hned za podstatou. 1. II. 52, 1. (400); III. 77, 2. (773). - Jde za podstatou co do látky, za tvarem však jakost. III. 90, 2. (945). - Je dvojí: hmoty a síly, ta však svým rodem není ličnosti, nýbrž jakostí nebo tvarem podstatovým. I. 42, 1 k 1. (382). - Síla má dvojí ličnost: podle počtu předmětů a vypětí úkonu vůči témuž předmětu. První je jako souvislá, druhá rozdělená. 2. II. 24, 4 k 1. (194). - Je trojí: dokonalosti, síly a tíže. První sama sebou náleží každému tvaru, druhá a třetí ne, leda případně. I. 42, 1 k 1. (382). - Kterékoli ličnosti matematické konečně lze ještě přidávat, ne však přírodní. III. 7, 12 k 1. (92). - Bůh má pouze ličnost moci. I. 28, 4. (273).

Lidské služby, které přináleží jednotlivým osobám mají podobnost s kterýmikoli řády andělů, jsou řízena nejnižším řádem pokud se účastní dokonalosti vyšších; ale ty služby, které patří k množství, jsou řízeny knížaty a archanděly, a proto představený je osvěcován od anděla nižšího v těch věcech, které patří k jeho osobě, však od anděla vyššího v těch věcech, jež přihlížejí k řízení nějaké společnosti. I. 113, 2 k 1. (971). - Všechny lidské práce, ze kterých lidé dovoleně získávají živobytí, buď ruční, nebo ať se dějí nohama nebo jazykem, rozumějí se práce ruční. 2. II. 187, 3. (1424). - Každý jest zavázán plnit úkol, který přijal. III. 67, 8. (656).

Lichocení. Kdo vybočuje tím, že potěšuje jiné slovy nebo chválami jen pro potěšení, nazývá se líbivý; když to však dělá pro zisk, říká se mu

lichotník; toto jméno se však všeobecně dává i při prvním způsobu. 2. II. 115, 1. (902). - Lichocení je hřích, protože je překročení v potěšování jiných slovy a chválami pro zisk. 2. II. 115, 1. (902). - Lichocení je smrtelný hřích jen tehdy, když je proti lásce, totiž pro hřích, pro úmysl uškodit a pro pohoršení. 2. II. 115, 2. (904). - Lichocení samo o sobě je hanlivější hřích a více zahanbuje než svár, protože ta, která se děje ze lsti, zdají se ze slabosti a nespřícnosti rozumu. Jest však lehčí, poněvadž méně odporuje přátelství, to je skryté přívětivosti, je bez násilí a s menším pohrdáním. 2. II. 116, 2. (906). - Lichocení a svár odporují přátelství, to je přívětivosti; první pro vybočení v potěšování a rovněž pro nedostatek v zarmucování; druhé pro opak. 2. II. 115, 1. (902); 116, 1. (905).

Los se řekne vlastně, když se něco koná, aby se pozorováním jeho výsledku něco poznalo. 2. II. 95, 3. (765); 8. (775). - Je trojí: věštecký, dělicí a poradný; v prvním případě jde o poznání budoucího, v druhém o jmění, v třetím o jednání. 2. II. 95, 8. (775). - Takový los, kde se výsledek očekává od hvězd, je marný a klamný. Čeká-li se od náhody, je marný pouze dělicí. Od ďábla jej očekávat je nedovoleno a kánony je to zakázáno. Když se očekává od Boha, není to samo o sobě špatné, i když je pro čtveré hřích: když se to děje bez potřeby, bez uctivosti, jde-li o věci světské, nebo církevní volby. 2. II. 95, 8. (775).

Lotry chtěl Kristus po boku na kříži ze čtyř důvodů. III. 46, 11. (449).

Lůno. Totéž místo a stav svatých před příchodem Kristovým se nazýval lůno Abrahamovo, pro pokoj; a předpekli pro zbavení slávy; nejsou to však úplně různá. III. 52, 2 k 4. (497). - Protože duše svatých před příchodem Kristovým měly pokoj, protože nepodléhaly trestu, předpekli se nazývá Lůno Abrahamovo, protože to byl první příklad věřících, ale

pokud se týká toho, že svatým chybělo uspokojení touhy, sluje peklo. D. 69, 4. (437). - Protože děti v předpekli nemají naděje blaženého života, kterou měli otcové podle jakosti odměny a trestu, předpekli dětí se liší od předpekli otců a zdá se

ve vyšším místě. D. 69, 6. (440). Af už duše zbavené těla jsou ve stavu dosažení odměny za dobro či zlo, vhodně se rozlišuje pět míst: ráj, Lůno otců, očištec, peklo a Lůno dětí. D. 69, 7. (440).

M

Malomyslnost možno uvažovat třemi způsoby: o sobě, z její příčiny, tou je nedbalost, strach, lenost a hněv; dále z účinků, vzdalovati se. Prvním způsobem stojí proti velkodušnosti, druhým starostlivosti a třetím rovněž. 2. II. 132, 2. (1018). - Malomyslnost pro nedostatek je na úkor pokory, pokud hodnotí ducha méně než patří; přímo však je v rozporu s velkodušností, protože velkým věcem se vyhýbá. 2. II. 162, 1 k 3. (1017). - Je těžký hřích, někdy též lehký. 2. II. 133, 1 k 2. (1017). - Svým druhem je těžší hřích než opovržlivost, o které se říká, že je nejhorší pro pýchu. 2. II. 133, 1. (1019). - Vzniká též z pýchy, protože příliš spoléhá na vlastní názor. 2. II. 133, 1 k 3. (1017). - Malomyslný je ten, kdo se zdráhá vykonat, co může. 2. II. 133, 1. (1016).

Manželství je tvarově spojení a pouto duší, dále vztah manželů. Odtud je spojení muže se ženou větší než spojení manželky s pokrevencí se strany mužovy. Nelze však užít slova příbuzenství, nýbrž manželství jako jistá jednota, asi tak jako člověk je vůči sobě samému týž, není si však pokrevencem. III. 29, 2. (277). - Přísluší k němu nerozlučnost, pokud je to svátost a pokud je přirozenou povinností; první způsob vyvěrá z prvního zřízení, druhý z druhého. 1. II. 102, 5 k 3. (862). - Tělesné obcování týká se druhé dokonalosti manželství, ne však první. III. 29, 2. (277). - Má dvojí cíl: hlavní, zplození a výchovu dětí, a druhotný, vzájemnou pomoc. 2. II. 154, 2. (1138); III. 29, 2. (277). - Úkon manželský může být bez hříchu a záslužný. 1. II. 24, 1 k 1. (205); 2. II. 153, 2. (1129). - V

této svátosti se dostává milost. 2. II. 100, 2 k 6. (809). - Nesmí být mezi spřízněnými. 2. II. 154, 9. (1151). - Šest zločinů vadí k zjednání manželství, je to krvesmilství, zabití manželky, uchvácení snoubenky jiného, lstivé přijetí za svého syna po křtu a slavnostní pokání. 2. II. 154, 7 k 3. (1148). - I z přirozeného zákona je manželství nerozlučitelné. 2. II. 154, 2. (1138). - Je z práva přirozeného čili přirozené, ne tak, že by bylo od přirozenosti, nýbrž proto, že k němu přirozenost velmi pudí pro dobro potomků a vzájemnou, věrnou pomoc. D. 41, 1. (229). - Lidé k němu nejsou vázáni příkázáním. D. 41, 2. (232). - Úkon manželský je vždy záslužný, jsou-li k němu lidé vedeni ctností nábožnosti nebo spravedlnosti. D. 41, 4. (235). - Je to svátost. D. 42, 1. (236). - Souhlas ve slovech, vyjádřený s budoucí platností, nedělá manželství, nýbrž zasnoubení. D. 45, 3. (256). - Soulož, byť po zasnoubách, nedokonává před svědomím manželství, přece před Církví se soudí, že je tomu tak. D. 46, 2. (261). - Souhlas strachem vynucený u muže pevného ničí manželství. D. 47, (267). - Souhlas s podmínkou, nejsoucí v rozporu s manželstvím pro přítomnost a pro budoucnost nutnou podmínkou, neruší manželství. D. 47, 5. (268). - Souhlas vytvářející manželství se netýká tělesné soulože, nýbrž pouze manželství, pokud k ní směřuje. D. 48, 1. (270). - Bylo nutno pro ně jistých dober, aby se pro ně jevilo manželství ušlechtilé. D. 49, 1. (273). - To bylo na prospěch, aby byla jistá omezení, překážející sjednání manželství, ne však vadící už sjednanému, to jsou překážky stanovené Církví a zakázaná doba; jiné brání sjednání i ruší již sjednané, řekněme

omyl, podmínka, slib, příbuznost, zločin, rozdílné ctění Boha, násilí, řád, závazek, počestnost, švagrovství, nemožnost soulože. D. 50, 1. (285.). - Druhý druh manželství je svátost, protože jsou v něm ty věci, které náležejí k svátosti, totiž zákonitá osoba, to je látka, vyjádření slovní souhlasu pro přítomnou dobu, a to je tvar. D. 63, 2. (383).

Maria pocházela z pokolení Aronova, ne v pořadí mužských potomků, nýbrž pro příbuznost, vzešlou z manželství, neboť dvě čeledi se spojovaly manželstvím, jedna z nich kněžská po Aronovi a královská, k níž patřila Maria. III. 29, 1 k 4. (276); 31, 2 k 2. (289). - Byla posvěcena, ještě než přišla na svět. III. 27, 1. (253); 2 k 2. (256). - Byla dvakrát posvěcena: než se narodila v lůně matčině a při početí Krista; v prvním případě troud byl podvázán, v druhém zcela odňat. III. 27, 3. (257); 5 k 2. (262). - Po Kristu měla největší plnost milosti, více než všichni. III. 7, 2 k 1. (78); 27, 1. (253). - Měla trojí dokonalost milosti: ve svém posvěcení, při početí Krista a v oslavě. Třetí je nad druhou a druhá nad první. III. 27, 5 k 2. (262). - V prvé dokonalosti z milosti byla očištěna od dědičného hříchu, v druhé od troudu, při třetí pozbyla všech béd. III. 27, 5 k 2. (262). - V prvé se jí dostalo milosti naklánějící k dobru, v druhé v ní byla utvrzena, při třetí byla dovršena k požívání všeho dobra. III. 27, 5 k 2. (262). - Plnost milosti a zachovávaní rad v blažené Marii začalo; prvé bylo v ní dokonalé, druhé dokonale se uskutečnilo v Kristu. III. 28, 4 k 2. (274). - Je dokonale blažena tělem, byla s ním totiž vzata na nebe, protože věříme, že byla po smrti vzkříšena a nesena do nebe. III. 27, 1. (253); 83, 5 k 8. (877). - Měla dar prorocký, moudrosti a zázraků, ne však pro jakékoliv užití. III. 27, 5 k 3. (262). - Čistota před Bohem byla u ní největší. I. II. 81, 5 k 3. (661); III. 27, 2 k 2. (256). - Byla pravou mezkou Kristovou. III. 35, 3. (325). - Mezi ní a Josefem bylo pravé manželství a trojí dobro bylo v něm a dokonalost oboustranná, jak

se vyžaduje, až na soulož, rovněž byla svatba. III. 20, 2. (210). - Zlořečení Evino nezakusila, protože porodila bez bolesti, početí více neměla, muži nepodléhala. III. 30, 2 k 2. (282); 35, 6 k 1. (331). - Je nad všemi řády andělskými. III. 30, 2 k 1. (282). - Ochránění před hříchem u Marie vyšlo z trojího: Troud byl podvázán, milost táhla k dobrému a zasáhla Boží prozřetelnost. III. 27, 3. (257). - Protože podle víry byla vůbec uchráněna sklonu, způsobeného troudem pro svou dokonalou posvěcenost, je neuctivé mluvit o nějakém tělesném boji v ní, který vyplývá jen ze sklonu troudem; nebylo v ní pokušení se strany těla, protože to nemůže být bez hříchu, jak to tvrdí vykladač; třeba však neměla boje pro pokušení tělesné, měla je z pokušení nepřítelova, který si nedělal nic ani z Krista. III. 15, 2 k 3. (153). - Pro své první posvěcení byla vždy uchráněna každého osobního hříchu. III. 27, 4. (259); 6 k 1. (158).

Marnotratnost se týká vášní, které se obírají penězi, jakožto o ně nedbající, ne však o ně pečující nadměrně. 2. II. 119, 1 k 1. (929). - Říká se o ní, že je proti přirozenosti, protože má nepatřičná vydání v odporu s přirozeností. 1. II. 32, 6 k 2. (267). - Často marnotratník vydává nad míru pro rozkoše, ale nebývá tak vždy. 2. II. 119, 1 k 3. (929). - Je to vždy hřích, ne ani tak pro množství, nýbrž spíše pro nezřízenost ve výdaji, dává se tomu, komu to nepatří, zač se nesluší, a nedává se, jak by to mělo být. 2. II. 119, 1. (928).

Milosrdenství je účast s cizí bídou v srdci, již jsme puzeni k přispění, seč jsme. I. 21, 3. (215); 2. II. 30, 1. (266). - Je to hnutí žádostivosti, řízené rozumem, úkon mravní ctnosti a zvláštní ctnosti, ne však jako pouhá vášeň. 1. II. 59, 1 k 3. (453); 2. II. 30, 3. (269); 36, 3 k 3. (270). - Mezi všemi ctnostmi k bližnímu je nejmocnější milosrdenství, jako její úkon je též silnější. 2. II. 30, 4. (270). - Troje pohnutky jsou k ní, a to hlavně; zla proti přirozenosti, naději a něčím zá-

sluhám. 2. II. 30, 1. (266). - Nedostatek je vždy důvodem k soustrasti, pro sjednocení v lásce a z důvodu, že můžeme i my něco podobného zakusit. 2. II. 30, 2. (267). - Vlastně se netýká člověka samého ani ne osob v blízkém spojení, jako rodičů a synů, nad nimiž totiž máme bolest a soustrast u nás si vynutí jejich nesnáze, protože nad nimi se vlastně nesmilujeme, nýbrž želíme a trpíme něco strastného. 2. II. 30, 1 k 2. (267); 32, 9 k 3. (292); 106, 3 k 1. (852). - Nespravedlnost proti těm, kdo zasluhují útrpnosti, jako jsou sirotci a vdovy, se zesiluje, protože je v křiklavějším rozporu s milosrdenstvím a škody jsou pro ně těžší, protože nemají pomocníka. 2. II. 65, 4 k 2. (542). - U Boha je milosrdenství jako účinek a vychází ze sklonu vůle, není u něho však vášně. I. 21, 3. (215); 2. II. 30, 2 k 1. (268). - Bůh se vždy smilovává, protože trestá méně než by se slušelo, a odměňuje naopak zase více. I. 24, 4 k 1. (218). - V každém jeho díle je milosrdenství se spravedlností. I. 21, 4. (217). - Při tom vyniká ve všem milosrdenství nad spravedlností. I. 21, 3 k 2. (216). - Žádný trest ani d'áblů ani lidí neskončí Boží milosrdenství. D. 99, 2. (744).

Milost je případkový tvar, totiž jakost. 1. II. 110, 2. (965). - Je v duši jako mající v ní úplné bytí; a protože duše je měnivá podle svobodného rozhodování, dokud je ve stavu cesty, je v ní milost měnivě. III. 63, 5 k 1. (600). - Milost není vnitřní tvar ctnosti, nýbrž je jakýsi původ, z něhož ctnosti vznikají. 1. II. 110, 3. (966); 4 k 2. (969); III. 62, 2. (585). - Je původ záslužného skutku prostřednictvím ctností, jako duše je původ životních úkonů prostřednictvím moudrosti. 1. II. 110, 4 k 2. (969). - Bytnostně se liší milost od kterékoliv ctnosti. 1. II. 110, 3-4. (966-968); III. 7, 1. (76); 62, 2. (585); 89, 1. (934). - Milost je začátek slávy v nás. 2. II. 24, 3 k 2. (193). - Milost Boží, pokud nás hýbe ke chtění, nazývá se působící; vzhledem však k vnějšmu skutku se nazývá spolupůsobící. 1. II. 111, 2. (972). - Tvoru není milost Boží při-

rozená. III. 2, 12. (35). - Je to účast na Boží přirozenosti. 1. II. 110, 3-4. (966-968); 112, 1. (979); 113, 9. (1001); 114, 3. (1007); 2. II. 19, 7. (154); III. 2. 10 k 1. (33); 3, 4 k 3. (42); 62, 1-2. (583-585). - Milost se říká trojím způsobem: jak oblíbení, jako dar darmo daný, jako odplata dobrodiní darmo daného. 1. II. 110, 1. (963). - Někdy se bere milost Boží jako vůle Boha něco dávajícího, někdy jako sám dar Boží. III. 2, 10. (32). - Dvojmo se také říká milost Boží: jako pomoc Boží hýbající nás a jako pohotovostní dar. 1. II. 109, 1 k 1. (947); 2-3. (948-949); 6. (954); 8. (957); 9-10. (959-961); 110, 1-2. (963-965); 111, 2. (972); 112, 1. (979); 2. II. 171, 2 k 3. (1266). - Je milost činící milým a milost zdarma daná. 1. II. 111, 1. (970); III. 7, 7. (83); 62, 1. (583). - Plnost milosti je dvojí. III. 7, 10. (87). - Milosti zdarma dané jsou vypočítávány dostatečně; je jich devět: řeč moudrosti, řeč vědění, víra, milost uzdravování, konání zázraků, prorockví, rozeznávání duchů, druhy jazyků a vykládání řečí. 1. II. 111, 4. (975). - Dvojí je milost: předchozí a následná. 1. II. 111, 3. (973). - Milost cesty a milost slávy je číselně táž. 1. II. 111, 3 k 2. (974). - Dobro milosti jednoho člověka je větší než přirozené dobro celého vesmíru. 1. II. 113, 9 k 2. (1002). - Milost vlastně není tvořena ani se neruší, nýbrž podmět podle onoho případku. 1. II. 110, 2 k 3. (966). - Milost milým činící se ztrácí kterýmukoli smrtelným hříchem. 1. II. 113, 2. (989); 2. II. 10, 4. (84); III. 86, 3. (914). - K pohotovosti milosti se vyžaduje připravení podmětu, což se děje hlavně od Boha, hýbajícího svobodně rozhodování; druhotně však od nás. 1. II. 112, 2. (980); 3. (982); 4. (983); 113, 3. (990); 7. (996); 2. II. 24, 10 k 3. (204). - Když člověk dělá, co na něm jest a co může, nastává nutnost mít milost; ne však nutnost přinucení, jež by ukládala Bohu závazek, nýbrž nutnost neměnná, již je nutno, aby Bůh byl, a proto také aby byl dobrý a rozlévající svou dobrotu a dávající uzpůsobení. 1. II. 112, 3. (982). - Když je člověk v milosti, potřebuje pomoci Boží, jež by ho hýbala k správnému jednání; ji-

né pohotovostní milosti však k tomu nepotřebuje. 1. II. 109, 9. (959). - Bůh dává milost jen hodným, které milostí činí hodnými. 1. II. 114, 5 k 2. (1011). - Odnímá však milost tomu, kdo z nedbalosti neužívá milosti mu dané. 2. II. 62, 4 k 3. (511); 78, 1 k 1. (618). - Člověčenství Kristovo, služebníci Cirkve a svátosti jsou pouze nástrojové příčiny milosti. 1. II. 112, 1 k 1. k 2. (980); III. 8, 1 k 1. (96); 6 k 2. (103); 62, 1. (583); 5. (589); 64, 1. (602). - Svátostná milost přidává k milosti obecně řečené, k ctnostem a k darům jakousi Boží pomoc, abychom dosáhli cíle svátosti, jako ctnosti a dary přidávají k milosti dokonalosti mohutností. III. 62, 2. (585); 72, 7. (712). - Svátostná milost je na dvojí: na odstranění nedostatků z minulých hříchů a na zdokonalení duše v tom, co patří k bohopoctě podle náboženství křesťanského života. III. 62, 5. (589); 63, 1. (593); 6. (600). - Od milosti činící milým plynou ctnosti a dary na zdokonalení mohutností duše. I. 1, 8 k 2. (10); 2, 2 k 1. (17); 1. II. 110, 3. (966); 4 k 1. (969); III. 7, 2. (77); 62, 2. (585); 89, 1. (934). - Milosti darmo dané jsou určeny k objasnění víry a duchovní nauky. III. 7, 7. (83). - Pět účinků milosti: zdraví duše, vůle k dobru, účinná práce o ně, vytrvalost v dobrém, dojití k slávě. 1. II. 111, 3. (973). - Milost přirozenost neníčí, nýbrž zdokonaluje a nedostatky přirozenosti nahrazuje. I. 1, 8 k 2. (10); 2, 2 k 1. (17); 2. II. 188, 8. (1455). - Poslední kladný účinek milosti je dojití slávy. III. 62, 6 k 3. (592); 70, 4. (693); 72, 7 k 1. (712). - Milostí milým činící celá Trojice přebývá v duši. I. 43, 3. (393); 4 k 2. (395); 5. (396). - Milost nepůsobí nepohnutelnost v dobru, že by už člověk nemohl hřešit, leč když je dokonalá, t. j. spojující s cílem. I. 62, 3 k 2. (539); 1. II. 106, 2 k 2. (921). - Odpuštění viny a věčného trestu je účinek milosti působící, avšak odpuštění časného trestu je účinek milosti spolupůsobící. III. 86, 4 k 2. (917); 6 k 1. (920); 88, 1 k 4. (929). - Na odpuštění všedních hříchů není třeba nového vltí milosti. III. 65, 1 k 8. (620); 87, 2. (923); 3. (924); 4 k 2. (926). - Při každém vltí

milosti se odpouštějí všední hříchy co do viny (není-li žádná překážka), ne však vždycky co do trestu. III. 87, 2-3. (923-924). - Člověk jsoucí v milosti se může vyhnouti všem i jednotlivým smrtelným hříchům, a jednotlivým všedním hříchům, ne však všem. 1. II. 74, 3 k 2. (598); 109, 8. (957); 2. II. 158, 2 k 3. (1180); III. 87, 1 k 1. (922). - Člověk potřebuje pomoci Boží k poznání kterékoli pravdy; ne však při každé pravdě přidaného přirozeného osvětlení, což je třeba jen při poznání nadpřirozeném. 1. II. 109, 1. (946); 2 k 3. (949). - Že má milost, může člověk věděti skrze zjevení a dohadově z nějakých známek, nemůže to však věděti sám ze sebe a jistě. 1. II. 112, 5. (984). - Člověk může dobře nebo špatně jednat bez pohotovostní milosti, nemůže však zasluhovat; žádné z toho však nemůže dělat bez pomoci Boží. I. 62, 4. (540); 1. II. 109, 2. (948); 5. (952); 6. (954); 114, 2. (1006); 2. II. 10, 4. (84); 83, 15 k 1. (675). - Člověk se nemůže připravit na milost bez pomoci Boha uvnitř hýbajícího. I. 62, 2. (537); 1. II. 109, 6. (954). - Člověk bez milosti se může vyhnouti jednotlivým smrtelným hříchům, ne však všem. 1. II. 63, 2 k 2. (485); 109, 8. (957). - Jsou smrtelné hříchy, jichž se člověk bez milosti nemůže uvarovat; jsou to ty, které jsou přímo protilehlé božským ctnostem. 1. II. 63, 2 k 2. (485). - Člověk nemůže povstat ze hříchu bez Boží pomoci a pohotovostní milosti. 1. II. 109, 7. (956); 113, 2. (989); 114, 2. (1006); 2. II. 137, 5 k 3. (1040); III. 86, 3. (914).

Milování známkové v božských se bere trojmo: bytnostně, známkové a osobně. I. 37, 1. (336). - Duch svatý vychází na způsob milování. I. 27. (260-7); 37, 1. (336); 45, 7. (420). - Otec a Syn nás milují Duchem svatým. I. 37, 2 k 3. (340). - Milování jako vášeň podle své hmotné stránky není v Bohu, nýbrž pouze podle své stránky tvarové. I. 20, 1. (205); 82, 5 k 1. (729). - Bůh miluje zavržené vzhledem k přirozenosti, avšak nenávidí je vzhledem k jejich špatnosti a pokud jim nechce dobro věčného života, leč jen vůli předcházející. I. 20, 2 k 4. (208);

23, 3 k 1. (230); 2. II. 83, 16. (676); III. 49, 4 k 1. (473). - Bůh vždycky více miluje lepší. I. 20, 4. (210). - Bůh více miluje Krista než všechny tvory. I. 20, 4 k 1. k 2. (211). - Bůh více miluje anděly než lidi co do bytí přirozenosti, avšak co do bytí slávy některé více, některé méně nebo stejné. I. 20, 4 k 2. (211). - Bůh více miluje nevinného než kajčnicka stejné lásky pouze co do případečné odměny. I. 20, 4 k 4. (212). - Bůh může být od nás milován bezprostředně v tomto životě. 2. II. 27, 4. (248). - Každý tvor přirozeně více miluje Boha než sebe. I. 60, 5. (527); 1. II. 109, 3. (949); 2. II. 26, 3. (228). - Člověk může cele milovat Boha vzhledem k Bohu, vzhledem k sobě, ne však vzhledem k úkonu. 2. II. 27, 5. (249). - Obliba Boha je účel vši lidské činnosti a vrchol jeho dokonalosti. 2. II. 27, 6. (250). - Tři věci předcházejí milování Boha ve stavu cesty: vnímání Boha sluchem, zrakem a chutí. První je u začátečníků, druhé u pokročilých, třetí u dokonalých. 2. II. 24, 9. (201). - Milování Boha sdružuje, milování sebe rozptyluje. 1. II. 73, 1 k 3. (580). - Milování Boha je obsaženo v milování bližního silou - jako příčina v účinku - a obráceně jako účinek v příčině. 1. II. 99, 1 k 2. (796). - Boha máme milovat láskou nade všechno. 2. II. 44, 8 k 2. (375). - Každý musí z lásky více milovat Boha než sebe. 2. II. 26, 3. (228); 44, 8. (375). - Z lásky máme milovat anděly. 2. II. 25, 10. (222). - Bůh se má více milovat z lásky než bližní. 2. II. 26, 2. (227). - Pouze čtveré se má z lásky milovat: Bůh, bližní, duše, tělo. 2. II. 25, 12. (224); 44, 3 k 1. (369); 8 k 2. (375). - Člověk sebe může milovat z lásky. 2. II. 25, 4. (213). - Každý má z lásky milovat více sebe než bližního. 2. II. 26, 4. (230); 44, 8 k 2. (375). - Bližního máme milovat z lásky k Bohu a ne hlavně. 2. II. 25, 1. (209); 8. (219); 103, 3 k 2. (833); 188, 2. (1439). - Bližní se má z lásky více milovat než vlastní tělo. 1. II. 73, 5. (584); 2. II. 26, 5. (231); 44, 8 k 2. (375). - Z lásky máme milovat hříšníka co do jeho přirozenosti, ne co do viny. 2. II. 25, 6. (216); 11. (223); 64, 6. (532). - Milo-

vati nepřátele jakožto nepřátele je převrácené; avšak co do přirozenosti povšechně je to nařízeno každému; ne však jednotlivě, leč podle připravenosti ducha; avšak to patří k dokonalosti lásky. 2. II. 25, 8. (219); 9. (221); 34, 3 k 3. (312); 83, 8. (663); 108, 1. (863). - Je nutné ukazovati znamení lásky nepřatelům všeobecně, ne však zvláště, leč v připravenosti ducha; to však patří k dokonalosti. 2. II. 25, 9. (221). - Něco můžeme milovat z lásky dvojmo: láskou přátelskou a láskou z dychtivosti; a tak můžeme milovati případek a věci nerozumné, ne však prvním způsobem. 2. II. 23, 1. (178); 25, 3. (212); 11. (223). - Démony a ostatní zavržené máme milovati z lásky co do přirozenosti, ne však co do slávy, leč vůlí předcházející. 2. II. 25, 11. (223). - Bližší máme více milovati než lepší, a pevněji a více způsoby. 2. II. 26, 7. (233); 8. (235); 32, 9. (291); 44, 8 k 2. (375); k 3. (376). - Rodiče mají býti více milováni dětmi z rázu předmětu, ale naopak je to se strany milujícího. I. 96, 3 k 2. (860); 1. II. 100, 5 k 4. (815); 2. II. 26, 9. (237); 31, 3 k 4. (276). - Podle rázu dobra, které je předmětem obliby, více se mají milovati rodiče než manželka; avšak podle pojmu spojení více se má milovati manželka. 2. II. 26, 11. (239). - Pokrevence máme milovati více než ostatní. 2. II. 26, 8. (235). - V tom, co patří k přirozenosti, více máme milovati pokrevence, co patří k občanským stykům, více máme milovati spoluobčany; ve válečných více spoluvojíny. 2. II. 26, 8. (235). - Synové mají býti více milováni než bratři. I. 96, 3 k 2. (860). - Matka více miluje než otec; ten však má býti více milován než matka. 2. II. 26, 10. (238). - Syny podle zřídla máme více milovati než syny podle těla v duchovních, ne však v jiných. 2. II. 26, 8 k 2. (237). - Dobrodinec více miluje než obdarovaný. 2. II. 26, 12. (240). - Milovati nepřátele je dokonalejší a více záslužné než milovati přátele. 2. II. 27, 7. (252); 8 k 2. (254). - Přírodní milování je trojí: v žádosti přirozené, smyslové a rozumové. I. 60, 1. (522). - Každá věc přirozenou oblibou miluje sebe a co

je s ní jedno v přírodě. I. 60, 3. (525); 4. (526); 1. II. 10, 1. (93); 2. II. 126, 1. (980). - Trojím způsobem se říká milovati sebe: spravedlivě, nespravedlivě, nelišně. 2. II. 25, 7. (218). - Láska k sobě je hanlivá, když je přílišná vzhledem k sobě nebo k vnějším dobrům. 1. II. 29, 4 k 3. (240); 77, 4 k 1. (628). - Nezřízená sebeláska je příčina všech hříchů. 1. II. 74, 4. (628); 5. (629); 84, 2 k 3. (676); 2. II. 25, 7 k 1. (219); 153, 5 k 3. (1135). - Sjednocení milujícího s milovaným je dvojí: věčné a citové. 1. II. 25, 2 k 2. (212). - Milování je přirozené dříve než nenávisť, ale jsou zároveň podle rozumu. 1. II. 29, 2. (237). - Milování je silnější než nenávisť, když někdy se to zdá opačně, protože nenávisť je více smyslová, a větší nenávisť se přirovnává k menší lásce. 1. II. 29, 3. (238). - Novost a nepřítomnost milovaného působí, že láska se pocituje, i když ji to vždycky nezvětšuje. 1. II. 29, 3. (238); 35, 6. (291); 48, 2 k 1. (371). - Nenávisť může býti případně příčinou milování, pokud se někteří shodují v nenávisti k někomu. 1. II. 32, 4 k 3. (265). - Postřeh sjednocení je příčina milování, protože jestliže se něco postřehne jako patřící k dobru milujícího, je to příčina lásky dychtící; jestliže však jako patřící k dobru druhého, je příčina lásky přátelské. 1. II. 28, 1. (228). - Podobnost jest o sobě příčina milování; avšak případkově - pokud totiž je překážkou vlastního dobra - je příčina nenávisť. 1. II. 27, 3. (224); 29, 2. (237). - Potěšení jakožto zamýšlené je příčinou touhy a milování, avšak ve vykonávání je opačné. 1. II. 25, 2. (218); 27, 4. (226); 34, 1. (276). - Naděje je příčina milování, nebo je zvětšuje z důvodu potěšení, protože působí potěšení; nebo z důvodu touhy, protože naděje touhou posiluje. 1. II. 27, 4 k 3. (226). - Milovati pro něco jiného se přihází podle čtyř rodů příčin: podle příčiny účelové, tvarové, účinné a látkové. 2. II. 27, 3. (247). - Milování je příčina všech vášní a žádostí. I. 20, 1. (205); 1. II. 26, 1 k 2. (217); 2 k 1. (218); 27, 4. (226); 28, 6 k 2. (235); 41, 2 k 1. (329); 46, 1. (354); 62, 3 k 3. (480); 70, 3. (550); 2. II. 17, 8. (139); 19, 9 k

3. (158); 162, 3 k 4. (1211). - Sjednocení podle věci milujícího k milovanému je účinek lásky. I. 20, 1 k 3. (207); 60, 3 k 2. (525); 1. II. 28, 1. (227). - Vzájemné prolnutí je účinek lásky; je trojí: co do síly vnímavé, co do síly žádají a co do opětování lásky. 1. II. 28, 2. (229). - Vyržení je účinek milování. I. 20, 2 k 1. (208); 1. II. 28, 3. (230); 2. II. 175, 2. (1304). - Láska působí zjhnutí, to je způsobuje, že se milující nedrží v sobě. 1. II. 28, 5. (233). - Vlastní účinky lásky jsou čtyři: zjhnutí, to je změknutí citu, aby milované snadno do něho vniklo; požívání, to je potěšení; malátnost, to je smutek; žár, to je napjatá touha. 1. II. 28, 5. (233). - Láska působí zemdlenost, to je smutek z nepřítomného milovaného. 1. II. 28, 5. (233). - Láska nižší hýbe k vyšším, aby byla od nich zdokonalena; vyšší pohybuje k opatření nižších. 2. II. 31, 1 k 1. (273). - Nenávisť je účinek lásky. 1. II. 28, 6 k 3. (235); 29, 2. (237); 3. (238). - V těch, která jsou nad člověka, láska je ušlechtlejší než poznávání; v ostatních je to opačně. I. 82, 3. (724); 108, 6 k 3. (941); 1. II. 66, 6 k 1. (512); 2. II. 23, 6 k 1. (186); 27, 4 k 2. (249). - Milování je nad poznání co do pohybování, ale v dosažení je to naopak. 1. II. 3, 4 k 4. (31). - Něco se dokonale miluje, co se dokonale nepoznává. 2. II. 27, 4 k 1. (249). - Světská láska vždy je špatná. 2. II. 19, 3. (149). - Námezdná láska vždy je špatná. 2. II. 19, 4 k 3. (152). - Objetí, polibky, dotyky a taková z naruživosti jsou smrtelné hříchy, ne však samy o sobě, totiž podle zvyku vlastní nebo z nějaké nutnosti nebo z rozumné příčiny. 2. II. 154, 4. (1142).

Míra je to, čím lze poznat ličnost věci, je to něco velmi malého buď jednoduše, jako u čísel, kde má první místo, nebo s ohledem na nás, jak je tomu u souvislých věcí, dále je první věcí v kterémkoli rodu. 1. II. 90, 1. (725). - Má být sourodá s tím, co se měří. I. 3, 5 k 2. (28); 1. II. 19, 4 k 2. (167). - Boží rozum je první měrou všech věcí, sám nezměřitelný, věc je míra druhá, změřitelná; náš rozum je však měřen všemi nezměři-

telnými. I. 21, 2. (215); 1. II. 93, 1 k 3. (744). - Když se řekne, že Bůh je měřen svou věčností, pojem míry je zde brán pouze podle našeho chápání. I. 10, 2 k 3. (72).

Mírnost je ctnost a je ctnost zvláštní, běře-li se antonomasticky, která zdržuje od těch věcí, které nejvíce lákají. Je však ctnost obecná společně. 2. II. 141, 1. (1049); 2, 4 k 1. (1054); 186, 1. (1398). - Mírnost je ctnost základní. 1. II. 61. (468); 66, 1. (503); 4. (508); 2. II. 141, 7. (1058). - Její doplňkové části jsou stud a počestnost; kdežto části podmětne jsou odříkání, strýživost, čistota a cudnost. Části působnostní nebo připojené jsou zdrženlivost, pokora, tichost nebo vlídnost, skromnost, dobrá uspořádanost, úpravnost, přímost, šetrnost nebo soběstačnost a skromnost nebo prostota. 2. II. 143. (1067). - 145, 4. (1080); 146, 1 k 3. (1082); 157, 3. (1174); 160, 1. (1191); 161, 4. (1199). - Mírnost vlastně se týká velkých potěšení v hmatu, v pokrmu, nápoji a věcech pohlavních, druhotně také jiných smyslů. 1. II. 60, 5. (466); 2. II. 141, 4. (1054); 7. (1058); 143. (1067); 149, 1. (1105); 151, 3. (1117); 153, 1 k 1. (1129); 155, 2. (1160); 156, 2. (1166); 160, 1. (1191); 166, 1. (1238). - Neporušenost a klid ducha, krása a počestnost náleží mezi ostatními ctnostmi zvlášť mírnosti. 2. II. 141, 2 k 1. (1051); k 2, k 3, 8 k 1. (1059); 143. (1067); 145, 4. (1080); 152, 5. (1127); 180, 2 k 3. (1331).

Místo: ohled, náklonnost a řád těžkého tělesa k střednímu místu je skutečný vztah. I. 28, 1. (268). - Býti v místě se říká dvojmo; jako býti v nějaké věci nebo býti jako umístěné v Místě. I. 8, 2. (60). - Býti na místě se přihází dvojmo: opisně a obsažně. I. 52, 1. (469). - Co je na nějakém Místě celé celostí bytnosti, může být zároveň mimo; nikoli celostí ličnosti. I. 8, 2 k 3. (61). - Netělesné věci jsou na Místě. I. 8, 2 k 1, k 2. (60). - Bůh nemůže být na místě ani opisně ani obsažně, protože je všude. I. 52, 2. (470); II. 52, 3 k 3. (498). - Bůh je na Místě ne však jako něco měřeného místem,

nýbrž jako dávající místu sílu umístění a obsahovati. I. 8, 2. (60).

Moc Kristova člověčenství ve svátostech záleží hlavně ve čtyřech věcech, totiž v tom, že zásluha a síla jeho utrpení působí ve svátostech a že svátosti jsou svatými z jeho jména, že svátosti nabývají síly z jeho ustanovení a že sám mohl udělit účinek svátostí bez vnější svátosti. III. 64, 3. (605); 4. (607); 84, 5 k 3. (892); 7 k 4. (895). - Kdo zneužívá moci sobě dané, zaslouží si ji ztratit. 1. II. 2, 4 k 2. (18); 2. II. 65, 3 k 1. (541). - Povinností nebeských mocí jest krotiti demony. I. 108, 6. (939); 110, 1 k 2. (950); 113, 3. (972).

Modlitba je úkon rozumu činorodého, totiž buď jest žádost slušných od Boha, nebo pozdvižení mysli k Bohu. 2. II. 83, 1. (653); 3 k 1. (657); III. 21, 1 k 3. (213). - Modlitba jest jaksi tlumočnickem naší touhy u Boha. 2. II. 83, 1 k 1. (654); 3 k 2. (656); 9. (664). - Modlitba jest nutná po křtu pro bojování vnitřně a zevně. III. 39, 5. (371). - Modlitba jest v příkazu nábožnosti, co do onoho žádati, avšak co do správně něco si přát, spadá pod příkaz lásky. 2. II. 83, 3 k 2. (657). - Vhodné jest, modlit se. I. 22, 2. (221); 2. II. 83, 2. (655). - Části modlitby jsou čtyři, podle Apoštola. 2. II. 83, 17. (677). - Modlitba tak jednotlivcov, jako celku, má býti ústní ze čtyř důvodů. 2. II. 83, 12. (669). - Modlitba má vždy trvati podle síly, ne však podle bytnosti. 2. II. 83, 14. (672). - Modlitba má vždy účinek dosažení jestli má čtyři podmínky, to jest když se koná zbožně, k spáse, za sebe a vytrvale. 2. II. 83, 7 k 2. (662); 15 k 2. (675); 16. (676). - Modlitba má míti sedm podmínek, totiž aby byla dokonalá, pokorná, vytrvalá, nábožná, pozorná, vroucí a z lásky. 2. II. 83, 15. (674). - Modlitba není vyslyšena, když modlí se, nebo onen, za koho se modlí, nebo ona žádost nelíbí se vyslyšujícímu. 2. II. 83, 15 k 2. (675). - Modlitba hříšníka, vycházející z dobré touhy přirozenosti, jest vyslyšena z milosrdenství Božího, a ne ze zásluhy hříšníka, ne jakožto hříšník,

ale na pomstu. 2. II. 83, 16. (676); 178, 2 k 1. (1324). - Účinek modlitby jest trojí, to jest záslužnost, dosažení a duchovní osvícení mysli. 2. II. 83, 13. (671); 15. (674). - Modlitba se pronáší k roznění naší mysli, ne však k oznamování Bohu. 2. II. 83, 2. (655); 9 k 5. (666); 12 k 1. (670); 88, 1. (704). - Modlitby v kněžských hodinkách dějí se pro blaho Církve, aby odvracely hněv Boží od lidu, a modlíci se aby byli jako zápasící modlitbami, a jakoby odporující Božímu úmyslu. 2. II. 83, 1. (654); 4. (657). - V modlitbě nic nemáme žádati, leč ve vztahu k blaženosti. 2. II. 17, 2 k 2. (133); 83, 4-6 (657-61). - V modlitbě jest především žádati, abychom se spojili s Bohem. 2. II. 83, 1 k 2. (654). - Modlit se nepřisluší božským Osobám, nebo nemají nad sebe nic vyššího, ani se neliší v bytnosti, z kterého důvodu se děje modlitba. 2. II. 83, 10. (667). - Svatí ve vlasti modlí se za nás, ne však za sebe. 2. II. 83, 11. (668). - Modlitba nemá se díť k svatým, jsoucím v očištění, nebo na tomto světě, ale jen prosba nebo žádání. 2. II. 83, 4 k 3. (658); 11 k 3. (669). - Každý se má modlit a přátel dobro jiným, jako i sobě. 2. II. 83, 7. (661); III. 21, 3 k 3. (216). - Modlit se máme za všechny hříšníky, aby se obrátili, za spravedlivé, aby vytrvali, z trojího důvodu. 2. II. 31, 2 k 1. (274); 83, 7 k 3. (662). - Kristus se modlil jen jako člověk, z trojího důvodu, totiž aby ukázal, že je člověkem, aby dal příklad, a že byl od Boha. 2. II. 83, 10 k 1. (667). III. 13, 4 k 3. (142); 2. (212-15); 43, 2 k 2. (404); 53, 4 k 2. (512). - Modlitba Páně jest nejdokonalejší, protože obsahuje všechny touhy i jich pořad, a upravuje všechny city. 2. II. 83, 9. (664). - Máme se dožadovati svatých, aby za nás orodovali. D. 72, 2. (483).

Modloslužba znamená prokazovat latrii, t. j. božskou počtu tvorů. 2. II. 94, 1. (755). - Modloslužba předpokládá nevěru a přidává navenek nenáležitou počtu, zhoubnou lež, velké rouhání Bohu a napadání víry. 2. II. 94, 3 k 1, 2 a 3. (759); 2. (757). - Čtverá modloslužba: občanská, obra-

zům majícím něco božského, podle Hermeta; bájná, t. j. zbožštěných lidí; původová, duši celého světa, podle Varrona; a platonská, která se nazývá též přírodní, t. j. duchovým podstatám, duším nebeských těles, démonů a duším lidí. 2. II. 94, 1. (755); 122, 2 k 2. (940). - Modloslužba patří k největším hříchům. 1. II. 102, 3 k 11. (846); 2. II. 94, 3. (759). - Trojí byla přípravná příčina modloslužby se strany člověka: nezřízenost citu, znázornění těšícího, a neznalost Boha; ale příčina dokonávající byla se strany démonů. 2. II. 94, 4. (760). - Kdo podá neproměněnou Hostii jako eucharistii, proviní se modloslužbou. Ne však ti, kteří se jí klaní, neboť hostii se máme klanět latrii, je-li pravá. III. 80, 6 k 2. (825).

Mohutnost jest dvojí, totiž rozumová a nerozumová. Avšak mohutnost rozumová neboli lidská je sám rozum, nebo která poslouchá rozum. 1. II. 8, 1 k 2. (81). - Rozumové mohutnosti se mají k protilehlým, vzhledem k těm, k nimž se přirozeně nekloní, totiž ne vzhledem k cíli. I. 62, 8 k 2. (546). - Protilehlá mají tutéž mohutnost. 1. II. 8, 1 k 1. (80). - Není možné, aby tatáž mohutnost byla činná i trpná. I. 79, 10. (707). - Mohutnost nehmotná čím více přijímá z dobroty, tím více se stává schopnější do nekonečna, ne však hmotná mohutnost. 2. II. 24, 7. (198). - Činná mohutnost každé věci následuje její tvar, jenž je počátkem činnosti a její přirozenosti. III. 13, 1. (135). - Činné mohutnosti umění a pohotovosti, které jsou stran cíle, rozkazují těm, které jsou stran těch, jež jsou k cíli. I. 82, 4. (725); 1. II. 9, 1. (84); 2. II. 81, 1 k 1. (638); 5 k 1. (643). - V činných mohutnostech spořádaných ona mohutnost, která přihlíží k cíli všeobecnému, hýbe mohutnostmi, které přihlížejí k cílům jednotlivým. I. 82, 4. (725); 1. II. 49, 1. (375); 65, 3 k 1. (499); 114, 4 k 1. - Čím je nějaká mohutnost vznešenější nebo vyšší, tím se vztahuje na více věcí. I. 65, 3. (575). - Ve všech spořádaných mohutnostech a pohotovostech poslední dokonalost je ponechána nejvyšší v onom rodu. 1.

II. 5, 6 k 1. (57); 15, 4. (128); k 1. (129); 57, 6. (442); 74, 7. (601); 98, 3. (789); 2. II. 47, 11 k 3. (401); III. 72, 11. (717).

Moudrost, jíž tvarově jsme moudří, jest jakási účast na Boží moudrosti, kterou Bůh je. 2. II. 23, 2 k 1. (181). - Moudrost podle filosofů je pouze poznávající, kdežto podle theologů je také řídící. 2. II. 19, 7. (155); 45, 2. (378). - Moudrý jednoduše je, kdo poznává nejvyšší příčinu jednoduše; kdežto v nějakém rodě je, kdo zná nejvyšší příčinu v tom rodě. I. 1, 6. (7); 2. II. 9, 2. (77); 45, 1. (377), 2 k 1. (390). - Moudrost jednoduše je vždy dobrá, ale částečně je zlá a je trojí: pozemská, živočišná a dábelská. 2. II. 45, 1 k 1. (377); 46, 1 k 2. (385); 55, 1 k 3. (449); 113, 1 k 1. (897). - Moudrost v sobě obsahuje vědění a rozum. 1. II. 57, 2 k 3. (437). - Rozdíl mezi Moudrostí, věděním, rozumem, uměním a opatrností. 1. II. 57, 2. (436); 3. 4. (437). - Dary moudrosti a vědy nejsou nic jiného než jakési dokonalosti lidské mysli, jimiž je člověk uzpůsobován, aby následoval vnuknutí Ducha svatého v poznání božských a lidských. 1. II. 68, 5 k 1. (533); 2. II. 8, 5. (70). - Dar moudrosti řídí rozum a cit člověka a proto mu jako řídícímu odpovídají dva dary: dar rozumu v rozumu a dar bázně v citu. 1. II. 68, 4 k 5. (531). - Dar Moudrosti je nejvznešenější ze sedmi darů Ducha svatého, ale je nižší než láska. 1. II. 68, 7. (535). - Víra je počátkem moudrosti podle bytnosti, otrocká bázeň je jako její uzpůsobení, kdežto synovská jako její první účinek. 2. II. 19, 7. (155); 45, 6 k 3. (383). - Dar moudrosti se někdy nazývá oddaností a bázní Boha. 2. II. 45, 1 k 3. (378). - Moudrost v božských se nazývá dvojmo, totiž bytnostně a zrozená. I. 34, 1 k 2. (377). - Syn je Moudrost Otce. I. 39, 7 k 2. (357).

Možnost tvora je dvojí, totiž k bytí a k jednání. První je na straně hmoty, druhá na straně tvaru. 1. II. 55, 2. (420). - Možnost jest dvojí, totiž možnost naprostá a možnost zaříze-

ná. I. 9, 2. (67); 25, 5 k 1. (253). - Možnost tvora je dvojí, totiž přirozená a možnost poslušnosti. I. 115, 2 k 4. (990); III. 1, 3 k 3. (8); 11, 1. (122). - Možnost jest dvojí, totiž rozkazující a vykonávající. I. 115, 2 k 4. (990).

Msta je zvláštní ctnost, pro přirozenou náklonnost k ní. 2. II. 108, 2. (865). - Msta stojí ve středu dvou neřestí, totiž krutosti a surovosti, podle nadbytku, a chabosti, podle nedostatku. 2. II. 108, 2 k 3. (866). - Člověku je přirozenější, aby žádal pomstít utrpěná bezpráví, než aby od toho upustil, protože málokdo považuje utrpěné bezpráví za nepatrné, jak praví Sallustius. 2. II. 157, 2 k 2. (1173). - Msta a uložení trestu hříšníkovi jsou dovolené, jsou-li k vůli dobru, a to buď k vůli napravení nebo zadržení nebo klidu jiných s jinými příslušnými okolnostmi; ne však pochází-li z nenávisti, nebo když jako hlavní je zamýšleno zlo hřešícího. 2. II. 108, 1. (863); 3. (863); 158, 1 k 3, 2, 3. (1178, 9, 81); III. 15, 9. (162). - Msta má se dít tak, že zhavíme prohřešivšího toho, co miluje, t. smrtí, bitím, oplátkou, pouty, vězením, otroctvím, vyhnáním, bezectností a jinou pokutou. 2. II. 108, 3. (867).

Mše svatá se nazývá tak od odeslání lidu k Bohu a naopak; možná též od odeslání pryč katechumenů a vyobcovanců. III. 83, 4 k 9. (873). - Důvody a vyložení toho, co se při ní říká a koná, a sice v jednotlivých jejích částech najdeš: III. 83, 4. (868). - Kněz sloužící mši sv. v těžkém hříchu nebo když se ho právě dopouští vědomě, dále ten, kdo se zúčastní mše odsouzeného Církví nebo známého souložníka, i když proti tomu jeho nadřízení nic nemají, hřeší těžce. III. 82, 9. (856). Brát něco za mši jako zaplacení je svatokupectví; ne však vzít něco jako podporu za vykonanou práci. 2. II. 100, 2 k 2. (808). - Lepšího kněze mše je lepší pro případky, proto je lepší být na ní, třeba s ohledem na svátost a její účinky jsou všechny si rovné. III. 82, 6. (852).

Mučednictví je pro čtveré úkon ctnosti: jednak statečnosti, je předně vykonávající, trpělivosti, která je působí následkově, lásky pak jakožto rozkazující a víry jako cíle. 2. II. 124, 1. (966). - Je to úkon největší dokonalosti, ne sice o sobě, ale pro rozkaz lásky, aby ji dosvědčil. 2. II. 124, 3. (969); 184, 5 k 3. (1372). - Záslužné je pro lásku, bez ní není nic. 2. II. 124, 2 k 2. (969). - Náleží k jeho pojmu smrt. 2. II. 124, 4. (971). - Vyznání kterékoliv jiné pravdy než víry není dostatečnou příčinou k mučednictví vzhledem k látce, nýbrž jen se zřetelem k cíli, kterým je

Kristus, k němuž musí být zařizeno. 2. II. 124, 5 k 2. (974). - Je přikázáno, ale jen v připravenosti duše. 2. II. 124, 1 k 3. (967). - Všeobecné odpuštění se děje při přijímání křtu a v mučednictví. Všechna tajemství křtu jsou dovršena mocí Kristova umučení, totiž vzhledem k plnému osvobození od viny a trestu. III. 68, 2 k 2. (660); 87, 1 k 2. (922).

Mzda je cíl díla. 1. II. 114, 5. (1010). - Jí se odměřuje vykonané dílo, je to tedy úkon spravedlnosti, jako zaplatit koupou věc. 1. II. 114, 1. (1005); III. 49, 6. (475).

N

Nábožnost značí poměr k Bohu, k němuž vede člověka. 2. II. 81, 1. (637); 94, 1 k 1. (754). - Nazývá se tak buď pro časté vykonávání bohocpoty nebo pro opětovné zvolení Boha po ztrátě, možná, že je to od navrácení. 2. II. 81, 1. (637). - Je ctnost dávající Bohu čest, jak se patří. 1. II. 60, 3. (462); 2. II. 80, (632); 81, 2. (639); 82, 2. (649); 83, 3. (656); 84, 1. (679); 89, 4 k 1. (729); 97, 3. (789); 98, 2. (794); 102, 1. (825); 103, 3. (832); 122, 3, 4. (941, 943); 186, 1. (1391). - Liší se od úcty. 2. II. 101, 3 k 2. (821); 102, 1 k 1. (826). - Ostatním ctnostem poroučí. 2. II. 81, 1 k 1. (638); 81, 4 k 1. (642); 88, 5. (710); 186, 1 k 2. (1392). - Nábožnost je jistě vyznání víry, naděje a lásky, jimiž se člověk především zařizuje k Bohu, úcta zase dokazuje lásku k rodičům a vlasti. 2. II. 101, 3 k 1. (821). - Je ve vůli, proto řídí úkony jiných schopností k počtě Boží. 2. II. 83, 3 k 1. (657); 88, 5. (710). - Má dvojí úkony: vzbuzené jako obětovati, klaněti se a jiné takové a rozkazané, jimiž jsou úkony ostatních ctností. 2. II. 81, 1 k 1. (638); 85, 3. (686); 186, 1 k 2. (1392). - Má dva druhy úkonů, totiž vnitřní, které jsou hlavní a samy o sobě a vnější, ty jsou druhotné a jen pro vnitřní. 2. II. 81, 7. (644); 82. (647); 84, 2. (680); 85, 2. (684).

Naděje je ctnost božská. 1. II. 62, 3. (479); 2. II. 17, 5. (136); 18, 1. (141);

2 k 4. (143). - Může být bez utvářenosti, totiž bez lásky. 1. II. 65, 4. (500); 5 k 2. (502). - Hlavním jejím předmětem je sláva duše, ne těla, ta je pouze druhotným. 2. II. 17, 5 k 1. (136); 18, 2 k 4. (143); III. 7, 4 k 1. (80). - Má dvojí předmět: očekávané dobro a Boží pomoc. 1. II. 40, 7. (325); 42, 1. (333); 62, 4 k 3. (481); 2. II. 1, 3 k 1. (5); 17, 2. (132); 4. (135); 6 k 3. (138); 18, 2. (142); 19, 1. (146); III. 7, 6 k 1. (83). - Její předmět má čtyři předpoklady: dobro, nesnadné, budoucí a možné. 1. II. 40, 1. (318); 2. (319); 5. (323); 7. (325); 8. (326); 41, 2. (328) 42, 3. (335); 2. II. 17, 1. (137); 7. (138); 18, 1 k 1. (141); 20, 4. (168); 21, 1. (169); 144, 1. (1069). - Lze doufat i v člověka, ovšem je to druhotná příčina, jako první příčinu nutno doufat v Boha. 2. II. 17, 4. (135); 25, 1 k 3. (311). - Vlastní a hlavní předmět ctnosti naděje je věčná blaženost, druhotný tvoří jiná dobra. 2. II. 17, 2. (132); 4. (135); 18, 2 k 3. (143). - Blažení ji nemají. 1. II. 67, 4. (519); 5. (520); 2. II. 18, 2. (142); 19, 11 k 3. (161). - Též ji nemají zatracenci, jen pouze pouťníci, dále v očistci a v okrají Otců. 2. II. 18, 3. (143). - Něco je její příčinou dvojmo: jednak činěním něčeho možným, jako bohatství, síla a vše, co zvětšuje člověku moc, nebo tak, že napomáhá odhadu o možném jako nauka o přesvědčení. Zkušenost je její příčinou oběma

způsoby, i když je příčinou jejího nedostatku druhým způsobem. 1. II. 40, 5. (323); 42, 5 k 1. (338); 45, 3. (350). - Mládí je též její příčinou, protože má málo minulého a málo si toho pamatuje, hodně očekává od budoucnosti a mnoho druhů; proto se srdce rozšiřuje a jsou z nich nadšenci, ale nezkušenci zároveň. 1. II. 40, 6. (324). - Naděje předpokládá zásluhu jako slíbené, ne už skutečné. 1. II. 4 k 2. (481); 65, 4. (500). - Předpokládá lásku a touhu po věci doufané. 2. II. 121, k 6. (987). - Sama sebou podporuje dvojnásobně činnost, pro předmět a výsledek, jimž je potěšení. 1. II. 40, 8. (326). - Opakem jejím je zoufalství v příklonu a odklonu od dobra. Bázeň pro opačnost dobra a zla. 1. II. 40, 4. (322); 45, 1 k 2. (349); 2. II. 128 k 6. (987); 129, 6 k 2. (999). - Očekávání naděje značí zření k Boží pomoci, ať už se doufané odsune nebo ne, ne však odklad jako čekání shovívavosti. 2. II. 17, 5 k 3. (137). - Je první vášeň náhlivosti, druhou je zoufalství, třetí strach, čtvrtá odvaha, pátá a poslední hněv. 1. II. 23, 4. (203); 25, 3. (213). - Předchází víru ne bytím, ale jako předpoklad, proto se říká, že k víře vede. 2. II. 4, 7 k 2. (49). - Naděje s bázní vedou k lásce jako jistá uzpůsobení. 2. II. 27, 3 k 3. (248).

Náhlivá se bere dvojmo: vlastní t. smyslová, a nevlastně t. vůle. I. 82, 5 k 2. (729); 2. II. 162, 3. (1210). - Náhlivá je pojmenována spíše od hněvu než od jiných vášní, protože je známější, totiž je jejich účinkem a koncem. 1. II. 25, 1 k 1. (214); 46, 1 k 1. (354).

Nahodilé a nutné. 1. II. 115, 6. (996). - Cokoliv nahodilého je se strany hmoty, nutné však sleduje ráz tvaru, protože ta, která sledují tvar, jsou z nutnosti. I. 86, 3. (775). - Nic není nahodilé, co by nebylo bez nějakého nutného. I. 84, 1 k 3. (739); 86, 3. (775). - Nahodilé se může brát dvojmo: nahodilé jako takové, t. j. jednotlivě a nahodilé všeobecně, t. j. pokud je totiž možno nalézt v něm ráz nutného. I. 86, 3. (775). - Nahodilé jako

takové, je poznáváno přímo smysly, nepřímo rozumem. I. 81, 3. (775).

Náhrada je úkon směnné spravedlnosti, protože není nic jiného, než učinit někoho zase vlastníkem své věci. 2. II. 61, (499); 62, 1. (506). - Náhrada neprávem odňatého je nutná, jde-li o spásu, pokud to jen lze. 2. II. 62, 2. (507); 79, 3 k 2. (630). - Když nelze věc nahradit, řekneme při zmrazení údu, musí nastat aspoň jakési vyrovnání, pokud to jen lze. 2. II. 62, 2 k 1. (508). - Má nastat hned, nebo žádat o poshovění od toho, čí věc je, protože příkaz záporný, o nějž tu jde, váže vždy a provždy. 2. II. 32, 2. (279); 62, 8. (517). - Kdo je příčinou nesprávného nabytí, ať už přímo nebo nepřímo, je povinnen hradit. 2. II. 62, 7. (515).

Napomenutí bratrské je upozornění bratra, aby polepšil poklesek, a vychází z bratrské lásky. 2. II. 33, 1. (294). - Napomenutí dvojí: donucující a domlouvací. První patří jen představeným, druhé všem. 2. II. 33, 1. (294). Obojí je v prikázání, druhé však jen tehdy, je-li možno chybujícího snadno napravit a je naděje v polepšení, a představený není. 2. II. 33, 2. (297); 43, 7 k 3. (397). - Předchozí hřích překáží trojmo, aby někdo napomenul druhého: t. pro nehodnost, pohoršení a pýchu. 2. II. 33, 5. (302). Řád v bratrském napominání je z prikázání, totiž, aby předcházelo soukromé domlouvání. 2. II. 33, 7. (304). - V bratrském napominání: za prvé má být napomenutí soukromé, za druhé oznámit představenému soukromé, za třetí použít svědků, za čtvrté veřejně oznámit. 2. II. 33, 8 k 1, 4 (306); 70, 1. (572); 3 k 3. (577). - Kdo opomíjí příkaz nebo zákaz, protože nedoufá v nápravu, nýbrž obává se zhoršení, nehřeší. 2. II. 33, 2 k 3. (297); 43, 7 k 3. (397); 150, 1 k 4. (1110).

Narození je z rodícího spojeného, z něhož má dostatečný původ, a jmenuje se vycházením prvního rázu, rození druhé a plození třetího rázu. I. 27, 2. (262). - Narození přiděluje se

někomu dvojmo, to jest jako předmětu rodícímu, a jako konci, první přísluší jen svébytnému podle tvaru a přirozenosti. III. 35, 1. (323); 2 k 3. (324); 4. (327). - Plody stromů, vlasy, vejce a podobná slují narozená, ale nejmenují se synové. I. 28, 2. (270); III. 32, 3. (307). - Narození Kristovo je dvojí, to jest narození věčné z Otce, a narození časné z matky. III. 35, 2. (324); 5. (329). - Kristus narodil se v noci, neboť přišel k temnotám slabosti naší. III. 83, 2 k 2, 4 (861). - Kristus se chtěl naroditi v Betlemě v jeskyni z pokory; ne v Jerusalemě, ani v Římě, ani v Nazaretě. III. 35, 7. (332); 46, 10 k 1. (446). - Narození Kristovo nemělo býtí zřejmé všem, jako jeho příchod, ani rodičům, ani všem skrýváno. III. 36, 1 k 2. (336); 39, 8 k 3. (377). - Narození Kristovo bylo označeno vhodnými znameními, to jest anděly, hvězdou a vnuknutími. III. 36, 5. (342).

Nástroj: spojený a oddělený, který nehýbá leč skrze spojení. III. 62, 5. (589). - Dvojí nástroj: živý a neživý. U prvního se vyžaduje úmysl vůči účinku, ne však v druhém. III. 64, 8 k 1. (613). - Nástroj živý vyžaduje pohotovosti (zběhlosti) k jednání, ne však neživý. 1. II. 68, 3 k 2. (529); III. 7, 1 k 3. (77). - Nástroj je tím lepší, čím je úměrnější cíli, ne však čím je větší. 2. II. 188, 7 k 1. (1452). - Síla nástroje není v podmětu podle jeho stavu jako dokonalé tvary, nýbrž podle stavu hlavního činitele. 1. II. 63, 5 k 1, 2. (600).

Našeptávání je na rozbití přátelství. Nactiutrání je pro očernění pověsti, z čehož je vidět, že tato dvě se rozlišují z cíle, ale v látce a tvaru jsou jedno a jsou skryté zlořečení. 2. II. 74, 1. (597); 75, 1. (600). - Je to horší hřích než utrání a pohana, protože přátelství je lepší než kterékoliv vnější dobro. 2. II. 74, 2. (598).

Nauka bývá ukrývána trojím způsobem: ze záměru učitelova, pro závist nebo hanebnost věci. Za druhé, protože jen málo je vyjevena; za třetí způsobem podání, totiž náznakově.

Pouze třetím způsobem byla skryta nauka Kristova. III. 42, 3. (397). - Ve svaté nauce se mnoho skrývá hlavně před nevěřícími, aby se neposmívali. I. 1, 9 k 3. (12); 2. II. 40, 3. (345). - Kristus nechťel svou nauku psát z trojího důvodu: pro svou důstojnost, její výtečnost a duchovost. III. 42, 4. (399). - Boží nauka se nazývá mléko pro trojí důvod; totiž pro krásu, sladkost a snadnost přijetí. 2. II. 189, 1 k 4. (1459). - Nauka se ukáže jako pravá tím, že vyhovuje rozumu. Podobně se to má se zákonem. 1. II. 98, 1. (785). - Člověk je buď podporován nebo je mu bráněno uvnitř v nauce dvojmo: ctností a chybou učitelů nebo posluchačů. 2. II. 177, 1 k 3. (1319); 189, 1 k 4. (1459).

Nazírání, bytostně spočívá v rozumu, ale začátek má v citu. 2. II. 180, 7 k 1. (1340). - Nazírání božského je nejvlastnější činnost lidská a nejtěšitelnější. 1. II. 3, 5. (32). - Nazírání těší dvojmo: nejprve pokud je činnost vhodnou člověku podle jeho přirozenosti, jako tvora rozumného a více majícího zběhlost moudrosti, za druhé z předmětu t. j. Boha. 1. II. 3, 5. (32); 2. II. 180, 7. (1340). - Tři části nazírání, totiž čtení, rozjímání a modlitba. 2. II. 180, 3 k 4. (1332). - Šest druhů nazírání, podle 6 stupňů výstupů k Bohu: uchopení smyslových, postup z nich k rozumovým, posouzení smyslových podle rozumových, naprostá uvažování rozumových, k nimž lze přijít skrze smyslové nazírání rozumových, která nelze najít skrze smyslové, ale mohou být pojata rozumem, pozorování rozumových, ke kterým rozum nemůže ani přispět, ani uchopit, a ta patří k vznešenému nazírání Boží pravdy, kde konečně nazírání se dokonává. 2. II. 180, 4 k 3. (1334). - Tři požadavky pro nazírání: zdravé tělo, klid vnitřní, a vnější klid. 2. II. 180, 2. (1330). - Nazírání vzhledem k nám trvalé dvojmo: 1. poněvadž se děje v neporušitelné části duše, t. j. rozumu; 2. poněvadž při nazírání není námahy tělesné. 2. II. 180, 8. (342). - Ctností mravní patří k rozjímání a životu rozjímavému, ne sice podstat-

ně, ale přípravně, tak totiž, že odstraňují překážky. 2. II. 180, 2. (1330); 181, 1 k 3. (1344); 4 k 1. (1348); 182, 3. (1332). - Ctnost čistoty nejlépe uschopňuje člověka k nazírání, pokud totiž potěšení pohlavní nejvíce stahují mysl k smyslovým, podle Augustina. 2. II. 180, 2 k 3. (1331). - Nazírání končí ve vůli, t. j. potěšení. 2. II. 180, 1. (1426). - Nazíráví služí ti, kteří celý život k nazírání usměrní. 2. II. 81, 1 k 5. (639).

Nebe: jeho látka je jiného rázu než látka čtyř živlů. I. 66, 1. (581); 1. II. 49, 4. (381). - Jeho látka není schopna porušení, poněvadž její tvar vylučuje jakékoliv postrádání. I. 10, 5. (75); 97, 1. (862). - Tělesa nebeská nejsou živá. I. 70, 3. (612). - Nebe nezačalo zrozením, protože nemá protivného, nýbrž stvořením. I. 46, 1 k 3. (425); 66, 2. (582). Těla blažených budou nad všechna nebesa. III. 57, 4. (544). - Nemusí být nějaká část nebe vyšší než Kristus, nýbrž on je nade všemi nebesy. III. 57, 4 k 1. (544). - Nebe ohňové je nehybné. I. 66, 3. (585); 182, 2 k 1. (883). - Nebe ohňové je nejvyšší tělesné místo. I. 102, 2 k 1. (803); 102, 1 k 2. (903). - Nebe ohňové je spíše místo pro blažené lidi než pro anděly, a je pro příhodnost nazírání, nikoli pro nutnost. I. 66, 3 k 3. (586); 102, 2 k 1. (903); 2. II. 175, 3 k 4. (1308). - Ohňové nemá vlivu na nižší tělesa. I. 66, 3 k 2. (586). - Různé domněnky učenců o vodách nad oblohou. I. 68, 2, 3. (598, 600). - Nebe vod je nad oblohou, t. j. nebem hvězdným, poněvadž je průhledné, jako i nebe ohňové, poněvadž je zářivé. I. 66, 1 k 1. (581). - „Nebe“ se v Písmě říká dvojmo: a to vlastně a přírodně. A to je trojmo: totiž nehybné, hybné stejnoměrně a hybné nestejnoměrně. První je nebe ohňové, druhé vodové, třetí hvězdné, a 7 stálic. I. 68, 4. (602). - Nebes 7 podle Rabana: ohňové, křišťálové nebo vodové, hvězdné, planoucí, olympské, éterické a vzduchové. I. 68, 4. (602). - Nebe se říká trojmo: bytnostně, odvozeně a metaforicky. A to trojmo: totiž Trojice, duchovní dobra, a trojí vidění, totiž tělesné,

obrazové a rozumové. I. 68, 4. (603). - Nebe třetí, do něhož byl vržen Pavel, je trojí vidění, trojí rád, nebe ohňové nebo Trojice. I. 68, 4. (602); 2. II. 175, 3 k 4. (1308). - Všechny síly obecné neb zvláštní těles se odvozují z obecných nebo zvláštních sil nebes. 1. II. 96, 2 k 2. (781). - Nebesa jsou příčinou dění v nižších tělesech. I. 115, 1, 3. (986); 2. II. 95, 5. (770). - Účinky tělesné v nižších tělesech neplynou nutně z pohybů nebe. I. 115, 6. (996). - Dvojí účinky nepodléhají příčinnosti nebeských těles: totiž přiléhající se případkově, ať ve věcech lidských nebo přírodních a úkony svobodného rozhodování. 2. II. 95, 5. (770). - Nebe je hýbáno nějakým rozumem. I. 70, 3. (612). - Nebeské těleso je vznešenější než tělo lidské. I. 41, 1 k 2. (813).

Nebojácnost je hřích, protože pochází z nedostatku lásky, rozumu nebo z pýchy. 2. II. 126. (980).

Nečistota je hlavně ohledně rozkoší pohlavních; druhotně je také přehnaní v jiných věcech. 2. II. 153, 1. (1129). - Každý uvážený úkon nečistoty mimo meze manželství je smrtelný hřích; jinak je to hřích lehký. 2. II. 35, 3. (319); 36, 3. (326); 153, 3. (1131). - Nečistota je hlavní hřích. 2. II. 153, 4. (1133). - Hříchy nečistoty jsou mezi neřestmi nemírnosti nejhnusnější. 2. II. 151, 4 k 3. (1118). - Je šest druhů nečistoty: smilstvo, cizoložství, krvesmilství, zprznění, únos a nečistota proti přírodě. 2. II. 154. (1135). - Jsou čtyři druhy nečistoty proti přírodě, z nichž nejtěžší je zvířecost, za druhé sodomská neřest, za třetí s ženou mimo přirozený způsob a čtvrté změkčilost. 2. II. 154, 11. (1155); 12 k 4. (1157). - Je osm dcer nečistoty: zaslepenost myslí, nepozornost, ukvapenost, nestálost, sebeláska, nenávisť Boha, milování tohoto světa a odpor k budoucímu. 2. II. 53. 6. (443); 153, 4, 5. (1132). - Je paterý stupeň nečistoty, totiž pohled, myšlení, potěšení, souhlas, skutek. 1. II. 72, 7. (574); k 2. (575). - Z nečistoty vznikají 4 nezřízené úkony řeči: hanebné řeči, tlachy a nejapné žerty. 2. II. 153, 5 k 4.

(1135). - Žádná vášeň tak nepotlačuje rozum jako obžerství a nečistota. 2. II. 53, 6. (443); 55, 8 k 1. (457); 180, 2 k 3. (1331). - Nečistotou člověk na sebe uvalí patero zlo. 2. II. 46, 3. (387). - Nečistota se přemáhá útekem, kdežto netečnost a ostatní neřesti odporem. 1. II. 35, 6 k 3. (293); 74, 3 k 2. (598).

Nedbalost náleží k úkonu vnitřnímu, protože vychází z nechuti, ale lenost a malátnost náleží k provádění, to jest první zdlouhavosti, druhá ochablosti. 2. II. 54, 2 k 1. (446). - Nedbalost jest smrtelným hříchem dvojmo, buď totiž když opomíjí skutek, nebo nutnou okolnost ke spáse nebo z pohrdání. 2. II. 54, 3. (447). - Nedbalost přechází v jiný zřejmý druh hříchu, když opomíjí to, co je ke spáse nutné. 2. II. 54, 3 k 3. (447). - Nedbalost je přímo protilehlá pečlivosti, proto náleží k neopatrnosti, ale je protilehlá bázni, pokud bázeň povzbuzuje rozum proti nedbalosti. 2. II. 54, 2. (446). - Z nedbalosti pozorují se škodlivá, jež mohou vyjít, připočtou se člověku k trestu zla, které se přihodí mimo jeho úmysl, když dával něco za věc nedovolenou. 1. II. 74, 3 k 2. (598); 2. II. 62, 5 k 2. (512).

Nedostatek se bere dvojmo: jako postrádání a záporně. Druhý je v každém tvorů, první však není u andělů. I. 12, 4 k 3. (92). - Nedostatek v účinku se přihází dvojmo: z nedostatku činitele nebo trpítele. I. 49, 1. (448). - Nedostatek se přihází čtvermo: v dílech přírody a umění, ale v morálních jen z prvního. I. 49, 1 k 3. (448). - Co pochází z nedostatku činnosti, se nepřisuzuje činiteli, leč když může, nebo má jednat. I. 49, 1 k 3. (449); 1. II. 6, 3. (65); 79, 1. (641). - Žádný nedostatek se neuvádí na Boha jako příčinu. 2. II. 24, 10. (202).

Nejsoucno je poznatelné jen pokud je rozum činí poznatelným, jest to jsoucno rozumu. I. 16, 3 k 2. (165). - Ta, která nejsou sama u Boha, jsou pokud jsou od něho předem poznána a zařizována od něho. 1. II. 91, 1 k 1. (730). - Nejsoucno nemá příčiny, leč

příčinu případkově. I. 104, 3 k 1. (903). - Nejsoucno může být příčinou případkově, ne však příčinou o sobě. 1. II. 76, 1 k 1. (616).

Nekonečné mimo Boha není nic v uskutečnění, ani nemůže být, třeba i z možnosti Boží, ani podle bytnosti, ani podle bytí, ani podle síly neboli mohutnosti, ani podle velikosti, ani množství. I. 7, 2, 3, 4. (53); 45, 5 k 3. (418); 50, 2 k 4. (457); 86, 2. (773). - Není nevhodné, aby něco stvořeného tak bylo nekonečné, že není zakončeno ničím jiným. I. 10, 5 k 4. (76); 50, 2 k 4. (457). - To, co je jednoduše a všemi způsoby nekonečné, nemůže být leč jedno, ale nekonečných podle něčeho může býti více. III. 10, 3 k 3. (119). - Nekonečno hmotné přísluší ličnosti, ne však nekonečno tvarové. I. 7, 1 k 2. (53); 3 k 3. (56); 25, 2 k 1. (248); III. 10, 3 k 1. (118). - Nekonečné je proti kterémukoli druhu velikosti, ne však proti velikosti povšechně. I. 7, 3 k 2. (56). - Nekonečno dvojí: jedno se říká záporně, druhé z postrádání. III. 10, 3 k 1. (117). - Nekonečné dvojí: podle látky a podle tvaru. I. 7, 1. (52); 25, 2 k 1. (248); 86, 2 k 1. (774); III. 10, 3 k 1. (117). - Nekonečné dvojí: jednoduše a podle něčeho (z části). I. 7, 2. (53). - Nekonečné z části dvojí: v možnosti k nekonečně tvarům, jako (hmota) látka nebo nestažené látkou, jako rozum. I. 7, 2. (53). - Žádný rozum nepoznává nekonečné jako takové, t. j. počítaje část po části. I. 14, 12 k 1. (148); I. 86, 2. (773); III. 10, 3 k 1. (117). - Nekonečné hmotné je nedokonalé, ale nekonečné tvarové je svrchované dokonalé. I. 7, 1 k 1. (52); 25, 2 k 1. (248). - Nic nemůže být větší než nekonečné jednoduše co do všeho, ale nad nekonečné podle něčeho omezené je něco většího mimo onen řád, ne však v onom řádu. III. 10, 3 k 3. (120).

Nechuť je hnus k dobré práci a smutek z duchovní věci. I. 63, 2 k 2. (552); 2. II. 54, 2 k 1. (446). - Nechuť není odklon mysli od jakéhokoliv duchovního dobra, nýbrž od božského, ke kterému z nutnosti má mysl lnouti.

2. II. 35, 3 k 2. (320). - Je hřích. 2. II. 35, 1. (316). - Nechuť sama o sobě je smrtelný hřích. 2. II. 35, 3. (319).

Nemírnost je nejpotupnější hřích. 2. II. 142, 4. (1065); 143. (1067); 144, 1 k 2. (1070); 151, 4 k 2, k 3. (1118). - Nejlepší prostředek proti nemírnosti je nezdřovát se u pozorování jednotlivostí. 2. II. 142, 3. (1064).

Nenábožnost je zřejmě protilehlá nábožnosti pro pohrdání a neúctu vůči Bohu nebo svatým věcem. 2. II. 92, (748); 97, (785); 112, 3. (942). - Nenábožnost se staví proti pravé nábožnosti pro nedostatek jako pověra pro nadbytek, a zakazuje se v druhém přikázání Desatera. 2. II. 122, 3 k 4. (941). - Čtyři druhy nenábožnosti: t. j. pokoušení Boha, křivá přísaha, svatokrádež a svatokupectví. 2. II. 97, 99. (785); 154, 10 k 1. (1152).

Nenávist jest nesoulad žádosti živočišné nebo rozumové k dosažení jako nevhodného, podobně jako láska je soulad toho k vhodnému. 1. II. 29, 1 a 2. (236-7). - Nenávist nemůže být hlavní neřestí, nebo láska skutečného dobra, a nenávist skutečného zla jsou první vášně, ale k zdánlivému jsou poslední. 2. II. 34, 5 a 6. (313-15); 158, 7 k 2. (1187). - Každá nenávist k bližnímu, co do přirozenosti nebo milosti jest hřích, ne však nenávist k bližnímu co do viny. 2. II. 25, 6. (216); 34, 3. (311). - Nenávist jest největší hřích proti bližnímu co do nezřízenosti hřešícího, ale úkon vnější jest největším hříchem co do škody. 2. II. 34, 4. (312). - Jako dobro jest předmětem lásky, tak zlo jest předmětem nenávisti. 1. II. 29, 1. (236). - Nikdo nemůže sebe nenávidět leč případkově, totiž pod rázem předmětu zlého, jež se mu zdá dobro, nebo opačně, a pod dojmem toho, které se zdá, že je hlavní a není. 1. II. 29, 4. (240); 2. II. 25, 7. (218). - Vhodněji se klade, že nenávist vzniká z nechuť než z hněvu, nebo dřív a příměji vzniká nenávist ze smutku, z kterého se také hněv zapřičiňuje. 2. II. 34, 6. (314); 158, 7 k 2. (1187). - Bůh nemůže být nenáviděn tak jak je, ale jest nená-

viděn od zavržených a špatných podle jeho účinků, které někdy odporují jejich vůli. I. 60, 5 k 5. (529); 2. II. 13, 4. (113); 34, 1. (309). - Nenávist Boha jest nejvíce hříchem proti Duchu Svatému, pokud hřích proti Duchu Svatému označuje zvláštní rod hříchu, proto nenávist se nepočítá mezi druhy hříchu proti Duchu Svatému, nebo se nachází v každém jeho druhu. 2. II. 34, 2 k 1. (310). - Bůh nenávidí hříšníky pokud nechce jejich dobro života věčného, ale miluje všechny tvory, pokud chce nějaké jejich dobro. I. 20, 2 k 4. (208); 23, 3 k 1. (230).

Neopatrnost lze brát trojmo: jako zákon, postrádání a protiva. První není hříchem, druhá je pro nedbalost, třetí podle sebe je smrtelným hříchem, je-li proti přikázání Božímu, jinak je všedním hříchem. 2. II. 53, 1. (437). - Neopatrnost je všeobecným hříchem z podílu, ne však z bytnosti, a má tři části: podmětně: monastickou, politickou, ekonomickou; působnostní, t. j. ukvapenost neboli nerozváženost, nepozornost, nestálost a nedbalost; a doplňkové, které se uvádějí na působivé. 2. II. 53, 2. (438). - Bytnostně je zvláštní hřích, poněvadž je při úkonech zvláštních, t. j. rozumu. 2. II. 53, 2. (438). - Neopatrnost se svými neřestmi vzniká ze smilstva. 2. II. 53, 6. (443).

Neposlušnost dvojí: všeobecná - jakýkoli odstup od příkazu, a zvláštní - pohrdání jím. 2. II. 104, 2 k 1. (837); 105, 1 k 1. (846); 2 k 3. (848). - Každá neposlušnost tvarově, t. j. z pohrdání je smrtelný hřích. 2. II. 69, 1. (566); 105, 1. (846). - Neposlušnost není hřích proti Duchu Svatému, není-li připojena zatvrzelost. 2. II. 105, 2 k 2. (848). - Neposlušnost je tím těžší, čím vyšší je rozkazující a čím více je příkaz zamýšlen. 2. II. 105, 2. (847).

Neřest má v jistém smyslu každá věc, není-li uschopněna tak, jak by to vyhovovalo její přirozenosti. 1. II. 71, 1. (554). - Natolik je proti lidské přirozenosti, pokud je proti řádu stanovenému rozumem. 1. II. 71, 2. (556).

- Neřest je víc než churavění a nemoc, ať jde o duši nebo o tělo. Stejně i ctnost je víc než zdraví, proto je ve větším rozporu s ctností neřest než churavost a nemoc. Neřest bez nich může být, není tomu tak naopak. I. II. 71, 1. (554). - Druh jejich závisí na bližším cíli, rod však a příčina na odlehlejší. 2. II. 11, 1 k 2. (100); 111, 3 k 3 (891).

Nesprávnost není ve smyslu, jako v poznávajícím správné a klamně. I. 17, 2 k 1. (175). - Nesprávnost a pravda jsou hlavně v rozumu, ve věcech toliko pokud mají vztah k rozumu. I. 16, 1. (161); 2. (163); 3 k 1. (164); 5. (166); 6. (167); 8. (170); 17, 1. (172); 3. (176); 4 k 1. (178). - Pravda a nesprávnost v poznávajícím jsou toliko v rozumu skládajícím a dělícím, ale může býti ve smyslu nebo rozumu poznávajícím, co něco jest, jako v nějaké pravdivé věci, ne však jako poznání v poznávajícím, což znamená jméno pravdiva. I. 16, 2. (163); 17, 2. (174); 3. (176). - O vlastních předmětech nemá smysl nesprávného poznání, leč nahodile a zřídka. Ale o povšechných a nahodilých může býti ve smyslu nesprávný úsudek. I. 17, 2. (174); 3. (175); 57, 1 k 2. (497); 58, 5. (511); 85, 6. (767). - Obrazivosti se přičítá nesprávnost, poněvadž znázorňuje podobnost vzdálené věci jako přítomné. I. 17, 2 k 2. (175); 54, 5 k 3. (485). - Věci se nenazývají nesprávnými ve srovnání s Božím rozumem, ale ve srovnání s naším rozumem. I. 17, 1 k 3. (174). - Věc se říká jednoduše pravdivá nebo nesprávná toliko od rozumu, na němž závisí, jako věc přirozená od Božího, umělá od našeho. I. 16, 1. (162); 17, 1. (173). - Přírodní věci mohou býti nazvány nesprávnými nahodile, z části v poměru k našemu rozumu, a to dvojmo: jedním způsobem podle rázu označeného, druhým po způsobu příčiny. I. 17, 1. (173). - Věc může býti pravdivá nebo nesprávná, která jest uzpůsobená od přirozenosti učiniti o sobě správnou nebo nesprávnou domněnku co do zevnějších případků. I. 17, 1. (173). - Věc se nazývá pravdivou podle toho, co jest, ne-

správnou podle toho, co není. I. 17, 1, 1 k 1. (173); 4 k 1. (178). - Zlo jednoduše jest ve věcech, ne však nesprávnost; ta je jen z části. I. 17, 1. (172); 48, 2. (440). - V Bohu není žádná nesprávnost, toliko pouhá pravda. I. 17, 4 k 3. (178); 2. II. 171, 6. (1271). - Člověk se nazývá nesprávným, pokud si libuje v nesprávných myšlenkách nebo řečech, ne však z toho, že je může vytvořiti. I. 17, 1. (174). - Hříchy se nazývají nesprávností nebo lži, skutky ctnostné se nazývají pravdou života. Nesprávnost a pravdivo jsou vůči sobě protivy, ale nesprávnost má základ v pravdivu, avšak ne jako ve své protivě, nýbrž jako v podmětu. I. 17, 4. (177); 1. II. 64, 3 k 3. (417). - Nesprávné svědectví se zapovídá osmým příkázáním Desatera. 2. II. 122, 6 k 2. (949).

Nespravedlnost dvojí: nezákonná, protilehlá spravedlnosti zákonné; druhá podle nerovnosti k druhému; první je všeobecná úmyslem a zvláštní předmětem; druhá však je zvláštní obojím způsobem. 2. II. 58, 5 k 3. (474); 59, 1. (484); 79, 2 k 1. (628). - Nespravedlnost je o vnějších skutečích. 2. II. 60, 3 k 3. (494). - Nespravedlivo tvarově nikdo nemůže trpěti než nechtě, ani činiti, leč chtě. 2. II. 59, 3. (487); 66, 4. (547). - Činiti nespravedlivo tvarově je smrtelný hřích, vyjma nejmenší. 2. II. 59, 4. (488); 69, 4. (566); 70, 4. (577); 110, 3. (881). - Každý hřích je nespravedlnost. 1. II. 113, 1 k 1. (988); 2. II. 59, 1 k 1. (485).

Nestálost je zvláštní hřích neopatrnosti, nedostatečně prikazující předsevzaté dobro, a její začátek je v žádosti, dále však v rozumu. 2. II. 53, 2. (439); 5. (442). - Nestálost ohledně odřikání potěšení je dcera nečistoty, ačkoli i ta, která je v žádoucích, vzniká z nečistoty. 2. II. 53, 5 k 2. (443). - Nestálost a stálost jsou v rozumu. 2. II. 53, 5 k 3. (443).

Nesvornost značí jakousi rozptýlenost vůle k různostem. 2. II. 37, 1 k 3. (330). - Nesvornost o sobě, z uváženého záměru s dobrem Božím a

blízného nesouhlasit je hřích těžký, čemuž tak není, je-li jen případěčně. 2. II. 37, 1. (330); 42, 2 k 2. (352). - Nesvornost hlavně pramení z marné slávy, za druhé ze závisti. 2. II. 37, 2. (331); 38, 2. (334); 132, 5. (1014).

Netrpnost. Tělo oslavené bude úplně netrpné. D. 82, 1. (562). - Netrpnost bude o sobě stejná u všech; pokud jde o příčinu, bude v jednom větší než v druhém. D. 82, 3. (567).

Nevděčnost jakákoli je hřích, poněvadž ruší povinnost vděčnosti, jež je povinnost počestnosti. 2. II. 107, 1. (858). - Nevděčnost je zvláštní hřích, pro pohrdání dobrodiním, ale je okolnost vzhledem k ostatním hříchům. 2. II. 107, 2. (859); III. 88, 4. (933). - Trojí stupeň nevděčnosti: nespláceti, zapírat a nejhorší zapomenout z nedbalosti. Splácet dobré zlym se pak odnáší k prvnímu. Hanět dobrodiní k druhému; a k třetímu, pokládat dobrodiní za ublížení. 2. II. 107, 2, 3. (859). - Nevděčný Bohu stává se člověk dvojmo: jednáním proti jeho dobrodiní, jakýmkoli smrtelným hříchem; a jednáním proti tvaru dobrodiní čtvermo: nenávisť k blíznému, odpadem od víry, pohrdáním zpovědí (vyznání) a lítostí nad dřívějším pokáním. A proto tímto nevděkem se zvláště působí návrat hříchů prve odpuštěných. III. 88, 2. (930). - Nevděčný si zasluhuje, aby byl zbaven dobrodiní; přece však, kdo je uděluje, nemá mu je vzít, aby se nestal horším. 2. II. 107, 4. (802); 122, 5 k 4. (948). - Skrze všední hřích se neupadá do nevděku, aniž se navracejí odpuštěné hříchy, protože všední hřích není proti Bohu, nýbrž mimo něj. III. 88, 2 k 2. (931). - Jakýmkoli hříchem se upadá do nevděčnosti, podle které se hříchy vracejí, poněvadž každý hřích je proti Bohu, a proto taková nevděčnost není zvláštní hřích. 2. II. 107, 2 k 1. (860); III. 88, 4. (933).

Nevědomost sedmerá: nepřemožitelná, chtěná o sobě nebo ve své příčině, práva, činu, jako příčina skutku

nebo ne. První a čtvrtá omlouvá úplně od hříchu. Druhá a třetí ne zcela; pátá omlouvá, není-li hříchem; šestá však ani neomlouvá ani neumenšuje hřích. 1. II. 74, 1 k 2. (595); 5 k 1. (600); 76, 3, 4. (618); 2. II. 59, 4 k 1. (489); III. 47, 5 k 3. (458); 80, 4 k 5. (820). - Nevědomost se má trojmo ke skutku jako průvodní, následná, t. j. volená o sobě jako chtěná nebo ve své příčině, t. j. pohotovosti nebo vášni jako nevědomost volby; a jako předchozí, t. j. příčina úkonu. Třetí působí nedobrovolně jednoduše, druhá částečně; první však nijakým způsobem, nýbrž jen ne dobrovolně. 1. II. 6, 8. (72); 19, 6. (170); 76, 3, 4. (618). - Nevědomost je volená trojmo: přímo, jako chtěná, nepřímou, pro nedbalost a případkově, t. j. následně. První zvětšuje hřích, ostatní zmenšují. 1. II. 19, 6. (170). - Nevědomost vylučuje trojí vědění: totiž jímž se ví, že něco je špatné o sobě, nebo jako nyní nebo jako čemu se má vyhnout. 1. II. 78, 1 k 1. (636). - Nevědomost má ráz trestu a ne hříchu o sobě; ale nevědomost z příčiny, t. j. z nedbalosti naučení se, nebo z následujícího účinku ze hříchu. 1. II. 76, 2. (617); 84, 4 k 5. (679); 105, 2 k 9. (907); 2. II. 53, 2 k 2. (439). - Nevědomost záporně je vždy v andělech a v ostatních blažených, ne však nevědomost postrádavě, poněvadž je trestem. I. 12, 4 k 2. (92). - Nevědomý velmi těžce hřeší, ne pro vůli velikosti hříchu, nýbrž nebezpečí. Nebo mezi druhy nevděčnosti je nejtěžší nevědomost dobrodiní Božích. 1. II. 76, 4 k 3. (621). - Nevědomost neomlouvá ani neumenšuje hřích, leč pokud působí nedobrovolně. 1. II. 19, 6. (190); III. 73, 6. (586); 76, 34. (618); 77, 7 k 2. (633). - Žádná nevědomost není příčinou hříchu, leč případkově, t. j. ta, jež maří poznání všeobecné nebo částečné, zakazující hřích. 1. II. 76, 1 k 3. (616).

Nevěřící. Kteří nikdy nepřijali víry Církve jako židi a pohané, se nepovažují za bludaře, i vyznávají nesprávně víru. Mají však býti nuceni od věřících, jestliže je k tomu možnost, aby víře nepřekáželi, buď rou-

háním nebo špatným přemlouváním nebo též otevřeným pronásledováním. 2. II. 10, 8. (90). - Každý čin nevěřících není hříchem, nýbrž některé skutky jsou dobré, z bytnosti, předmětu nebo okolnosti a jsou milé Bohu, ne však záslužné. 2. II. 10, 4. (84); 27, 7 k 1. (253). - Nevěra se běže dvojmo: podle záporu a podle protivy, t. j. odporováním nebo pohrdáním, a je hříchem, ne však prvním způsobem, nýbrž je trestem. 2. II. 10, 1. (81); 6. (98); 34, 2 k 2. (310). - Ráz nevěry se dokonává v pohrdání; proto je ve vůli jako v příčině, v rozumu pak jako v podmětu. 2. II. 10, 1 k 2. (812). - Jsou toliko tři druhy nevěry: pohanů, židů a kacířství. 2. II. 10, 5. (86); 11, 1. (100); 94, 1 k 1. (756). - Nevěra bludařů je těžší než židů, a těch větší než pohanů. 2. II. 10, 6. (87). - Nevěra je největším z hříchů ohledně mravů, ne však mezi hříchy proti božským ctnostem. 2. II. 10, 3. (83); 13, 3. (112); 39, 2. (337); 1. II. 80, 5. (821). - Nevěra je poslední hřích, ke kterému je člověk někdy přiveden jinými hříchy. 2. II. 162, 7 k 3. (1218). - Nevěra, pokud je hříchem, vzniká z pýchy. 2. II. 10, 1 k 3. (82). - Muž, který opustí nevěřící manželku, když nechce s ní bydlet bez potupy Tvůrce, může se s ní rozloučiti a jinou si vzít. Chce-li však bydlet v míru, může ji sice propustiti, ale nemůže si vzít jinou. D. 59, 5. (362).

Nevinnost a ztracený čas jsou nenahraditelné. III. 89, 3. (938). - Podle některých je u nevinátek užívání rozumu uspíšeno. 2. II. 124, 1 k 1. (967). - Lidé ve stavu nevinnosti by byli nerovni pohlavím, věkem, spravedlností, vědomostmi, silou, krásou, složením a velikostí; avšak bez nedostatku těla a duše. I. 92, 1 k 2. (821); 96, 3, 4. (860). - Tehdy by lidé měli společné majetky. I. 98, 1 k 3. (869). - Tehdy by člověk byl jako anděl, duchovní smysl. I. 98, 1 k 1. (869). - Ani manželství by tehdy nebylo ustanoveno jako lék ani jako svátost, nýbrž pokud je úkolem přirozenosti. III. 61, 2 k 3. (579). - Porod by byl bez bolesti. 2. II. 164, 2 k 1. (1231).

Nezdrželivost je vlastně ohledně dychtivostí hmatu; částečně však je i ohledně počtu a bohatství a podobných; nevlastně pak ohledně ctností; první je hříchem dvojmo; odstupováním od rozumu a ponořováním se do hanebných; druhá pouze prvním způsobem; třetí však není hříchem, nýbrž patří k dokonalosti ctností. 2. II. 155, 2. (1160); 156, 2. (1166). - Jsou dva druhy nezdrželivosti: předbíhání radě a slabost v urađených. 2. II. 156, 1. (1164). - Nezdrželivý je přemáhán vášněmi, ne jako nutícími, nýbrž mocně pudícími, a pro nedbalost. 1. II. 77, 2. (624); 2. II. 156, 1 k 3. (1165); 2 k 2. (1167). - Nezdrželivý před radou se stává z návalu vášně, z rychlosti, jako u cholerických, nebo z prudkosti, jako u melancholických, kteří pro pozemské složení velmi prudce vzplanou, a po radě je ze slabosti složení, jako u flegmatiků. 2. II. 156, 1 k 2. (1165). - Ženy nenazýváme zdrželivými ani nezdrželivými, poněvadž zřídka mají pevný úsudek rozumu, ze slabosti složení. 2. II. 156, 1 k 1. a k 2. (1165).

Neznati říká se dvojmo, totiž metaforicky, to jest zavrhovati, a vlastně jest to postrádati znalosti, první náleží Bohu vzhledem k některým, ne však druhé. 2. II. 188, 5 k 1. (1446). - Neznati to, co kdo může a je povinen znáti, je hříšné. I. 12, 4 k 2. (92); 1. II. 76, 2 k 5. (618); 4 k 3. (621); 94, 4 k 2, k 3. (759); 2. II. 16, 2 k 3. (130).

Nic. V přirozených změnách konec, od něhož, totiž tvar, je uváděn v nic, leč pokud zůstává v možnosti ve svém podmětě. I. 104, 4 k 3. (904). - Žádný tvor není uváděn v nic, nýbrž podle něčeho zůstává na věky. I. 65, 1 k 1. (572); 103, 1 k 2. (887); 104, 4. (903). - Kdyby Bůh odňal svou činnost, všechno by bylo náhle uvedeno v nic. I. 8, 1. (58); 9, 2. (67); 50, 5 k 3. (462); 104, 1. (897); 1. II. 109, 2 k 2. (949); 8. (957). - Pouze Bůh může něco uvést v nic. I. 9, 2. (67); III. 13, 2. (135). - Z naprosté možnosti může Bůh uvést v nic všechno tvorstvo, ne však z řádné možnosti. I. 9, 2. (67);

104, 3. (902); 4. (903). - Bůh neuvádí v nic hříšníky, aby spravedlnost nebyla bez milosrdenství, a aby trest odpovídal vině. 1. II. 87, 4 k 1. (698).

Nutnost je dvojí, totiž naprostá a podmíněná, a ta je dvojí, to jest z činitele a z cíle, a ta jest dvojí, to jest jednoduše nebo co do bytí dobře. I. 19, 3. (189); 8 k 3. (199); 41, 2 k 5. (373); 82, 1. (721); 2. II. 58, 3 k 2. (472); 83, 13. (671); 88, 2. (705); 6 k 1. (712); 141, 6 k 2. (1057); 186, 5 k 5. (1409); 189, 2 k 2. (1462); III. 1, 2. (4); 14, 2. (146); 46, 1. (428); 65, 4. (624); 84, 5. (891). - Nutnost z cíle je dvojí, to jest nutnost naprostá, bez níž někdo nemůže žít, a nutnost podmíněná, to jest co do slušnosti stavu. 2. II. 32, 5, 6. (285-7). - Nutnost jest dvojí, to jest přinucení a poslušnosti; první ničí ráz chvály a zásluž-

nosti, ne však druhá. 2. II. 58, 3 k 2. (472); 81, 6 k 3. (644); 186, 5 k 5. (1409). - Nutnost, která vychází z prvku vnitřního, jako všechno složené z protivných, nutně jest porušitelné, jest nutnost přirozená a naprostá. I. 82, 1. (721). - Nutnost naprostého přinucení činí vůbec nedobrovolné, a vůbec vylučuje vinu, ne však nutnost podmíněná nebo smíchaná, to jest ze strachu. 1. II. 6, 4. (67); 5. (68); 6 k 1. (70). - Kdokoliv v krajní nutnosti buď své nebo jiného, může bez hříchu si vzít násilím nebo tajně z kteréhokoliv, nebo všechny věci jsou společné. 2. II. 31, 3 k 3. (276); 32, 7 k 3. (289); 62, 5 k 4. (513); 66, 6 k 1. (550); 7. (551); 110, 3 k 4. (883). - Nutnost nespadá pod zákon. 1. II. 96, 6. (778); 2. II. 147, 3 k 2. (1087); 4. (1089); III. 8. (830).

Občan sluje někdo dvojmo: z části, t. j. kdokoli obývá obec, jednoduše totiž, kdo může konati jako občan, t. j. radou nebo soudem. 1. II. 105, 3 k 2. (912). - Ženě nepatří býti jednoduše občanem. 1. II. 105, 3 k 1. (912). - Dokonalý občan se vydá v nebezpečí smrti pro záchranu celé obce. I. 60, 5. (528); 2. II. 31, 3 k 2. (275); 2. II. 26, 3. (229). - Obec je dokonalá společnost. 1. II. 90, 2. (727); 3 k 3. (728). - Je nemožné, aby bylo dobře obecnému dobru obce, nejsou-li občané ctnostní, aspoň vládnoucí. 1. II. 92, 1 k 3. (741).

Obecné dvojí: podle věci a podle rozumu. První je pouze v božských, druhé v každé přirozenosti. I. 39, 4 k 3. (351). - Obecné trojí: jednoznačné, stejnoznačné a poměrné. I. 13, 5. (114). - Naprosté obecná jsou dřívější podle rozumu než vlastní, ale společná vztažná a božská jsou pozdější než vlastní. I. 33, 3 k 1. (312); III. 7, 13. (94). - Čím je něco obecnější, tím je dřívější v řadě vzniku. I. 20, 1. (205); 85, 3 k 1. (762). - Obecné je vždy dřívě než vlastní v témže rodě, ne však, jsou-li z různých rodů. III. 17, 13

k 3. (94). - Co je obecnější přisuzováním, je nedokonalejší než méně společné, ale společnější příčinností je vznešenější. 1. II. 90, 2 k 3. (727). - Obecné dobro je lepší než dobro soukromé téhož rodu; ne však vždy, jsou-li z různých rodů. 2. II. 152, 4 k 3. (1126). - Obecné trojí: ve věci, společná přirozenost v jednotlivých, za věci, to je od nich odtaziť, před věcí, to jsou tvary věci obecné v myslí andělů. I. 55, 3 k 1. (489). - Jinak se bere dvojmo: jako přirozenost věci se zaměřením k obecnosti a jako přirozenost v jednotlivinách. Prvním způsobem je obecné pozdější druhým je obecnější dříve než méně obecné, pokud přihlížíme k vzniku a době, naopak je to v řádu dokonalosti a usměrnění přirozenosti. I. 85, 3 k 1. (762); 1. II. 29, 6. (242). - Obecné přirozenosti je v jednotlivostech, ale zacílení k obecnosti je pouze v rozumu. I. 85, 2 k 2. (760); 1. II. 20, 6. (186). - Obecné přirozenosti je počátkem tvarovým bytí i poznání jednotlivin, ale obecné jako zařízené k obecnosti, je pouze původem poznání. I. 85, 3 k 4. (764). - Obecné se říká, že je vždy a všude, buď pro různ-

né bytí nebo záporně, protože si nevymezuje ani čas, ani místo. I. 8, 4 k 1. (64); 16, 7 k 2. (169).

Oběť vlastně se nazývá něco učiněné ke cti a náležející pouze Bohu k jeho usmíření. 2. II. 81, 4 k 1. (642); III. 22, 2. (220); 48, 3. (462). - Oběť vnější je znamením vnitřní oběti, již se někdo obětuje Bohu. III. 82, 4. (849). - Každá služnost, učiněná bližním, pokud směřuje k Bohu, se nazývá obětí. 2. II. 188, 2. (1439). - Oběť se má přinášet pouze Bohu. I. II. 102, 3. (842); 2. II. 84, 1 k 1. (679); 85, 2. (685); 94, 2. (757); III. 48, 3. (462). - V každé oběti se uvažují čtyři věci, totiž komu, kým, co a zač se obětuje. III. 22, 3 k 1. (222); 48, 3, 10. (462). - Člověk potřebuje oběti pro tři: pro odpuštění hříchu, zachování milosti a dosažení slávy. To vše dostáváme člověčenstvím Krista. III. 22, 2. (220). - Člověk dává své tělo trojím způsobem jako obět a žertvu Bohu: mučednictvím, přísností a skutky spravedlností a božské pocty. 2. II. 85, 3 k 2. (866). - Výklad smyslu doslovného a předobrazného obětí ve Starém zákoně. I. II. 102, 3. (842). - Umučení Krista byla pravá oběť. III. 47, 2. (452); k 1, 4 k 2. (456); 48, 3. (462); 6 k 3. (467); 49, 4. (473); 73, 4. (725); k 3, 83, 1. (859). - Zabití Krista byla oběť vzhledem k jeho vůli. Nikoli vzhledem k vůli zabíjejících, nýbrž to byl největší hřích. III. 22, 2 k 2. (221); 47, 4 k 2. (456); 48, 3 k 3. (463). - Oběť Kristova byla nejúčinnější k zničení hříchů pro božství. III. 22, 3 k 2. (222).

Obezřetnost má zřetel na okolnosti v záležitostech mravních. 2. II. 48, (408); 49, 7. (419).

Obhájce hřeší, když vědomě hájí nespravedlivou při a je zavázán k náhradě škody. 2. II. 71, 3. (582). - Obhájce je vázán poskytnouti zastoupení záležitosti chudých, je-li nutnost a jiný nemůže pomoci. 2. II. 71, 1. (579); 4. (583). - Když obhájce vědomě přijímá nespravedlivou záležitost, nespravedlivě poškozuje toho, proti němuž nespravedlivě pře-

vzal zastoupení. 2. II. 71, 3. (582). - Když obhájce přijímá nespravedlivou záležitost - i když se zdá chvályhodný co do dovednosti umění - hřeší co do nesprávnosti vůle, protože užívá umění ke zlému. 2. II. 71, 3 k 1. (582). - Jestliže při projednávání obhájce pozná, že záležitost je nespravedlivá, nemá ji zraditi, nýbrž ji má opustiti přiváděje k narovnání beze škody druhého. 2. II. 71, 3 k 2. (583). - Obhájce při hájení spravedlivé záležitosti smí opatrně skrývati to, čím by mohl být překážen jeho postup, nesmí však užívatí nějaké nepravdy. 2. II. 71, 3 k 3. (583). - Obhájci je dovoleno přijmouti umírněnou odměnu podle práce, vzhledem k osobám, záležitostem a zvyklostí. 2. II. 71, 4. (583).

Obchod sám o sobě není vadný, ač má ošklivost, proto je dovolený, když směřuje k počestnému nebo nutnému cíli, to jest, když obchodník získává mírně, totiž na vydržování svého domu, nebo chudých, nebo společnosti, ne ve svátek, spravedlivou smlouvou a ne dražé. 2. II. 77, 4. (615). - Přirozená výměna je dovolená duchovním, ne však obchod, nebo je určen k pozemskému zisku, jímž mají pohrdati, a jest spojen s častými neřestmi a příliš odvádí ducha od duchovních pro světské starosti. 2. II. 40, 2. (344); 77, 4 k 3. (616); 182, 2. (1352). - Ne každý, kdo draž prodává než koupil, je obchodník, ale jen když proto koupil, aby dražé prodal. 2. II. 77, 4 k 4. (616); 87, 2 k 1. (699).

Obrácení k Bohu je trojí: k slávě, zásluze a přípravě, a vyžaduje trojí milost: vyvrcholenou, pohotovostní a činnost Boží. I. 62, 2 k 3. (538). - Obrátiti se k poslední blaženosti je člověku nesnadné dvojmo: t. j. že je nad přirozenost a pro překážku v porušení těla a nákaze hříchu. Andělu jen prvním způsobem. I. 62, 2 k 2. (538); 4 k 1. (541).

Obraz je podobnost a ne naopak, poněvadž obraz přidává to, že lze vyjádřen v jiném. I. 35, 1 k 1. (322);

k 2. (323); III. 93, 1. (826); 9. (839). - Trojí je rozdíl mezi obrazem a podobností. I. 93, 9. (839). - Obrazem nazývá se vlastně to, co vychází podobno druhému; to pak, z čeho vychází, se nazývá vlastně vzor, nevlastně pak obraz. I. 35, 1 k 1. (323); 93, 5 k 4. (832). - K pojmu obrazu nestačí vtisknuté podobnosti podle rodu nebo podle obecného případku, nýbrž se vyžaduje, aby byla vtisknuta podobnost podle druhu nebo podle případku vlastního druhu, a hlavně podle útvaru. I. 35, 1. (322); 93, 2. (827); 6, 7, 8. (833). - Něčí obraz je v něčem dvojmo: dokonale, t. j. v téže přirozenosti, jako syn; a nedokonale, t. j. v jiné přirozenosti, jako socha. I. 35, 2 k 3. (324). - Tentýž pohyb je k věci samé a k jejímu obrazu, jako takovému, ne však jako věci. 2. II. 81, 3 k 3. (641); 103, 3 k 3. (833); III. 8, 3 k 3. (99); 25, 3. (243). - Být dokonalým obrazem Božím přísluší pouze Synu Božímu, ale nedokonalým pouze stvoření. I. 35, 2 k 3. (324); 47, 1 k 2. (434); 88, 3 k 3. (792); 93, 1 k 3. (827). - Žádné stvoření nerozumné není obraz Boží nebo k obrazu Božímu. I. 45, 7. (420). - Člověk a anděl jsou k obrazu Božímu a jeho obraz, Syn Boží je však pouze obraz. I. 3, 1 k 2. (22); 4, 3. (36); I. 35, 2 k 3. (324); 45, 7. (420); 91, 4 k 1. (819); 91, 3. (816). - Obraz Boží v člověku a andělu je toliko podle mysl. I. 3, 1 k 2. (22); 93, 2. (827); 4 k 1. (841); 6, 7. (834). - Obraz předněji zobrazuje bytnost Boží a důsledně tři osoby. I. 93, 5, 6. (830). - V člověku je trojí obraz Boží: stvoření, přetvoření a podobnosti; první je v každém člověku, druhý toliko ve spravedlivých, třetí pouze v blažených. I. 93, 4. (830). - V Církvi se zhotovují obrazy Krista a svatých z trojího důvodu. 2. II. 94, 2 k 1. (758).

Obrazivost je dvojí: určená, shodná s obrazivou, která má určitý orgán, a neurčená, která je v kterékoli části zvířete i v odňaté. Avicenna položil ještě pátou mohutnost mezi hodnotící a obrazivou, která shromažďuje a třídí zobrazené tvary. I. 78, 4. (687).

- Fantasie jest sklad tvarů přijatých smysly, a třídí je. Jest totéž, co obrazivost. I. 78, 4. (687); 84, 6 k 2. (750). - Démon může působiti na obrazivost člověka a na jiné tělesné smysly, aby věc byla viděna jinak, než je ve skutečnosti. I. 111, 3. (959); 4. (961).

Obřady jsou nějakým vyznáním víry. 1. II. 103, 4. (883). - Obřady jsou vnější úkony se vztahem k počtě Boží. 1. II. 49, 3. (798); 101, 2, 4. (832). - Obřadní se nazývá to, co do sebe nemá zjevný důvod dění, i když může mít zjevnou příčinu ustanovení. 1. II. 1 k 4. (830). - Obřadní příkazy St. zákona jsou nějaká bližší určení vrozeného zákona a mravních příkazů. 1. II. 99, 3 k 8. (99); 103, 1. (882); 2. II. 112, 1 k 2. (894). - Mnohá podrobná ustanovení v obřadech St. zákona mají příčinu pouze obraznou, ne slovní, leč jen povšechně. 1. II. 102, 2 k 3. (840). - Obřady St. zákona se dostatečně rozdělují na oběti, svátosti, posvátnosti a obyčeje. 1. II. 101, 4. (836).

Obřízka byla přípravou na křest, avšak méně výrazně jej zobrazujíc, co do zevnějšíku než oblakový sloup, přechod přes Rudé moře, které však nebyly svátosti, poněvadž jimi se nedálo nějaké vyznání jako obřízkou. III. 70, 1 k 2. (690). - Obřízka byla přípravou na křest co do vyznání víry, ale křest Janův co do konání skutku. III. 70, 1 k 3. (690). - Obřízka nebyla počítána mezi svátosti St. zákona, poněvadž nepocházela od Mojžíše, nýbrž od otců. 1. II. 103, 1 k 3. (883). - Obřízka byla jakýmsi vyznáním víry v Krista, přidružující sboru věřících i přípravou na křest a jeho předobrazem. 1. II. 102, 5. (860); III. 70, 1, 2. (689). - Obřízka značí trojí: čistotu, odložení hříchů a nesmrtelnost. 1. II. 102, 5 k 1. (860). - Obřízka má čtvermo vyjádřenou podobu odstranění dědičného hříchu, a to vzhledem k údu, kožce, krvi. III. 37, 1. (350). - Slovní důvod obřízky je trojí: první a hlavně je vyznání víry v jednoho Boha; druhý oslabení dychtivosti v onom

údě; třetí výsměch uctívání pohan-
skému oné části; avšak obrazný dů-
vod obrázky je zobrazení odnětí po-
rušení, jež vykoná Kristus v 8. vě-
ku, t. j. vzkříšení. 1. II. 102, 5 k 1.
(860). - Obrázka udělovala milost co
do účinků kladných i odstraňujících
vinu. III. 62, 6 k 3. (592); 70, 4. (694).
- Před obrázkou pouhá víra stačila
ke spásě a zrušení dědičného hříchu.
III. 68, 1 k 1. (658); 70, 4 k 2. (695).

Obžerství je nezřízená žádost po po-
krmu a nápoji; proto vždy je hřích.
2. II. 148, 1-2. (1096-1098); 4. (1100).
- Je hlavní neřest a má pět dcer: ne-
japnou veselost, šaškovství, nečisto-
ta, mnohomluvnost a otupělost myslí
ohledně rozumu. 2. II. 148, 5-6. (1101
až 1102). - Obžerství je těžký hřích
tehdy, utkví-li člověk na jeho potě-
šení jako na cíli, ochoten totiž jed-
natí proti prikázáním Božím. 2. II.
148, 2. (1098); 154, 2 k 6. (1141). - Kdo
vědomě jí to, co mu škodí nebo příliš,
takže toto obžerství působí tělu těž-
kou škodu, hřeší smrtelně. 2. II. 141,
6 k 2. (1057); 154, 2 k 6. (1141). - Dru-
hy obžerství máme obsaženy ve ver-
ši: ukvapeně, mlsně, příliš, hltavě,
labužnický. 1. II. 72, 9. (577); 2. II.
148, 4. (1100). - Obžerství odnímá
ctnosti, ne tak o sobě, jako pro ne-
řesti, které z něho vznikají. 2. II. 148,
2 k 4. (1099). - Otupělost vzhledem k
přemýšlení nejvíce pochází z obžer-
ství. 2. II. 148, 6 k 1. (1104).

Odpad. Dvojí, totiž odvrácení od Bo-
ha a nechtění podrobení Bohu, a tak
je zvláštním hříchem, totiž prvním
druhem pýchy, ne však prvním způ-
sobem, nýbrž jest povšechnou pod-
mínkou každého hříchu. 1. II. 84, 2
k 2. (675). - Odpad, t. j. odchod od
Boha, jest trojí, totiž od řeholního
stavu nebo od svěcení, od dobrého
života a od víry. 2. II. 12, 1. (106). -
Odpad od víry není druh nevěry, ný-
brž jest její přitěžující okolnost. 2.
II. 12, 1 k 3. (107).

Odpustky, které jsou nadbytečné zá-
sluhy Kristovy a svatých, neplatí na
odpuštění těch pokání, která jsou
zde na zemi uložena za litované a vy-

znané hříchy, nýbrž k osvobození
trestů v budoucím věku, splatných v
očistci. D. 25, 1. (139). - Je dovoleno
za časnou pomoc, zařízenou k du-
chovním, dáti odpustky. Ne však pro
časnou jednoduše. D. 25, 3. (144). -
Jediný papež může plnomocně od-
pustky činiti, jak chce, avšak při zá-
konité příčině; ostatní pak biskupové
pokud jim od papeže bylo odměřeno.
D. 26, 3. (147). - Těm, kdo se provi-
nili smrtelným hříchem, odpustky
ničeho neprospějí; za to však zkru-
šeným a vyznavším se. D. 27, 1. (149).

Odřikání obnáší odnímání si pokrmů.
Proto je ctnost, je-li řízeno rozumem.
2. II. 143, 1. (1066); 146, 1. (1081). - Je
zvláštní ctnost. 2. II. 146, 2. (1083).
- Odřikání pokrmů nenáleží ke krá-
lovství Božímu, leč jsou rozumně, s
vírou a s milováním Božím. 2. II. 146,
1 k 1. (1082).

Odvaha má v sobě bezstarostnost ja-
kožto protikladné zproštění. 1. II. 45,
1 k 3. (349). - Odvaha je hřích pro-
tikladný k statečnosti. 2. II. 126, 2 k
3. (982); 127, 2. (983). - Odvaha odpo-
ruje bázni podle přístupu a odstupu
vzhledem k stejnému předmětu, na-
děje však proti protikladu předmětu.
1. II. 23, 2. (199); 45, 1, 3. (358, 350);
2. II. 123, 3 k 3. (955); 119, 6 k 2. (999).
- Vše, co se strany těla neb duše
může být příčinou naděje nebo vy-
loučiti strach, jest příčinou odvahy.
1. II. 45, 3. (350). - Odvaha je příči-
nou třesení; protože soustřeďuje tep-
lotu s povrchu do nitra - totiž k srdci,
strach pak k povrchu. 1. II. 45, 4 k 1.
(352). - Odvaha nebývá způsobena
hněvem, leč prostřednictvím naděje.
1. II. 45, 4 k 3. (353). - Kdo mají dob-
rý poměr k věcem Božím a trpí ne-
spravedlnosti, mají malé srdce a platí
za odvážnější, než lidé opační. 1. II.
45, 3. (350). - Odvážní jsou pohoto-
vější na začátku než v samém ne-
bezpečí, kdežto stateční naopak. 1. II.
45, 4. (352).

Odvolati se ze spoléhání na spraved-
livou záležitost je každému dovoleno,
ale ne, aby průtahem zabránil spra-
vedlnosti. 2. II. 69, 3. (569). - Před

rozsudkem a po něm je dovoleno se odvolat. 2. II. 69, 3 k 1. (570). - Odvolati se je dovoleno pouze od řádného soudce a zároveň od řádného a nahodilého, ne však pouze od nahodilého. 2. II. 69, 3 k 2. (570). - Nikdo se nemůže odvolat po deseti dnech, ani ne více než třikrát. 2. II. 69, 3 k 3. (570). - Žádnému věřícímu není dovoleno se odvolat k soudci nevěřícímu. 2. II. 69, 3 k 1. (570).

Odvracení může být bez přílnutí jako v lehkém hříchu. 1. II. 72, 5. (570); III. 86, 4, 5. (916, 918). - V každém smrtelném hříchu je odvrácení a přílnutí. 1. II. 72, 5. (570); 87, 4. (697); 2. II. 20, 1 k 1. (164); 24, 12 k 4. (208); 162, 6. (1215); III. 86, 4. (916); 88, 1. (927). - Látkový důvod smrtelného hříchu záleží v přílnutí, tvarový však v odvrácení. 2. II. 10, 3. (83); 110, 4. (884); 118, 5. (922); 162, 6. (1215); III. 86, 4 k 1. (917). - Ve hříchu je dvojí odvrácení, totiž od pravidla rozumu, pokud se týká okolností, a toto následuje jiné, totiž odvrácení od Boha. 1. II. 73, 7 k 3. (588). - Hřích postrádá řád se strany odvrácení, ne však se strany přílnutí. 1. II. 84, 3 k 2. (677). - V kterémkoliv hříšníkovi odvrácení od Boha je mimo jeho úmysl. 1. II. 77, 6 k 1. (631); 8 k 2. (634); 2. II. 39, 1 k 1. (336); 46, 2 k 2. (386). - Tělesné hříchy mají v sobě více z přílnutí, kdežto duchovní obráceně. 1. II. 73, 5. (584). - Protikladnost hříchů pochází od přílnutí, kdežto jejich shodnost a provina jest z odvrácení. 1. II. 73, 1. (578); 113, 2 k 3. (990); III. 86, 3 k 3. (915); 88, 1. (927). - Smrtelnému hříchu náleží nekonečný trest zavržení pro odvrácení, avšak konečný trest smyslu pro přílnutí. 1. II. 87, 4. (697); 2. II. 79, 4 k 4. (632); III. 86, 4. (916). - Ve hříších proti božským ctnostem jest nejdřív odvrácení než přílnutí, kdežto v jiných hříších je to opačně. 2. II. 2, 1 k 1. (21); 3. (23).

Oheň. Tři druhy ohně: světlo, t. j. oheň ve vlastní látce, plamen, t. j. oheň ve vlhkém ovzduší a uhlí, oheň v suchém zemském. I. 67, 2 k 2. (590); 1. II. 35, 8. (294). - Oheň pekelný, po-

něvadž je postihnut duší jako nástroj Boží spravedlnosti, trápí mocně duši skrze vidění sebe. D. 70, 3. (450). - Očista světa nastane vhodně ohněm. D. 74, 2. (496).

Ojedinelé je to, co je v sobě nerozdělené, ale od jiných oddělené, konečným dělením. I. 29, 4. (283). - Část v celku je ojedinelá, na př. ruka. I. 29, 1, 2. (275); III. 16, 12 k 2. (183). - V pojmu ojedinelého je obsaženo dvojí: nesdělitelnost a nemožnost být v mnohých. III. 77, 2. (774). - Složené z látky a určitého tvaru je ojedinelé. I. 30, 4. (290). - V neporušitelných je toliko jedno ojedinelé, jednoho druhu, protože druh je dostatečně zachovávan v jednom. I. 47, 2. (434); 119, 10. (1018). - Ojedinelé je dvojí: neurčité a označené. I. 30, 4. (290). - Látka je původ ojedinelosti. I. 3, 3. (24); 39, 1 k 3. (345); 34, 3 k 2. (482); 2. (346); I. 56, 1 k 2. (492); 75, 4 k 5. (636); 85, 1. (754); 3 k 4. (763); 86, 1 k 3. (772); 1. II. 63, 1. (482). - Tvar, který může být přijat v látce, se jednotliví látkou, ty však, které nemohou být přijaty v látce, se jednotliví samy sebou. I. 3, 2 k 3. (24); 13, 9. (122); III. 77, 2. (774). - Ojedinelost, pokud jde o nesdělitelnost, je v Bohu, ne však pokud jde o hmotu. I. 3, 2 k 3. (24); 29, 3 k 4. (280). - Kterékoli ojedinelost podstaty se nazývá hypostase, podle vlastnosti jména, podle užívání však pouze ojedinelost rozumové přirozenosti. I. 2 k 1. (278).

Okolnost je případ lidského skutku, zasahující zevnějšek. 1. II. 7, 1. (74); 3. (77); 18, 3. (150); 88, 5. (712). - Okolnost mravního skutku se říká dvojmo: úměrnost k něčemu a věc, k níž je úměrná. 1. II. 18, 4 k 2. (152). - Sedm okolností mravního skutku: kdo, co, kde, čím, proč, jak, kdy. 1. II. 7, 3. (77). - Hlavní okolnost je cíl, druhá co, ostatní podle blízkosti k nim. 1. II. 7, 4. (78). - Posvátná doba je okolnost hříchu v ní spáchaného. 2. II. 122, 4 k 3. (945). - Okolnost nemůže udělat z hříchu všedního smrtelný, leč že ho převede do jiného druhu, jako rozlišnost a ne jako okolnost. 1. II. 88, 5. (712); 2. II. 110, 4 k

5. (886). - Různé okolnosti různého rázu vždy mění druh, téhož však nikdy. 1. II. 72, 9. (577); 2. II. 53, 2 k 3. (439); 148, 4 k 1. (1101); 92, 2. (750). - Každá okolnost, která přihlíží k zvláštnímu řádu rozumu, buď pro nebo proti, mění druh. 1. II. 18, 5 k 4. (154); 18, 10. (160); 11. (162); 73, 7. (588). - Okolnost trojím způsobem přitěžuje hřích: přenáší do jiného druhu, znásobuje ráz hříchu, zvětšuje dřívější okolnost. 1. II. 73, 7. (588). - Theolog uvažuje o okolnostech z trojího důvodu: pokud lidskými činy člověk směřuje k blaženosti, pokud se v nich nalézá zlo nebo dobro, lepší a horší, a pokud jsou záslužné nebo trestuhodné. Ale uvažuje je jinak než učitel mravů, politik neb rhetor. 1. II. 7, 2. (76).

Oltář má být kamenný z mnoha důvodů; jednak proto, že kamenný oltář znamená Krista, jednak také, že tělo Kristovo bylo uloženo do hrobu kamenného, jednak také pro používání svátosti; kámen je totiž i pevný i snadno se všude nalezne. III. 83, 3 k 5. (867). - Ve Starém zákoně byl jen jeden oltář, určený jen k jednomu účelu; proto byl zlatý nebo ze země nebo dřevěný. 1. II. 102, 4 k 7. (855); III. 3 k 5. (867). - Důvod všech těch, jež náležela k oltáři v stánku. 1. II. 102, 4 k 6; k 7. (852, 855). - Oltář znamená Krista. 1. II. 102, 4 k 6. (852); III. 83, 3 k 2. (865); 4 k 9. (873); 5 k 2. (875). - Oltář znamená kříž Kristův. III. 83, 1 k 2. (860). - Oltáře se zřizují andělům a svatým. 2. II. 85, 2. (684).

Omyl v prvních zásadách, v badavých a činorodých jest nejtěžší a nejhorší. 2. II. 154, 1. (1136). - Omyl v přírodním právu je největší překážka manželství. D. 51, 1. (288). - Manželství, ježto se děje mezi dvěma osobami, dostavujícími na sebe vzájemnou moc, nutně se znemožňuje omylem v osobě a podmínkách osob. D. 51, 2. (289).

Opatrnost má jméno od prozřetelnosti, jež je její přední částí, protože vše potřebné k opatrnosti je nutno

k tomu, aby bylo něco zařízení k cíli. 2. II. 49, 6 k 1. (417). - Je to povšechné pravidlo a dokonalost mravních ctností, jimž dává způsob i tvar. 2. II. 166, 2 k 1. (1240). - Je to zvláštní ráz tvarového předmětu. 2. II. 47, 5. (393); 53, 2. (438). - Patří bytnostně k rozumovým, látkově k mravním ctnostem. 1. II. 58, 3 k 1. (448); 61, 1. (468); 2. II. 181, 2 k 3. (1345). - Není pouze v rozumu jako věda a umění, má též něco v žádostivosti, a sice správnost. I. 22, 1 k 3. (220); 1. II. 56, 2 k 3. (427); 57, 4. (439); 2. II. 47, 1 k 2. (389); 16 k 2. (407). - Vlitá je u všech v milosti, získaná není u mládeže. 2. II. 47, 14. (404); 51, 1 k 3. (426). - Není vlastně u hříšníků, tam je jen jakási její nepodařená napodobenina. 2. II. 47, 13. (403); 50, 3 k 2. (424); 51, 1 k 3. (426). - Budoucí nahodilé, jež lze člověku zaříditi k cíli lidského života, vlastně patří k opatrnosti, ne však věci nutné, ani ne minulé, ani přítomné. 2. II. 49, 6. (417). - Tělesná opatrnost je hřích, má totiž cíl v dobrech tělesných, je těžký hřích, když v nich má poslední cíl, jinak jen lehký. 2. II. 55, 1 k 2. (448, 9). - Některé neřesti jsou ve zřejmém odporu s opatrností, když je jí nedostatek, nebo se nedostává věcí k ní příslušných, jako jsou neopatrnost, ukvapenost, nerozvážnost, nepozornost a nestálost, jiné jsou jí sice podobné, ale špatně, nebo se nedostává správného užívání jejich náležitostí, což je při mazanosti, tělesné opatrnosti, lsti, podvodu, nesmírné péči o časné a budoucí. 2. II. 21, 3. (172); 53, 1. (436); 55, (448). - Úkon činorodého rozumu a opatrnosti je trojí: radit, soudit, rozkazovat, což je hlavní její úkon. I. 22, 1 k 1. (220); 23, 4. (231); 1. II. 57, 6. (443); 58, 5 k 3. (451); 61, 3. (471); 65, 1. (495); 2. II. 47, 8. (397); 48. (408); 51, 2. (427); 53, 2 k 1. (439). - Trojí je opatrnost: nepravá, nedokonalá a dokonalá. První se zabývá zlem, druhá je částečného cíle, třetí pravého a posledního cíle. 2. II. 47, 13. (403); 55, 1. (448); 94, 1 k 2. (835). - Jsou tři druhy podle třech cílů: prostě řečena, směřuje k vlastnímu dobru a někteří ji nazývají mnišskou, jako by zde šlo o řízení jednoho, druhá je do-

máci, kde jde o společné dobro domácnosti nebo rodiny, třetí občanská zabývá se obecným dobrem obce a království. 1. II. 57, 6 k 4. (443); 2. II. 47, 11. (400); 48, 1. (408); 53, 2. (438). - Má pět druhů: mnišská, domácí, občanská, vojenská a vladařská. 2. II. 48, k 2. (410); 50. (420); 53, 2. (438). - Doplnkových částí je osm: paměť, um, rozum, učelivost, rovněž zručnost, prozřetelnost, obezřelost a ostrážitost. 1. II. 56, 5 k 3. (432); 57, 6 k 4. (443); 2. II. 48. (408); 49. (411); 53, 2. (438). - Působnostní části jsou tři: eubulia dobře radící, synesis správná soudnost a gnome bystrost v soudu. I. 22, 1 k 1. (220); 1. II. 57, 6. (442); 2. II. 49. (411); 51. (425); 53, 2. (438). - Žádná mravní ctnost bez opatrnosti neobstojí. 1. II. 57, 5. (440); 58, 4. (449); 65, 1. (494); 68, 5. (532); 73, 1 k 2. (580); 2. II. 47, 4. (392); 51, 2. (427); 141, 1 k 2. (1050). - Mimo ctnosti mravní je velmi potřebná k dobrému životu. 1. II. 57, 5. (441); 2. II. 51, 3 k 3. (429). - Bez mravních ctností ji nikdo nemůže mít. I. 22, 1 k 3. (220); 1. II. 57, 4. (439); 58, 5. (450); 65, 1. (494); 73, 1. (579). - Lidská opatrnost není zcela jistá, vždyť jednotlivosti jsou měnitelné, ale obyčejně bývá. 2. II. 47, 3 k 2. (392); 49, 1. (411); 51, 1 k 2. (426).

Opilost je dvojí, totiž nedostatek rozumu pro nadměrné popíjení a úkon je působící. Tato druhá je hříchem, ne však první. 2. II. 150, 1. (1109). - Opilost u toho, kdo nezná sílu vína, není hříchem, u toho, kdo to ví, ale v opití nevěří, je hříchem lehký. Jinak je to hříchem těžký. 1. II. 88, 5 k 1. (713); 2. II. 150, 1. (1109). - Kdo dává víno opilci, hřeší vědomě. 2. II. 150, 1 k 2. (1110). - Opilost je druh nestřídmosti, stojící proti obžerství. 2. II. 150, 1. (1109). - Chtěné opilství ve své příčině nevyhne se úplně hříchu, ani neomlouvá hřích následující. 1. II. 77, 7. (632). - Neřest protivná opilství je hříchem, totiž zdržovati se vína, ač to velmi vadí přirozenosti, a to vědomě. Je bezejmenná. 2. II. 150, 1 k 3. (1110).

Opominutí obnáší vynechání dobra povinného ve vztahu k zákonu bož-

skému nebo lidskému, nebo ve vztahu k bližnímu. Prvním způsobem je protilehlé spravedlnosti zákonné, druhým způsobem však spravedlnosti zvláštní. 2. II. 79, 3. (629). - Opominutí nevyžaduje nějaký úkon, ale spočívá v pouhém popření povinného úkonu. 1. II. 71, 5. (561); 2. II. 54, 2 k 2. (446); 79, 3. (629). - Opominutí nemá ráz viny, leč pokud odporuje přikázání kladnému, proto není hříchem pro tu dobu, pro kterou zavazuje, když se čas vrátí, vrací se také hříchem. 1. II. 71, 5 k 3. (562); 2. II. 79, 3 k 3. (630). - Opominutí zasluhuje trest zavržení i trest smyslu, pro kořen, z něhož vychází, třebaže nemá nutně skutkového příklonu k dobru měnivému. 2. II. 79, 4 k 4. (632).

Opovázlivost ve zlu jest neumírněností naděje dvojmo, totiž nad vlastní síly nebo nad Boží spravedlnost. První odporuje velkodušnosti, druhá jest druhem rouhání vůči Duchu svatému. Proto je těžší než první. 2. II. 21, 1. (169); 4. (173); 130, 2. (1003); 133, 1. (1016). - Opovázlivost jest proti přirozenému řádu. Proto je vždy hříchem. 2. II. 130, 1. (1002). - Odvážlivý hřeší ne že by příliš myslel na Boží milosrdenství, nýbrž že pohrdá jeho spravedlností. 2. II. 21, 2. (171); k 2. (172); 130, 2 k 1. (1004). - Hřešiti s předsevzetím vytrvati ve hříchu, z naděje na odpuštění se nazývá opovázlivost. Ale ne, jestliže se to děje s předsevzetím káti se z toho, což hříchem zlehčuje. 2. II. 21, 2 k 3. (172). - Opovázlivostí jest pustiti se do díla, jež jest nad síly, z důvěry ve vlastní síly. Ale ne, jestliže se to děje v naději v Boží pomoc. 2. II. 21, 2 k 1. (172).

Osoba se říká od zaznívání na divadlech přes herecké masky. I. 29, 3 k 2. (281). - Jméno „osoba“ nebylo dáno na označení ojedinelá se strany přirozenosti, jako nějaký člověk, nýbrž na označení věci svébytné v rozumové přirozenosti. I. 30, 4. (290). - Osoba označuje, co je nejdokonalejší v celé přirozenosti, totiž svébytné v rozumové přirozenosti. I. 29, 3. (279). - Osoba podle Boetia je ojedinelá

podstata rozumové přirozenosti. I. 29, 1. (275); 3. (279); k 4. (281). - Osoba vlastně přísluší Bohu a vznešeněji než tvorům. I. 29, 3. (279). - Osoba v Božství označuje vztah na způsob podstaty. I. 28, 4. (273); 30, 1. (284); 33, 2 k 1. (310). - Poznání Božských osob je nám nutné ke správnému smýšlení o stvoření, avšak hlavněji o své spáse. I. 32, 1 k 3. (302). - V Božství je více osob. I. 30, 1. (284). - V Božství jsou pouze tři osoby. I. 30, 2. (286); 31, 1. (292); 41, 6. (379). - Božské osoby jsou více věcí. I. 30, 1. (284); 39, 3 k 3. (349).

Ospravedlnění má jméno od spravedlnosti, pokud znamená správnost řádu člověka k Bohu, částí člověka navzájem, ne však od spravedlnosti zvláštní nebo zákonné. I. II. 100, 2 k 1. (808); 113, 1. (986). - Ospravedlnění bezbožného je pohyb mysli, kterým se duše obrací ze stavu hříchu do stavu spravedlnosti. I. II. 1, 5, 6. (987). - Celé ospravedlnění bezbožného záleží původně ve vlití milosti, jí je totiž i svobodné rozhodování hýbáno i vina odpuštěna. I. II. 113, 7, 8 k 1. (997). - Ospravedlnit bezbožného je větší dílo než stvořit nebe nebo zemi vzhledem k cíli a odporu. Ale naopak je tomu vzhledem k způsobu. I. II. 113, 9. (1001). - Při ospravedlnění hnutí svobodného rozhodování proti hříchu je dřívější než jeho hnutí k Bohu v řádu látky, podle ostatních příčin je tomu však naopak. I. II. 113, 8. (1000); III. 85, 6 k 2. (909). - U těch, kteří mají užívání rozumu, se vyžaduje k ospravedlnění hnutí svobodného rozhodování souhlasného, ne však působného. I. II. 113, 3, 4, 5, 6. (991); III. 86, 6 k 1. (920). - K němu se vyžaduje čtyř: t. j. vlití milosti, pohyb svobodného rozhodování k Bohu věrou, odřeknutí se hříchu a odpuštění viny. I. II. 113, 6. (995); III. 86, 6 k 1, 2. (920); 88, 2. (930). - Vyžaduje se též hnutí víry a zároveň lásky, bázně a pokory. I. II. 113, 4. (992); III. 86, 6 k 1, 3. (920). - Bůh je hlavní příčina ospravedlnění. Utrpení Kristova je příčina záslužná svátosti Církve, příčiny nástrojové. Víra pak spojuje nástroj s

hlavní příčinou. III. 64, 3. (606). - Nemáme vyhledávat důvody, proč Bůh některé ospravedlnil a osvobodil od hříchu a jiné ponechal ve hříchu. I. 23, 7. (237); 1. II. 98, 4 k 2. (792); 106, 2 k 3. (921). - Ospravedlnění projevuje Boží spravedlnost jako příčinu vzornou, milosrdenství jako příčinu účinnou; dobrota stvoření však projevuje dobrotu Boží obojí způsobem. I. 45, 6 k 3. (420). - Býti ospravedlněn se říká trojmo: co do uznání, vykonání a příčiny. Úkony Starého zákona ospravedlňovaly prvním a druhým způsobem, ne však třetím. 1. II. 100, 12. (828).

Ostatky nebo Boží výroky lze bez úhony nosit zavěšené na krku, když se nosí z důvěry k Bohu a svatým, jichž jsou ostatky. Kdyby se však při tom dbalo nějaké jiné marnosti, řekneme, že pouzdro, v němž jsou, je trojhranné nebo něco podobného, co se netýká Boží pocty a svatých, už by to bylo pověřené a nedovolené. 2. II. 96, 4 k 3. (785).

Ostražitost, již náleží vyhýbat se překážkám dobré činnosti, jest doplňková část opatrnosti. 2. II. 48, (408); 44, 8. (420).

Osud záleží vlastně v seskupení hvězd, kdy někdo je počat nebo narozen. Odvozené je to prozřetelnost Boží, a proto je ve věcech. I. 116. (998). - Osud není v rodě jakosti, není podstata, ale vyjadřuje pouhý vztah, když se pozoruje ve srovnání s účinky nebo se samými prostředními příčinami, ne však vzhledem k Bohu. I. 116, 2 k 3. (1001). - Pořádání účinků v mysli Boží je prozřetelnost; pokud se pořádání pozoruje v prostředních příčinách, má ráz osudu. I. 116, 2. (1000). - Všechno nepodléhá osudu, toliko účinky druhotných příčin. I. 116, 1. (998); 4. (1002). - Osud v pozorování druhých příčin jest pohyblivý, ale pokud podléhá božské prozřetelnosti, nabývá nehybnosti, ne si ce nutnosti naprosté, nýbrž podmíněné prozřetelností. I. 116, 3. (1001).

Otec v božských se dříve říká o Bohu než o tvorech. I. 33, 2 k 4. (310). - Ot-

covství v Bohu a tvorstvu není téhož rázu jednoznačné, nýbrž obdobné. I. 31, 3 k 3. (297). - V božských bytnost je Otec, když se bere jako podstatně, nikoliv jako přídavné jméno. I. 39, 5 k 5. (354); 6. (355). - Otec tímtež, t. j. otcovstvím jest kdo a otec, I. 40, 3 k 2. (368). - Otcovství je v andělich podle nadřazených úkonů, jako učitel je otec žáka. I. 45, 5 k 1. (417).

Ovce má čtyřerý užitek; protože jest

obětována, živí, dává mléko a poskytuje vlnu; zákon uložil, aby byly nahrazeny čtyři ovce za jednu krádežnou. 1. II. 105, 2 k 9. (908). - Egypťané ctili ovce, uctívali kozly, protože v jejich podobě se zjevovali démoni. 1. II. 3 k 2. (843).

Označení. Jméno neznačí, leda prostřednictvím pojetí rozumu. I. 13, 1. (107). - Způsob označení následuje způsob chápání. I. 45, 2 k 2. (412).

P

Paměť je dvojí: jednak uchovává obrazy, druhá má za předmět minulé a pouze je. První je mohutnost jen poznávací a je v části rozumové, druhá je pouze v části smyslové. I. 77, 8 k 4. (687); 79, 6. (700). - Ta, jež má za předmět obraz, nevšímá si minulosti, protože jí nejde o čas, je totiž v rozumu a ne v části smyslové. I. 79, 6 k 2. (701). - Věcně se neliší tato paměť od trpného rozumu, je to pohotovostní zadržování pro jeho úkon, jímž je rozumění, to totiž vychází z paměti jako úkon z pohotovosti. I. 79, 7. (702); 93, 7 k 3. (837). - Smyslová paměť je pokladnice zástupných obrazů, smyslových smysly postřehnutých; zdroj je na temeni hlavy. I. 78, 4. (687). - Je nutno, aby tytéž úkony byly častěji opakovány, aby bylo něco vtištěno do paměti trvale, protože přemítání ji posiluje, jak povídá Filozof. 1. II. 51, 3. (398); 2. II. 49, 1 k 2. (412). - Rozumová paměť zůstane i v duši odloučené, ne však smyslová, ta zajde. I. 77, 8 k 4. (679); 89, 6 k 1. (802). - Návod pro dobrou paměť je: podobnosti věcí, a sice příhodné přibírat, ne však jen ty, na něž jsme si už zvykli, pěkně si je roztřídít, náležitě o ně pečovat a mít v nich zálibu, konečně častěji se v nich probírat. 2. II. 49, 1 k 2. (412).

Pán Bůh je počátek i cíl a je věčně Pánem všeho, protože tvorstvo je mu poddáno věčně. I. 13, 7 k 5. (120); III. 35, 5. (328). - Pouze rozumový tvor má vládu nad svými skutky. 1. II. 1. (1); 1. 2. (3); 6, 2 k 2. (65); 15,

2. (126). - Člověk je pán svých úkonů rozumem a vůlí. 1. II. 1, 1. (1); 6, 2 k 2. (65); 21, 2. (188); 109, 2 k 1. (949); 2. II. 158, 2 k 3. (1180). - Jsme páni svých úkonů v tom, že si můžeme vybrat to neb ono. Nejsme tedy pány žádosti po posledním cíli. I. 82, 1 k 3. (722). - Člověk ve stavu nevinnosti by měl panství nade všemi živočichy jako rozkazovatel a svobodný jich uživatel, ne však nad anděly. I. 96, 1. (856). - Rovněž by nebyl býval měl nad lidmi vládu jako nad otroky, nýbrž nad svobodnými. I. 92, 1 k 2. (821); 96, 4. (861); 2. II. 164, 2. (1230); 189, 6 k 2.

Panenství je zvláštní ctnost. III. 64, 1 k 3. (489); 2. II. 152, 1 k 1. 3. (1120); 3. 155, 1 k 3. (1158). - Pohlavní potěšení uzavírá v sobě trojí: porušení panenské blány, uvolnění semena působící potěšení, a předsevzetí; odstranění prvního se má k panenství případkově; odstranění druhého látkově; třetí se má tvarově a dovršivě. 2. II. 152, 1 k 3, 3. (11,20, 3). - Ztracené panenství nelze napravit jako minulé; lze je však napravit činností Boží k úplné neporušenosti a co do předsevzetí panenství. Žádná moc však nemůže způsobiti, aby porušená nebyla porušenou. I. 25, 4 k 3. (252); 2. II: 152, 3 k 3. (1124). - Trojí porušení: pouze těla, totiž protržení panenské blány nebo uvolnění semene jakýmkoli způsobem; a pouze myslí, totiž souhlas s pohlavní věcí bez úkonu; a obojí zároveň. Při třetím se ztrácí panenství nenapravitelně, při

prvním vůbec ne. 2. II. 152, 1 a 3 k 3. (1120, 4). - Panenství se má k čistotě jako velkorysost k štedrosti. 2. II. 152, 3; k 5. (1123, 5); 155, 4. (1162). - Panictví je skvělejší část stáda Kristova, podle Cypriána, podle Ambrože si osobuje nejvyšší ozdobu, protože je nejvyšší stupeň mírnosti; též sláva panen je vyšší v porovnání k vdovám a vdaným. 2. II. 152, 5 k 1. (1127). - Panenství je největší ctnost, ne sice prostě, nýbrž v rodě čistoty. 2. II. 152, 3 k 5. (1123); 152, 4, 5. (1125, 7); 153, 2 k 2. (1130); 155, 1, 4 k 1. (1158, 1162); 185, 4. (1387). - Panenství co do tvarového může být napraveno pokáním a vždy je s jinými ctnostmi, ne však co do jeho látkového. 2. II. 152, 3 k 4. (1122); III. 89, 3 k 1. (939). - Panenství k vůli volnějšímu se zabývání Bohem a nazíráním na něho není hříšné, nýbrž je dovolené a chvalné. 2. II. 52, 2, 3, 5. (1121).

Papež má plnou vrchní moc jako král v království; kdežto biskupové jsou přibíráni k vůli pečlivosti jakožto soudcové, postaveni v čelo jednotlivých obcí. I. 112, 2 k 2. (966); 2. II. 89, 9 k 3. (737); III. 72, 11 k 1. (718). - Bludné jest říci, že Papež, zástupce Krista, nemá primát všeobecné Církve. 2. II. 64, 5 k 2. (531); 67, 1 k 2. (555).

Pečlivost je úsilí, pojaté pro dosažení něčeho, což je větší tam, kde je strach, menší v bezpečí. 2. II. 47, 9 k 3. (399); 55, 6. (454). - Pečlivý se řekne o tom, kdo je v pečování cílý, protože pro duševní zmáknost je spěšný k postupu v jednání. 2. II. 47, 9. (398); 49, 4. (415). - Pokud jde o časné věci, je trojnásobně nedovolená, klade-li se do ní cíl nebo nadbytečná pozornost nebo máme-li o něco strach. 1. II. 108, 3 k 5. (942); 2. II. 55, 6. (454); 83, 6 k 2. (661); 188, 7. (1448). - O věci budoucí se zakazuje pečlivost, leda že by byly včasné. 2. II. 55, 7. (455); 188, 7 k 2. (1452).

Peníze: „čeho cenu lze měřiti penězi“. 2. II. 78, 2. (621); 100, 2. (808); 5. (814); 117, 2 k 2. (910); 118, 2 k 2.

(919). - Peníze nelze prodávati za více peněz, než jest částka peněz půjčených, která se má vrátiti. 2. II. 78, 2 k 4. (622).

Písma hlavním původcem je Duch svatý. I. 1, 10. (12). - Má se tak vykládat, aby se tomu nevěrci nesmáli. I. 1, 9 k 2. (12); 68, 1. (595). - Tvrdit něco o Písmu, co v něm není, je velmi škodlivé. I. 68, 1. (595). - Ve všem, co Písmo podává dějepisně jako vypravování jako základ se uznává pravda dějinná a na té se má teprve budovat výklad duchovního obsahu. I. 102, 1. (880). - Když se řekne, že Bůh mluvil s Mojžíšem tváří v tvář, mluví zde Písmo podle lidského domnění, protože lidé si mysleli, že spolu mluvili navzájem ústy. 1. II. 98, 3 k 3. (790).

Plod duchovní se může bráti v dvojím smyslu: buď značí předmět, který se očekává, to jest Boha, a druhotně potěšení. 1. II. 11, 1. (99); k 3 (100). - Plod pocházející ze semene slova Božího jest toliko trojí, podle trojího stupně zdrželivosti: manželské, vdovské a panické. 1. II. 70, 3 k 2. (552). - Plodů Ducha svatého vypočítaných od svatého Pavla je dvánáct: láska, radost, pokoj, trpělivost, shovívavost, dobrota, dobrotivost, tichost, víra, skromnost, zdrželivost a čistota. 1. II. 70, 3. (550). - Co je poslední jednoduše a těšící, to se nazývá plodem vlastně, a o tom se říká vlastně, že toho někdo požívá. Co však samo v sobě má jen nějaké potěšení, poněvadž není poslední, může nějakým způsobem sloužit plodem, užívání jeho však nemá ráz dokonalého požívání. Co však samo v sobě netěší, nýbrž toliko ve vztahu k jinému, nemůže se nikterak zvát plodem. 1. II. 11, 3. (102); k 2. (103). - Skutky neřestí neslují plody, poněvadž jsou proti rozumu, jakožto co pochází proti přirozenosti stromu, nesluje jeho plodem. 1. II. 70, 4 k 1. (552); 2. II. 8, 8. (73). - Naše skutky, pokud jsou nějakými účinky Ducha svatého, mají ráz plodu; pokud jsou určeny k cíli poslední blaženosti, mají spíše ráz květů. 1. II. 70, 1 k

1. (548). - Daru rady neodpovídá nějaký plod, poněvadž činorodé poznání není pro sebe, nýbrž pro něco jiného. 2. II. 8, 8 k 3. (74); 52, 4 k 3. (435). - Plody ducha odporují skutkům těla podle obecného rázu. Není však třeba, aby stála jednotlivá proti sobě, leč podle jakéhosi přizpůsobení. 1. II. 70, 4. (553). - Požívání náleží k lásce a potěšení, jež někdo má o posledním cíli, jakožto o posledním očekávaném. 1. II. 11, 1. (99); 4. (103); 34, 3. (280). - Jména tří řádů u andělů se berou vznešeností úkonů požívání těchto tří řádů a ne od nich jednoduše. I. 108, 5 k 5. (937); k 6. (938). - Požívání dokonalé jest toliko posledního cíle, když ho dosáhneme, nedokonalé však jest, pokud je toliko v úmyslu, nevlastní, pokud věc sama v sobě jednoduše netěší. 1. II. 11, 3. (102); 4. (103); 12, 2 k 3. (107). - Nesmí se požívatí spravedlivého, leč toliko v Bohu, hříšníka však, zvířat, nebo přírody neživé na žádný způsob. 1. II. 11, 3 k 1. (103).

Počátek je to, z čeho něco vychází, ať už jakkoliv a zpětně. I. 33, 1. (308). - První počátek v badavých naukách je: Nemůže totéž zároveň býti a nebýti. Ve vědách užitých je však: Dobro třeba sledovat, zla se chránit. 1. II. 94, 2. (754); 2. II. 1, 7. (12). - Počátky badavých nauk se poznávají jiným přirozeným uzpůsobením než závěry, protože k zásadám dojdeme rozumem, k závěrům vědou. 2. II. 47, 6. (395); 49, 2 k 1. (413). - Jako v rozumu badavém jsou jisté zásady, s kterými se zabývá rozum a závěry, s nimiž pracuje věda, stejně v rozumu činorodém jsou přirozeně známé zásady a těmi jsou cíle mravních ctností, protože cíl ve výkonu je jako zásada v badání. V činorodém jsou též závěry toho, co směřuje k cíli. 2. II. 47, 6. (395).

Počestné je totéž jako duchovní úprava a krása. 2. II. 145, 2. (1077). - Je totéž s tím, čemu náleží čest a je shodné s ctností. 2. II. 145, 1. (1076). - Všechno počestné dobro vychází z

těchto dvou: ze správného soudu rozumu a upravené vůle. 1. II. 39, 2. (314). - Vše čestné je užitečné a těšící, ne však naopak. A vše užitečné je těšící, ne však opačně. 2. II. 145, 3. (1078). - Čestné je žádáno pro sebe žádostí rozumovou, těšivé však žádostí smyslovou. 2. II. 145, 3 k 1. (1079).

Početí Kristovo mělo tři výsady: od Ducha sv. bytí bez prvotního hříchu, bytí Boha a člověka a bytí z Panny. III. 27, 2 k 2. (256); 32, 4 k 1. (309). - Početí Kristovo zvláštním způsobem přidělujeme Duchu sv., ačkoliv je dílem celé Trojice i jednotlivých osob. III. 32, 1. (304); 39, 8 k 2. (377); 46, 6. (437). - Početí Kristovo je od Ducha sv. účinně co do těla, a sounadstatně co do slova. III. 32, 2. (305); 54, 1 k 3. (515). - Kristus v prvním okamžiku svého početí měl dokonalou duši i tělo, ne však dokonalou lichnost. III. 32, 2. (305). - Panna Maria působila činně při přípravě látky, ne však při početí Kristově. III. 32, 4. (309); 33, 4 k 2. (316). - Maria byla počata z mužského semene a proto byla v Adamovi a jiných praotcích. III. 27, 2 k 4. (256); 31, 6 k 2. (299). - Matka Kristova byla počata v dědičném hříchu. 1. II. 81, 4. (659); III. 31, 1 k 3. (288); 6 k 2. (299); 7 k 2. (301). - Když římská církev neslaví početí Panny Marie, trpí přece ten zvyk u některých kostelů. Tedy to nelze úplně zavrhnout, ani vyvozovat z toho, že by ve svém početí byla bez poskvrny. Ale poněvadž se neví, kdy byla posvěcena, proto je lépe slavit její posvěcení než početí v den jejího početí. III. 27, 2 k 3. (256).

Poddanost zdokonaluje každou věc, když je pod vyšším. 1. II. 92, 1. (739); 2. II. 81, 7. (644). - Žena má být podána muži z trestu pro hřích. To však nemá být jako u služky, nýbrž jen v řízení. 2. II. 164, 2 k 1. (1232). - Nyní je vše poddáno Kristově moci jako Bohu. Po soudu to však bude konečným naplněním jeho vůle. III. 59, 4 k 2. (560). - První podrobení člověka Bohu se děje vírou. 2. II. 16,

1. (127). - Poddanost Kristova a vůbec každého člověka k Bohu je trojí, podle stupně dobroty, moci a poslušnosti III. 20, 1. (208). - Všechno, co značí Kristovu poddanost a jeho zneužití, musí se rozumět o přijaté přirozenosti nebo k potvrzení původu z Otce. I. 42, 4 k 1. (387); 43, 7 k 1. (400).

Podezření je dohadování se zla bez závažné příčiny. 2. II. 60, 3. (492). - Je trojí jeho stupeň: lehké, jisté tvrzení a soudní odsouzení. První je lehký hřích, druhé je těžký, týká-li se vážné věci, třetí je též smrtelný a patří k nespravedlnosti. 2. II. 60, 3. (492). - Děje se trojmo: z vlastní zloby, nenávisti a zkušenosti. 2. II. 60, 3. (492).

Podobnost je vztah vzájemné rovnosti, ale vždy neznačí obě krajnosti, nýbrž jen tehdy, když je tvar rovnoměrně a v tomtéž smyslu v obojí krajnosti. I. 4, 3 k 4. (37); 42, 1 k 3. (383). - O něčem se říká, že je podobno dvojím způsobem, tím, že mají účast na tomže tvaru a tak, že jedno napodobuje druhé poměrně. První věci jsou složené. Proto v tom smyslu není žádný tvor Bohu podobný; ale druhým způsobem možno. I. 4, 3. (35); 44, 3 k 1. (407). - Trojí má podobnost tvorstvo rozumové s Bohem, podle bytí přirozenosti, podle poznání a v možnosti pracovat k dosažení blaženosti. 2. II. 163, 2. (1029). - Slovo má podobnost, protože samo je jistá podoba věci rozuměné jako zplozené se podobá ploditeli, ale k lásce patří, ne aby sama láska byla podobností, nýbrž proto, že podobnost je počátkem milování a proto zplozené Slovo je počátkem lásky. I. 27, 4 k 2. (266). - Podobnost a nepodobnost u Boha se berou podle bytnosti, ne podle vztahů. I. 36, 4 k 3. (355). - Postřehnutí rozumu je podobnost věci rozuměné. I. 27, 2. (262).

Podstata je věc mající věčnost, které přísluší bytí samo o sobě a ne v jiném, totiž v podmětu. I. 3, 5 k 1. (28); III. 77, 1 k 2. (773). - žádná část

zcelující nemůže být první podstatou nebo hypostazí. I. 29, 1 k 5. (277). - Vše, co je o sobě ve všeobecně třídě podstaty, má bytí a bytnost, ne však hmotu a látku. I. 3, 5. (27).

Pohana znamená seznámit někoho a jiné s něčím, co je proti jeho cti, což se děje hlavně slovy, druhotně i jinak. 2. II. 72, 1. (585). - Pohana je proti cti, zjevné nactiutrhání proti pověsti, tajné našeptávání proti přátelství, výsměch. 2. II. 73, 1. (590); 4 k 1. (596); 75, 1. (600). - Pohana nebo nadávka, pronesená s úmyslem vážně poškodit čest druhého jsou smrtelné hříchy. Ne však, koná-li se pro napravení se zachováním náležitého způsobu. 2. II. 72, 2. (587); 158, 5 k 3. (1184). - Je třeba odraziti pohanu a nactiutrhání, na polepšení odvážlivců a zabránění pohoršení. 2. II. 72, 3. (588); 73, 4 k 1. (596). - Pohana pochází hlavně z hněvu, druhotně z pošetilosti, pokud se shoduje s hněvem. Ne však přímo z pýchy, leč přípravně. 2. II. 72, 4. (589); 73, 3 k 3. (595); 158, 7. (1186).

Pohoršení vlastně je méně správně řečené nebo učiněné, poskytující jiným příležitost k pádu. Kdežto pohoršení v širším smyslu se bere pro jakousi překážku, danou někomu do cesty, kterou chce jít. 2. II. 43, 1. (354); 4. (358). - Dvojí pohoršení, totiž činné, t. j. vše, co přivádí do hříchu, ať je to zamýšlené nebo nezamýšlené, totiž hřích nebo něco jemu podobné, a trpné, t. j. zkáza hříchu ze slov nebo skutku jiného. 2. II. 43, 1 k 4. (355), 2. - Každé pohoršení je hříchem, činné dávajícího, trpné přijímajícího. 2. II. 43, 2. (356). - Obojí pohoršení, totiž činné a trpné, je lehké, někdy smrtelné. 2. II. 43, 4. (358). - Pohoršení činné nebo trpné nenáleží dokonale, leč v lehkých věcech, kdežto nedokonalým i ve smrtelných. 2. II. 43, 5. (359), 6. - Nutná duchovní dobra se nemají opouštět pro pohoršení; jiná však se mají ukrýt nebo odložit, jestliže pohoršení je z nevědomosti, až by se poučil, není-li nebezpečí. Nikoli však potom, ani když je ze zloby (zlé vůle). 2. II. 43,

2. (356); 7, 8. (362). - Potrestání se nemá opouštět pro pohoršení, leč by následovalo něco horšího pro množství hřešících, nebo pro moc vůdců. 2. II. 33, 6. (303); 43, 7 k 1. (363); 108, 1 k 5. (864).

Pohotovost je jakost nesnadno odstranitelná, již může člověk užít, kdy chce, která usnadňuje činnost. 1. II. 49, 2 k 3. (379). - Pohotovost je v tom, že jsme k něčemu dobře či špatně uzpůsobeni. I. 83, 1. (729); 1. II. 49, 1. (375). - Pohotovosti se druhově liší třemi způsoby: podle svých činných původů, podle přirozenosti a podle předmětů druhově odlišných. 1. II. 54, 2. (414); 60, 1. (459); 63, 4. (486). - Něco se nazývá pohotovostí dvojmo: jednak vlastně a bytostně, tedy to, čím člověk jedná a co je v něm obsaženo; kdo je v pohotovosti druhým způsobem, je podoben spáči; ne však, kdo je prvním způsobem. 1. II. 94, 1. (752). - Dvojí je pohotovost: přirozená a Bohem vlitá. 1. II. 51, 4. (399). - Pohotovosti jsou vlévány z dvojího důvodu: jednak pro nadpřirozený cíl, jako všechny ctnosti milosti, nebo pro vyjevení Boží síly, jako když někdo nadpřirozeně dostane zdraví nebo vědu. 1. II. 51, 4. (399). - Jakákoli pohotovost, jsoucí v podmětu zkáze podléhající a mající příčinu se svou protivou, kazí se sama sebou od své protivy a případkově s porušením podmětu, jak je tomu u pohotovostí tělesných. 1. II. 53, 1. (407). - Mající pohotovost ctnosti nebo neřesti může ji neužívat a dát se do užívání opaku. I. 62, 3 k 2. (539); III. 52, 3. (406); 63, 2 k 2. (485); 71, 4. (559); 78, 2. (636); 109, 8. (957). - Pohotovosti prvních zásad jsou pro nás přirozené. 1. II. 91, 2. (731); 2. II. 5, 4 k 3. (58); 8, 1 k 1. (65); 47, 6. (359); 15. (122); 49, 2 k 1. (413); III. 9. (106). - Pohotovosti vědy a ctnosti se umenšují a kazí pouhým ustáním od úkonu, ne samy o sobě, nýbrž případkově. 1. II. 53, 3. (411).

Pohřeb se koná s různými zvyklostmi podle různých národů a mravů a poct při něm nutno šetřit. III. 51, 2 k 2. (489). - Neposvěcená země může

být koupěna pro pohřbívání a ta, do níž se již pohřbívalo, může být prodána, pokud jde o půdu, ovšem musí zde být pro Církev jistá nutnost. 2. II. 86, 1 k 3. (690); 100, 2 k 4. (809). - Pohřeb mrtvému pro jeho ducha nic nedá, dostane se mu však pocty a uctivosti od živých. Proto jsou někteří proň doporučováni. 2. II. 32, 2 k 1. (297). - Kristus Pán jej neklade mezi skutky milosrdenství, nýbrž jen to, co je zřejmější nutností. 2. II. 32, 2 k 1. (297). - Kristus Pán nechťel být ukřižován, kde je pohřben Adam, totiž v Hebronu, nýbrž na místě, kde byli odsouzcenci popravováni, aby se ukázalo, že Kristův kříž je prostředkem proti hříchu celého světa a ne jen proti osobnímu hříchu Adamovu. III. 46, 10 k 3. (447). - Kristův pohřeb účinně působil k našemu spasení, stejně jako smrt. III. 51, 1 k 2. (487). - V hrobě byl Kristus pouze jeden celý den a dvě noci, dohromady 36 hodin. III. 51, 4. (491); 52, 4. (498).

Pohyb znamená vlastně nedokonalý úkon toho, co se hýbe, ale pro podobnost mluví při každé činnosti. I. 9, 1 k 1. (66); 14, 1 k 2. (131); 18, 1. (179); 50, 1 k 2. (455); 53, 1 k 2. (474); 58, 1 k 1. (506); 73, 2. (621); 1. II. 31, 2. (251). - Souznačně se mluví o pohybu jak při činnosti tělesné, tak duchovní. I. 18, 3 k 1. (183); 53, 1. (472); 56, 1 k 3. (492). - Je dvojí: přirozený a volní a k pojmu obojího náleží, že má být od vnitřního původce. 1. II. 6, 1. (62); 4, 5. (42). - Dvojí je přirozený pohyb: buď ze zdroje činného nebo trpného a hmotného. 1. II. 6, 5 k 2. (68); III. 32, 4. (308). - Lze jej uvést na rod svého konce, pokud jde od možnosti ke skutku, protože konec je při pohybu v mohoucnosti. I. 62, 4 k 2. (541); III. 62, 4 k 2. (588). - Žádný není pojmenován podle předmětu, nýbrž jen podle konce. III. 35, 1 k 2. (323). - Dvojí je konec pohybu, jednak věc, k níž cílí, a klid v ní a obojí je zase dvojí, celkový a částečný. I. 5, 6. (45); 1. II. 11, 3. (102); 12, 2. (106). - Místní pohyb je nad ostatní dokonalejší. I. 110, 3. (953); 2. II. 180, 6. (1337). - Místní

pohyb je první: I. 67, 2 k 3. (590). - Je nutné nějaké hýbající zcela nehybné. I. 2, 3. (18); 9, 1. (65); 75, 1 k 1. (632). - Každý pohyb od nehybného počíná a ke klidnému cíli. I. 79, 8. (704); 82, 1. (721); 84, 1 k 3. (739); 115, 3. (991). - Prvé hýbající v kterémkoliv rodu je nehybné v onom rodu pohybu. III. 12, 3. (132); 22, 4. (223). - Bůh hýbe jako to, co se chce a čemu se rozumí; ne sice vždy jako takový u toho, co je hýbáno, ale sám u sebe. I. 105, 2 k 2. (907). - Všichni hýbači tvoří jistou řadu, síla druhého vychází od prvního, protože druhé nehýbe leda jako hýbané prvním. I. II. 93, 3. (746); 109, 1. (946). - Vše hýbané, jiným je hýbáno. I. 2, 3. (18). - Nedá se u hýbajících a hýbaných jít až do nekonečna. I. 2, 3. (18); 51, 3 k 3. (467). - Potud je třeba, aby věc byla jiným pohybována, pokud je v mohoucnosti k provedení úkonu nebo k vymezení předmětu. I. 2, 3. (18); 1. II. 9, 1. (84). - Vše hýbající dává hýbanému tři věci: sklon, pohyb a klid. I. II. 23, 1. (198); 26, 2. (218). - Hybačů je pět druhů, jednak pouze pro výkon jako byliny, tvarově nedokonale jako živočichové nehybní nebo dokonale, jako zvířata; k cíli poznanému člověk a všeobecně Bůh. I. 18, 3. (183). - Ve všech stvořených věcech je něco stálého, aspoň prvolátka, dále něco pohyblivého nebo aspoň k němu příslušného nebo k činnosti náležejícího a pro toto dvojce potřebují věci řízení, jinak by se obrátily v niveč. I. 103, 1 k 2. (887).

Pochybování vyjadřuje se dvěma způsoby; hnutí rozumu vůči oběma stranám protikladu, s obavou určení její druhé části a obava náklonnosti k snášení něčeho děsivého. První se nevyskytovalo v Kristu, druhé ne v rozumu, nýbrž jen v smyslovosti. III. 11, 4 k 1. (195). - Pochybnost není u Boha, ani u andělů. III. 18, 4 k 1. (195). - Dvojí je pochybnost: nevěry a údivu. Tuto druhou měla matka Kristova, nikoliv první. III. 27, 4 k 1. (260); 30, 4 k 2. (286). - Pochybnosti u lidí se mají vykládat v lepším smyslu, s ohledem na věci za

předpokladu, co je pravdivější. II. 60, 4. (494).

Pokání. Kristus neužil svátosti pokání ani na sebe, ani na jiné, neboť jakožto pán svátostí uděloval účinek svátosti bez svátosti. III. 84, 5 k 3. (892); 7 k 4. (895). Pokání se ve Starém zákoně naznačovalo různými obřady očištění. III. 102, 5 k 3. (862). - Pokání jest svátost. III. 84, 1. (883); a bylo ustanoveno od Krista dáním klíčů, ale ukázalo účinnost po vzkříšení. III. 84, 7. (893); je nutné pouze majícím hříchů. III. 65, 1. (617); 2 k 4. (621); 4. (624); 85, 5. (908); (909). - Odpuštění hříchů jest pouze věcí ve svátosti pokání; zevnější však úkony kajícíkovy a rozhrěšujícího jsou pouze svátost; avšak vnitřní kajicnost je svátostí a věcí svátosti a celé zároveň vzato jest příčinou třetího; ale druhé a třetí jsou příčinou prvního. III. 84, 1 k 3. (885). - Nikdo není povinen pokáním ze všedního hříchu, neboť se bez něho odpouští, třebaš ne v tomto životě. III. 87, 1. (921); 2 k 2. (923). - Látkové části pokání jsou tři, totiž lítost, vyznání a zadostiučinění. Avšak bytnostní části jeho a kterékoli svátosti jsou látka a tvar. III. 90, 2. (945). - O zadostiučinění se říká, že je užitek pokání, ježto jest jeho poslední částí. III. 90, 2 k 3. (947). - Ve svátosti pokání se vlévá milost, již se děje odpuštění hříchů. III. 89, 1. (934). - Pokání ze svého ustanovení se vztahuje na minulost; avšak dále i jako chránící lék se vztahuje na budoucnost; a podobně i zadostiučinění. III. 84, 8 k 1. (897). - Odměna za pokání je úplné odpuštění hříchů co do viny a trestu. III. 84, 9 k 1. (898); 89, 1. (934). - Odpuštění viny je účinek pokání hlavně z moci klíčů v příslušujících, druhotně z moci úkonu samého kajícíka. III. 86, 6. (919); 89, 1 k 2. (935). - Pokání neodstraňuje všechny ostatky hříchu skutkového, t. j. plynoucí z něj nedostatky, kromě pokání již dokonalého podle všech jeho částí. III. 86, 4 k 3. (917); 5. (918). - Svátost pokání má účinnost odpouštění hříchů ze síly jména Kristova, jenž trpěl a vstal z mrtvých.

III. 84, 4. (889); 5 k 3. (892); 7. (893); 86, 1. (911); 6 k 3. (920). - Všechny ctnosti a milosti se obnovují skrze svátost pokání, ne však skrze ctnost kající. 2. II. 152, 3 k 3. (1124); 89, 1. (934).

Pokoj je klid řádu ponejvíce ve vůli. 1. II. 70, 3. (550); 2. II. 29, 3, 4. (263). - Dokonání radostí je pokoj vzhledem k dvěma které pokoj přináší, totiž pokud se týká klidu od pobuřujících a uklidnění téžavé touhy. 1. II. 70, 3. (551). - Pokoj odporují mnohé neřesti, totiž nesvornost v srdci, svár v ústech, schisma, rvačka a válka v činnosti. 2. II. 34. (308); 37. (329); 39. (335) (na začátku). - Dokonalý pokoj je pouze v blažených, kdežto pokoj nedokonalý je v poutnících. 2. II. 29, 2 k 4. (262). - Pravý pokoj je pouze v dobrých a týká se dobrých věcí, zdánlivý je i ve zlých. 2. II. 29, 2 k 3. (262).

Pokora je ctnost, kterou se duch zdržuje, aby se nerozběhl nezřízeně k vysokému. 2. II. 160, 2. (1192); 161, 1. (1194). - K pokoře patří uvažovat o svých vlastních nedostacích, aby se nevyvyšoval, ne však pohrdat Božími dary v nás, to je nevděk a z něho pochází rozmrzelost. 2. II. 35, 1 k 3. (317); 161, 3. (1197). - Stupňů má dvanáct podle sv. Benedikta. 2. II. 161, 6. (1202); 162, 4 k 4. (1213). - Je trojí: trestná ze zevnějšíku, pošetilá z neznalosti vlastní důstojnosti a ctnostná z poznání sebe. 2. II. 161, 1 k 1. (1194). - Hlavně je ve vnitřním hnutí; ta, co je ve vnějších známkách s předstíraním, je velká pýcha. 2. II. 161, 1 k 2. (1195); 2 k 4. (1197); 3 k 3. (1199). - Kterýkoli člověk se má v tom, co je jeho, podrobit kterémukoli bližnímu v tom, co je v něm Božího. 2. II. 161, 3. (1197); 6, 1. (1204). - Kristus se pokoril ve čtyřech věcech: při umučení k smrti, k hrobu a podsvětí, k nesnázím a opovržení; a podrobil se lidem, proto mu příslušelo čtvero povýšení: zmrtvýchvstání, nanebevstoupení, zasednutí po pravici Otcově s projevem jeho Božství a mocí soudcovskou. III. 49, 6. (475); 53, 1. (506); 59, 3. (558).

- Pokora s velkomyslností se ve svém oboru shodují, způsobem se liší. 2. II. 16, 1, 4 k 3. (1200); 162, 1 k 3. (1207).

Pokoušení je dělati s někým zkoušku, zda by věděl, mohl nebo chtěl. To se děje sedmým způsobem: slovy, skutky, otevřeně, tajně, výslovně a podle výkladu. I. 114, 2. (981); 2. II. 97, 1. (786). - Pokušení, pokud je výzvou k vině, je vždy hříchem v pokoušejícím, ale ne vždy v pokoušeném. I. 48, 5 k 3. (445). - Čím většímu kdo podlehne pokušení, tím méně hřeší. 1. II. 73, 5. (585); 6 k 2. (587); 77, 6. (631); 2. II. 162, 6 k 1. (1216). - Příležitost k pokušení je dvojí: se strany člověka, t. j. přibližovat se k hříchu a se strany ďábla - dobré dílo. První se máme vyhybat, nikoli druhé pro příklad Krista. III. 41, 2 k 2. (389). - Výslovně pokoušet Boha je žádat něco od něho, nebo něco činit, aby vyzvěděl jeho moudrost, oddanost nebo moc. Dle výkladu, je bez nutnosti a užitku svěřit vše Bohu ve skutcích nebo žádostech. 2. II. 53, 4 k 1. (441); 97, 1. (786); 2 k 3. (789); III. 42, 4 k 1. (406). - Pokoušet Boha je vždy hříchem, protože každé pokušení vychází z neznalosti nebo pochybnosti. I. 112, 2. (964); 2. II. 97, 2. (780). - Bylo vhodné, že Bůh dovolil, aby člověk ve stavu nevinnosti byl pokoušen démonem a aby člověku pomohli dobří andělé. 2. II. 165, 1. (1234). - Kristus chtěl být pokoušen ze čtyř důvodů: aby nám dal pomoc, záruku, příklad a důvěru. III. 41, 1. (386).

Pokrevenství je pouto všech, kteří pocházejí z jednoho předka tělesným množním. D. 54, 1. (307). - Vhodně se označuje i pokrevenství nějakými stupni nebo čarami sestupujícími od jednoho původu nebo k téměř vystupujícími. D. 54, 2. (309). - Pokrevenství brání manželství trojmo: přirozeným zákonem, t. j. s otcem, a více ještě s matkou; pro úctu; nebo zákonem Božím k vůli řízení dychtivosti; nebo zákonem církevním a občanským k vůli přátelství. 2. II. 151, 9. (159).

Pokrm, který Kristus požil po zmrtvýchvstání, se proměnil v látku

vzdušnou, ne však v tělo Kristovo. I. 51, 3 k 5. (467). - Pokrm je nutný dvojmo: k nahrazení ztraceného, a aby zabránil úplnému strávení přirozeného tepla, které je příčinou života. I. 78, 2 k 4. (684); 97, 4. (867). - Požívání pokrmu zařízeno k trojímu: k nahrazení ztraceného, rození a k růstu. I. 97, 4. (867); 119, 1 k 4. (1022). - Není pokrmu, ve kterém by nebylo něco nečistého, poněvadž na počátku je nepodobný. I. 97, 3 k 4. (866). - Pokrm ne nutný nutno nebrati k vůli pohoršení, dokud se pravda neobjasní. 2. II. 43, 8 k 3. (365). - Mnohonásobné důvody pokrmů čistých a nečistých podle Starého zákona. 1. II. 102, 6 k 1, 2. (874).

Pokrytectví je předstírání jiné osoby, je vždy hříšné a patří k vychloubačnosti. 2. II. 111, 2. (888). - Pokrytectví o sobě a přímo je protilehlé toliko ctnosti pravdivosti. 2. II. 113, 3. (890).

Pomazání. Látka této svátosti má býti posvěcena z trojího důvodu: protože účinnost svátosti pochází od Krista, pro plnost milosti, jež se v ní uděluje, a proto, že její tělesný účinek, to je uzdravení těla, není způsoben přirozenou vlastností látky. Svěcení může konati pouze biskup. III. 72, 3. (706). - Přímým účinkem jejím je odpuštění hříchů, co do zbytků, ale v důsledku i viny smrtelné a lehké, když na ni přijde a neklade-li příjemce překážky. III. 65, 1. (618). - Vlévá se při ní milost, která poskytuje svátosti účinek. III. 87, 3. (924). - Odpouští hřích, pokud poskvňuje, a to milostí, již vlévá a provinou trestnou tím, že posiluje podmět, konečně odstraňuje pozůstatky hříchu jako ochablost myslí, ne však náklonnosti a pohotovosti, vzešlé z úkonů hříšných. III. 65, 1. (618). - V posledním pomazání se uděluje dokonalé zdraví duchovní. III. 84, 1 k 1. (884). - Křížem maže kněz na vrcholu hlavy, biskup dělá totéž na čele, čímž se v prvním případě označuje sestoupení Ducha svatého k posvěcení příbytku pro Boha, v druhém případě se naznačuje sedmerá milost

téhož Ducha se vši plností svatosti a vědy a ctnosti, jak přichází na člověka. III. 72, 11 k 3. (718). - Poslední pomazání: poněvadž se odnáší k odpuštění hříchů, jest svátost a ne pouze svátostina. D. 29, 1. (156). - Poslední pomazání, i když se vykonává mnohými úkony, jest toliko jediná svátost. D. 29, 2. (157). - Svátost posledního pomazání byla ustanovena od Krista, jako i jiné svátosti, od apoštolů byla však vyhlášena. D. 29, 3. (159). - Látka této svátosti, totiž olivový olej, musí býti posvěcena od biskupa. D. 29, 6. (162). - Tvar této svátosti je modlitba prosebná a ne tvar oznamovacího způsobu. D. 29, 8. (165). - Hlavní užitek posledního pomazání je odpuštění hříchů co do zbytků hříchů, a v důsledku také co do viny, jestliže ji najde. D. 30, 1. (167). - Poněvadž tato svátost se dává všem, proto nejenom biskupy, nýbrž i obyčejnými kněžími může být udělována. D. 31, 3. (172). - Nemůže býti tato svátost udělována všem, kteří jsou v jakékoli nemoci, nýbrž toliko těm, kteří jsou stíženi nemocí, která přirozeně má za následek smrt, a je obava nebezpečí. D. 32, 2. (174). - Tato svátost se nemá dávatí dětem. D. 32, 4. (175). - Tato svátost může býti opakována, aniž by se dalo bezpráví této svátosti. D. 33, 1. (179).

Porušitelné a neporušitelné se liší rodem fyzickým, ne logickým. I. 66, 3 k 2. (584); 88, 2 k 4. (791). - Věc se porušuje tím, že se tvar oddělí od látky. I. 9, 2. (67); 50, 5. (461); 75, 6. (640). - Porušení může býti jen tam, kde se nachází protivnost: rození totiž a porušení jsou z protivných na protivná. I. 75, 6. (640). - Něco se poruší dvojmo: o sobě a případkově. I. 75, 6. (640); 89, 5. (800); 1. II. 53, 1. (408). - Příroda k porušení netáhne, leč případkově. I. 19, 9. (200); 49, 2. (450). - Je nemožné, aby nějaké svébytné se mohlo případkově roditi nebo rušiti, nýbrž jen o sobě. I. 75, 6. (640). - Látka podrobená postrádání je původ a příčina veškerého porušení. I. 75, 6. (640); 50, 5 k 3. (462).

Poslání ve svém pojmu značí vztah poslaného a posílajícího a k cíli. I.

43, 1. (391). - Viditelné posláni božských osob je znamení neviditelného, ne až tehdy, nýbrž již dříve. I. 43, 7 k 6. (401). - Posláni Syna a Duchu svatého přísluší kterékoliv Božské osobě a celé Trojici. I. 43, 8. (402). - Být poslán náleží Synu a Duchu svatému, ne však Otci ani Trojici. I. 43, 1. (391); 112, 1 k 3. (963). - Posláni Otce a Duchu svatého se liší původem a v účincích osvětlení a rozsvícení; shodují se v milosti a jedno se bez druhého neobejde. I. 43, 5 k 3. (397). - Posláni Synovo předchází posláni Duchu svatého s ohledem na dary a východ, když se to bere se strany dárce, je tomu naopak. III. 7, 13, (92). - Trojí je posláni Synovo: v mysl, tělo a ke kázání. III. 42, 1. (394). - Neviditelné se děje ke všem v milosti. I. 43, 6. (397). - Posláni viditelné se neděje obrazným viděním, jak je tomu u prorocství; ani ne věcmi, jež už zde dříve byly, to je u svátosti obojího zákona, nýbrž jak to bývá u znamení, třeba u ohnivého keře a sloupu. I. 43, 7 k 2. (400); III. 39, 8 k 2. (377).

Poslušnost není ctnost božská, ale je ctnost mravní. 2. II. 104, 2 k 2. (837).

- Poslušnost jest částí spravedlnosti zvláštní, ale nevlastně. 2. II. 4, 7 k 3. (49); 104, 2 k 2. (837). - Vlastním předmětem poslušnosti je rozkaz zamlčený nebo vyslovený, to jest vůle představeného jakýmkoliv způsobem označená. 2. II. 2, 5 k 3. (27); 104, 2. (837); 3 k 1. (840). - Poslušnost obsahuje nutnost vzhledem k tomu, co se přikazuje, a vůli vzhledem k vyplnění rozkazu. III. 47, 2 k 2. (453).

- Poslušnost se říká dvojmo, totiž široce, to je vykonání čehokoli, co může býti rozkazem kteréhokoli úmyslu, a vlastně, to jest sledujíc zvláštní ráz předmětu, totiž rozkazu; prvním způsobem jest ctností všeobecnou, avšak druhým způsobem jest ctností zvláštní. 2. II. 4, 7 k 3. (49); 104, 2, 3 k 1. (836-40). - Poslušnost jest trojí, to jest nerozvážná, která poslouchá také v nedovolených; nedokonalá, ale dostačující ke spáse, která totiž poslouchá v těch, k nimž je zavázána, a dokonalá, která poslouchá ve všech

dovolených. K druhé jest vázán každý, ale k první a třetí nikdo není vázán. 2. II. 104, 5 k 3. (844). - Všechny úkony ctností pokud jsou v rozkazu, patří k poslušnosti. 2. II. 104, 3 k 2. (840). - Poslušnost vychází z úcty k představeným, proto vzhledem k představenému jest obsažena pod účtostí, pod úctou vzhledem k rodičům, avšak vzhledem k Bohu patří k zbožnosti, která je hlavním úkonem nábožnosti. 2. II. 104, 3 k 1. (840). - Poslušnost jest jako matka všech ctností, protože jejím skutečným se podněcuje a uchovávají, bliženská láska však jako cíl. 2. II. 104, 2 k 2. (840). - Poslušnost se staví nad všechny oběti. III. 47, 2. (452). - Kdokoli je povinen z přirozeného a Božího zákona poslouchati svého představeného, totiž člověk člověka. 2. II. 69, 1. (567); 88, 10 k 2. (719); 104, 1, 5, 6 k 2. (834-44). - Člověk není vázán poslouchati člověka v tom, co přináležejí k vnitřnímu hnutí vůle, nebo k přirozenosti těla, ale Boha. 2. II. 104, 5 k 2. (843); 6 k 1. (845); 122, 4 k 3. (945); 186, 7 k 1. (1412).

Posměch v závažné věci je těžký hřích a je těžší než pohana, nejtěžší je však posměch Boha, dále rodičů, konečně spravedlivých. 2. II. 75, 2. (601). - Posměch svým významem je méně těžký hřích než utržení a pohana, i když je tomu někdy naopak. 2. II. 75, 2 k 3. (603). - Padající znovu do hříchu a předstírající, to je přetvařovač, nevysmívá se Bohu výslovně, nýbrž výkladově. 2. II. 75, 2 k 2. (602).

Postrádání je popření o určitém předmětu. I. 17, 4. (177). - Žádné neodní má bytí úplně. I. 11, 2 k 1. (81). - Žádné není zamýšleno nějakým činitelem. I. 19, 9. (200); 49, 1. (447).

Posvěcení chrámu nebo oltáře a podobných nejsou svátosti, nýbrž svátostiny, neboť jsou zařízeny k Eucharistii. III. 65, 1 k 6. (620). - Oltář a kostel se světí z mnoha důvodů, jednak k znázornění posvěcení Církve skrze utrpení Kristovo, jednak k označení svátosti, žádoucí pro ty, kteří

přijímají svátost Oltářní. III. 83, 3. (864). - Kostel poskvrněný krví, semenem, je nutno obnovit, neboť oním hříchem se tam projeví nějaká činnost ďáblů. III. 83, 3 k 3. (866). - Jakékoliv posvěcení je nezničitelné, dokud trvá předmět. 2. II. 39, 3. (339); 88, 11. (720); 63, 5. (599); 76, 6 k 2. (766); 82, 8. (855). - V posvěcení Aro-na a jeho synů byl předobraz kněžství Církve. 1. II. 102, 5 k 3. (862).

Pošetilec je ten, kdo v nejvyšší části soudu chybuje; to je v nejvyšší příčině, ne však, když v něčem nepatrném pochybí. 2. II. 46, 1. (385). - Působí otupění duchovního smyslu, zcela jej zničí blbost. První stojí proti moudrosti jako opak, druhá ji však odstraňuje. 2. II. 8, 6 k 1. (72); 46, 1. (384). - Je dvojí pošetilost, stejně jako moudrost: světská a Boží. První klame, nikoli druhá. 2. II. 46, 1 k 2. (385); 113, 1 k 1. (897). - Taková, která vznikne ponořením smyslu do pozemskosti, je hřích, ne však u těch, kde má přirozenost nedostatek, jako u slabomyslných. 2. II. 46, 2 k 3. (387). - Je dcerou zhýralosti, má v nenávisti Boha, zoufá nad budoucností, protože má Boha v ošklivosti a nestojí o jeho dary. 2. II. 46, 3. (387).

Potěšení je nějaký pohyb duše a stanutí zároveň celé a smyslové nad jsoucí přirozeností. 1. II. 31, 1. (249). - Potěšení je vášně duše. 1. II. 31, 1 k 1. (250); 35, 1. (283). - Předmět potěšení je dobro patrné, vhodné spojené. 1. II. 43, 1, 2. (340). - Žádné potěšení není něco nejlepšího. 1. II. 2, 6. (20). - Potěšení je jako přirozený klid, smutek je však jako klid násilný. 1. II. 31, 81 k 1. (259). - Na cestě nemůžeme mít plné potěšení z Boha, jakož ani poznání. 2. II. 44, 6. (372). - V postrádajících každého poznání není žádné potěšení. 1. II. 11, 2. (101); 32, 1. (249); 31, 1. (249); 35, 1. (283); 41, 3. (329). - Potěšení je v žádosti smyslové i rozumové. 1. II. 30, 1. (243); 31, 4. (253); 35, 1. (283). - Činnost není pro potěšení, nýbrž naopak. 1. II. 4, 2. (38). - Potěšení je větší na počátku činnosti než během jejího průběhu, byť i činnost v průběhu je

úsilovnější a pro trojí důvod. 1. II. 32, 1 k 3. (261). - Zřídka se přiházející potěšují, z důvodu obdivu a touhy. 1. II. 32, 8 k 3. (270). - Dobře činit druhým je příčinou potěšení trojmo: k vůli naději nebo lásce, z důvodu vynikání jeho a štědrosti. 1. II. 32, 6. (266). - Přemoci těší, pokud ukazuje vlastní velikost, proto všechny hry a boje těší k vůli naději ve vítězství. 1. II. 32, 6 k 3. (267). - Nečinnost, hra a jiná, která patří k odpočinku, jsou potěšením, pokud odklízejí smutek, který je z námahy. 1. II. 32, 1 k 3. (261). - Usvědčovatí a trestati těší z důvodu vlastní velikosti nebo lásky, ne však pro zlo druhého. 1. II. 32, 6 k 3. (267). - Potěšení zdokonaluje činnost trojmo: jako cíl, tvar a zvěštění. 1. II. 4, 1 k 3. (38); 33, 4. (275); 34, 4 k 3. (282); 40, 8. (326). - Jakékoli potěšení mírní jakýkoli smutek. 1. II. 35, 4 k 2. (288); 38, 1. (307); 48, 1. (370); III. 46, 8 k 2. (442). - Potěšení z nazírání podporují práci rozumu, tělesné však překážejí trojmo: rozptýlením pozornosti, protivností, spoutáním. 1. II. 4, 1 k 3. (38); 33, 3. (274); 34, 1 k 1. (278); 2. II. 5, 3. (125); 53, 6. (443). - Potěšení nejvíce porušuje hodnocení opatrnosti, a zvláště potěšení v pohlavních, protože celou duši schvátí. 2. II. 53, 6. (443); 55, 8 k 1. (457); 153, 5 k 1. (1134). - Duchovní potěšení působí touhu po sobě bez omrzelosti, vyjma případkově z důvodu těla. 1. II. 33, 2. (272). - Potěšení tělesná, pokud jsou užita nadměrně, působí ochablost, pokud je nemáme, touhu. 1. II. 33, 2. (272). - Potěšení tělesná jsou léčivá proti ochablosti nebo zeslabující, t. j. nezřízené milovaná. 1. II. 31, 5. (254); 48, 1. (369). - Mladí a melancholičtí mocně žádají potěšení smyslu, k vůli námaze své přirozenosti. 1. II. 32, 7 k 2. (269). - Tělesné potěšení je více žádoucí než duchovní případkově, poněvadž u některých převládají smysly a schází rozum; také proto, že většinou je známější než duchovní. 1. II. 2, 6. (20); 31, 5. (254); 32, 7 k 2. (269). - Potěšení se nenazývá držené, leč když je se souhlasem rozumu. 1. II. 74, 6 k 3. (601); 88, 4 k 2. (711). - Potěšení manželského úkonu o sobě ne-

ní hřích ani smrtelný ani všední. 1. II. 34, 1 k 1. (278). - Potěšení dvojí: tělesné, které se dokonává v pocitu tělesném, jako pokrmů a pohlavních, a duchovní, které se dokonává v pouhém postřehu duše. 2. II. 118, 6. (924); 123, 8. (960). - Potěšení tělesné, t. j. podle smyslu je mocnější vzhledem k nám, avšak potěšení duchovní je jednoduše větší, pevnější a vznešenější. 1. II. 2, 6. (20); 31, 5. (254); 38, 4. (310); 2. II. 141, 4 k 4. (1055). - Tělesné potěšení se říká rozkoš, poněvadž je známější více než duchovní. 1. II. 2, 6. (20). - Nikdo nemůže být dlouho bez potěšení, proto kdo postrádá duchovní potěšení, vrhne se na tělesná. 2. II. 35, 4 k 2. (321); 119, 1 k 3. (929). - Potěšení podle hmatu je největší z důvodu užitečnosti, je jednodušší i přirozenější než podle jiných smyslů, ale potěšení podle zraku je největší z důvodu poznávání. 1. II. 31, 6. (256); 2. II. 15, 3. (125). - Potěšení nazírání převyšuje každé potěšení lidské. 1. II. 3, 5. (31); 38, 4. (310); 2. II. 180, 7. (1339). - Potěšení smyslové by bylo větší před hříchem než po něm, jako potěšení mírného větší než nemírného. I. 98, 2 k 3. (871). - Potěšení jsou dvojmo nepřirozená, která jsou proti rozumu a která jsou proti společné přirozenosti. 1. II. 31, 3. (252); 7. (258).

Poutník byl Kristus a zároveň patříci. I. 113, 4 k 1. (974); 2. II. 18, 2 k 1. (142); 174, 5 k 3. (1299); 175, 4 k 2. (1310); III. 7, 8. (85); 3 k 1. (79); 11, 1 k 2. (123); 8, 4 k 2. (100).

Pověra je jisté vyznání nevěry. 2. II. 94, 1 k 1. (756); 97, 4. (790); 100, 1 k 1. (806). - Má čtyři druhy, jimiž je pocta Boha nezřízená, modloslužba, věstectví a pověrečné úkony. 2. II. 92, 2. (749); 94, 1. (754). - Každá pověra vzniká z dohody s ďáblem výslovné nebo zahalené. Proto ji první přikázání zakazuje. 2. II. 122, 2 k 3. (941); 3 k 4. (942).

Pověst dobrá jest nutná pro nás samy, poněvadž ona je hlavní dobro mezi časnými dobrými, činíc člověka vhodným k plnění svých lidských povinností a ochraňuje před hříchy;

pro druhé, aby se nepohoršili a nevzali si špatný příklad a tím nebyli nutkáni ke hříchu. 2. II. 73, 2. (592); 3. (593). - Pověst se může zničit přímo čtyřnásob: totiž když se druhému přičítá nepravdivé, když se hřích zvětšuje, když se odkrývá tajemství, když se praví, že bylo učiněno se špatným úmyslem to, co je dobré. Nepřímo pak buď popíráním dobra bližního, nebo zlomyslným umlčováním. 2. II. 73, 1 k 3. (591). - Pověst se ničí trojmo: soudně, nepravdou, odhalováním tajemství. Kdo se proviní způsobem druhým a třetím, je povinen náhradou, ne však ten, kdo prvním. 2. II. 72, 2 k 2. (587); 73, 2. (592).

Povinné: Povšechně udává řád vyžadování nebo nutnosti toho, k čemu je zařízení. I. 21, 1 k 3. (214). - Něco se nazývá povinné dvojmo: totiž podle sebe jako cíl, nebo k vůli jinému, jako prostředky. 2. II. 41, 1. (348). - Povinné dvojí: ze zásluhy a podle přirozenosti. 1. II. 111, 1, 2. (971). - Povinné dvojí: soudní a mravní. 1. II. 99, 5. (801). - Povinné dvojí: jako nutné a jako vhodné nebo užitečné. 1. II. 99, 5. (802). - Něco je někomu povinné dvojmo: jako nutné nebo poněvadž něco dává. 2. II. 187, 4. (1427). - Povinné nezmenšuje zásluhu, nezmenšuje-li dobrovolné. I. 21, 1 k 3. (214); 1. II. 114, 1 k 1. (1006); 2. II. 50, 3 k 2. (924); 104, 1 k 3. (836); 186, 5 k 5. (1409). - Bůh nikomu není povinen. I. 21, 1 k 4. (214); 1. II. 99, 5. (801); 111, 1 k 2. (971); 114, 1 k 3. (1006). - Manželé ve vyžadování povinnosti manželské jsou si rovni, co do poměru, ne však ličnosti. 2. II. 32, 8 k 2. (291). - Manželé jsou vázáni poskytnouti si povinnost, poněvadž manželství je ustanoveno, i aby se zabránilo smilství i aby se věnovala péče dětem. D. 64, 1. (386). - Manželé jsou vázáni poskytnouti si manželskou povinnost i o svátečních dnech a v kteroukoli hodinu, s ohledem na počestnost. D. 64, 7. (394).

Poznání věci trojí: skrze bytnost, skrze vlastní podobu nebo podobu druhého. I. 56, 3. (495). - Poznání dvojí: skrze přirozenost a skrze mi-

lost. A obojí je dvojí: totiž jen badavé, druhé citové nebo zkušenostní. I. 64, 1. (564); 2. II. 97, 2 k 2. (789); 154, 5. (1144); 162, 3. (1210). - Poznání trojí: ze zjevení, ze sebe jistotně, a dohadově z nějakých známek. 1. II. 112, 5. (985). - Poznání dvojí: přímé a nepřímé. I. 86, 3. (775). - V každém poznání způsob je dvojí: poznávajícího a poznaného. I. 12, 6. (94); 7 k 3. (97); 12 k 3. (104); 14, 6 k 7. (140). - Poznávati něco tak, jak je v poznávajícím, se může rozuměti dvojmo: totiž podle způsobu poznávaného nebo poznávajícího. První je nesprávné, druhé je pravdivé. I. 14, 6 k 1. (140). - Něco je poznatelné dvojmo: v sobě nebo ve svém účinku. I. 6, 1 k 2. (47); 1. II. 93, 2. (745). - Poznávat skrze jiné dvojmo: týmž poznáním nebo jiným. I. 14, 7. (140). - Poznávat skrze něco jiného, se přihází dvojmo: skrze nástroj nebo tvar. První nám musí být známé, ne druhé. Vezme-li dvě věci, z nichž obě dvě jsou o sobě v řádu předmětů poznání, ta, k vůli které se něco jiné poznává, bude známější, jako jsou zásady známější než závěry. Avšak pohotovost není v řádu předmětů poznání, jako pohotovost, aniž něco je poznáváno k vůli předmětu, nýbrž jako k vůli uzpůsobení nebo tvaru, kterým poznávající poznává. I. 87, 3 k 2. (782). - Něco je poznáváno v něčem dvojmo: jako v poznaném předmětu a jako v původu poznání. I. 84, 5. (746). - U nás pohotovostní poznání vzniká ze skutkového pozorování: rozuměním totiž se stáváme vědoucími, ale dokonalé poznání pochází z nějaké zběhlosti. I. 86, 2. (77); 87, 2 k 2. (782). - Trojí prostředek poznání: ve kterém, jako zrcadlo, pod kterým, jako světlo, kterým, jako v důkazu. I. 12, 5 k 2. (93); 94, 1 k 3. (843). - K poznání se vyžaduje dvojí: postřeh a soud. 2. II. 173, 2. (1286). - Přirozenost lidská závisí na přirozenosti vyšší; nestačí k její dokonalosti poznání přirozené, nýbrž vyžaduje se nějaké nadpřirozené. 2. II. 1, 3 k 1. (24). - Jistota poznání se v různých přirozenostech shledává různým způsobem, podle různé povahy každé přirozenosti. 2. II. 9, 1 k 1. (76). - Poznání, které má-

me z přirozeného rozumu, vyžaduje dvojího: podoby obrazivosti a přirozeného světla rozumového. I. 12, 13. (105). - Poznání je nedokonalé trojmo: z povahy předmětu, jako večerní, z povahy prostředku, jako domněnání, z povahy podmětu, jako víra. První a druhé může být zároven s dokonalým, ne však třetí. I. 58, 7 k 3. (515); 1. II. 67, 3. (517). - Poznání jednotlivostí patří k dokonalosti rozumové duše podle poznání čínorodého, ne však podle badavého. III. 11, 1 k 3. (123). - Podle stupně poznání jsou stupně žádosti. I. 80, 1. (714). - Jakékoliv poznání se děje nějakým opuštěním látky. I. 84, 2. (739). - Každé přirozené poznání je pravdivé. Ale jeho pravdivost je jiná než poznání vlitého. I. 60, 1 k 3. (523). - Je nemožné, aby nějaké poznání bylo úplně nesprávné, bez nějaké pravdy. 2. II. 172, 6. (1282). - Nikdo nezapomíná vrozených znalostí poznatků. I. 84, 3. (742). - Postrádání lze poznat jen skrze opačnou pohotovost. I. 14, 10. (144); 1. II. 100, 6 k 2. (817). - Smyslové poznání je zařízeno k dvojímu: k udržování těla, tím, že se vyhýbá škodlivému a vyhledává potřebné; za druhé: pro rozumové poznání čínorodé, badavé. První přísluší každému živočichu, druhé pouze člověku. 2. II. 167, 2. (244).

Pozornost při modlitbě je trojí: na slova, na prosby a na Boha, nebo na jiné okolnosti. 2. II. 83, 13. (671). - Pozornost skutková je nutná při modlitbě aspoň na počátku. 2. II. 83, 13. (671).

Požehnání Boží znamená přinesení a rozmnožení darů. I. 72, k 4. (618); 73, 3. (622).

Práce služebná čili tělesná nebo řemeslná se doslovně zakazuje třetím přikázáním Desatera, jakožto zvláštním přikázem; kdežto mysticky, pokud se myslí zanechání hříchů, jakožto přikázem všeobecným. 2. II. 122, 4 k 1. (944); k 3. (945); 187, 3. (1422). - Práce rukou směřuje ke čtyřem věcem, totiž k živobytí, k odstranění zahálky, proti žádostem a k almuž-

ně. 2. II. 187, 3. (1422). - Práce rukou jest užitečná ke třem věcem, totiž proti krádeži, proti žádosti cizího majetku, proti hanebné práci zaměstnání. 2. II. 187, 2. (1421).

Pravda se vymezuje osmi způsoby. I. 16, 1. (162). - Ráz pravdy spočívá ve vyrovnání věci a rozumu. I. 21, 2. (215). - Ráz pravdy je dříve v rozumu než ve věcech. I. 16, 1. (162). - Pravda se říká předně o rozumu, o vyjádření pokud je jeho znamení; ve věci jako o příčině. I. 16, 7, 8. (169, 171). - Trojí pravda, poznání přirozeného, vlitého a získaného. I. 60, 1 k 3. (523). - Čtverá pravda: života, nauky, spravedlnosti a mluvy. I. 16, 4 k 3. (166); 21, 2 k 2. (215); 2. II. 109, 3 k 3. (875). - Bůh je svrchovaná, nejvyšší a první pravda. I. 16, 5. (167). - Pravda v božských se běře dvojmo: vlastně, totiž rovnost rozumu Božího k jeho bytnosti, popředně a následně ke tvorům; a přeneseně totiž jako svrchované napodobení původu. Prvním způsobem se říká pouze bytnostně, druhým také osobně a přísluší pouze Synu. I. 16, 5 k 2. (167); 39, 8. (358). - Duše nesoudí o každé věci podle jakékoli pravdy, nýbrž podle první pravdy, pokud se jeví v duši jako v zrcadle podle prvních rozumových. 112, 11 k 2. (103); 16, 6 k 1. (168); 84, 5. (746); 88, 3 k 1. (79); III. 93, 2. (745); 2. II. 173, 1 k 2. (1285). - Každá pravda je od Boha. I. 16, 5 k 3. (167). - První pravda je cíl všech našich tužeb a činů. 2. II. 4, 2 k 3. (42). - Všechny věci jsou pravdivé jednou pravdou, totiž Boží, jako z původu účinného a vzorného, ale mnohými tvarově. I. 16, 6. (168); III. 93, 1 k 3. (744). - Jakákoli pravda, mimo první, je nějak proměnná. I. 16, 8. (170).

Pravdivost není ctnost božská, ani rozumová, nýbrž mravní a její střed je mezi nadbytečným a zmenšeným, a to dvojmo: se strany skutku a předmětu. 2. II. 109, 1 k 3. (871). - A je zvláštní ctnost. 2. II. 109, 2. (872). - Ctnosti pravdivosti patří, aby se každý ukazoval navenek ve vnějších znameních, t. j. slovech a skutcích, jaký je. 2. II. 109, 1 k 3. (871); 2, 3 k

1. (872, 4); 110, 1. (877). - A naklání spíše k méně než k více. Ne že by popírala pravdivé, nýbrž tvrzením. 2. II. 109, 4. (875); 129, 3 k 5. (994). - Pravdivost života je společná každé ctnosti. 2. II. 109, 2 k 3. (873). - Pravda je milována k vůli sobě nenáviděna případkově. 1. II. 29, 5, (241); 2. II. 15, 1 k 3. (123).

Právo nejprve bylo určeno k označování samé věci spravedlivé; za druhé k označení umění, kterým se to děje; za třetí místa; za čtvrté toho, co se dává o soudu. 2. II. 57, 1 k 1. (462). - Právo nebo spravedlivě je skutek, vyrovnaný druhému podle nějakého způsobu rovnosti. 2. II. 57, 1. 2. (461); 59, 2. (485). - Přirozené právo je pojetí člověka od přirozenosti samé, jímž se řídí k náležitému vedení svých vlastních činů. 1. II. 91, 2. (731); 96, 2 k 3. (772). - Ustanovené právo se odvozuje z práva přirozeného. 1. II. 95, 2. (764); 3, 4. (766). - Ustanovené právo se mění podle různých stavů lidí a různých dob. 1. II. 91, 5 k 1. (737); 96, 22. (771); 104, 3 k 2. (893). - Přirozené právo dvojmo: bezprostředně od přirozenosti jako zásady a prostředně, jako závěry. První je stejné u všech, aniž kdy nedostahuje, ne však donutí. 1. II. 94, 4, 5, 6. (758). - Ustanovené právo dvojí: mezinárodní a občanské. První plyne z přirozeného zákona jako závěr; druhé však na způsob určení. 1. II. 95, 4 k 1. (768). - Právo se říká dvojmo: jednoduše být rovný, a částečně, t. j. nerovný, a toto je trojí: panské, otcovské a hospodářské. 2. II. 57, 4. (465); 58, 7 k 3. (477).

Prodávati. Cena prodáváných věcí se uvažuje podle jejich užívání, ne však podle stupně jejich přirozenosti. 2. II. 77, 2 k 3. (612). - Prodává-li se dvakrát jedna věc, je to hříšné, což je patrné u těch, jichž užívání není rozdílné od samé věci. Kdo ty věci prodává nebo vyměňuje, buď je dvakrát prodává, poněvadž zde přechází majetek v moc kupujícího a při prodeji na úvěr, nebo prodávají, co není. A obojí je lichvářské a hříšné. 2. II. 78, 1. (617). - Prodat něco dříve

než bylo koupeno, je dovoleno, zlepsiší-li věc, nebo měni-li se cena z důvodů místa nebo času, nebo k vůli nebezpečí z převozu. 2. II. 77, 4 k 2. (616). - Prodat věc mnohem draž, než nač přijde nám nebo prodávajícímu, není dovoleno, i když lidský zákon dovoluje kolem poloviny. 2. II. 77, 1. (608).

Prohlášení přirozeného zákona stane se tím, že je Bohem vložen do lidské mysli, aby byl přirozeně zachovávan. 1. II. 90, k 4. (729). - Je nutné, aby byl zákon vyhlášen, vždyť má zavazovat. 1. II. 90, 4. (729). - Nepřítomného i přítomného zavazuje prohlášení, pokud se k němu dostane, nebo může se tak státi přispěním jiných. Budoucí zavazuje, jak je napsáno. 1. II. 90, 4 k 2. (729).

Prominutí je přiměřené rozdělení nebo přidělení něčeho společného jednotlivým. 1. II. 97, 4. (783); 2. II. 88, 10. (718). - Někdy nelze povolit výjimku na újmu společného dobra. 1. II. 97, 4. (783); 100, 8. (819). - Všechno prominutí musí se dít od představeného ke cti Kristově nebo k užítku Církve. 2. II. 88, 12. (722). - Nelze prominout s ohledem na příkazy obecného práva přirozeného; pouze však proti tomu, co je jejich závěrem. 1. II. 97, 4 k 3. (784); 2. II. 147, 4 k 1. (1089). - Jediný Bůh může prominout ve svých příkazech, ne však papež. 1. II. 94, 5 k 2. (760); 97, 3 k 1. (782); 100, 8. (819); 2. II. 89, 9 k 1. (736). - Všechny příkazy Desatera jsou naprosto neprominutelné i u Boha. 1. II. 99, 5. (801); 100, 8 k 2. (820). - Vládcí lidu mohou promíjetí v lidských zákonech, když v některém případě nevyhovují nebo nastane nutnost; též když nejsou některé sobě na prospěch. 1. II. 96, 6. (777); 97, 4. (783); 100, 8. (819); 2. II. 88, 10. (718); 89, 9. (736); 147, 4 k 1. (1089).

Proroctví není pohotovost, ani trvalá jakost, je to však přechodná trpnost. 1. II. 68, 3 k 3. (529); 2. II. 171, 2. (1264); 174, 3 k 2. (1297); 176, 2 k 3. (1317). - Není to milost činící milým, nýbrž daro daná. 1. II. 68, 3 k 3.

(529). - Je to božské vnuknutí věci, kdy budoucí je ohlášeno nezměnitelnou pravdou a takto je vymezeno u Kassiodora. 2. II. 171, 3. (1267). - Předně a hlavně je v poznání. V tom případě se odvozuje od slova fanos, a to je zjevení. Za druhé je v řeči: proto se říká, že pochází od slova mluvit. Za třetí je v úkonech záračného rázu, těmi se potvrzuje. 2. II. 171, 1. (1263); 174, 3 k 3. (1297); III. 7, 8. (84). - Je v něm dvojí: představa a soud o viděném, což je důležitější a prvé doplňuje, takže bez něho není. 2. II. 173, 2. (1285); 176, 2 k 1. (1317). - Je k němu potřebí rozumového světla nadpřirozeného. 2. II. 171, 2. (1264). - Rovněž je třeba povzbuzení, aby se mysl pozvedla a zjevení k poznání božského. 2. II. 171, 1 k 4. (1264). - Je k tomu třeba velkého povznesení mysli k rozjímání o duchovních věcech. 2. II. 172, 4. (1278). - Může být i bez lásky a posvěcující milosti. 2. II. 6, 2 k 3. (61); 172, 4. (1278). - Týká se všeho, hlavně věcí budoucích náhodných. Dále všeho toho, co uniká obecnému lidskému poznání, konečně má vztah jen k něčemu obecnému. 2. II. 171, 3. (1267); 172, 1. (1273); 176, 2 k 3. (1317); 178, 1 k 1. (1322). - Proroci nevidí vše, co mají prorokovat, nýbrž jen to, co se jim zvláště zjeví. 2. II. 171, 4. (1269). - Jsou tři druhy: hrozebné, předurčovací a předvědné. 2. II. 174, 1. (1291). - Stane se dvěma způsoby: buď pouze zásehlem světla a obrazy vtištěnými nebo jinak podanými. 2. II. 173, 2. (1285). - Způsoby jsou tři, podle trojí poznávací mohutnosti: očima tělesnými, duchem majícím obraz a průnikem mysli. 2. II. 174, 1 k 3. (1292). - Některé věci představují se prorokům čtvermo: buď působí na vnější smysly, tak viděl Daniel písmo na stěně a Samuel slyšel slova, nebo tvary v obrazivosti, Božím působením zasazenými, tak viděli slepci od narození napodobeniny nebes, dále tvary zásahem Božím ustanovenými, jako viděl Jeremiáš vroucí hrnec, konečně jsou obrazy v rozumu, tak to bylo u Šalamouna s jeho vlitou vědou a též u apoštolů. 2. II. 173, 2. (1293). - Způsobů je sedm a počítají se podle

odchylek vlivových: vytržení, vidění, snění, pomocí oblaku, hlasem z nebe, podobnostvím a naplněním Duchem svatým. 2. II. 174, 1 k 3. (1292). - Stupně prorockví s obrazy jsou čtyři: sněním a bděním, znaky, ať už mluvící je viděn nebo ne a podle hodnoty zjevujícího se. I. 12, 11 k 1. (103); 2. II. 174, 3. (1295). - Stupně prorockví v nevlastním smyslu jsou dva: činností vnější, u Samsona a vidění o věcech přírodních, to měl Šalamoun. 2. II. 174, 3. (1295). - Úkon jeho je dvojitý: hlavní je vidění, druhotný je vyjevení. 2. II. 176, 2. (1315). - Praví proroci se liší od nepravých trojmo: jednajícím, cílem a jistotou. 2. II. 175, 5 k 3. (1311).

Prostota, náležející k pravdivosti jako ctnosti se proto tak jmenuje, protože netíhne k rozličnému, pravda se říká tehdy, když označení je ve shodě s tím, co značí. Liší se od sebe proto jen pojmem. 2. II. 109, 2 k 4. (873); 111, 3 k 2. (890). - Dělá správný záměr, ne sice přímo, vždyť to dělá každá ctnost, ale nepřímou tím, že vylučuje dvojakost, k vůli níž se tak říká, protože je její protivou. 2. II. 109, 2 k 4. (873).

Protilehlé je vzdálenější od svého protilehlého než prostý zápor. 2. II. 79, 4 k 2. (632). - Společná příčina protilehlých je táž, ne však částečná. I. 49, 3. (452). - Totéž je příčinou protilehlých podle různého. 1. II. 32, 3 k 2. (264); 2. II. 7, 1 k 2. (62). - Protilehlé je příčinou druhého protilehlého pouze případkově. I. 49, 1. (448); 2. II. 38, 2 k 3. (335); 162, 5 k 3. (1215); 1. II. 32, 4. (264); 35, 3 k 1. (286); III. 50, 1 k 3. (479). - Totéž může býti odňato příčinami protivnými na způsob nadbytku nebo nedostatku. 2. II. 89, 10 k 3. (739). - Protilehlá věcně nejsou protilehlá v rozumu. 1. II. 35, 5. (289); 53, 1. (408); 64, 3 k 3. (492). - Jedna zběhllost může stačit na protilehlá, pokud totiž se scházejí v jednom společném. 1. II. 54, 2 k 1. (415). - Pohyb kruhový nemá žádný pohyb protilehlý. I. 66, 2. (582). - Vše, co se rodí, rodí se z protilehlého. I. 46, 1 k 3. (425); 75, 7.

(642). - Každé složení z protilehlých prvků je nutně porušitelné. I. 82, 1. (721); III. 14, 2. (145). - Protilehlé lze vyléčit protilehlým. 1. II. 87, 6 k 3. (701).

Provina trestu je účinkem hříchu pouze případčně a úpravově. 1. II. 87, 1. (693). - Všechny hříchy nemají stejnou. III. 88, 1. (927). - Zůstane i po dokonání hříšného úkonu. 1. II. 87, 6. (699).

Prozřetelnost je zařízení věcí k cíli. I. 22, 1. (219); 23, 1. (227). - Ve správném zařízení k cíli, jak je to obsaženo v pojmu prozřetelnosti, je zároveň zahrnuta správnost rady, soudu a rozkazu, bez nichž se správné zařízení neobejde. 2. II. 49, 6 k 3. (418). - Bohu náleží dokonale. I. 22, 1. (219). - Něco jí podléhá dvěma způsoby: k vůli sobě a pro jiné. Prvním způsobem jen věci věčné, druhým porušitelní jedinci. I. 103, 5 k 2. (893). - Dobro a zlo jí podléhají, jsou předvídaný a řízeny, dobro je zamýšleno, zlo nikoliv. I. 22, 2 k 2. (222). - Všechno je jí podrobeno, leč rozličně. I. 8, 3. (61); 22, 3. (224); 113, 6. (976); 1. II. 93, 4, 5. (747, 749). - Týká se všech jednotlivostí i nahodilých. I. 22, 2. (221); 103, 5. (891). - Tvor rozumný je jí podřízen zvláště. I. 22, 2 k 4. (223); 103, 5 k 2. (893); 116, 1. (998); 1. II. 91, 2. (731); 2. II. 83, 2. (655). - Vztahuje se na pohyb, činnost i rozklad. I. 103, 5 k 1. (892); 1. II. 93, 1. (743). - Dobří jsou jí poddáni k vůli sobě, zlí jen pro jiné, stejně jako dobytek. I. 23, 7. (237). - Bůh se o všechny stará bezprostředně, pokud jde o zařízení, prostředně ve výkonu toho, co nazýváme řízením. I. 22, 3. (224); 103, 6. (893); 116, 2. (1000). - Bůh řídí svět dobrotou, protože je původ prozřetelnosti jako cíl; ovšem jde na to tak, že hýbe člověka jeho svobodným rozhodnutím, při čemž jej k dobru láká odměnou, od zla jej však odstrašuje trestem. I. 103, 1. (886). - Nemůže nic se přihodit mimo obor Boží prozřetelnosti vše řídící bráno obecně, přece však, když berem v úvahu nějakou částečnou příčinu. I. 22, 2 k

1. (222); 103, 7. (894). - Odníti nedostatky, rozpad a zla věcem, to náleží Boží prozřetelnosti. I. 22, 2 k 2. (222); 48, 2 k 3. (441); 2. II. 10, 11. (95). - Dopouští na člověka i pokušení a hřích. I. 23, 3. (230); 2. II. 165, 1. (1234). - I když nemění prozřetelnost, přece není modlitba bez užitku. I. 23, 6. (236); 2. II. 83, 2. (655).

Přátelství je láska vzájemné blahovůle, jež se zakládá na nějakém společenství. I. II. 65, 5. (501); 2. II. 23, 1. (178). - Rázem pravého přátelství se mívá přátelství užitečné a těšící, pokud tihne k dychtivé lásce. I. II. 26, 4 k 3. (221); 2. II. 189, 10 k 2. (1476). - Druhy přátelství se dělí dvojmo: podle cílů, a tak jsou tři: přátelství s užitečným, těšícím a čestným; druhým způsobem podle statků. 2. II. 23, 1. (178); 5. (184). - Dvojí přátelství: v citu a ve styku. 2. II. 114, 1 k 1. (900). - Přátelství není téhož k sobě, poněvadž je sjednocení, a proto je mezi více. 2. II. 25, 4. (213). - Přátelství je k jiným dvojmo: o sobě, to je pouze k přátelům; pro něco jiného, a tak je k nepřátelům. 2. II. 23, 1 k 2. (179). - Přátelství čestnosti není k nečestnému o sobě, nýbrž pro něco jiného. 2. II. 23, 1 k 3. (179). - Přátelství se uchovává a roste konáním přátelských skutků a uvažováním. 2. II. 82, 2 k 2. (649). - Protože pravé přátelství se zakládá na ctnosti, cokoliv je v příтели proti ctnosti, překáží přátelství, a cokoliv je ctnostné, vyvolává přátelství. 2. II. 106, 1 k 3. (850). - Přátelství se uchovává odplácením dobrodiní. 2. II. 106, 1 k 3. (850). - Pravé přátelství působí touhou viděti přítele a radovati se ze vzájemných rozmluv. I. II. 28, 1 k 2. (228). - Pět věcí vlastních přátelství: chtít, aby přítel byl a žil; chtít mu dobro; prokazovati mu dobro; spolužiti s ním s potěšením; svornost. 2. II. 25, 7. (218); 27, 2 k 3. (246); 31, 1. (272). - Přátelství zamýšlí hlavně potěšiti ty, s nimiž žije. Když je však třeba, neváhá je zarmoutiti pro dosažení nějakého dobra nebo pro zabránění nějakému zlu. 2. II. 114, 1 k 3. (900); 115, 1. (902); 116, 2. (906); 168, 1 k 3. (1247). - Tělesné škody

má člověk snést pro přítele, ne však duchovní. 2. II. 26, 4 k 2. (231). - Hřešícím přátelům spíše se má pomoci k nabytí ctnosti než k nabytí časných, pokud je naděje na jejich uzdravení; nemá se jim však už prokazovati přátelská důvěrnost. 2. II. 25, 6 k 2. (217).

Předmět není látka, ze které, nýbrž je látka na které, a předmět má ráz tvaru, pokud dává druh. I. II. 18, 2 k 2. (149); 73, 3 k 1. (583). - Předmět mohutnosti nebo pohotovosti jest dvojí, to jest hmotný a tvarový. I. 1, 3. (4); 2. II. 1, 1. (3). - Tvarová rozlišnost předmětu rozlišuje mohutnosti nebo pohotovosti, ne však rozlišnost hmotná. I. 1, 3. (4); 59, 2 k 2. (518); 4. (520); 77, 3. (671); 1. II. 54, 2 k 1. (415); 57, 2 k 2. (437); 2. II. 59, 2. (485). - Odlišnost předmětu jest dvojí, totiž podle jeho přirozenosti, a podle síly činné; první působí různost vášní hmotnou, druhá však působí tvarovou a druhovou různost. I. II. 23, 4. (202); 30, 2. (245). - Ráz předmětu rozlišovaný podle všeobecnosti a jednotlivosti, nebo podle celku a části, činí, že je jedno umění, nebo jedna ctnost zvláštní vzhledem k druhě. 2. II. 50, 3. (423). - Mohutnost vyšší má na zřeteli povšechnější ráz předmětu než mohutnost nižší. I. 1, 3 k 2. (4); 59, 4. (520); 77, 3 k 4. (672); 78, 1. (681). - Pohotovosti mravní a jejich úkony nazývají cíle. I. II. 12, 2. (106); 21, 1 k 2. (188); 2. II. 19, 3-5. (149-52); 23, 4. (184); 24, 4. (194); 25, 1. (210); 47, 5. (394) a 11. (401); 50, 2-3. (422-24); 59, 2 k 1. (486); 81, 3. (640); 174, 1. (1292).

Představa jest podoba jednotlivé věci v ústrojí tělesném. I. 84, 7 k 2. (752); 85, 1 k 3. (757). - Žádná představa nemůže se vybaviti v obrazivosti, leč byla-li přijata smysly. I. 12, 9 k 2. (100); 85, 2 k 3. (760); 2. II. 172, 2. (1276). - Náš rozum odlučuje od představ rozumové podoby, pokud uvažuje přirozenosti druhů bez jednotlivostních podmínek, které však poznává v představách, poněvadž poznání je v uskutečnění jen

pokud se obrací k představám. I. 85, 1 k 4. (758); 5 k 2. (766). - Je v naší moci silou činného rozumu tvořiti představy, vhodné k tomu, o čem uvažujeme; jen tehdy ne, je-li v tělesném ústrojí vada. I. 85, 1 k 4. (758).

Předstírání je vlastně lež ve znacích vnějších skutků. Je to vždy hřích, ale šíře míněno, bývá bráno jako klamání. 2. II. 111, 1. (886).

Předurčení je předvedení a příprava milosti v přítomnosti a slávy v budoucnosti. I. 23, 2 k 3. (229); k 4. (230); 2. II. 174, 1. (1291). - Předurčení je část prozřetelnosti. I. 23, 1. (227); 2. (228); 3. (230); 4. (231); 6. (236); 8. (239). - Rozlišení vědění, moudrosti, předvedení, předvidění, uzpůsobení, prozřetelnosti a předurčení. I. 23, 3. (230). - Předurčení je vlastně jen o dobrých; předvedení je však i o hříšných. 2. II. 174, 1. (1291). - Předurčení je příčina milosti a slávy; zavržení je však příčina opuštění a věčného trestu, ale ne viny. I. 23, 3 k 2. (231). - Jest vhodné, aby Bůh předurčoval lidi. I. 23, 1. (227). - Předurčení dosahuje nejistější a neklamně svůj účinek. I. 23, 3 k 3. (231); 6. (236); 8 k 3. (241). - Předurčení se přispívá prosbami svatých a svými a jinými dobrými skutky se strany jeho účinku, ne však se strany Božího zařízení. I. 23, 8. (239). - Předvedení zásluh není příčina předurčení všeobecně, přece však jeden jeho účinek je účelovým důvodem jeho jiného dřívějšího účinku a záslužnou příčinou účinku pozdějšího. I. 23, 5. (232). - Vůle Boží je účinná příčina a cíl předurčení se strany jeho celého účinku. I. 23, 5. (232). - Předurčení je věčné. III. 24, 1. (233); 2. (235); 3. (237); 4. (238); k 1. (239). - Předurčení si nejsou obecně jisti svým předurčením. I. 23, 1 k 4. (228). - Počet předurčených jest Bohu jistý a tvarově i hmotně určený, avšak ne nám. I. 23, 7. (237).

Přemýšlení: podle Richarda od sv. Viktora je hledání pravdy postupně z mnohých, třebaš podle Augustina

se užívá pro jakoukoli činnost rozumu. I. 34, 1 k 2. (318) 2. II. 180, 3 k 1. (1132). - Přemýšlení je pohled duše, náchylný k tékavosti. Rozjímání je pohled duše, zaměstnaný hledáním pravdy. Nazírání je pronikavý a svobodný pohled duše na věci pozorované. Avšak uvažování sluje každá činnost rozumu, nebo postup rozumu ze zásad, vedoucích k nazírání pravdy, jako rozjímání. 2. II. 180, 3 k 1. (1332). - Přemýšletí se říká trojmo: skutečné uvažování rozumu, jeho postup a činnost přemítavé mohutnosti. 2. II. 2, 1. (20). - Dvojí překážka při poznávání přemýšlení druhých: totiž hrubost těla a vůle, ale jen druhá bude ve vlasti. I. 57, 4. (502); 107, 1 k 1. (924). - Jediny Bůh poznává myšlenky druhých o sobě, ďablové a jiní prostřednictvím znamení. I. 57, 4. (502); 114, 2 k 2. (981); 1. II. 111, 4. (1009); 2. II. 106, 5 k 3. (856). - Přemýšlení o nedovoleném úkonu není vždy hříchem. Ani není nutné vždy se z toho zpovídat, leč když z prodlévání cítil, že v něm roste touha vykonat nebo dokonat myšlení, kdyby měl příležitost nebo chtěl by se poskvěnit z prudkého myšlení drženého, nebo pojal neřízenou náklonnost k nějaké osobě, a trápil by se o ní mnoho v myšlenkách, maje hnutí tělesná a představuje si nějaké nestoudné úkony s touze osobou s nějakým cílem žádostivosti. 2. II. 154, 5. (1144); 2. II. 162, 3, 1. (1210). - Schopnost přemýšlení je jednotlivostní um, sběrač jednotlivých popudů. I. 78, 4. (687); 81, 3. (719); 1. II. 30, 3 k 3. (247). - Ústrojí přemýšlení je střední část hlavy. I. 78, 4. (689).

Příbuzenství tělesné zabraňuje uzavřít, nebo již uzavřené manželství; a též duchovní, ovšem z ustanovení Církve, manželství předcházelo-li. D. 56, 1. (334). - Duchovní příbuzenství přechází na tělesné syny duchovního otce, a ruší manželství, ať je již nebo má být uzavřeno. D. 56, 5. (340).

Příčinou, kterou nutně sleduje výsledek rozumí se pouze příčina o

sobě úplná, nezměnná. I. 115, 6. (996); 1. II. 75, 1 k 2. (611). - Když je přirozená a dostatečná příčina, má účinek, nikoli však dobrovolná. I. 14, 8 k 2. (142); 19, 8. (199); 42, 2. (384); 61, 2 k 1. (532); III. 56, 1 k 1. (534). - Příčina je dvojí, totiž přípravná a dokonávající. 2. II. 94, 4. (761). - Příčina zachovávající je dvojí, totiž přímo a sama v sobě, nebo nepřímou a případkově, jako co odstraňuje nebo zamezuje činnost ničícího. I. 104, 1. (898); 2. (900). - Rod příčinný je čtyřerý, totiž účelný, tvarový, účinný a látkový. 2. II. 27, 3. (247). - Příčina je dvojí, totiž sama o sobě, to jest působící svou silou, a případkově, to jest odstraňující překážku. I. 114, 3. (982); 1. II. 75, 4. (614); 76, 1. (615); 85, 5. (686); 88, 3. (709); 2. II. 3, 1 k 2. (36); 4, 7. (48). - Příležitost značí nedokonalou příčinu, ne však vždy příčinu případkovou. 2. II. 43, 1 k 3. (355). - Příčina případková se běře dvojmo, totiž že přistupuje k příčině o sobě, nebo že přistupuje k účinku o sobě. A to trojmo, totiž mající řád o sobě buď v menšině, nebo nemá řád, leč podle hodnocení. První je odstraňující překážku protilehlou nebo neprotilehlou. Druhá je náhoda nebo štěstěna. 2. II. 43, 1 k 3. (355). - Ne všechno, co se děje, má příčinu o sobě, nýbrž pouze jsoucnost o sobě, nikoli však případkově jsoucno, nýbrž se spíše přiřazuje k nejsoucnu. I. 115, 6. (996); 116, 3. (1001). - Od kterékoliv příčiny se odvozuje nějaký řád k jejím účinkům. A jeden řád je obsažen v řadě, jako příčina v příčině, zmnohonásobňuje se jako příčina. I. 105, 6. (913); 106, 3. (921). - Všechno jedno v mnohých je třeba odvozovati od jedné příčiny. I. 65, 1. (571). - Když se zvětší příčina, zvětší účinek o sobě, nikoliv účinek případkový. 1. II. 17, 6 k 1. (429). - Něco jest příčinou nějakého účinku dvojmo, totiž přímo, že k němu pracuje, a nepřímou, když neza-
braňuje, mohl-li nastat. III. 47, 1. (451). - Příčina někdy nemá nutný vztah k výsledku pro vadu výsledku a nikoli příčiny. I. 19, 3 k 4. (190). - Příčina dvojnásobná jest příčinou celého druhu, jednoznačná však pouze

jedince. I. 13, 5 k 1. (115); 104, 1. (898). - Výsledek jednoznačný závisí od příčiny pouze v dění, kdežto dvojnásobný může být závislý i v bytí. I. 104, 1. (898). - Účinek je v příčině podle podobnosti čtvermo, totiž přirozeným bytím a v tomtéž obsahu jako v jednoznačných, nebo pouze podle téhož obsahu jako ve dvojnásobných, nebo duchovně nebo vlivem. III. 62, 3. (586). - Účinek je v příčině jednoznačné podobností tvaru téhož druhu, v příčině dvojnásobné podobností tvaru vznešenějšího. I. 4, 2, 3. (34); 6, 2. (48); 13, 5. (114); 105, 1 k 1. (906); 110, 2. (952); III. 62, 4. (588). - Nástrojová příčina nemá podílu na činnosti hlavní příčiny, leč pokud skrze něco sobě vlastního pracuje přípravně k účinku hlavního činitele. I. 45, 5. (416). - Hlavní příčina jest vznešenější než její účinek, nikoli však nástrojová příčina. 1. II. 63, 3 k 3. (522); 2. II. 148, 3 k 2. (1100); 165, 2 k 1. (1236); III. 79, 2 k 3. (805). - Účinek se připodobňuje hlavní příčině, nikoli nástrojové. III. 62, 1. (583). - Totéž vzhledem k tomu-
též může být příčinou rozličně. 1. II. 23, 4 k 2. (300). První příčina je dvojí, totiž první v rodě a první jedno-
duše, totiž Bůh. I. 19, 8. (198). - První příčina, totiž Bůh, utvořil hmotu z ničeho. I. 14, 11. (146); 15, 3 k 3. (160); 44, 2. (405); 4 k 4. (409); 45, 1 k 3. (411); 47, 1. (433); 57, 2. (498); 65, 4. (576); 91, 2. (814); 105, 1 k 1. (906); 117, 3. (1008). - Činnost druhé příčiny se vždy zakládá na činnosti první příčiny, kterou předpokládá. 1. II. 19, 4. (151). - Příčiny mají mezi sebou řád, protože cíl je důvod jednajícího, jednající tvar a tvar látky. I. 5, 2 k 1. (40); 4. (42); 85, 3 k 4. (763); 1. II. 1, 2. (4). - Cokoliv je příčinou příčiny jako příčiny jest příčinou (způsobeného) zapříčiněného. I. 49, 2 k 2. (471); 1. II. 79, 1 k 3. (627); 2. (628). - Příčina se někdy pozná z účinku a někdy naopak. I. 5, 4. (42). - Účinek se poznává v příčině dvojmo, totiž důkazem a doklady. I. 14, 13. (151).

Přijímání: osob je pouze v těch, která jsou povinná; proto nepřisluší Bohu. I. 23, 6 k 3. (237); 65, 2 k 3.

(574); 1. II. 98, 4 k 2. (792); 106, 3 k 1. (922); 2. II. 63, 1 k 3. (519). - V prokazování úcty se přihází přijímání osob. 2. II. 63, 3. (521). - Rovněž při soudech. 2. II. 63, 4. (523). - Přijímání osob je hřích protilehlý spravedlnosti podřílné. 2. II. 63, 1, 2. (518). - Přijímání náleží vlastním způsobem osobě, ne přirozenosti. III. 1. (1); 2. (14); 3. (37). - Býti přijat náleží přirozenosti, ne však osobě. III. 4. (49); 16, 4 k 3. (171). - Přijetí (osvojení) se myšlenkově liší od sjednocení a vtělení neboli zlidštění. III. 2, 8 k 3. (31). - Přirozenost Boží jest sjednocená, ne však přijatá. Avšak lidská přirozenost jest sjednocená a přijatá. III. 2, 8 k 2. (30). - Bůh může přijmouti andělskou přirozenost, aniž by zničil osobnost andělskou. III. 4, 1 k 3. (52). - Kterákoliv přirozenost může býti přijata naprostou mohoucností Boží, avšak podle patřičnosti pouze lidská přirozenost. III. 4, 1. (50). - Kterákoliv osoba může se vtělit a přijímatí bez jiné. III. 3. (40); 4. (41); 5. (42). - Jedna osoba může přijmouti více lidských přirozeností. III. 3. (40); 7. (45). - Přijetí lidské přirozenosti bylo vhodnější pro Syna než pro Otce nebo Ducha svatého. III. 3, 8. (47); III. 39, 8 k 2. (377). - Syn Boží přijal lidskou přirozenost se všemi jejími dokonalostmi. III. 9, 1. (106); 18, 1. 2. (189, 191). - Holubice nebyla přijata do jednoty osobnosti Ducha svatého, protože se neobjevila, aby spasila, nýbrž aby byla znamením. I. 43, 7 k 1. (400); III. 39, 6 k 2. (237); 39, 7. (375). - Lidská přirozenost je přijata do jedince. III. 2, 2 k 3. (19); 2, 5 k 2. (24); 4, 2 k 1. (53); 4, 3. (53); 4, 4. (54). - Bůh příhodně přijal tělo ze ženy. III. 31, 4. (294). - Bůh nepřijal člověka. III. 4, 3. (53). - Kristus přijal rozumovou duši; je to proti Eunomiovi a Apollinářovi. III. 5, 4. (64); 16, 3 k 2. (169); 18, 1. (189). - Přijetí Kristovo nestalo se pouze tím, že v něm přebývala milost; proti Nestorovi a Theodorovi. III. 2, 6. (25); 6, 1. (66); 3. (69); 4. (71); 18, 1. (184). - Kristus přijal skutečné tělo a ne zdánlivé; proti Manicheům a Valentovi. III. 5, 1, 2. (59, 60); 14, 1. (143);

16, 1. (165); 37, 1. (350); 39, 7. (375). - Kristus přijal úplnou a dokonalou lidskou přirozenost. III. 9, 1. (106); 18, 1, 2. (189, 191). - Jest kacířské říci, že Bůh je sjednocen s člověkem případkově. III. 2, 6. (25). - Tělo je přibráno prostřednictvím duše a duše prostřednictvím ducha. III. 6, 1. (66); 2. (68); 3 k 1. (70); 4 k 3. (72); 33, 2. (312); 49, 6 k 3. (477); 50, 2 k 2. a k 3. (480). - Lidská přirozenost byla přijata skrze milost pohotovostní jako vhodný prostředek; Duch svatý působil jako příčina a výsledkem bylo sjednocení. III. 6, 6. (74). - Ve stejném okamžiku byla stvořena duše, počato a oživeno tělo a obojí přijato od Slova, totiž v prvním okamžiku. III. 6, 3, 4. (69, 71); 33, 1, 2, 3. (310, 312, 314); 35, 4. (326). - Kristus přijal všechny přirozené nedostatky těla, které byly společné celé lidské přirozenosti. III. 12, 4 k 3. (135); 14, 4. (148); 15, 1. (150); 46, 4 k 3. (434). - Kristus nepřijal nemoci, ani jakýkoliv nedostatek, který nebyl společný všem lidem. III. 14, 4. (148); 46, 3 k 2. (432); 5. (435); 9 k 4. (445); 51, 3. (480). - Kristus nepřijal, ani nezavinil nějaký nedostatek duše, totiž nevědomost, vinu, nebo nedostatek milosti. III. 1, 1 k 3. (3); 12, 4 k 3. (135); 14, 1 k 1. (144); 3 k 1. (147); 4 k 2. (149); 15. (149); 31, 7. (229); 46, 4 k 2. (434).

Příkaz obnáší užití zákona na ta, která jsou řízena zákonem. 1. II. 90, 2 k 1. (727). - V pojmu příkazu jest, že obnáší zařízení k cíli, pokud se přikazuje to, co je nutné nebo prospěšné k cíli. 1. II. 99, 1. (796). - Pouze to spadá pod příkaz zákona, zač je uvalován trest zákona. 1. II. 100, 9. (822). - Kladné příkazy zavazují vždy, ne však pro vždy, avšak příkazy záporné zavazují obojím způsobem. 1. II. 71, 5 k 3. (562); 100, 10. (823); k 2. (825); 2. II. 3, 2. (37). - Každý kladný příkaz má připojen příkaz záporný. 2. II. 44, 3 k 3. (370). - Příkaz ztrácí závaznost dvojmo: totiž z důvodu nemožnosti, nebo jestliže nelze bez něho míti jeho cíle. 2. II. 64, 6 k 3. (533). - Příkazy Nového zákona jsou větší než Staré-

ho co do výslovného zjevení, ne však co do podstaty. 1. II. 107, 3 k 2. (932). - Příkazy Desatera jsou jakoby první a společné zásady zákona známé samy o sobě. 1. II. 100, 3 k 3. (809); 5 k 6. (815); 2. II. 122, 3 k 4. (942); 4. (943); 5 k 1. (947); k 2. (947); k 3. (948); 6 k 1. (949); k 2. (949); 100, 1 3. (1047); 170, 1 k 3. (1260); 2 k 1. (1261). - Příkazy Desatera jsou podávány vhodným způsobem, ježto je v nich obsažena největší moudrost. 1. II. 100, 7. (817). - Výklad jednotlivých příkazů Desatera. 2. II. 122, (938). - Největší přikázání se dává o lásce. 2. II. 44, 1. (366). - Výklad přikázání o milování Boha. 2. II. 44, 4. (370), 5. (371). - Láska k bližnímu z přikázání má být pravá, správná, svatá a účinná. 2. II. 44, 7. (374). - Soudní příkaz je čtvrtý. Totiž vzhledem k vládcům, k spoluobčanům, k domácím a k cizím. 1. II. 104, 4. (896). - Soudní příkazy o vládčích a králích židovských byly nejlépe podány. 1. II. 105, 1. (897). - Příkazy ustanoveného práva se nevztahují za úmysl rozkazujícího, jenž jest cílem příkazu. Tím však jest láska. 1. II. 96, 6. (777). - Nikdo není vázán příkazem, leč zná-li jej. Proto nikdo, kdo příkaz nezná, není jím vázán, leč by byl povinen, nebo mohl o něm vědět, pokud se o tom příkazu doví od jiných nebo se o něm může dozvědět po prohlášení. 1. II. 90, 4. (729). - Představení se mají zdržovat množství příkazů. 1. II. 107, 4. (932); 2. II. 105, 1 k 3. (847). - Příkazy lidského zákona se různí, podle různosti společností. 1. II. 100, 2. (807); 104, 3 k 2. (895); 107, 1. (925); 2. II. 140, 1. (1046). - Když řeholní představení rozkazují buď všem společně nebo pouze jednotlivci, aby se mu řeklo, má-li být někdo napraven, má se tomu příkazu rozumět zdravě, zachovávajíc řád bratrského napominání. 2. II. 33, 7 k 5. (306).

Přímluva. Dílo jednoho nemůže druhému prospět jako zásluha pro dosažení blaženosti, nýbrž jen cestou modlitby. D. 71, 1. (455). - Protože láska nikdy neustává, mohou úkony živých mrtvým prospět k zmenšení

trestu, ne však ke změně stavu mrtvých. D. 71, 2. (458). - Přímluvy hříšnickovy mrtvým neprospívají, protože jsou jeho činem, ale k vůli druhému, který buď zastupuje církev, nebo jedná jako nástroj, přece mají cenu; dílo samo vždy platí. D. 71, 3. (459). - Přímluva za mrtvé pomůže činiteli v ohledu na věčný život, ale se stránky usmiřovací, shlazující hřích, jemu nic neprospěje. D. 71, 4. (461). - V pekle není vykoupení, proto pro zatracence nemá přímluva ceny. D. 71, 5. (462). - Těm, kdo jsou v očistci, pomáhají přímluvy živých, protože skutky jednoho mohou platit druhému za dosti učinění. D. 71, 6. (467). - Třemi způsoby mohou živí pomoci mrtvým: sv. přijímáním, almužnou a modlitbou. D. 71, 8. (469). - Odpustky jednoduše a přímo jim nepomohou. D. 71, 10, (473). - Přímluvy jako dosti učinění z vůle jednajícího, jsou-li přenešeny na mrtvé, více pomohou tomu, pro něhož jsou konány jednotlivě, nežli ty, které se dějí za něho a spolu ještě za jiné. Pokud se však uvažuje jejich hodnota z ctnosti lásky, zrovna tolik prospějí jednotlivcům, jako by se děly jen za jednoho. D. 71, 13. (478).

Připodobňování povšechně jest dvojí, totiž v přirozenosti a v rozumové podobě. Druhá se vyžaduje při poznání, ne však první. I. 57, 2 k 3. (499); 85, 8 k 2. (753); 88, 1 k 2. (789). - Rozumětí připodobňováním přísluší pouze rozumu, přijímajícímu podobu z věcí. I. 14, 2 k 2. (133). - Slovu Božímu neboli Božímu Synu se můžeme připodobnití trojmo: za prvé podle rázu tvaru, a ne podle samé rozumovosti, nejen podle rázu tvaru; za druhé podle jeho rozumovosti; za třetí podle jednoty, již má s Otcem skrze milost a lásku. III. 23, 3. (230). - Připodobnění činnorodého rozumu Bohu je podle poměrůvosti, badavého však podle spojení a utváření, jež jest mnohem větší. 1. II. 3, 5 k 1. (32). - Nejvyšší připodobnění člověka Bohu je podle činnosti. Proto skrze blaženost se člověk nejvíce srovná s Bohem. I. 63, 3. (552); 1. II. 55, 2 k 3. (422). - Rodící si nepřipodobňuje zrozeného

v dokonalostech získaných úkony, leč v uschopnění. 1. II. 81, 2. (656). - Synové se někdy připodobňují dědům a pradědům, poněvadž v semeni je jejich síla. I. 119, 2. (1022); k 2. (1024). - Synové se více připodobňují rodičům podle náhlivé než podle dychtivé. 1. II. 6, 5. (68); 2. II. 156, 4. (1169).

Přirozené jest dvojí, totiž, co je od přirozenosti jako od původu účinného, nebo v přirozenosti jest náklonnost k přijetí toho od zevnějšího. 1. II. 6, 1 k 2. (64). - Přirozené jest dvojí, to jest, co pochází z podstatných prvků věcí, a co má od narození. III. 2, 12. (36); 34, 3 k 2. (320). - Přirozené je dvojí, to, co přináleží přirozenosti rodu nebo přirozenosti druhu podle rozdílnosti. 1. II. 94, 2. (754); 3 k 2. (756). - Přirozené jest dvojí, to jest podle přirozenosti druhu a podle přirozenosti ojedinelé; a podle obojí přirozenosti jest dvojí, to jest buď celé od přirozenosti nebo v něčem ne od přirozenosti a v něčem od zevnějšího. 1. II. 51, 1. (394); 63, 1. (482). - Přirozené jest dvojí, to jest sledujíc tvar a sledujíc hmotu; první vždy tkví skutečně, ne však druhé, jež přináleží k pohybu. 1. II. 10, 1 k 2. (94). - Přirozené jest dvojí, buď k čemu nakládní příroda skrze poznání, nebo bez něj, ale jako zapříčiněné z nutnosti přirozenosti. 1. II. 41, 3. (330). - Přirozené člověku jest dvojí, to jest podle rozumu a pokud se odděluje od rozumu, to jest podle smyslu nebo těla. 1. II. 31, 7. (258). - Přirozené jest dvojí, to jest zapříčiněné z původu přirozenosti a jako by rozšiřované s přirozeností; a tak prvotní spravedlnost a dědičný hřích jmenují se přirozené, ne však prvním způsobem. I. 100, 1 k 3. (876); 1. II. 81, 2. (717).

Přirozenost odvozuje se od rození. I. 29, 1 k 4. (277); III. 2, 1. (15). - Přirozenost není služebnou ani paní, ale osoba jest služebnou nebo paní k vůli přirozenosti. III. 20, 1 k 2. (209); 2. (210). - Celá nerozumná příroda se má k Bohu jako nástroj k hlavnímu činiteli. 1. II. 1, 2. (3); 6, 1 k 3. (64). - Přirozenost počíná dokonalými podle příčiny účinné a tvarové, ale po-

dle příčiny hmotné nedokonalými. 2. II. 1, 7 k 3. (13); III. 1, 5 k 2. (12); 6. (13). - Přirozenost podle některých je vzata dvojmo; tvořivá, to jest Bůh řídící přirozenosti všech buď jako původce přírody nebo jako stvořitel všech přirozeností a jako jeho nástroj. 1. II. 1, 2. (3); 6, 1 k 3. (64); 26, 1. (217); 67, 1. (514). - Příroda se říká dvojmo, to jest kterákoliv podstata nebo případek a začátek vnitřního pohybu. 1. II. 10, 1. (93). - Přirozenost se označuje čtvermo, nejprve rození živých, to jest narození; za druhé vnitřní původ jakéhokoli pohybu; za třetí výměr a tvar, za čtvrté bytnost kterékoli věci. I. 29, 1 k 4. (277); III. 2, 1. (15); 12. (36). - Nad schopností přirozenosti jest něco trojmo, to jest co do bytosti stvořené, co do pojmu toho, v čem se děje, a co do způsobu a řádu dění. 1. II. 113, 9. (1001); III. 43, 4 k 2. (407). - Přirozená dokonalost tvora nespočívá jen v tom, co jí přináleží podle její přirozenosti, ale také v tom, co se jí přiděluje z některé nadpřirozené dokonalosti Boží dobroty. 2. II. 2, 3. (23). - Proti přirozenosti se běže dvojmo, to jest jako protilehlé k tomu, co je podle přirozenosti, to jest shodné přirozenosti, a jako protilehlé tomu, co je býti od přirozenosti; prvním způsobu se může navyknouti, ne však druhému. 1. II. 71, 2 k 2. (557). - Ta, jež Bůh učinil mimo obvyklého běhu přirozenosti, nejsou proti přirozenosti. 2. II. 104, 2 k 2. (843); III. 44, 2 k 1. (412).

Přísaha značí Boha volati za svědka, k vůli nedostatku lidského poznání. 2. II. 89, 1. (725); 98, 2. (794); 4. (729). - Přísaha o sobě je dovolená a čestná. 2. II. 89, 2. (726). - Přísaha má mít trojí doprovod; spravedlnost, soud a pravdu. 2. II. 89, 3. (728); 98, 1 k 1. (793). - Dvojí přísaha: dotvrzující, t. j. o přítomném nebo minulém; a příslibující, o budoucím. 2. II. 89, 1. (725). - Dvojí přísaha: skrze jednoduché dovolání Boha, a skrze zaklínání, svoláváním trestu na sebe nebo na něco sobě patřícího. 2. II. 89, 1 k 3. (726). - Bůh je dvojmo svědkem při přísaze: zjevením pravdy v myslí nebo veřejně, a potrestáním lháře. 2.

II. 89, 1 k 3. (726); 2 k 3. (727). - Přísaha nebo slib se nemají zachovávat, když mají špatný výsledek, nebo když se stanou nedovolenými. 2. II. 88, 2 k 2. (706); 10. (718); 12 k 2. (723); 89, 7. (732). - Kdokoli může zrušit přísahu svého poddaného v těch, která spadají pod jeho moc; jako otec nebo manžel. 2. II. 89, 9 k 3. (737).

Přislíbení znamená ustanovení, co by se mělo udělat jinému k vůli. U vyhrůžky je tomu naopak. 2. II. 88, 2. (705); 5. (710). - Slíbené se nemá plnit, když je to, co je slíbeno, nedovolené, nebo podmínky osob a záležitostí jsou jinačí. K tomu, aby měl člověk povinnost slíbené zachovat, je potřeba, aby to bylo dovolené a okolnosti byly tytéž. 2. II. 110, 3 k 5. (883).

Přísnost jako ctnost nevylučuje všechna potěšení, nýbrž pouze zbytečná a nezřízená. Proto se zdá, že náleží k přátelství, vlídnosti, nebo k eutrapelii a k příjemnosti. 2. II. 160, 4 k 3. (1253). - Kdo s drsnou přísností rozsuzuje hříchy bližního, jako by sám byl spravedlivý, je pyšný, pokud totiž někdo své hříchy považuje za malé, ve svém srdci si dává přednost před svým bližním. 2. II. 33, 5. (301). - Přísnost je ctnost neústupná, když trestá, pokud to správný rozum vyžaduje. 2. II. 157, 2 k 1. (1173); 159, 2 k 2. (1190).

Přisvědčení je úkon rozumu, avšak souhlasit jest úkon vůle. 1. II. 15, 1 k 3. (126). - Přisvědčení se děje trojmo, totiž pro zřejmost věci, jako pohotovost zásad, nebo pro jiné, jako vědění, nebo rozkazem vůle, jako věřiti. 2. II. 1, 4. (6); 2, 2. (22). - Vůle dvojmo hýbe rozum k přisvědčení, totiž z řádu k dobru, nebo přinucením nespátrného pravdiva. 2. II. 5, 2. (54). - Rozum se dvojmo zdokonaluje k přisvědčení pravdě: Nejprve, že ji chápe, za druhé, máje o ní jistý úsudek. 2. II. 9, 1. (75). - Rozum nutně přisvědčuje zásadám o sobě známým a jiným poznáním, která z nich nutně plynou, ne však jiným pravdám. Některá totiž nutně plynou ze zásad tak, že nemohou být nesprávná,

když jsou pravdivé zásady, jako jsou všechny závěry důkazů, a takovým pravdám rozum z nutnosti přisvědčuje, když vyrozumí jejich řád, ale ne dříve. I. 8 k 2. (546); 82, 1. (721); 2. (722); 1. II. 17, 6. (141).

Přívětivost čili přátelství není zvláštní ctnost odlišná od jiných, nýbrž je něco následného ze všech ctností. 2. II. 23, 3 k 1. (183). - Přívětivost neboli přátelství je část přidružená spravedlnosti. 2. II. 114, 2. (901). - Přívětivosti odporuje svár. 2. II. 116, 1. (905).

Přivlastnění všeobecně znamená pravoplatné přibrání cizí osoby za syna nebo vnuka. III. 3, 5 k 2. (43). - Přijmouti za vlastního je někoho zdarma připustiti k účasti v dědictví. III. 23, 1. (227). - Bohu přísluší přijmouti lidi za vlastní. III. 23, 1. (227). - Přivlastnění přísluší celé Trojici, i když lze to přisuzovat Otcí. III. 3, 4 k 3. (42); 5 k 2. (43); 23, 2. (229). - Přivlastnění se přisuzuje Otcí jakožto původci, Synu jakožto vzoru, Duchu svatému jakožto vtiskujícímu. III. 23, 2 k 3. (230). - Přivlastnění Boží dělá přijatého člověka hodným, když však přivlastňuje někoho člověk, předpokládá už vhodného. III. 23, 1. (227). - I andělé mohou být přivlastnění. III. 23, 3 k 2. (231). - Přijetí za syny Boží je podle shodnosti obrazu s přirozeným synem, nedokonale sice skrze milost cesty, dokonale však skrze slávu. I. 93, 4 k 2. (831); 2. 45, 6. (382); III. 3, 5 k 2. (43); 8. (47); 39, 8 k 3. (377); 45, 4. (426). - Kristus není přijatý syn Boží. III. 23, 4. (231); 32, 3. (307); 43, 1. (402). - Kristus byl přivlastněný syn Josefův. III. 28, 1 k 1. (266).

Přivlastňování všeobecně jest objasnění božských Osob skrze bytostné přísudky. I. 39, 7. (356). - Přivlastňování v božských se může dít dvojmo, totiž se strany tvorů a se strany Boží. První se musí vždy dít skrze protilehlé, druhé však skrze podobnost k vlastním. I. 39, 7. (356); k 1. (356); 8. (357). - Jednotlivě se moc přivlastňuje Otcí, moudrost Synu,

dobrota však Duchu svatému. I. 39, 7. (356); 8. (357); 45, 6 k 2. (419); 46, 3. (430); 2. II. 14, 1. (114). - Věčnost podle Hilara se přivlastňuje Otcí, krása Synu, užívání však Duchu svatému. I. 39, 8. (357); III. 59, 1 k 2. (555). - Podle Augustina jednota se přivlastňuje Otcí, obraz, rovnost a slovo Synu, svazek však Duchu svatému. I. 37, 1 k 3. (338); 39, 8. (357); 47, 2 k 2. (435); III. 58, 2 k 3. (550). - „Z něhož“ se přivlastňuje Otcí, „skrze něhož“ Synu, „v němž“ Duchu svatému. I. 39, 8. (357). - Býti Stvořitelem se přivlastňuje Otcí, „skrze něhož“ Synu, panování však a oživování Duchu svatému. I. 45, 6 k 2. (419).

Ptakopravectví je hádání ze štěbetání ptáků, nebo též z pohybu ptáků. 2. II. 95, 3. (765). - Ptakopravectví není dovoleno dělat o těch věcech, které nemají svou příčinu v povětrí, neboť v tom nenáleží k ptákům. 2. II. 95, 7. (773). - Ze štěbetání, pohybů a jiných schopností ptáků mohou se zvědět budoucí věci, ne však jako z příčin budoucích výsledků, nýbrž jako ze znamení. 2. II. 95, 7. (773).

Půst dvojí: duchovní, t. j. od hříchů, a tělesný - od jídel. 2. II. 147, 2 k 1. (1086). - Půst od pokrmu dvojí: přírodní a církevní. 2. II. 147, 1 k 3. (1085); 6 k 2. (1093); III. 80, 8 k 4. (831). - Půst dvojí: nářku, t. j. s hořkostí hříchu a přítomného života, a půst plesání. 2. II. 147, 4 k 5. (1090). - Půst je úkon ctnosti, totiž odříkání a mírnosti vzbuzujících, ale jiných ctností jako rozkazujících. 2. II. 3, 1. (36); 88, 6. (712); 146. (1081); 147, 1, 2. (1084). - Skvělé doporučení postu a jeho účinků. 2. II. 147, 1. (1084); III. 40, 2 k 3. (381). - Postu se užívá hlavně k vůli trojímu: na potlačení dychtivosti těla, k povznesení mysli a na zadostučinění. 2. II. 147, 1, 3, 5. (1084). - Čtyřicetidenní půst se zachovává přísněji než v jiný čas, neboť tím napodobujeme Krista. 2. II. 147, 8 k 3. (1096). - Půst je z nařízení přirozeného zákona, pokud je nutné ke spáse; ale určení doby a způsobu je z příkázání Církve. 2. II. 147, 3.

(1087). - Spravedliví jsou vázání posty Církve a ostatními předpisy, právě tak jako jiní. 2. II. 147, 4 k 5. (1090). - Kdo přestupuje nařízení o postu z pohrdání, nebo tak, že zmaří cíl, hřeší smrtelně, ne však jedná-li z rozumného důvodu. 2. II. 147, 3 k 2. (1087).

Původ se zřetelem na vztah je přirozeně současně s původním, ale původ sám je přirozeně dříve než ono. I. 43, 3 k 2. (386). - U Řeků se říká o Synu a Duchu svatém, že jsou způsobeni, to však neřikají latiníci. I. 33, 1 k 2. (309).

Pýcha se říká dvojmo: jednak překročuje rozumovou míru a pak platí o každém přestupku, v prvním případě je zlá, v druhém je někdy dobrá. 2. II. 162, 1 k 1. (1206). - Bere se trojmo: náchyllost k pyšnění pro vadnost přirozenosti, nebo pro pokaženost přítomného troudu; vzpoura proti nařízení nebo nezřízená žádost po vynikání, ať už kdekoliv; za třetí jako nezřízená žádost po přednosti, již přísluší pocta a uctívání. První je původem a kořenem všeho hříchu, druhá je obecný hřích, třetí je zvláštní hřích a je to jeden ze sedmi hlavních. 1. II. 84, 2. (674); 2. II. 162, 2. (1207); 8. (1218). - Pyšní se dělí na dvě skupiny: jedni se derou nad druhé a druzí na sebe strhují něco, co je převyšuje. 2. II. 33, 5. (302). - Vlastně je nezřízená žádost po vynikání, kterému náleží čest a pocta. Také se může brát jako nedostatek podrobení člověka vůči Bohu, v tom, že se někdo povyšuje nad to, co je mu přisouzeno podle Božího výměru a zařízení. 1. II. 84, 2. (674); 1. II. 77, 5. (629); 132, 4. (1013); 162, 1. (1206); 3. (1209); 5. (1214); 6. (1215). - Podle Řehoře se dělí na čtyři druhy. 2. II. 162, 4. (1211). - Stupňů má 12 podle Bernarda, jsou opakem 12 stupňů pokory. 2. II. 162, 4 k 4. (1213). - Už v rodě je těžký hřích, leda když nemá dokonalé úkony, totiž bez rozváženého souhlasu. 2. II. 162, 5. (1214). - Je počátkem každého hříchu ne úkonem, ale uzpůsobením. 2. II. 162, 2. (1209); 5 k 1. (1215). - Je královnou všech neřestí. 1. II. 84, 4 k 4.

(679); 2. II. 132, 4. (1013); 153, 4 k 2. (1133); 162, 8. (1218). - Bůh dovolí klesnout do prostopášnosti, aby osvo-
bodil od pýchy. 1. II. 79, 4. (646);
87, 2 k 1. (699); 98, 2 k 3. (795); 2. II.

162, 6 k 3. (1217). - Je trojí prostře-
dek proti ní: úvaha o vlastní slabos-
ti, velikosti Boží a nedokonalosti
vlastních statků. 2. II. 162, 6 k 1.
(1216).

R

Rada: Je to sama otázka, přetřásaná
radicími se. I. 22, 1 k 1. (220); 1. II.
14, 1 k 2. (119); 2. II. 52, 3 k 3. (435).
- Rada je pátrání po těch, která jsou
k cíli konaných od nás, ne jednodu-
chých, ani určených. 1. II. 14. (118);
2. II. 33, 1 k 2. (295); 47, 2. (390); 49,
5. (416). - Nikdo se neradí v tom,
v co nedoufá nebo nemožném. 1. II.
44, 2 k 3. (345). - K dobré radě se
žádá trojí: náležitý cíl, dobrý pro-
středek a vhodný čas. 2. II. 51, 1 k 1.
(426). - Něco působí radění dvojmo:
totiž od schopnosti, jako opatrnost,
od pečlivosti jen, jako naděje, a na
víc bázeň. 1. II. 44, 2. (345); 2. II. 47,
9 k 3. (399); 54, 2 k 4. (446). - Rady
Kristovy víc upravují cestu příkázá-
ním Božím než naopak, neboť cíl rad
jsou příkázání. 2. II. 189, 1 k 5. (1460).
- Mnohé rady Kristovy jsou z příká-
zání, pokud jde o přípravu duše. Ně-
kdy však stává se zachování rad nut-
ným ke spáse, jak je patrné u těch,
kteří již slíbili rady. 1. II. 108, 3 k 2.
(941); 4 k 4. (945); 2. II. 40, 1 k 2.
(343); 43, 7 k 4. (363); 72, 3. (588); 124,
1 k 3. (967); 128, 1 k 4. (987); 186, 2.
(1400). - Rady Kristovy lze uvést na
tři, totiž chudobu, čistotu a posluš-
nost. 1. II. 169, 4. (952). - Tři evange-
lijní rady o sobě jsou prospěšné všem
- vyjma snad pro ty, kteří z určitých
uspořádání nemají k nim náklon-
nost. 1. II. 108, 4 k 1. (944). - Není ú-
konu dokonalosti, spadajícího pod
radu, který by v některém případě
nespal pod příkaz. 2. II. 124, 3 k
1. (970). - Dar rady nás řídí ve všech,
která jsou zařízena k cíli života věč-
ného, ať jsou nutná, t. j. příkázání,
nebo ne, t. j. o radách. 2. II. 52, 4 k 2.
(435). - Dar rady dává jistotu od Du-
cha sv. v těch, o kterých pátrá a se
dohaduje. 1. II. 108, 4 k 1. (914); 2.
II. 52, 1 k 1. (432). - Jen jedna ctnost

je zařízena na dobré radění, ale dvě
k dobrému souzení, neboť rozličnost
je ve vlastních, z nichž jde soud, ne
však v obecných, z nichž jde zkou-
mání. 1. II. 57, 6 k 3. (443); 2. II. 51,
4 k 2. (430).

Ráj je trojí: pozemský, nebeský a
duchovní, t. j. vidění Boha. I. 102.
(880); 2. II. 175, 3 k 4. (1308); III.
52, 4 k 3. (499). - Adam byl z něho
vypuzen pro hřích. 2. II. 134, 2. (1365).
- Hříchem člověka byla uzavřena
brána pozemského ráje na znamení
uzavření nebeského ráje. III. 49, 5.
(474).

Rod vzhledem k jednotlivým má ráz
původu; avšak vzhledem ke druhu
spíše má ráz hmotného původu. I.
85, 3 k 4. (763). - Rod se někdy bere
za druh tím způsobem řeči, jakým
nazýváme rodem lidským celý lidský
druh. 1. II. 18, 2. (149). - Rod je dvo-
jí: jmenovaný a bezejmenný. I. 78,
3 k 3. (687). - Rod je dvojí: logický a
fysický. I. 6, 6, 2 k 2. (584). - Něco je
v nějakém rodě dvojmo: v rodě
jsoucna jako jsoucno v uskutečnění,
a v rodě poznatelných jako jsoucno
v možnosti. I. 87, 1. (778). - Něco je
v nějakém rodě dvojmo: vlastně, ja-
ko druhy, a ta, o nichž je rod vypo-
vídán; a z uvedení, jako prvky rodu
a popření a postrádání. I. 3, 5. (27);
1. II. 72, 6 k 3. (574). - V kterémkoliv
rodu první je příčinou všech, která
jsou potom. III. 56, 1. (533). - V každé
věci, která je v rodu, liší se bytí od
bytnosti. I. 3, 5. (27). - V každém ro-
du, čím je něco dřívější, tím je jed-
nodušší. 1. II. 19, 2. (164).

Rouhání povšechně jest tvrdit něco
o Bohu, co mu nepřísluší, anebo po-
pírat to, co mu náleží. 2. II. 13, 1.

(109). - Rouhání patří do rodu nevěry a ztěžuje ji. 2. II. 13, 3. (112). - Jakékoliv rouhání je vždy smrtelný hřích, když je s rozvázným souhlasem. 2. II. 13, 3. (112). - Rouhání je nejtěžší ze všech hříchů. 2. II. 13, 3. (112); III. 80, 3. (817). - Rouhání s rozvahou vzniká z pýchy, kdežto rouhání z pobouření ducha pochází z hněvu. 2. II. 158, 7 k 1. (1187). - Rouhání proti Duchu svatému se nazývá trojmo, totiž mluvití proti Božství, nekajícnost až do konce a hřích z jisté zloby. 2. II. 14, 1. (114). - Rouhání proti Duchu svatému se děje trojmo: srdcem, ústy a skutkem. 2. II. 13, 1. (104); 14, 1 k 1. (116). - Rouhání proti Duchu svatému jako zvláštní hřích jest opovržením darem, jímž je člověk zdržován od hříchů, není však hřichem z něho pocházejícím. 2. II. 118, 5 k 3. (923). - Že tento hřích je neodpuštělný, vykládají učitelé trojmo, totiž, že je nekajícnost až do konce, a tak se neodpouští žádným způsobem. Nebo proto, že si zaslouží, pokud se týká jeho samého, aby nebyl odpuštěn, pokud se týká trestu. Nebo pokud se týká viny, pokud vylučuje to, čím se děje odpuštění hříchů. I. 64, 2. (566); 2. II. 14, 3. (118); 118, 5 k 3. (923); III. 86, 1 k 2. (912); k 3. (912).

Rození je dvojí: proměna z nebytí na bytí, a původ živého od živého původce, spojeného; první náleží všem rozeným a porušným, druhé však jen živým a nazývá se narozením. I. 27, 2. (262). - Co je první v rození, je poslední v rozkladu. 2. II. 107, 2. (859); 162, 7 k 3, k 4. (1218). - Rození jednoho není porušením druhého, leč skrze souběžnost. 1. II. 113, 6 k 2. (996). - Každý rodící vytváří sobě podobné co do tvaru, kterým jedná, což je možnost rodit. I. 33, 2 k 4. (310); 41, 5. (378). - K úkonu rození se sbíhá trojí: teplota, duch a štáva. 2. II. 147, 8 k 1. (1095). - Co se rodí druhým způsobem rození, totiž pokud rození je původ živého původce, spojeného, nenazývá se zrozený nebo syn, leč pochází podle rázu druhové podoby. I. 27, 2. (263). - Člověk plodí sobě podobné v dru-

hu, ne tím, že by uváděl nebo vyváděl rozumovou duši z možnosti látky, nýbrž uzpůsobuje látku. I. 118, 2 k 4. (1016); 1. II. 83, 1 k 3. (668). - Ve stavu nevinnosti bylo by plození souložím. I. 98, 8. (869). - Rození v božských znaméná vztah na způsob činnosti. I. 27, 5 k 2. (267). - Rození náleží Bohu vlastně. I. 27, 2. (262); 28, 4. (273); 33, 2 k 4. (310). - Plození Syna Božího Otcem je věčné. I. 42, 2. (384). - Žádný způsob vycházení nějakého stvoření neznázorňuje dokonale božské rození, nýbrž je třeba z mnohých sbíratí podobnost. I. 41, 3 k 4. (376); 42, 2 k 1. (385). - Bytnost je Bůh rodící nebo věc rodící, jestliže věc a Bůh stojí místo osoby, ne však jestliže stojí místo bytnosti. I. 39, 5 k 5. (354). - Pravdivá je věta: Bůh zplodil Boha. I. 39, 4. (350); 5 k 1. (353). - Je lépe říci o Synu Božím, že je vždy narozený, než že se stále rodí nebo je plozen; i když o jeho rození můžeme užití každého času. I. 42, 2 k 4. (385).

Rozhřešení udělené hříšným knězem platí stejně jako spravedlivým, leč je rozkolník. 2. II. 39, 3. (339). - Rozhřešuje Bůh svou mocí, člověk však jako služebník a nástrojově. Také je pravda, že mezi služebníky Božími rozhřešuje papež, i když skrze jiného udělí úkon rozhřešení. III. 84, 3 k 3. (888); I. 112, 2 k 2. (965). - Tvar rozhřešení svátostného má býti v řeči oznamovací. III. 84, 3. (886). - Kněžským rozhřešením se odpouští vina. III. 84, 3 k 3. (888). - Po rozhřešení zůstávají zbytky po hříchu: uzpůsobení ke hříchu a provina, i když zmenšené. III. 86, 5. (918); 89, 1 k 3. (935).

Rozkol je odloučení dobrovolné a záměrné od jednoty Církve, neuznávající papežovy pravomoci a není ve styku s údy Církve. 2. II. 39, 1. (335). - Je to největší hřích vůči bližnímu. 2. II. 39, 2 k 3. (338). - Nevěra sama o sobě je větší hřích než rozkol, ale případkově je to naopak. Ve Starém zákoně byl trestán přísněji pro náchylnost a neznalost Židů. 2. II. 39, 2. (337).

Rozkolníci se říká těm, kdo sami o své vůli záměrně se odlučují od církevní jednoty. Nechtějí podléhat papeži a s údy Církve se stýkat. 2. II. 39, 4. (340).

Rozliti toho, co je v duši na tělo neměl trpící Kristus, protože u něho ona přirozená souhra duše s tělem podléhala jeho božské vůli, a ta dopustila, aby blaženost zůstala v duši a těla nezasáhla, při čemž tělo trpělo, jak je schopna přirozenost trpná. 1. II. 3, 3. (28); 4, 6. (45); 75, 4 k 1. (614); 2. II. 175, 4 k 1. (1309); III. 14, 1 k 2. (144) 15, 5 k 3. (156); 19, 3 k 3. (206); 28, 2 k 3. (269); 45, 2 k 1. (422); 46, 2 k 2. (430); 49, 6 k 3. (477) 54, 2. (515); 79, 1 k 3. (803).

Rozum se říká jako uvnitř čtoucí; neboť jméno rozum se běře od vnitřního proniknutí pravdy, pročez něco rozumětí v uskutečnění je přemýšlet v uskutečnění, podle Augustina. 1. II. 102, 1 k 3. (936); 2. II. 8, 1. (65); 49, 5 k 3. (417). - Rozum je mohutnost věcně rozdílná od bytnosti duše. I. 79, 1. (691). - Rozum je mohutnost trpná. I. 79, 2. (692). - Rozum dvojí: trpný a trpnostní. 1. II. 51, 3. (398); 71, 4. (559). - Rozum čtverý: činný, trpný, v pohotovosti a v uskutečnění dosáhnoucí. II. 79, 10. (708). - Předmětem rozumu je jsoucno všeobecné. I. 55, 1. (486); 79, 7. (703); 82, 4 k 1. (726); I. 87, 3 k 1. (783); 105, 4. (909); 1. II. 9, 1. (84); 10, 1 k 3. (94). - Nejříve je v rozumu jsoucno jako druhé, že to jsoucno není ono jsoucno; jako třetí rozdělení, jako čtvrté jedno, jako páté množství. I. 11, 2 k 4. (82). - Náš rozum poznává sebe, svůj úkon a rozumovou podobu, obrátiv se k sobě, ne prvotně. I. 14, 2 k 3. (133); 76, 2 k 4. (651); 85, 2. (759); 87, 1, 3. (778, 782). - Náš rozum poznává sebe ne skrze svou bytnost, nýbrž skrze svůj úkon, a to dvojmo. I. 87, 1. (778); 88, 2 k 3. (791); 89, 2. (796); 94, 2. (844). - Rozuměné dvojí: první rozumová podoba, která je zdokonalením rozumu; a druhé, věc, jejíž je podobou, podobně jako je dvojí vidění. I. 14, 5 k 2, 3. (137). - To, co se prvotně rozumí, je

věc, jejíž podobnost je podoba v rozumu, která není rozuměna prvotně, nýbrž zvratně. I. 85, 2. (758). - Náš rozum rozumí jednotně a vyjadřuje na způsob nějakého složení, ale Bůh naopak. I. 50, 2. (455); 2. II. 1, 2. (4). - Věci hmotné jsou v našem rozumu jednodušší než samy v sobě. I. 50, 2. (455). - Jednotlivost odporuje rozumění z důvodů hmoty, ne však podle sebe, proto ojedinelá nehmotná mohou být rozuměna v uskutečnění. I. 56, 1 k 2. (492); 76, 2 k 3. (651); 79, 6 k 2. (701); 86, 1 k 3. (772). - Náš rozum nerozumí ojedinelé hmotné prvotně, nýbrž zvratně. I. 14, 11 k 1. (147); 50, 2. (456); 56, 1 k 2. (492); 57, 2 k 1. (499); 86, 1. (772); 89, 4. (799); 2. II. 47, 3 k 1. (391). - Žádný rozum nemůže rozumět mnohá jako mnohá, nýbrž pokud se jednotlivosti či jsou jedno. I. 12, 10. (100); 14, 7. (140); 22, 3 k 3. (225); 58, 2. (506); 85, 4. (764); 1. II. 12, 3 k 3. (108); 1. II. 54, 1 k 3. (414); 113, 7 k 2. (998); 2. II. 8, 1 k 3. (66). - Činnost rozumu je život, činnost živého, ne však jeho bytí. I. 54, 1, 3. (479, 482). - Činnost jakéhokoli stvořeného rozumu závisí na Bohu co do dvou: pokud od něho má dokonalest, již jedná, t. j. světlo; za druhé, pokud je od něho hýbán. 1. II. 109, 1. (946). - Z toho, že někdo rozumí, vychází něco od něho, t. j. slovo srdce. I. 27, 1. (261). - Dvojí činnost rozumu: prosté uchopení, složení a oddělování. I. 85, 2 k 3. (760); 2. II. 83, 1 k 3. (655). - Paterá činnost rozumu: prostý vhled, zařízení rozumění k jinému, myšlenka, vědění, úprava slova. I. 79, 10 k 3. (708). - Dvojí úkon rozumu: přímý a zvratný. I. 28, 4 k 2. (274); 87, 3 k 2. (783). - Rozum má dva úkony: postřehnouti a souditi. 2. II. 45, 2 k 3. (379). - Dvojí původ činnosti rozumu: rozum a rozumová podoba, obojí může být přímo od Boha. I. 105, 3. (908). - V každé činnosti, v níž je rozum odloučen od představ, musí být odloučen od smyslů. 2. II. 175, 4. (1309). - Že rozumíme věc jinak než je, se přihází dvojmo. I. 12, 6 k 1, 2. (95); 13, 12 k 3. (104); 85, 1 k 1. (756). - Rozuměná věc je v rozumu skrze svou podobu, ne však podle vlastní

přirozenosti. I. 14, 5 k 2. (137); 57, 1 k 2. (497); 76, 2 k 4. (651); 85, 2 k 1. (760). - Aby něco bylo rozuměno v uskutečnění, vyžaduje se odloučení od látky a jejích podmínek. I. 50, 2. (455); 55, 1 k 2. (486); 79, 3. (695); 87, 1 k 3. (781). - Rozumová podoba našeho rozumu je podoba věci toliko co do přirozenosti druhu, proto skrze ni lze poznat nekonečná, ale nerozlišená. I. 14, 3 k 1. (134); 12, k 1. (148); 76, 2 k 4. (651); 85, 1 k 3. (757); 86, 1. (772). - Podoba rozumová je od představy podle svého látkového hmotného bytí; ale od rozumu činného podle svého bytí tvarového, t. j. pokud je rozumitelná v uskutečnění. I. 84, 6. (750); 85, 1 k 3. (757). - V rozumu může být zároveň více podob. I. 12, 10. (100); 58, 2 k 2. (507); 85, 4. (764). - Podoba je v rozumu a smyslu trojmo: toliko v možnosti, v uskutečnění, podle poslední plnosti a středním způsobem, v pohotovosti. I. 79, 6 k 3. (702). - Podoba je nejprve ve smyslu, za druhé v obrazivosti, za třetí v rozumu trpném skrze světlo rozumu činného. I. 55, 2 k 2. (488); 2. II. 173, 2. (1286). - Smysl a rozum se liší věcně skrze obecné a zvláštní a podobně žádost smyslová a rozumová. I. 50, 1. (454); 80, 2 k 2. (715); 84, 6. (750); 115, 4. (993). - Rozum potřebuje smyslu jako meze, k níž se vede rozložení, ne však pro to, že by úkon rozumu se dál skrze (ústroj) smyslu. I. 50, 1. (454); 115, 4. (993). - Předmět rozumu, ráz pravdiva, je jednodušší a vznešenější než předmět vůle, dobro. I. 82, 3, k 1, 4 k 1. (724-5, 727). - Rozum je vyšší než vůle co do pojmu řádu, ale co do rozkazu je tomu naopak. I. II. 13, 1. (111). - Rozum směřuje k věcem, pokud jsou v něm, vůle, pokud jsou v sobě samých. I. 19, 3 k 6. (191); 82, 3. (724); 1. II. 66, 6 k 1. (512); 86, 1 k 2. (691); 2. II. 23, 6 k 1. (186). - Rozum hýbe vůli na způsob cíle, ale vůle hýbe rozkazující rozum a ostatním mohutnostem du-

še. I. 82, 4. (725); 107, 1. (923); 1. II. 9, 1, 2 k 3. (84); 11, 1 k 2. (100); 12, 1. (105); 16, 1. (130); 17, 1. (135); 18, 7. (155); 19, 3 k 3. (166); 56, 3. (427); 58, 1 k 3. (444); 74, 5 k 2. (600); 2. II. 58, 8 k 1. (478); 82, 7 k 1. (648); 180, 1 k 3. (1329); III. 85, 4 k 4. (907). - Rozum je první pohybující všechny mohutnosti duše co do určení úkonu, vůle pak co do vykonání. I. II. 17, 1. (135). - Je nutné, aby byl rozum činný. I. 54, 4. (483); 79, 3. (694). - Rozum trpný je jsoucno v uskutečnění, v rodu jsoucna, ale je pouhá možnost v rodě rozumových. I. 87, 1. (779); 1. II. 50, 4 k 2, 5. (390). - Rozum trpný je přirozeně v možnosti ke všem a jediné, která lze objasnit skrze světlo rozumu činného, t. j. ke všem podobám věcí smyslových. I. 88, 1. (788); 1. II. 50, 5. (391). - Rozum činný a trpný se liší věcně. I. 54, 1 k 1. (480); 79, 7, 10. (702, 707). - Rozum činnorodý a badavý jsou věcně táž mohutnost, ale liší se pojmem. I. 14, 16. (154); 79, 11. (709). - Cílem rozumu činnorodého a činného života je vnější činnost, badavého však a života nazíravého je poznání pravdy. I. 14, 26. (154); 79, 11. (709); 1. II. 3, 5. (32, 33); 69, 3 k 2. (544); 2. II. 179, 52. (1326); 180, 1, 2. (1328, 1329); 181, 1, 4. (1343, 1347). - Rozum, pokud znamená nadpřirozené světlo k poznání, je jeden ze sedmi darů Ducha svatého. 2. II. 8, 1. (64); 49, 2 k 2. (413). - Dar rozumu je vždy v každém, kdo je v milosti, ale nikdy se nevzdaluje v tom, co je nutné ke spáse. Ale v nenutných se někdy vzdaluje, aby se odňala látka pyše. 2. II. 8, 4 k 3. (69).

Rozumové se říká dvojmo. I. 51, 1 k 2. (464); 2. II. 83, 10 k 2. (667). - Přísluší Bohu i andělům, ovšem nejvýborněji. I. 29, 3 k 4. (281); 2. II. 83, 10 k 2. (667). - Je dvojí: bytnostné a účastné. I. 18, 2 k 2. (181); 1. II. 50, 4. (388).

Rád v sobě uzavírá tři, a to vztah prvnějšího a pozdějšího, rozdíl a původ. 2. II. 26, 1. (226); 6. (232). - Kdekoliv jest nějaký původ, je třeba, aby byl nějaký řád, protože řád uzavírá v sobě nějaký způsob prvnějšího a pozdějšího, která se říkají podle vztahu k nějakému původu. 2. II. 26, 1. (226); 6. (232). - Řád cílů jest podle řádu jednajících, protože všechno jednající řídí svůj úkon k nějakému cíli. 1. II. 109, 6. (954). - Jako řád správného rozumu jest od člověka, tak řád přírody jest od Boha. 2. II. 154, 12 k 1. (1156). - Řád jest dvojí, a to skutečný a pomyslný. III. 28, 3 k 1. (271). - Řád jest dvojí, a to řád tvaru a hmoty. III. 62, 6 k 3. (592); 78, 4. (796). - Řád se říká dvojmo, a to vztah a stupeň, který ho činí. I. 108, 2 k 1. (932). - Ve věcech jest dvojí řád, a to z původu a z cíle. III. 6, 1 k 1. (67). - Řád vesmíru jest dvojí, to jest řád tvorů navzájem a řád tvorů k Bohu. I. 21, 1 k 3. (214); 47, 3. (436); 103, 2 k 3. (889); 1. II. 111, 5 k 1. (978). 2. II. 39, 2 k 2. (336). - Řád jest dvojí, a to řád přirozenosti a řád času nebo rození. 1. II. 62, 4. (481); 83, 3 k 2. (671). - Řád přirozenosti jest dvojí, a to cesta rození a času, v příčině hmotné, od nedokonalého k dokonalému, a v cestě dokonalosti a záměru v jiných příčinách od dokonalého k nedokonalému. I. 85, 3 k 1. (762). - Řád pocházení v božských osobách vhodněji se nazývá řádem přirozenosti než řádem bytnosti, nebo přirozenost obnáší ráz původu, ne však bytnost. I. 42, 3 k 4. (387). - Člověk podléhá trojímu řádu, a to řádu rozumu, člověka vládnoucího buď duchovně nebo časné, Božímu. 1. II. 72, 4. (569); 87, 1. (693) a 3. (696). - Řád u lidu jest čtvery, a to vládci k poddaným, poddaných navzájem, k cizím a k domácím. 1. II. 104, 4. (896). - Všechny řády obcí lze uvést na tři, a to na nejvyšší, to jest šlechticů, na nejnižší, to jest prostého lidu, a na prostřední, to jest ctěného lidu. I. 108, 2. (931).

Řehole značí stav dokonalosti. 2. II. 186, 1. (1398). - Je zřízena pro dokonalost v lásce, již má za cíl. 2. II. 186, 7 k 1. (1412); 187, 2. (1421); 188, 2, 7. (1438-48). - Je to stav pokání, cviku a škola dokonalosti. 2. II. 186, 1 k 4. (1399); 187, 6. (1434); 188, 1. (1436); 189, 1 k 3. (1459). - Je to něco více než dávati almužny a žiti čistě ve světě. 1. II. 98, 5 k 2. (793); 2. II. 152, 5. (1127); 186, 8. (1413). - Může se bráti třemi způsoby: buď jako cvičení se snahou po dokonalosti v lásce, nebo jako skýtající klid a jako oběť. 2. II. 186, 7. (1411). - Každá řehole má původ od Kristových učedníků. 2. II. 188, 7. (1448). - Dobrovolná chudoba je první základ k dokonalosti v řeholi. 2. II. 186, 3. (1401). - Rovněž se vyžaduje ustavičná čistota. 2. II. 88, 11. (719); 184, 4. (1368). - Též poslušnost se vyžaduje k dokonalosti v řeholi, protože ona je kázeň a výcvik ve snaze po dokonalosti, proto je nutný nějaký učitel, aby řídil a za ním aby šel, kdo chce prospívat, což se děje poslušností vůči vyšším. 2. II. 186, 5. (1407). - Slib poslušnosti je nejdůležitější ze tří řeholních slibů. 2. II. 186, 7. (1411); 188, 1 k 2. (1437). - Všechna ustanovení v řeholích směřují ke třem hlavním slibům a k tomu patří též oděv jako znamení závazku. Proto se dává nebo žehná spolu se skládáním slibů. 2. II. 186, 7 k 2. (1412); 188, 1 k 2. (1437). - Vstupem do řehole se člověk cele zasvěcuje do služby Boží. 2. II. 189, 3 k 3. (1463). - Vstupem do řehole se přijímá stejně velká milost jako při křtu a odpouštění se všechny tresty za hříchy. 2. II. 189, 3 k 3. (1463). - Děti nesmějí vstoupit do řehole, nelze-li rodičům žiti bez jejich přispění. 2. II. 189, 6. (1467); 101, 4 k 3. (824). - Řeholníci nejsou povinni mít dokonalou lásku, ale musí se o to snažit. 2. II. 186, 2. (1400). - Kdo se přiznal k řeholi, zemřeli světu a žijí Bohu. Proto je nelze znovu volat k obecnému způsobu života, dá-li k tomu nějaká záležitost příležitost. 2. II. 88, 11 k 1. (721). - Mají se snažit nabýt vzdělání v tom,

co se týká nauky, která zasluhuje úcty. O jiné nauky nemají řeholníci dbát, celý jejich život náleží Boží službě, leč pokud k posvátné nauce mají vztah. 2. II. 188, 5 k 3. (1446). - Mohou žebrot z pokory, nutnosti nebo užitečnosti, ne však z hrabivosti jako světáci. 2. II. 187, 5. (1431). - Trojí je stupeň řehole. 2. II. 188, 6. (1446). - Nejvyšší stupeň v řeholi dosahuje to, co směřuje k učení a kázání, druhý však, co je pro rozjímá-

ní. Třetí obsahuje vše, co se zabývá vnějším dílem. V jednotlivém vyniká to, co je určeno k vyššímu úkonu v tomže oboru nebo se týká více předmětů, dále to, co má příhodnější ustanovení k dosažení svého cíle, ne co je přísnější. 2. II. 188, 6. (1446); 189, 8 k 1. (1472). - Žádné dosti učinění se nevyrovná pokání řeholníků. 2. II. 189, 3 k 3. (1463). - Světský stav je na tom hůř než řeholní. 2. II. 189, 1 k 5. (1460).

S

Sen může být těžký hřích nebo příčinou jeho, když se k vůli němu něco opomine, co třeba činit, nebo se děje něco, co vede ke zlu. 1. II. 5. (560).

Serafin značí horoucí či planoucí. I. 63, 7 k 1. (560); 108, 5 k 5. (937). - Je to první řád první hierarchie andělů, protože je v nejdokonalejším spojení s Bohem, kdy je pronikáno nitro milovaného. I. 63, 7 k 1. (560); 108, 5 k 5. (937); 109, 1 k 3. (946).

Sestoupiti. Bylo přiměřeno, aby Kristus sestoupil do podsvětí. III. 52, 1. (493); 4. (598). - Kristus svým účinkem sestoupil až do podsvětí zatracených. III. 51, 2. (495). - Kristus bytnostně sestoupil pouze do předpekli otců, ale svým účinkem sestoupil do kteréhokoli podsvětí. III. 52, 2. (495). - Kristus sestupující osvětlil předpekli otců, pouze pro mě. III. 52, 2 k 1. (496). - Kristus sestupující neosvobodil z pekla žádného zatracence, ani z předpekli dětí, ani z očistce, nýbrž jen všechny spravedlivé. III. 52, 5, 6, 7, 8. (499). - Kristus sestupující do podsvětí osvobodil odtud z očistce všechny dostatečně očištěné, nebo ty, kdo si toho zasloužili pro víru, milování a nábožnost k smrti Kristově, pokud žili zde. III. 52, 8 k 1. (505). - Kristus byl duší tak dlouho v podsvětí, pokud bylo jeho tělo mrtvé. III. 52, 4 k 1. (499).

Shovívavost jest totéž jako cit, totiž pohotovost poshovující a k sladké

mluvě. 1. II. 70, 3. (550); 2. II. 80, k 4. (635).

Skrbllost je neřest protilehlá mrhání a děje se ohledně velkého vydání; proto je méně neřesti než neštědlost. 2. II. 135, 1. (1026).

Skromnost je ctnost usměrňující vášně; náleží tedy k mírnosti jako základní ctnosti, která má na starosti věci značně nesnadné. 2. II. 143. (1066); 160. (1191). - Týká se úkonů vnitřních i vnějších. 2. II. 160, 2. (1191), 168, 1. (1246). - Upravuje vnějšek života v chůzi, oděvu a podobných. Epikeja si všímá správného výkladu slov zákona; ovšem její jméno mohou Řekové užívat pro podobnost o všem, kde se jedná o nějakou úpravu. 2. II. 120, 2 k 3. (935). - Podle Andronika má 3 části. 2. II. 143. (1066); 160, 2. (1192); 168, 1. (1246). - Pod ní se shrnuje všechna úprava tělesných pohybů a vnějších věcí, u Cicerona dokonce i naděje. 2. II. 143, k 4. (1068); 160, 2. (1192).

Skutky člověka nazývají se živé, které se konají a jsou s láskou, mrtvé však nazývají se, které se konají bez lásky, ale skutky umrtvené nazývají se, které se konají s láskou a nejsou s ní pro následující smrtelný hřích. III. 89, 4-6. (940-44). - Skutek sluje mrtvý dvojmo, to jest účinkově, jako hřích, a strádavě jako skutek bez milosti. III. 89, 6. (943). - Smrtelný hřích usmrcuje skutky spravedlivé

dříve vykonané, pokud byly zásluhou života věčného, ne však co do odpuštění viny, a co do zadostiučinění. III. 88, 1 k 3. (929).

Skvrna hříchu je nedostatek duševní skvělosti, to jest božského světla a rozumu, i milosti pro nezřízenou lásku k časnému věcem. 1. II. 86, (690); 89, 1. (716). - Není pouze zbavení něčeho nebo něco kladného v duši, nýbrž má vztah ke své příčině, totiž hříchu; proto rozličné hříchy působí různé skvrny. 1. II. 86, 1 k 3. (691); III. 88, 1. (927). - Není vlastně nic jiného než ztráta milosti. 1. II. 109, 7. (956). - Když se odpustí hřích a skvrna zmizí, vždy se promíjí věčný trest, ne však časný. 1. II. 87, 6. (699). - Ta skvrna zůstane, i když úkon hříchu ustane. 1. II. 86, 2. (691); 87, 6 k 1. (701).

Sláva je jasná známost s chválou, jak praví Ambrož. 1. II. 2, 3. (15). - Je trojí účel, pro který je nutno žádat slávu nebo vyjevití nějaké dobro v tomto životě: sláva Boží, užitek bližního, užitek vlastní. 2. II. 132, 1 k 3. (1010). - Marná sláva je hřích. Je trojí: o tom, co není, o pomíjejících, o hříchu; za druhé, když se hledá od lidí a ne od Boha; za třetí, když se nezařizuje k náležitému cíli. 2. II. 132, 1. (1008). - Marná sláva je nebezpečná nejen pro svou tíhu, nýbrž také tím, že způsobuje k těžkým hříchům, způsobujíc, že se člověk stává opovázlivým a příliš v sebe důvěruje, a tak ponenáhlu způsobuje k tomu, že člověk je zbavován vnitřních dober. 2. II. 132, 3 k 3. (1013). - Je to hlavní neřest a má sedm dcer: neposlušnost, chlubitost, pokrytectví, hádka, zarputilost, nesvornost a novotářská opovázlivost. 2. II. 21, 4. (173); 105, 1 k 2. (846); 132, 4-5. (1013-1014); 138, 2 k 1. (1043). - Je přímo proti velkodušnosti, již nedosahuje podle pravdy věci, ale přesahuje ji v mínění. 2. II. 132, 2. (1010). - Bůh nehledá svou slávu pro sebe, nýbrž pro nás. 2. II. 132, 1 k 1. (1009). - Jen Kristu přísluší hledati svou slávu, protože je Bůh; ale pokud je člověk, vyhledává na sobě slávu

Boží, jako i jiní světci. 2. II. 132, 1 k 1. (1009). - To, co patří ke slávě (jako dokonalé požívání Boha a j.), mělo být časově dříve v Kristu, jakožto v původci slávy. III. 53, 3 k 3. (511). - Sláva u svatých je bez postupnosti. 1. II. 67, 4 k 2. (520).

Slepota myslí je trojí, totiž zbavení případkového světla, dobrovolné odvrácení od prvního poznatelného, třetí pro zaměstnání. První je trest, jiná však hřích. 2. II. 15, 1. (123). - Slepota myslí, která jaksi úplně vylučuje poznání duchových dober, vzniká z nečistoty. Tupost však smyslů, která činí člověka slabého stran těchto poznatelných předmětů, vzniká z obžerství. 2. II. 15, 2, 3. (124-5). - Slepota myslí a tupost smyslů jsou protikladem daru rozumu. 2. II. 8, 6 k 1. (72); 15, 2. (125).

Slib je Bohu učiněné příslibení o lepším dobru, jež sice nespadá pod naprostou nutnost, ani pod nutnost cílovou, avšak je o úkonech ctnosti, jež poznáváme, že se líbí Bohu. 2. II. 88, 1. (704); 2. (705); 4. (708); 5. (710); k 1. (711); 7. (713); 12. (722); 189, 3. (1462). - Ke slibu se vyžadují nutné tři věci, totiž rozvážení, předsevzetí a příslibení, v kterémžto příslibení se dokonává ráz slibu; někdy však se nadto přidává ústní prohlášení a svědectví jiných na jakési upevnění slibu. 2. II. 88, 1. (704). - Slib se koná pouze Bohu, třebas se týká toho, co se někdy příslibuje svatým. 2. II. 88, 5 k 3. (711). - Pod slib nespádají hříchy, ani věci nelišné, ani věci naprosto nutné, ani věci pro cíl, leč jakožto dobrovolné, nýbrž se má vždy díti o lepším dobru. 2. II. 88, 2. (705); 10. (718). - Učiníti slib jest prospěšné, neboť slib utvrzuje vůli v dobrem, avšak neumenšuje svobodu, ani není o sobě nebezpečný, nýbrž z viny člověka, který změnil vůli, a poněvadž slib připodobňuje blaženým. 2. II. 88, 4. (708). - Slib zvláštní je dvojí, totiž slib jednoduchý a slib slavný; první jest pouhé příslibení, druhý však jest příslibení a dáni. 2. II. 88, 9. (716). - Slib nabývá slavnosti pouze dvojmo, totiž přijetím

svatého svěcení a závazkem určité řeholi. 2. II. 88, 7. (713); 9. (716). - Dílo vykonané ze slibu je chvályhodnější a záslušnější než dílo, vykonané bez slibu. 2. II. 88, 6. (711); 189, 2. (1461); III. 28, 4. (273). - Slib zavazuje podle úmyslu slibujícího, totiž ke splnění ihned nebo na jistou dobu nebo s podmínkou. 2. II. 88, 3. (708); 189, 3 k 2. (1463); 4. (1464). - Každý slib rádně učiněný zavazuje; proto přestupující jej hřeší smrtelně. 2. II. 88, 3. (707); 189, 3. (1462). - Nikdo se nemůže ze slibu pevně zavázati k tomu, co jest pouze v moci druhého. 2. II. 88, 8. (715); 9. (716); k 2. (717); 189, 5. (1465). - Rušení slibu jest jistý druh nevěrnosti, neb věrnosti náleží zachovávatí příslibená. 2. II. 88, 3. (707). - Sliby se mohou prominouti, jestliže v nějakém případě to, co spadá pod slib, jest jednoduše zlé nebo neužitečné, nebo je překážkou většího dobra, ne však to, co jest z přirozeného nebo Božího zákona. 2. II. 88, 10. (718). - Slib může býti z rozumné příčiny zaměněn za něco lepšího nebo za něco méně nebezpečného; stejně tak může býti i prominut. 2. II. 88, 10. (718); k 1. (719).

Slovo má zvláštní ráz tvaru vzorného, neboť patří k umění. I. 3, 8 k 2. (32). - Slovo myslí znamená něco vycházejícího od rozumu, ustanovené jeho činností. I. 27, 1. (260); 28, 4 k 1. (274); 34, 1. (316). - Slovo je to rozuměné a to, co se pojímá. I. 22, 1. (219); 28, 4 k 1. (274); 34, 1. (316). - Kdokoli něco chápe, právě z toho, že rozumí, vzniká v něm něco, t. slovo. I. 27, 1. (260). - Slovo myslí označené slovem úst je pojetí chápané věci, vznikající z rozumové síly, nebo vycházející z jeho znalosti. I. 27, 1, 2. (260, 2); 28, 4 k 1. (274); 34, 1. (316); 107, 1. (923); 1. II. 93, 1 k 2. (744). - Slova jako znamení působí mnoho škod a ve slově se člověk snadno proviní. Ale podle své bytnosti, t. jako zvuky, škodí jen sluchu, t. j. přílišným křikem. 2. II. 72, 1 k 1. (585); 89, 2. (726). - Slovo Boží je pouze jedno, dokonalé a rovné bytnosti, proto je Syn. Ne tak naše slovo, leč

přeneseně, protože je mnohonásobné, nedokonalé a případek. I. 27, 2 k 2. (263); 33, 2 k 3. (310); 34, 2 k 1, 3. (319, 20). - Slovo vlastně se říká dvojmo: pojem v mysli, jej označující hlas a představa hlasu. Nevlastně však se říká slovo označení věci nebo učinění slovem. I. 34, 1. (316). - Slovo, pokud značí pojem myslí, je v Bohu vlastně, vzhledem však k jiným významům je v Bohu pouze přeneseně. I. 34, 1 k 1. (317); 36, 2 k 5. (330). - V božských je pouze jedno slovo. I. 27, 5 k 3. (267); 34, 3. (320); 41, 6. (379). - V božských se slovo říká vlastně jen osobně, ne však bytnostně. I. 34, 1. (316); 1. II. 93, 1 k 2. (744). - V božských je Slovo od věčnosti, ne pouze pro jeho vtělení. I. 34, 3 k 2. (321). - V božských přísluší Slovo pouze Synovi, obrazně přísluší též Duchu sv., pokud projevuje Syna. I. 34, 2. (319). - Slova, která znamenají něco zbožného, povzbuzují mysl, především méně zbožné. Ta slova, která se vztahují k jinnému, však působí roztržitost a zamezují zbožnost. 2. II. 83, 12 k 2. (670).

Složené je pozdější svých složek a má příčinu, možnost a uskutečnění. I. 3, 7. (29). - Každé složené z látky a tvaru je složené z: čím jest a co jest. I. 50, 2 k 3. (457). - V nás složené je dokonalejší než jednoduché, ne však u Boha. I. 3, 7 k 2. (30). - Každé složené je něco, co se neshoduje s některou svou částí a je v něm něco, co ono samo není. I. 3, 7. (29).

Služba má vztah k pánu, proto kde je zvláštní důvod panství, musí býti zvláštní důvod služby. 2. II. 81, 1 k 3. (638); 104, 5. (842). - Služba je proti přirozenosti, vzhledem k prvnímu zamíření jejímu, není však proti druhému, protože přirozený úsudek k tomu tíhne a přirozenost si toho žádá, aby kdekdo byl dobrý; když však někdo hřeší, také přirozenost směřuje k trestu za hřích. Proto služba je trestem za hřích. 1. II. 94, 5 k 3. (760). - Člověk může druhému sloužit pouze tělem, ne myslí. 2. II. 104, 5. (842); 122, 4 k 3. (945). - V duchovním oboru je dvojí služba a svoboda: hříchu

a spravedlnosti. 2. II. 183, 4. (1360). - Je trojí služba: hříchu, člověku a Bohu. 2. II. 122, 4 k 3. (945); 183, 4. (1360). - Služba hříchu je opravdové otroctví, zdá se být svobodou, ale je to jen zdání, u služby Bohu je tomu naopak. 2. II. 183, 4. (1360).

Smělost: ta služí vykonána směle, která nejsou řízena rozumem, nebo ze záchvatu vůle nebo vášně nebo z pohrdnutí; a to je vlastní smělost, která je způsobena pýchou: proto je obsažena v ukvapenosti, která přihlíží k obojímu, ale více k prvnímu. 2. II. 53, 3 k 2. (440). - Smělost nebo ukvapenost je nedostatek úsudku a druh neopatrnosti. 2. II. 53, 2. (438); 5. (442). - Nedostatek učelivosti, nebo paměti nebo rozumu náleží k smělosti nebo k ukvapenosti. 2. II. 53, 2. (438).

Směna dvojí: přirozená, t. j. věc za věc nebo za peníze, patřící ekonomům a politikům; druhá pro zisk náleží obchodníkům. 2. II. 77, 4. (615). - Směna je dvojí: nedobrovolná, při škodách; a dobrovolná, při smlouvách. 2. II. 61, 3. (503).

Smilstvo jest větší hřích, než hřích, který je proti vnějším dobrům, menší však než hříchy, které jsou přímo proti Bohu, i než hřích, který je proti životu člověka. 2. II. 154, 3. (1142). - Nikdo není vázán zachovávat víru tomu, kdo ruší víru; proto podle slov Páně je dovoleno muži propustiti manželku, která se dopustila smilstva. D. 62, 2. (375). - Cizoložství nepůsobí, že není pravé manželství, proto není dovoleno jednomu za života druhého vstoupiti do nového manželství, i když se druhý dopustil cizoložství. D. 62, 5. (380).

Smrt a každý nedostatek tělesný i vzpoura těla proti duchu jsou trestem za hřích prvních rodičů a následují trest hlavní, totiž odnětí původní spravedlnosti. 1. II. 85, 5. (686); 87, 7. (701); 94, 5 k 2. (760); 100, 8 k 3. (821); 102, 5 k 1. (860); 2. II. 153, 2 k 1. (1130); 164. (1226); III. 1, 4 k 2. (10); 14, 1. (143); 52, 5. (499). - Její

příčinou a všech nedostatků tělesných lidské přirozenosti jsou dvě věci: vzdálená, již je protiva prvků a blízkou je hřích. 2. II. 164, 1 k 1. (1227); III. 14, 3 k 2. (147); III. 15, 2 k 1. (152). - Smrt a jiné nedostatky nejsou u všech stejně rozděleny, a to z trojího důvodu: pro hříchy rodičů, užitek synů a rozličné ustavení. III. 85, 5 k 1. (687); 87, 7 k 1. (702); 2. II. 164, 1 k 4. (1228). - Prarodiče začli umírat stárnutím od toho okamžiku, kdy zhřešili a tomu nic nevdá, že ještě dlouho žili. 2. II. 164, 1 k 8. (1229). - Před zmrtvýchvstáním zemrou všichni. 1. II. 81, 3 k 1. (658); III. 46, 11 k 1. (449). - Smrt je záslužná, i když je to trest, protože dobří užívají dobře dobrých i špatných věcí, stejně jako zlí obojího zneužívají. 2. II. 164, 1 k 6. (1229). - Násilná smrt, třeba pro zločiny, odnímá celý trest za zločiny, který by bylo nutno snášeti na druhém světě nebo jen část, protože to závisí na velikosti viny, trpělivosti zkroutěnosti, to však přirozená smrt nepůsobí. 2. II. 25, 6 k 2. (217). - Smrt sama sebou už přirozeně je nenáviděná hodna, lze ji však žádat pro blaženost. 1. II. 5, 3. (52); III. 46, 6. (436). - Každý je povinen zemřít pro jisté blaho duše bližního, jinak se to jen radí. 2. II. 26, 5 k 3. (232). - Vydati se do nebezpečí smrti sám nebo ty, kdož k nám patří, zasluhuje chvála, děje-li se tak k osvození osoby, jež udržuje Církev nebo stát. 2. II. 32, 6. (286). - Slušelo se, aby Kristus zemřel. III. 50, 1. (478); 52, 1. (493). - Smrt Kristova je účinnou příčinou milosti a dostatečnou příčinou naší spásy. III. 50, 6. (485); 51, 1 k 2. (487); 53, 2. (508); 56, 1 k 4. (536). - Božství nebylo při smrti Kristově odděleno od jeho duše. III. 50, 3. (480); 52, 3. (497); 53, 4. (512). - Ani ne od jeho těla. III. 50, 2. (479); 52, 3. (497); 53, 4. (512). - Též od krve ne. III. 25, 2. (241).

Smutek je živočišná vášně, prostřední mezi dvěma vášněmi náhlivé, protože následuje po bázní a je dřívější než hněv, který také působí. 1. II. 25, 1. (209); 42, 3 k 2. (336). - Smutek je

špatný dvojmo, totiž o sobě ten, který se týká zdánlivého zla a pravého dobra a podle účinku, totiž který se týká pravého zla, ale neumírněný a brání správné činnosti. 2. II. 35, 1. (316). - Jeho druhy, podle přiložení pojmu smutku k něčemu zevnějšímu, jsou čtyři: milosrdenství, závist, úzkost nebo stísněnost a netečnost. 1. II. 35, 8. (295); 41, 4 k 1. (332); 2. II. 35, 4 k 3. (322). - Předmětem smutku je vlastní přítomné zlo. 36, 1 k 1. (297). - Smutek pochází z cizího dobra, pokud je člověku zlem, a to čtvermo: buď, že mu škodí, nebo že nemá toho dobra, nebo že ho předčí a nebo, že je nehoden. 2. II. 36, 1. (323). - Pravý smutek byl v Kristu. III. 46, 6. (437); 15, 6. (157); 7 k 2. (160), 9. (161). - Smutek byl v nižším rozumu Kristově, nikoli v rozumu vyšším, leč pokud má svůj podklad v bytnosti duše. III. 41, 8. (441). - Každý tělesný nedostatek uzpůsobuje k smutku. 2. II. 35, 1 k 2. (317). - Smutek mezi všemi vášněmi duše škodí tělu nejvíce. 1. II. 37, 4. (305); 41, 1. (327). - Smutek brání každé činnosti ohledně níž je, ale zvětšuje tu činnost, které je počátek. 1. II. 37, 2. (303); 39, 3 k 3. (316); 59, 3 k 2. (456). - Nazírání pravdy mírní smutek a bolest i soužení, protože v sobě obsahuje potěšení. 1. II. 38, 4. (310). - Spánek, lázeň a vše občerstvující mírní smutek. 1. II. 38, 5. (311).

Smysl je tělesná síla, proto může poznat leda věci hmotné, ne však duchové. I. 12, 3. (89); 85, 1. (754); 1. II. 3, 3. (28); 2. II. 46, 3. (387). - Je to jakési účastenství rozumu, ale chabé. I. 77, 7. (666). - Někdy se tak řekne soudu v rozumu. 2. II. 46, 3. (387). - Smysl se řekne trojmo: přirozenost smyslová, mohutnost a kon. I. 79, 1 k 1. (692). - Patero je vnějších smyslů podle pěti druhů popudů od předmětu: zrak, sluch, čich, chut, hmat. I. 78, 3. (684). - Podle Aristotela jsou čtyři vnitřní smysly. I. 78, 4. (687). - Smysl neobsáhne důvod bytí, ani ne jeho napětí, též ne podstatný tvar, leda případkově, pouze případky smysly postižitelné. I. 57, 1 k 2. (497); 67, 3. (594); 75, 6. (640). - Nemůže po-

znat obecniny, protože není schopen tvaru nehmotného, neboť vždy přijímá v tělesném ústrojí. I. 12, 4. (90); 85, 1. (754); 1. II. 5, 1 k 1. (50); 19, 3. (165); 29, 6. (242). - Mění se vnitřně a zevně od předmětu. I. 111, 4. (961). - Vnější smysl pojme pouze věc přítomnou, vnitřní i nepřítomnou. I. 78, 4. (687); 81, 3 k 3. (720); 1. II. 15, 1. (125); 17, 7 k 3. (143); 35, 2 k 2. (284). - Smysly utvářené mají vlastní činnost: je to soud o vlastních předmětech, ale jejich soud zdokonalí smysl společný. I. 78, 4 k 2. (690). - Čítí a rozuměti jsou úkony zůstávající. I. 14, 2 k 1. (131); 54, 2. (480); 1. II. 31, 5. (252). - Dvojí smysl má theologie: slovní či dějinný, který označují slova, a duchovní či tajemný, ten mají věci. Je trojí: alegorický či názorný, tropologický nebo mravní a analogický, jinak nebeský. I. 1, 10. (12); 1. II. 102, 2. (839). - V Písmu sv. mimo hlavní smysl, který zamýšlel svatopisec, je ještě leckdy mnoho jiných smyslů a není to nevhodné. I. 1, 9 k 2. (12); 102, 1. (880). - V jednom výrazu Písma sv. může být mnoho slovních smyslů. I. 1, 10. (12). - Parabolický smysl je slovní, ne však jeho podoba. I. 1, 10 k 3. (14); 1. II. 102, 2 k 1. (840).

Smyslovost se vidí v dvojím: jakožto předpoklad při smyslovém postřehu a bytnostně je pouze v žádostivosti. I. 81, 1 k 1. (717). - Značí smyslovou žádost, pokud je nerozlišená, neúplná a upadlá, pročez nemůže být podmětem otnosti, nýbrž jen stálé poruchy. Liší se jen rozumem od žádostivého a náhlivého, protože značí to též, ale opačně. I. 81, 3 k 1. (720); 1. II. 74, 3 k 2. (598). - Její jednotlivá hnutí máme v moci, všechna zároveň nikoli. 1. II. 74, 3 k 2. (598); 2. II. 154, 5. (1144). - Rozum se chová k ní trojmo: když jde o těžký hřích, buď poroučí nebo souhlasí, odporuje, nelišně se k ní staví. V prvním případě hřeší těžce, v třetím lehce, v druhém vůbec ne, ale ještě získává. 2. II. 154, 5. (1144). - Nelze ji vyléčit pro porušení z troudu, leda závažně, ale to se v tomto životě ze čtyř důvodů neděje. 1. II. 74, 3 k 2. (598).

Snaživost je ctnost, jejíž výraznou látkou je poznání jiné věci a z druhé řadě. 2. II. 166, 2. (1239); 167 (1241). - Není přímo pro poznání, nýbrž pro žádost nabýti poznání. 2. II. 166, 2. (1239); 167, 1. (1241). - Je to opak zvědavosti. 2. II. 160, 2. (1192); 161 (1193); 166. (1238).

Snění má dvojí příčinu: vnitřní, předchozí uvažování nebo tělesnou náladu a vnější z umění, nebe, od ďábla; Boha a skrze anděly. 2. II. 95, 6. (772); 154, 5. (1144); 172, 1 k 2. (1275); III. 80, 7. (827). - Někdy dokonce způsobí budoucí následky tím, že dá popud k jednání a někdy též je jejich znamením, když totéž je obojího příčinou. 2. II. 95, 6. (772); 154, 5. (1144).

Sobota se předpisuje židům ze tří důvodů, totiž pro lakotu, aby měli čas na Boží věci. Za druhé, aby nebloudili ohledně stvoření. Za třetí, aby se tím naznačil trojí pokoj, totiž Krista v hrobě, myslí od hříchů a blažených ve vlasti. 1. II. 100, 5 k 2. (814); 102, 4 k 10. (857); 105, 2 k 9. (908); 2. II. 122, 4. (944). - Ruční práce, zakázaná v sobotu, jest mystický hřích a doslova díla otroků, t. j. řemeslná. 2. II. 187, 3. (1424). - Ruční práce, zakázané v sobotu, jsou hlavně hříchy smrtelné, za druhé díla vlastní otrokům; nikoli však hříchy lehké, ani práce, která je k uctívání Boha, ani práce duševní, ani práce nutné k tělesnému zdraví nebo duševnímu nebo věci vnějších. 1. II. 100, 8 k 7. (821); 2. II. 40, 4. (347); 122, 4 k 3. (445); III. 40, 4 k 1, 3. (385). - Zachovávaní soboty je cílem posvěcení, kdežto příkaz je ustat od ruční práce, t. j. řemeslné. 2. II. 122, 4 k 3. (945).

Souboj je nedovolený. Je to spíš druh losování než soud se žhavým železem. Takové soudy jsou zakázány, protože zasahují do tajností, jež náležejí Božímu soudu. 2. II. 95, 8 k 3. (777).

Soud podle prvního určení znamená správné vymezení spravedliva; potom bylo jeho jméno rozšířeno k označení jakéhokoli správného vymezení, ať badavého nebo činorodé-

ho. 1. II. 93, 2 k 3. (745); 60, 1 k 1. (490). - Pořádat a soudit jsou úkony spravedlnosti. I. 1. 6. (7). - Jakákoliv věc se spíše posuzuje podle toho, co je v ní tvarově a o sobě, než podle toho, co je v ní látkové a případkové. 2. II. 110, 1 k 1. (878); 117, 6. (915); 118, 5. (923). - Někteří jsou dobře zkoumající pro dobré uzpůsobení obrazotvornosti, a přece takoví nejsou někdy dobrého soudu, za špatného uzpůsobení obecného smyslu. 2. II. 51, 2 k 3. (427). - Nemůžeme mít dokonalý úsudek o věci bez uvedení na původ. 1. II. 112, 5. (982); 2. II. 173, 3. (1287). - Úsudek dostává jistotu nejvíce ze své příčiny, podle řádu příčin, neboť skrze první soudíme o druhé, ne však naopak. 2. II. 9 k 2. (77). - Soudce, který spravedlivě určuje tresty, nehřeší. 2. II. 64, 2 k 3. (526); 108, 1 k 3. (863). - Dobrý soudce tresty, které jsou svěřeny jeho rozhodnutí, umenšuje, ne však tresty, stanovené zákonem Božím nebo lidským. 2. II. 67, 4 k 1. (560). - K spravedlivému soudu se vyžaduje trojí: spravedlnost, autorita, opatrnost; chybi-li první, sluje soud zvrácený; druhé chybí-li, je to soud uchvácný; když třetí chybí, sluje soud podezřavý nebo lehkovážný. 2. II. 60, 2, 3 k 6. (491); 67, 1. (355); III. 59, 1. (554). - Soudce má soudit podle dokladů a důkazů, třebas i proti pravdě, kterou zví jako soukromá osoba. 2. II. 64, 6 k 3. (533); 67, 2. (556). - Soud lidský má napodobovat soud Boží v těch Božích soudech, které jsou zjevné, ne však v skrytých, poněvadž člověk nemůže pochopit jejich důvod. 2. II. 10 k 11. (96); 108, 4 k 2. (869). - Soudcovská moc je společná celé Trojici, Otcí však se přivlastňuje vzhledem k moci, Synovi co do jádra soudu, Duchu svatému co do soudcovského citění, jež mají lidé. III. 59, 1. (554). - Soudcovská moc prvotní patří pouze Bohu; svěřuje se však lidem, a hlavně Kristu, podle přirozenosti lidské. III. 58. (548); 59, 2. (556). - Na soudu Božím může být týž zároveň žalobcem a svědkem, ne však u soudů lidských. 2. II. 67, 1 k 1. (555); 3 k 3. (558); 89, 1 k 3. (726). - Bůh při svém soudu užívá svědomí hřeši-

cího a zřejmosti skutku o sobě, jako žalobce. 2. II. 67, 3 k 1. (558). - Kristu přísluší soudcovská moc k vůli Božské osobě, důstojnosti hlasu, plnosti posvěcující a pro jeho zásluhy. III. 59, 3. (558). - Andělé jsou voláni na soud pro zavržené ze střežených, ne sice jako vinníci, nýbrž jako svědci. I. 113, 7 k 4. (978). - Všichni lidé budou souzeni co do přijetí odměny nebo trestu; dokonalí a nevěřící však nebudou souzeni. III. 56, 2 k 3. (537). - Všeobecný soud nastane. D. 88, 1. (614). - Dokonalí muži budou soudit s Kristem. D. 89, 1. (621). - Je vhodné, aby Kristus podle lidské přirozenosti soudil svět. D. 90, 1. (633).

Souhlas obnáší soud o tom, s čím se souhlasí. 1. II. 74, 7. (602). - Souhlas může se přidělovat i vůli i rozumu. 1. II. 74, 7 k 1. (603). - Souhlas ke skutku patří vyššímu rozumu, pokud totiž se vůle uzavírá v rozumu. 1. II. 75, 4. (129); 74, 7 k 1. (603). - Volba přidává k souhlasu vztah vzhledem k tomu, co se méně líbí nebo nelíbí a pak se liší pouze rozumem. 1. II. 15, 3 k 3. (128). - Rozvážný souhlas s hříchem nepatří k pohrdání Božím zákonem, leč když mu odporuje. 1. II. 74, 9 k 3. (607). - Souhlas nepatří zvířatům ani jiným, pokud jde o cíl, nýbrž jen pokud jde o prostředky. 1. II. 15, 2 k 3. (126); 16, 2. (131).

Souložnictví: jakákoliv soulož mimo manželství je proti přirozenému zákonu a smrtelný hřích. 2. II. 154, 2. (1139). - Proti přirozenému zákonu je, aby muž měl více souložnic, vzhledem totiž k společenství činnosti muže a ženy, a vzhledem k podobnosti spojení Krista a Církve. Mnohost manželé - pokud se hledí jen k zrození a výchování potomstva, není proti právu přírody. D. 65, 1. (397). - Nikdy není dovoleno mít souložnici, byť i s prominutím, leč spojenou manželstvím. Je to totiž proti přirozenému zákonu, poněvadž to není přiměřený úkon k dobru potomstva. D. 65, 5. (408).

Soupodstatné a souvěcné se vypovídá pouze v množném čísle a více božských osobách, ale věcné a rovné, i

v jednotném. I. 42, 2. (384). - Syn Boží je soupodstatný a souvěcný s Otcem. I. 42, 2. (384).

Spása. Nikdo nemůže být spasen, leč Kristem. III. 61, 3. (580); k 2, 4. (581); 68, 1. (658); 2. 75, 5. (726); 84, 5. (891). - Spásy se dojde dvojmo: zásluhou Krista jako děti a hloupí a vlastní zásluhou přidanou úkonu víry k zásluze Krista. 2. II. 124, 1 k 1. (695). - Bůh nikdy neodpírá nutné věci ke spáse a nikdy neodpíral, leč kdo si to sám zavinil. 1. II. 98, 2 k 4. (788); 2. II. 117, 1. (908); 178, 1. (1322). - V kterémkoli čase byli lidé božsky poučeni o tom, co konat, pokud bylo třeba k spáse vyvolených. 2. II. 174, 6. (1300). - Božská prozřetelnost pečuje, aby bylo dost příležitosti ke spáse lidí, jako kázání, příklady, úkony ctností podle místa a času, nemoci, rány, ba i hříchy. 1. II. 87, 2 k 1. (695).

Spravedlnost se říká dvojmo: vlastně, t. j. ctnost, která znamená správnost úkonu, a přeneseně, t. j. správnost řádu v částech člověka. 1. II. 21, 3. (191); 46, 7 k 2. (362); 55, 4 k 4. (425); 100, 2 k 2. (808); 113, 1. (987); 2. II. 30, 1 k 2. (267); 58, 2. (470); 106, 3. (852). - Spravedlnost dvojí: všeobecná, zařizující k společnému dobru a zvláštní, k jednotlivým osobám. 1. II. 60, 3. (462); 113, 1. (987); 2. II. 33, 1 k 1. (295); 59, 5, 6, 7, 12. (473); 81, 8 k 1. (647); 59, 1. (484); 61, 1. (500); 79, 1. (626); 102, 1. k 3. (826). - Spravedlnost občanská, získaná a spravedlnost vlitá. První může být bez milosti, ne však druhá. 2. II. 10, 12. (96). - Spravedlnost je zběhllost, podle níž někdo stálou a ustavičnou vůlí uděluje každému právo. 2. II. 58, 1. (467). - Spravedlnost spočívá v nějaké rovnosti. 1. II. 114, 1. (1004); 2. II. 57, 1. (461); 62, 2. (508); 122, 1. (938); III. 85, 3. (905). - Spravedlnosti je připojeno 6 ctností, podle Tullia. 1. II. 60, 3. (462); 2. II. 80, (632); 122, 1. (938); 2. II. 121. (935). - Dva druhy spravedlnosti zvláštní: směnná a podílná. I. 21, 1. (212); 1. II. 60, 3 k 3. (462); 2. II. 61, 1. (500). - Spravedlnost zvláštní má zvláštní látku,

t. j. vnější činnosti, které jsou k druhému. 1. II. 60, 2. (461); 61, 3. (471); 100, 2. (807); 2. II. 58, 8, 10, 11. (477, 480); 59, 1 k 3. (485); 60, 3 k 3. (463); 61, 3. (502); 79, 1, 3. (626); III. 85, 3 k 1. (906). - Spravedlnost je ve vůli jako v podmětu. I. 21, 1 k 1. (213); 2 k 1. (215); 1. II. 56, 6. (432); 57, 1. (434); 61, 2. (469); 1. II. 66, 1 k 4. (503); 85, 3. (684); 2. II. 55, 8. (456); 58, 4, 5 k 2. (472); 100, 1 k 2. (806); III. 85, 4. (907). - Pořadí vznešenosti mravních ctností; první opatrnost, spravedlnost, statečnost, mírnost. 1. II. 1 k 4. (503); 1. II. 68, 7. (535); 2. II. 58, 12. (482); 123, 12. (965); 141, 8. (1059); 181, 1 k 1. (1344). - Prvotní spravedlnost pocházela z toho, že tělo bylo poddáno duši, nižší mohutnosti rozumu, rozum Bohu. I. 94, 1, 2 k 4. (842); 95, 1. (850); 96, 1. (857); 1. II. 81, 5 k 2. (661); 82, 3. (664); 85, 3 k 5. (684); 89, 3. (719); 2. II. 61, 2. (501); 163. (1219); 164, 1. (1227); III. 27, 3. (257). - Prvotní spravedlnost nemohla být bez milosti milým činici. I. 95, 1. (850); 100, 1 k 2. (876). - Celý řád spravedlnosti Boží se odnáší povšechně k vůli Boží. III. 46, 2 k 3. (430). - Mezi Bohem a člověkem, služebníkem a pánem, otcem a synem není spravedlnost, leda podle hodnot. 1. II. 114, 1. (1004); 2. II. 57, 4. (465); 58, 7 k 3. (477); III. 85, 3. (905).

Srovnání. Věci, které patří do jednoho rodu, mohou být srovnány s věcí, která nepatří do rodu, totiž Bohu, ne však s věcí, která patří do jiného rodu. I. 4, 3 k 2. (37); 6, 2 k 3. (49). - Srovnání dvojí: naprosté a vztažné. 2. II. 186, 6. (410). - Srovnání dvojí: rovnosti a podobnosti. 2. II. 105, 2 k 1. (848).

Stálost patří k zdržlivosti. 2. II. 153, 5 k 2. - Stálost se více shoduje s vytrvalostí než s trpělivostí, neboť s první se shoduje v cíli, s druhou v těch, která působí překážky dobru. 2. II. 137, 3 k 1. (1039). - Stálý člověk z bázně před násilím, ranami, na sobě nebo přátelích, ne však pro bebecnost je přinucen k něčemu tělesnému, ne však ke hříchu. 2. II. 19, 3 k 3. (150); 124, 4. (979).

Statečnost je zvláštní ctnost, jejíž předmět jsou nebezpečnosti, je však podmínkou každé ctnosti, na kolik značí dokonalou pevnost ducha. 1. II. 61, 3. (471); 4. (472); 2. II. 58, 8 k 2. (478); 123, 2. (952); 3 k 1. (924); 11. (964). - Vlastní látka statečnosti jest bázeň a odvaha ve velice těžkých věcech. I. 59, 4 k 3. (457); 2. II. 186, 1. (1398). - Statečnost jest hlavně na bázeň, a druhotně na odvahu. I. 21, 1 k 1. (213); 95, 3 k 2. (854); 1. II. 60, 4. (463); 2. II. 123, 3. (954); 6. (957); 126, 2. (981); 137, 1. (1035); 141, 3. (1051); k 2. (1053). - Statečnost upevňuje ducha hlavně na bázeň před smrtí. 1. II. 61, 3. (470); 2. II. 123, 4. (95); 11. (924); 12. (965); 125, 2. (976); 128. (985); 129, 5. (996). - Statečnost se hlavně týká nebezpečí smrti, druhotně také jiných protivenství. 2. II. 123, 4 k 1. (956); 124, 4 k 3. (971). - Statečnost jest nejvíce ohledně náhlých co do provedení ctnostné zběhlosti, ne však co do její volby. 1. II. 123, 9. (961). - Snášeti, nakolik to značí úkon statečnosti, neznačí pouhou nehybnost, nýbrž značí práci proti nezřízenému strachu, jako láska je proti nenávisti, mírnost proti hněvu, a trpělivost proti smutku. 1. II. 66, 4 k 2. (509). - Kdokoliv je statečný, je trpělivý, ne však naopak, poněvadž trpělivost jest nějaká část statečnosti. 1. II. 66, 4 k 2. (509). - Statečnost snáší nebezpečí smrti, totiž svrchované nesnadná, kdežto trpělivost jakákoli těžká zla. 2. II. 128, 1 k 4. (987); 136, 4 k 1. (1032). - Statečnost sílí ducha proti zlům; velkodušnost v dosahování velkých dober. 2. II. 129, 5 k 1. (997); 6 k 2. (999). - Doplnkových částí statečnosti je šest, velkorysost, důvěra, jistota, velkodušnost, vytrvalost, trpělivost. 2. II. 128. (985); 129, 5. (996); 134, 4. (1024); 136, 4. (1032); 161, 4 k 3. (1200). - Důvěra, velkorysost, trpělivost, vytrvalost, omezí-li se na vlastní látku statečnosti, totiž na nebezpečí smrti, jsou doplňkové části samé statečnosti. Jsou-li však vztahovány ke kterémukoli jiným nesnadným látkám, budou to ctnosti od statečnosti odlišné. 2. II. 128. (987); 134, 4. (1024); 136, 4. (1032); 137, 2. (1037). - Neřest smělosti je proti sta-

tečnosti nadbytkem odvahy, kdežto nebojácnost podle nedostatku bázně, statečnost v obojí vášni ukládá střed. 2. II. 126, 2 k 3. (982). - Statečnost jest podmětne v žádosti náhlivé. 1. II. 61, 2. (469); 66, 1. (504); 85, 3. (504); 85, 3. (684); 2. II. 58, 5 k 2. (474); 9. (489); 128, 1 k 1. (987); 134, 4. (1024); 136, 4 k 2. (1033); 137, 2 k 2. (1038); III. 15, 2. (152). - Statečný má potěšení ze samého úkonu té ctnosti a z jeho cíle. Necítí to potěšení, není-li ovšem zvláštní nadbytek milosti Boží, pro bolesti duše i těla, a pro bolesti ze ztráty života. 2. II. 123, 3. (960). - Kdo nemá ctnost statečnosti, může vykonati veliké věci z pěti důvodů: z neznalosti nebezpečí, z umění, ze zkušenosti, z vášně, hlavně hněvu.

Stav vlastně patří k svobodě nebo poddanství, ať už jde o věci časné nebo duchovní, protože značí nehybnost a závaznost lidské osoby. 2. II. 183, 1. (1356); 184, 4. (1368); 168, 6. (1409). - V Církvi jsou rozličné stavy a úřady, protože to je pro její dokonalost, je to nutné k jejím úkonům, vyhovuje to její důstojnosti a kráse. 2. II. 183, 2. (1357). - Lidská přirozenost byla v dvojím stavu: neporušenosti a pokažení. I. 94, 2. (844); 1. II. 14, 2. (119); 109, 2. (948). - Trojí je stav lidí: starozákonní, Nového zákona a vlasti. 1. II. 101, 1. (830); 103, 3. (886); 106, 4 k 1. (924); III. 53, 2. (508). - Čtverý je stav člověka: první od začátku do 7. roku, druhý od 7. do 14. roku, třetí od 14. do 21.; čtvrtý odtud dále. V prvním není schopen člověk žádné smlouvy, v druhém jen pro budoucnost a ještě ne trvalé platnosti, v třetím sice trvalé, avšak jen pro svou osobu, ve čtvrtém všech, i vnějších. 2. II. 24, 9. (201). - Stav těla trojí: hmotný, živočišný a duchový. Duše lidské přirozeně stav čtverý: před hříchem, po něm, před milostí, v milosti a slávě. III. 53, 2. (508). - Stav duše se rozlišuje dvojmo: podle rozličného druhu bytí s ohledem na přirozenost, jednak duše odloučené a spojené, dále na celistvost přirozenosti a pokažení. I. 94, 2. (844). - Stav duchovního života je trojí: začáteč-

níků, pokročilých a dokonalých. 2. II. 24, 9. (201); 183, 4. (1360). - Stav světa se může měnit dvojmo: totiž pro rozličnost zákona a rozličné stupně dokonalosti za téhož zákona. 1. II. 106, 4. (923). - Kristus v něčem byl trojího stavu: nevinnosti, hříchu a slávy. III. 13, 3 k 2. (141).

Střed je věcně činnost na přechodu mezi činným a trpným; není to však činnost zůstávající uvnitř, leda k vůli označení. I. 54, 1 k 3. (414). - Mezi majitelem a pohotovostí někdy nebývá střed, někdy jenom vztah, někdy něco jako činnost a trpnost, ne však ony samy; tak je tedy zvláštním oddílem, a to pohotovostí. 1. II. 49, 1 k 2. (376). - Mezi pohotovostí a zápníkem, když nastává, ale přece ještě něco pohotovostí se uchová, je nějaký střed, ve vlastním podmětu, jako je mezi skutkem dobrým a zlým skutek nelišný; není však mezi pohotovostí a strádáním, kdy mizí bytí, takže nezůstává z pohotovosti nic. 1. II. 18, 8 k 1. (157). - Mezi podstatou a pátým případkem se uvádí střední výrokové, ne však tak jako případek se odlišuje proti podstatě. I. 76, 4 k 4. (657); 77, 1 k 5. (668).

Střízlivost vlastně se týká nápoje opojného. Šíře však má poměr ke každé látce, protože střídmy se říká o tom, kdo odmírkou má za míru. 2. II. 143. (1066); 149, 2. (1106). - Velmi ji potřebují mladíci, protože oplývají žádostivostí. Ženám je potřebná, protože postrádají síly mysli. Rovněž starci, biskupové a všichni služebníci Církve i králové k vůli úřadu a svým výkonům. 2. II. 149, 4. (1108).

Stud není ctnost vlastně, nýbrž volněji, pokud je to chvalná trpnost. 2. II. 144, 1. (1069). - Stud je bázeň z káratelné hanebnosti. A hlavně přihlíží k pohaně. Vinu však následně cítí dvojmo: ustáním nebo utajením. 2. II. 116, 2 k 3. (907); 144, 2 k 4. (1070, 1, 4). - Stud není bázeň z vlastního úkonu hříšného, nýbrž z ošklivosti, nevědomosti, hany. 1. II. 41, 4 k 2. (332); 42, 3 k 4. (336). - Lidé se nejvíce stydí za úkony pohlavní, i v manželství, a za

jejich náznaky. 2. II. 151, 4. (1118). - Stud je počátkem polepšení, neboť zprvu se rdíme před očima lidí, později však rozumu a Boha. 2. II. 144, 4 k 4. (1075). - Stud klade první základy mírnosti podle Ambrože, pokud totiž vtiskuje hrůzu před hanebností. 2. II. 144, 4 k 4. (1075). - Stud postrádají lidé, kteří jsou zahrabáni do hříchů, kteří nemají nelibosti nad svými hříchy, ba spíše si na nich zakládají. 2. II. 144, 4. (1074).

Stvoření: Rozum dokazuje, že je stvoření. I. 45, 3. (413). - Filozofové připouštějí stvoření, ale od věčnosti. I. 46, 2 k 1, 2. (428). - Stvoření není ani pohyb ani konec pohybu. I. 45, 2 k 3. (412); 3. (413); 46, 3 k 2. (431). - Stvoření je vyplývání celého jsoucna z ničeho. I. 45, 1. (410); 4 k 1. (415). - V povaze stvoření je nic nepředpokládat ve věci, které podle přirozenosti dříve přísluší nebytí než bytí. I. 65, 3. (575). - Stvoření se nemísí v dílech přírody, nýbrž se předpokládá. I. 45, 8. (422). - Stvoření je utvoření nějaké věci podle celé její podstaty, nic nepředpokládajíc. I. 65, 3. (575). - Stvoření vyžaduje nekonečnou mohoucnost činitele. I. 32, 1 k 2. (301); 45, 5 k 3. (418); 65, 3 k 3. (576). - Stvoření činně je bytnost Boží, trpně se vztahem rozumu k tvorům je ve stvořených a je jeho případek, t. j. poměr majícího bytí od jiného a následující činnosti Boží. I. 45, 3. (413). - Bůh nemůže sdělit stvořenému schopnost stvořit něco vlastní silou ani hlavně ani nástrojově. I. 45, 5 k 3. (415). - Stvořit je vlastní celé Trojici. I. 45, 6. (419). - Každé jsoucno mimo Boha je stvořeno od Boha. I. 44. (403); 45, 2. (411); 65. (571); 1. II. 79, 2. (643). - První jedinci kteréhokoli druhu jsou stvoření tolika stvořením. I. 45, 5 k 1. (417); 65, 4. (577); 1. II. 5, 7 k 2. (59). - Stvoření je v mžiku. I. 63, 5. (556); 74, 1 k 1. (625). - Někaké stvoření předpokládá látku, v níž, ne však z níž. I. 45, 1 k 1. (410). - V utvoření i nejmenšího stvoření se projevuje Boží nekonečná moc, moudrost a dobrota. I. 32, 1 k 2. (301); 45, 5 k 3. (417). - Ve všem stvořeném se liší svébytlí od

přirozenosti. III. 17, 1. (184). - Každý tvor je proměnný. I. 9, 2. (67). - Tvory o sobě jsou temnoty, nepravda a nic. 2. II. 5, 1 k 2. (54). - Ve stvořených lze nalézt čtveré po řadě, t. j. bytí, jednota, síla a poměr k účinkům. I. 39, 8. (358). - Hodnotnější stvoření bylo účinné pro nižší, ne pokud se běže o sobě, nýbrž pokud je zařizeno k úplnosti vesmíru. I. 70, 2 k 4. (611). - Tvory nerozumové jsou zařizeny k rozumovým trojmo: na způsob pomoci, značení a obsahujícího. 2. II. 76, 2. (685).

Stydlivost říká se od studu. Zabývá se známkami pohlavních věcí. Jími přímo se zabývá čistota. 2. II. 143, (1066); 151, 4. (1118). - Směřuje k čistotě, ne že by byla od ní odlišná, ale vyjadřuje její okolnost, někdy se však klade jedno místo druhého. 2. II. 151, 4. (1118).

Svár čtverý: řečnické zabarvení, napadání věděné pravdy nebo nepravdy bez míry a umíněně. První a čtvrtý jsou dobré. Druhý je smrtelný hřích. Třetí není vždycky, vezmeme-li svár při soudu, nebo rozpravě podle nedokonalého rozumu, totiž pokud má v sobě jakousi vážnost řeči, a tak ne vždycky je smrtelný, nýbrž je všedním hříchem, není-li s pohoršením. 2. II. 38, 1. (322). - Svár je dcera marné slávy. 2. II. 38, 2. (334); 132, 5. (1015). - Pohrdání je přestoupení zákona pro to, že vůle se nechce podrobit zákonu nebo řádu. 2. II. 186, 9 k 3. (1416). - Čím kdo více Bohem pohrdá, hřeše, tím větší trest na se uvaluje. III. 88, 3 k 1. (933).

Svátek. Za každý svátek Starého Zákona nastupuje svátek Nového Zákona. 1. II. 103, 3 k 4. (887). - Důvod, výklad, předobrazení smysl všech svátků Starého Zákona. 1. II. 102, 4 k 10. (857). - Za svátek Smíření nastupují svátky mučedníků. 1. II. 103, 3 k 4. (887). - Slavnost posvěcení chrámu se koná osm dní na naznačení zmrtvýchvstání Kristova a údů Církve. III. 83, 3 k 4. (867). - Kdo hřeší v zasvěcený den, více jedná proti třetímu přikázání, než kdo ko-

ná jiný skutek tělesný, jinak dovolený. 2. II. 122, 4 k 3. (945).

Svatokrádež je všechno to, co se děje k zneuctění svaté věci. 2. II. 99. (799); 15, 4, 10 k 3. (1154). - Svato-krádež je zvláštní hřích protilehlý zbožnosti. 2. II. 99, 2. (800). - Má tři druhy podle trojího rázu svátosti, totiž osob, míst a jiných věcí. 2. II. 99, 3. (802); 154, 10 k 3. (1154). - Kterýkoli druh smilstva, pokud poskvrňuje něco, co náleží k úctě Boha, jest svatokrádež. 2. II. 157, 10. (1153).

Svatokupectví je snaživé chtění koupit nebo prodat něco duchovního, nebo něco s ním spojeného. 2. II. 100, 1. (804). - Není to hřích proti Duchu svatému. 2. II. 100, 1 k 2. (806). - Úkon je duchovní dvojmo: s ohledem na původ, jde-li o dar nebo povinnost, a pro cíl. V prvním případě lze prodávat, v druhém ne, bylo by svatokupectví. 2. II. 100, 3. (809). - Záměna nebo převod církevního obročí bez dovolení je svatokupectví, protože když se řekne kupování a prodávání, myslí se smlouvy o věcech duchovních, když nejde o dání zdarma. Představený může to však schválit, zvláště když příčina k tomu je užitečná nebo dokonce nutná a pak jsou dovoleny. 2. II. 100, 1 k 6. (807). - Brát časné věci za udělování svátostí je svatokupectví, a to nemůže omluvit ani zvyk. Jinak je tomu, když se žádá něco pro výživu. 2. II. 86, 1 k 3. (690); 100, 2. (807). - Svato-kupectví a jiné hříchy berou milost a vykonávání úřadu. Ne však svátost a nebrání ji přijmout. 2. II. 100, 6 k 1. (817). - Kdo dá peníze způsobem svatokupeckým, už si je nemůže přisvojit, i když držitel je má nespravedlivě. 2. II. 100, 6 k 1. (817).

Svátost vlastně není znakem kterékoli svaté věci, nýbrž pouze svaté věci, posvěcující lidi. 1. II. 101, 4. (836); 102, 5. (860); III. 60, 2. (567); 64, 2. (604). - Svátost znamená Kristovo utrpení, milosti a slávy. Proto je připomínkou minulého, ukazuje přítomné a předpovídá budoucí. III. 60, 3. (568). - Ve svátostech,

mající látku hmotnou (tělesnou), lidské úkony nenáleží k bytnosti svátosti, nýbrž mají se k svátostem jako uzpůsobující. III. 84, 1 k 1. (884). - Posvěcení látky je nutné v některých svátostech, jako u biřmování a posledního pomazání; kdežto u některých svátostí náleží pouze k slavnostnosti, jako u křtu a manželství. III. 66, 3 k 5. (630); 72, 3. (706). - Ty věci, jichž lidé obecněji užívají, mají se brát za látku nebo za tvar svátostí. III. 60, 5 k 3. (571); 7 k 2. (573); 66, 5 k 7. (634); 74, 1. (730); 3. (732). - Ve tvaru kterékoli svátosti je třeba vyjádřit to, v čem spočívá její podstata. III. 72, 4. (708). - Svátosti jsou nutné k spáse lidského pokolení ze tří důvodů, totiž protože právě jimi je člověk ve smyslových vzdělán o duchovních, jimi se cit, který podléhá smyslovým věcem, povznáší k úctě Boha a jimi se ohledně nich povzbuzuje ke cti Boha. III. 61, 1. (577); 3. (580). - Pouze Bůh ustanovuje svátosti. To však, co ustanovil člověk, náleží k slavnostnosti, co však Kristus, je závazné. III. 64, 2. (604); 83, 3 k 8. (868). - Pouze Bůh působí jako hlavní příčina k vnitřnímu účinku svátostí; kdežto člověk a svátosti pouze nástrojově. III. 64, 1. (603); 5. (609); 9. (614); 84, 3 k 3. (888). - Všechny svátosti Nového Zákona jsou ustanoveny bezprostředně Kristem. 1. II. 108, 2. (937); k 2. (938); III. 64, 3. (606); 66, 6. (635); 72, 1 k 1. (703). - Síla Kristova působí ve svátostech jakési uzdravení a usmíření. III. 52, 8 k 2. (505). - Zbožnost přísluhujícího něco působí k dosažení milosti nikoli však účinku svátostí, nýbrž něčeho s ním souvisejícího. III. 64, 1 k 2. (603); 82, 6. (852). - Úmysl přísluhujícího se vyžaduje k dokonalosti svátostí. III. 60, 8. (613). - Svátosti se mohou udělovati špatnými přísluhujícími. III. 67, 5. (609); 9. (614). - Dvojitý účinek svátostí: hlavní, t. j. milost, a druhotný charakter, nebo nějaká ozdoba duše v těch svátostech, v nichž se charakter nevyskytuje. III. 62, na začátku (583 a násl.). - Ve svátostech Nového Zákona je osvětlování milosti s očišťováním. III. 65, 1 k 3. (619). - Účinnost svátostí a síla

jich pochází z Boha jako z hlavní příčiny, kdežto z utrpení Kristova pochází jako od první příčiny záslužné a jako od spojeného nástroje; z víry však jako z dávající souvislosti nástroji s hlavním činitelem. III. 49, 1 k 4. (4961); 61, 1 k 1. (578); 62, 5. (589); 6. 64, 1 k 2. (603); 2, 7. (611); 84, 7. (894); 86, 1. (611). - Všechny svátosti jsou ustanoveny proti nějakému nedostatku. III. 65, 1. (618). - Svátosti Církve směřují k dvěma: totiž ke zdokonalení člověka v úctě k Bohu a aby byly jako lék proti hříchu. III. 65, 1. (618). - Svátost Starého zákona se nazývá to, co označovalo svatost Kristovu, nikoli, jak je v sobě, nýbrž pokud jsme jí posvěcováni. III. 60, 2 k 2. (567). - Posvátné věci a svátosti Starého Zákona zobrazovaly posvátné věci a svátosti Nového Zákona a obyčejně Starého Zákona zachování lidu Nového Zákona, a to vše náleželo Kristu. I. II. 101, 4 k 1. (836). - Výklad doslovného a předobrazného smyslu všech svátostí Starého Zákona. 1. III. 102, 5. (860). - Svátosti Nového Zákona udělují milost, nikoli však svátostiny, ale odstraňují protikladné schopnosti a překážky. Proto se roznožují podle nich. I. II. 108, 3 k 2. (914); III. 71, 3 k 2. (700). - Čtyři svátosti se nazývají hlavní, totiž: křest pro účinek, břimování pro přisluhujícího, Eucharistie pro obsažené a manželství pro naznačené. III. 63, 3 k 4. (623); 67, 2 k 3. (649). - Počet a dostatečnost svátostí Nového Zákona. III. 65, 1. (618).

Svatost vyžaduje nezbytně dvě věci, aby se mysl zabývala Bohem: čistotou a pevností. 2. II. 81, 8. (646). - Jeden svatý je chválen zvlášť pro jednu a jiný pro druhou ctnost, pro více vynikající hbitost k útoku jedné, než druhé ctnosti. I. II. 66, 2 k 2. (506).

Svatozář mučedníků je přednější než ostatní, svatozář panen je déle trvající, vyznavačů však nebezpečnější. 2. II. 152, 5. (1227). - Pro záslužnost díla náleží k bytnostní odměně jakási odměna připadková, a ta se nazývá svatozář. D. 96, 1. (694).

- Když užitek zde záleží v radosti

uspořádání díla a svatozář v radosti z dokonalosti díla, není užitek totéž, co svatozář. D. 96, 2. - Protože panenství se dosáhne jakési zvláštní vítězství proti tělu, panicům a pannám, kteří měli úmysl věčně zachovat panenství, záleží svatozář pro zásluhu. D. 96, 5. - Jako panicům, tak i mučedníkům náleží svatozář, jak pro vítězství nad utrpením při mučení, tak pro boj. D. 96, 6. (706). - Jako panici a mučedníci, tak také učitelé obdrží svatozář pro vítězství, kterého dobyli proti ďáblu kázáním a vyučováním. D. 96, 9. (714). - Jestliže svatozář je radost z těch děl, jejichž půvab si toho zaslouhuje, praví se, že je v mysli, ačkoliv i na tělo připadne jakási ozdoba z radosti svatozáře. D. 96, 10. (715).

Svébytnost se řekne o úkonu býti svůj, tedy sám o sobě býti. I. 29, 2. (277). - Vše svébytné je jedno pouze číselně. I. 41, 6. (379); 44, 1. (403); 54, 1. (479); 95, 7. (642). - Bohu přislouží se zřením na to, k čemu se klade jméno, totiž být sebou samým. Ne však se zřetelem na to, co mu jméno přikládá, totiž býti pod, leda tak, že bytnost je pod samým bytím pojmově. I. 14, 1 k 1. (131); 29, 3 k 3. (395); 39, 1 k 3. (345). - Vše, co je v Bohu, sebou je, a přece tam nejsou, leda tři svébytní. I. 30, 1 k 2. (285); 34, 2 k 1. (319).

Svěcení nemůže být uděleno leč od biskupa, mimo čtyř nižších svěcení, z povolení papeže, od kněze. III. 65, 3 k 2. (623). - Ta, která náležejí svěcení, nelze světit než tomu, kdo má svěcení. 2. II. 187, 1. (1419). - Bůh může odnít udělené svěcení, ne však biskup, protože není služebník odnímání, jako udělování. Ani nedává svěcení, ale Bůh. III. 82, 8 k 2. (855). - Ve svátosti kněžství se uděluje vynikající moc v božských tajemstvích. III. 84, 4. (890). - Každé svěcení, pokud je svátost, je zařizeno k Eucharistii, ne však pokud jest jakási služba. 2. I. 40, 2. (344). - Je třeba, aby bylo v Církvi svěcení, jímž by jiným k jejich a ne k své užitečnosti, stáli v čele. D. 34, 1. (181). - Svěcení jest

jakési znamení Církve, nímž se dáva duchovní moc svěncenci k užívání. D. 34, 2. (182). - Poněvadž při přijetí svěcení, dáva se jakési posvěcení člověka, s viditelnými znameními, je jisté, že svěcení je svátost. D. 34, 3. (183). - Charakter svěcení předpokládá křestní charakter, který je branou všech svátostí. D. 35, 3. (189). - Svátost života a čisté svědomí jsou nutné pro svěcence z božího příkazu, ne z nutnosti svátosti. D. 36, 1. (192). - Je třeba, aby svěncenci znali aspoň tolik z vědomostí, co stačí k tomu, aby byl řízen v úkonu onoho svěcení. D. 36, 2. (193). - Sedmeré jest svěcení, a to kněžské, jáhnní, podjáhnní, akolytů, čtenářů, exorcistů a vrátníků. D. 37, 2. (201). - Jen biskupům přináležejí udělovati všechna svěcení, jakož jen jim náleží biřmovati a panny žehnati. D. 38, 1. (210). - Protože ženy mají stav podrobenosti, proto nemohou nikdy přijmouti svátost svěcení. D. 39, 1. 213. - Vhodné jest, aby ti, jenž přijali svěcení, nosili postřižiny. D. 40, 1. (220). - Musí býti v Církvi nad kněžským svěcením moc biskupská, od které by přijal pravomoc. D. 40, 4. (223). - Biskupství není svěcení, leč pokud je nějaký úřad, na nějaké posvátné úkony. D. 40, 5. (224). - Nad biskupy v Církvi je moc vyšší, nejvyššího kněze a papeže, ačkoliv všichni biskupové jsou si rovni vzhledem k biskupskému svěcení. D. 40, 6. (226). - Všem přísluhovatelům Církve k vykonávání služeb božích, různé a mnohé úpravy rouch, podle vhodnosti, jako každému, Církev poučena Duchem Svatým, usoudila. Musí býti v Církvi, nad kněžským svěcením, moc biskupská, od níž přijal kněz pravomoc. D. 40, 4. (223). - Biskupství není svěcení, leč pokud je nějaký úřad na nějaké posvátné úkony. D. 40, 5. (224).

Svědék. Býti svědkem je kdokoli povinen, jestliže jde o vysvobození někoho, nikoli však, jde-li o odsouzení, leč by to vyžadoval představený, právně a ve věcech zjevných, jimž předcházela bezectnost. 2. II. 70, 1. (573); 3 k 3. (577). - K svědectví se vyžadují dva nebo tři svědkové, a

stačí, nejedná-li se o biskupy, kněze, diáky a kleriky římské Církve pro jejich svatost hodnost a protivníky. 2. II. 70, 2. (574). - Svědek má říci jisté jako jisté a pochybné jako pochybné. Nehřeší smrtelně, když se mylí, jen když vynaložil péči. 2. II. 70, 4 k 1. (578). - Křivé Svědectví má v sobě trojí ošklivost: křivé přísahy, nespravedlivosti a lži. Proto z prvé a druhé ošklivosti je těžký hřích, nikoli z třetí. 2. II. 70, 4. (587).

Svědomí není zběhlost; ale úkon, totiž použití vědění. I. 79, 13. (712); 1. II. 19, 5. (168). - Je úkon synderese, proto se někdy kladlo místo ní, I. 79, 13. (712). - Svědomí sluje oprávně a vychovatel duše, t. j. příkaz rozumu. I. 79, 13 k 1. (712). - Přirozený zákon jsou zásady práva a synderese jejich pohotovost, ale svědomí použití jich na úkony. 1. II. 94, 1. (753). - O svědomí se říká, že omlouvá nebo obviňuje, pokud poznáváme, že jsme dobře nebo špatně jednali. I. 79, 13. (712). - O svědomí se říká, že svědčí, pokud poznáváme, že jsme něco udělali nebo ne. I. 79, 13. (712). - O svědomí se říká, že nutká nebo váže, pokud soudíme, že máme něco vykonat nebo ne. I. 79, 13. (712). - Svědomí bloudící zavazuje. 2. II. 19, 5 k 6. (152).

Svět má bytí a mluví se o něm dvojmo: jak je hmotné přítomno a podle nálady mysli. 2. II. 188, 2 k 3. (1439). - Bůh předchází svět trváním věčnosti, ne časovým. I. 46, 1 k 8. (426). - I kdyby byl svět vždy, nerovnal by se Bohu trváním. I. 46, 2 k 5. (529). - Je nutné řízen jedním, Bohem. I. 103, 1. (886); 1. II. 91, 1. (730). - Nejsnazší cesta dokázat Boha a že vše je od něho, je předpoklad začátku světa. I. 46, 1 k 6. (426). - Podávají se špatné důvody pro věčnost světa, a jejich popření. I. 46, 1. (423).

Světlo může být v něčem dvojmo, totiž buď na způsob trvalého tvaru, nebo na způsob přechodné trpnosti. 2. II. 171, 2. (1265); 175, 3 k 2. (1307). - Přirozené světlo rozumu není nic jiného než objevení pravdy. I. 67, 1. (589); 106, 1. (910). - V člověku je

trojí světlo, na němž nemají podíl zvířata: světlo přirozenosti, milosti a slávy. I. 106, 1 k 2. (919). - Přirozené světlo rozumu se podporuje vlitím světla z milosti. I. 12, 13. (105). - Nadpřirozené světlo rozumu, t. j. rozum, který se stanoví za dar Ducha Svatého, je nějaké ostré vidění do božských. I. 106, 1 k 2. (919); 2. II. 49, 2 k 2. (413). - Světlo slávy nemůže být přirozené nějakému tvorů. I. 12, 5 k 3. (94). - Světlo není těleso ani není viditelné (průhledná barva). I. 67, 2. (589); 76, 7. (663); 91, 1 k 2. (813). - Světlo vlastně jest pouze v tělesech, vzhledem k tomu, od čeho má jméno, ale pokud se týká toho, komu se to jméno dává, víc se hodí věcem duchovým než tělesným. I. 67, 1. (589); 74, 2. (626). - O světlu se praví, že nemá počtu, váhy a míry, protože jeho síla se vztahuje ke všem věcem tělesným, nikoli však jednoduše. I. 5, 5 k 5. (45). - Světlo nevidíme podobnosti, nýbrž svou bytostí utváří oko. I. 56, 3. (495). - Světlo napomáhá k utvoření podstatného tvaru jako nástroj oblohy (nebes). I. 67, 3 k 3. (592).

Svoboda jakékoliv věci je vláda a moc svého úkonu vzhledem k protilehlým. I. 83, 3, 4. (734, 735). - Moci chtít zlo není svoboda, ani není část svobody. I. 62, 8 k 3. (561); 2. II. 88, 4 k 1. (709). - Svoboda odporuje nutnosti z přinucení, nikoli nutnosti z cíle. I. 82, 1 k 1. (721); 2. II. 44, 1 k 2. (367); III. 14, 2. (146). - Svobodné rozhodování není pohotovost vlastně, nýbrž mohutnost. I. 83, 2. (732). - Svobodné rozhodování je skutečně totéž, co vůle, pokud je v ní síla rozumu, proto se praví, že svobodné rozhodování je schopnost vůle a rozumu. I. 83, 3, 4. (734, 735); 1. II. 1, 1. (2); 2. II. 24, 1 k 3. (191); 95, 5. (770). - Svobodné rozhodování, pokud jde o skutky, týká se věcí nestálých; ale pokud jde o předměty, týká se minulých a nutných. 2. II. 24, 1 k 3. (191). - Svobodné rozhodování jest o sobě řízeno k dobru a nesměruje ke zlu, než které má ráz dobra. I. 63, 1 k 4. (550); III. 54, 3 k 1. (518). - Svobodné rozhodování živých může bý posílněno v dob-

rém milostí nějakým způsobem, nikoli jednoduše. III. 52, 7 k 3. (504); 79, 6 k 1. (810). - Svobodné rozhodování v zavržených je zatvrzelé ve zlu, to však se nemůže stát dokonale v živých. 2. II. 14, 3 k 3. (120); III. 52, 6 k 3. (502); 86, 1. (911). - Člověk má svobodně rozhodovat. I. 83, 1. (730); 1. II. 13, 6. (117). - Vybíratí jest vlastní vyvolaný úkon svobodného rozhodování. I. 83, 3, 4. (734); III. 18, 4. (194).

Svornost dvojmo se kazí nesvorností o sobě, t. j. vědomě, a případkově, t. j. mimo úmysl. 2. II. 37, 1. (329). - Svorností podniky rostou, nesvorností maří. 2. II. 37, 2 k 3. (332).

Synderesis není mohoucnost, ale pohotovost přirozená prvních zásad mravních. 1. II. 94, 1 k 2. (753); 2. II. 47, 6 k 1. (395). - Jejím úkolem je odvrát od zla a sklon k dobru. I. 79, 1. (691).

Synesis je ctnost o dobrém posouzení jednání podle obecného zákona, gnome to dělá podle vyšších zásad přirozeného práva, proto je vyšší. I. 22, 1 k 1. (220); 1. II. 57, 6. (442); 2. II. 48. (408); 51, 3. (428); 53, 2. (438).

Synovství náleží toliko vycházejícímu z plodícího a úplného v rodu plodícího. I. 27, 2. (262); 4. (265); III. 32, 3. (307). - Synovství náleží vlastně jen osobě a ne přirozenosti; býti však tvorem a také i služebnost a podrobenost Bohu nepřihlíží pouze k osobě, nýbrž i k přirozenosti. III. 23, 4. (321); 24, 1 k 2. (234); 35, 5. (328). - Otec dává synu tři věci: bytí, výživu a výchovu. 1. II. 100, 5 k 4. (815); 2. II. 101, 1. (819); 102, 1. (825); 106, 1. (849); 6 k 1. (857). - Synovství je v nejsvětější Trojici. I. 27, 2. (262); 42, 4. (387). - Vlastní jména Syna Božího jsou čtyři: Syn, Záře, Obraz a Slovo. I. 34, 2 k 3. (320); 42, 2 k 1. (385). - Syn přijal do jednoty osoby, viditelné stvoření, takže co se říká o člověku, může se říci i o Synu Božím a naopak. I. 43, 7 k 1. (400); III. 3, 6 k 3. (45); 9, 1 k 3. (108); 10, 1 k 3. (115); 16, 4. (170); 5. (172); 8. (177); 20, 2.

(210). - Syn Boží je pravý Bůh. I. 27, 1. (260); 41, 3. (374); III. 43, 4. (405). - Syn Boží není něco vyššího než Otec nebo Duch svatý, není způsoben, ani není jsouci z něčeho. I. 33, 1 k 2. (309); 42, 3. (386). - Syn Boží není stvořen. I. 41, 1. (374). - Kristus z věčného vztahu Matky k němu je skutečný její Syn. III. 35, 5. (329). - Otec jest větší než Syn autoritou darujícího, ne daného. Syn není menší než Otec, poněvadž Otec mu dává celou přirozenost. I. 33, 1 k 2. (309); 42, 4 k 1. (387). - Tehdy je neviditelně Syn

Boží poslán, když od někoho je poznáván a vnímán, jak praví sv. Augustin; vnímání totiž znamená nějakou zkušenostní znalost, a ta se vlastně nazývá moudrostí, jakoby chutné vědění. I. 43, 5 k 2. (397); k 3. (397); 1. II. 112, 5. (984); 2. II. 45, 1 k 1. (377); k 2. (377). - Syn není poslán podle kterékoliv dokonalosti, nýbrž podle takového vybavení rozumu, aby jím propukl v cit lásky. I. 43, 5 k 2. (397). - Syn Boží pro podobnost přirozenosti, stopy, obrazu, milosti a slávy. I. 33, 3. (311).

Š

Šaškovství je jakési žertování, pocházející z pochybení rozumu, který nemůže zadržet vnější pohyby. 2. II. 148, 6. (1102). - Týká se slov, jsou-li nepočestná, mnoho mluvení pro nadbytek. 2. II. 153, 5 k 4. (1135); 148, 6. (1102). - Pochází z obžerství, ne však ze smilstva, nýbrž ze sklonu k němu. Patří tedy k obojímu. 2. II. 148, 6 k 3. (1104).

Škoda: že někdo má méně než má míti. 2. II. 62, 4. (511). - Dáti někomu příležitost škody nebo nebezpečí je vždy nedovolené. 2. II. 77, 3. (613). - Všichni, kdož jsou jakýmkoli způsobem příčinou škody, jsou obsaženi v těchto verších: kdo poroučí, poradí, dá souhlas, chválí a skrývá, účastník, mlčící, kdo povědět nechce, jsou vázání k náhradě všeho. 2. II. 62, 7. (516). - Poškození dvojmo: na věci získané, a na věci, kterou získá.

První škoda musí býti uhrazena podle hodnoty rovného, druhá však částečně podle odhadu a usouzení moudrého. 2. II. 62, (509); 4. (510).

Štědrost jest ctnost dobře rozdělovati bohatství, k dobrému užívání sobě, svým a jiným. 2. II. 117, 1. (908). - Štědrost zmírňuje lásku k penězům a strach před jejich ztrátou. 2. II. 117, 4 k 18. (913). - Vlastní úkon štědrosti je dvojí: dobře užívat peněz pro sebe a pro jiné; druhotný je připravit je a zachovat k dobrému užívání. 2. II. 117, 3, 4. (911, 912). - Kdo dávají všechno pro Krista, nejsou lakomí, nýbrž štědrí. 2. II. 119, 2 k 3. (930). - Pouze Bůh je nejvíce štědrý. I. 44, 4 k 1. (409). - Kristus tím, že opovrhoval veškerým bohatstvím, projevil v sobě nejvyšší stupeň štědrosti a velkorysosti. III. 7, 2 k 3. (78).

T

Těleso přirozené ani matematicky nemůže být nekonečným v uskutečnění. I. 7, 7. (54). - Jméno těleso se bere trojmo: pro rod živočišného, pro jeho část a pokud je druh ličnosti. I. 18, 2. (181). - Každé těleso je v možnosti. I. 3, 1. (22). - Dvě tělesa mohou být zároveň na témže místě mocí Boží, ne však přirozeně. I. 67, 2. (789); III. 54, 2 k 1. (516). - Žádné těleso nepohybuje se nepohybováno. I. 3, 1.

(22); 110, 1 k 1. (950). - Žádné těleso nejedná, leč dotýkajíc se nebo pohybujíc. I. 45, 5. (416). - Žádné těleso nemůže být původem života. I. 3, 1. (22); 75, 1. (632). - Tělo, které bylo živé a potom mrtvé, není totéž početně. III. 25, 6 k 3. (248); 50, 5. (484). - Tělo lidské bylo nejlépe uzpůsobeno vzhledem k svému cíli, t. j. duši. I. 91, 3. (816); 2. II. 164, 1 k 1. (1227). - Tělo lidské je složeno z protileh-

lých k vůli hmatu. I. 76, 5. (588); 91, 1 k 2. (813); 1. II. 85, 6. (688); 2. II. 164, 1 k 1. (1227). - Nejblížeji popud těla v nás jest žádost smyslová. I. 20, 1 k 1. (206). - Tělo lidské je řízeno rozumem despoticky, t. j. otrocky, žádost smyslová politicky, t. j. občanský. I. 81, 3 k 2. (720); 82, 1 k 1. (731); 1. II. 9, 2 k 3. (87); 17, 7. (143); 56, 4 k 3. (430); 58, 2. (446); 74, 3 k 3. (598). - Tělu přijde oslavení z úplné podrobenosti duši, jejíž sláva do něho přetéká. I. II. 4, k 4. (44); III. 11, 2. (124); 54, 2. (515); 57, 3. (542). - Kristus i podle těla byl nejlepší soustavy a proto byl v něm nejvíce silný smysl hmatu. III. 46, 6. (437). - Tělu Kristovu patřil růst, jako i tělu jiných lidí. III. 33, 1 k 4. (312). - Kristus měl v dokonalém věku slušnou a prostřední ličnost, již byla úměrná ličnost, kterou mělo jeho tělo v čase, kdy jsou oduševňována těla jiných, menší však měl na začátku. III. 33, 2 k 2. (313). - Dvě mystická těla na tomto světě: Kristovo a ďáblovo, avšak tělo Kristovo je celá Církev. III. 8, 1. (98); 48, 1. (460); 49, 1. (469).

Tělo se říká trojmo, totiž: přirozenost, neřest a trpnost. III. 54, 3 k 1. (518). - Tělo člověka ze sebe nemá dobro ctnosti, nýbrž pokud je podáno rozumu. 1. II. 56, 4. (430). - Tělo v tomtéž je vždy totéž podle druhu, nikoliv podle látky. I. 119, 1 k 2. (1019).

Theologie je nauka nutná člověku, mimo vědy jím přirozeně nalezené. I. 1, 1. (2); 2. II. 2, 3. (23); 4. (25). - Theologie je jako jakési vtisknutí Boží vědy, která je jedna a jednodušší než všechny jiné. I. 1, 3 k 2. (4). - Theologie je věda nám božsky zjevená. I. 1, 2 k 2. (4). - Theologie je věda postupující ze zásad o sobě známých ve vyšší vědě, totiž Boha a blažených. I. 1, 2. (3); 6 k 1. (7); k 2, 2. II. 1, 5 k 2. (8). - Theologie je jedna věda. I. 1, 3, 4. (4). - Theologie je věda činorodá, ale více a hlavně bádavá. I. 1, 4. (5); 5. - Theologie je věda důkazná. I. 1, 8. (9). - Theologie uvažuje lidské skutky trojmo: za prvé pokud jimi člověk směřuje

k blaženosti, za druhé pokud je v nich dobré a zlé, lepší a horší, za třetí pokud jsou záslužné. 1. II. 2, 7. (22); k 3. - Poslední cíl theologie je patření na prvou pravdu ve vlasti. I. 1, 4. (5), 5. - Theologie jedná o různých věcech zkoumaných v různých vědách přírodních. I. 1, 3 k 2. (4), 4. (5). - Theologie je vznešenější než ostatní vědy. I. 1, 5. (6). - Theologie nic nepřijímá od jiných věd jako od vyšších, nýbrž jich pro sebe užívá jako nižších. I. 1, 5 k 2. (6), 8. (9). - Theologie nedokazuje zásady jiných věd, nýbrž soudí o nich a zavrhuje cokoli odporuje její pravdě. I. 1, 6 k 2. (7). - Theologie je o věcech, pokud jsou poznávány světlem Božího zjevení, kdežto metafysika, pokud jsou poznávány světlem rozumu. I. 1, 1 k 2. (3). - Posvátná theologie se liší rodem od theologie přirozené, t. j. metafysiky. I. 1, 1 k 2. (3).

Touha je dvojí, jednak žádost po věci nevlastněné a síla žádosti bez omrzení. 1. II. 33, 2. (272). - Touha je po dobru nevlastněném, láska však je dobra obecně. I. 20, 1 k 2. (206). - Touha je vlastně v žádostivosti smyslové a rozumové. 1. II. 1. (407). - Touha je v dychtivosti. 1. II. 23, 2. (199); 40, 1. (318). - Touha duše blažené je ukojena se strany žádoucího, ne však žádajícího. 1. II. 4. (37); 5 k 5. (44). - Touha jaksi dělá žádajícího schopným a připraveným pro přijetí žádaného. I. 12, 6. (94).

Trest je dvojí, totiž trest smyslů, to je trýznící a trest zavržení, to je postrádání patření na Boha. 1. II. 87, 4. (697); 2. II. 79, 4 k 4. (632); III. 46, 6 k 3. (439); 52, 2 k 2. (496). - Trest za hřích je dvojí, totiž skrze uložení protivného a skrze odnětí vhodného dobra. První působí Bůh, ne však druhý. 2. II. 19, 1 k 3. (147). - Trest za hřích je dvojí: totiž vymezený a trest z něho plynoucí. První je úměrný vině, ne však druhý. 2. II. 164, 1 k 4. (1228). - Trest plynoucí z hříchu je dvojí, totiž osobně a případkově. 1. II. 73, 8. (589). - Každý trest je lékem, ne však vzhledem k hřešícímu. 1. II. 87, 2 k 1. (695); 3 k 2.

(697); 2. II. 39, 2 k 1. (388); 4 k 3. (341); 66, 6 k 2. (550); 86, 1. (688); 108, 3 k 2. (867); 4. (867). - V pojmu trestu jest, že proti vůli za vinu a trpění zvenčí. 1. II. 46, 6 k 2. (360). - Trest je úměrný hříchu podle tvrdosti, v úsudku Božím a lidském. 1. II. 87, 3. (659); 4. (697); k 3. (698). - Každý trest jakožto trest se ukládá pouze za vlastní a minulou vinu; ale jakožto zadostiučinění, nebo jako lék, ukládá se též za cizí vinu. 1. I. 87, 7. (701); 8. (703); 2. II. 108, 4. (867); III. 14, 1 k 3. (145). - Syn je trestán tělesným trestem za vinu rodičů a služebníci za pány, pokud jsou jaksi jejich věcmi, ale ne duchovním trestem, leč by vina jiných stala se jim vlastní ze souhlasu z napodobování, ze souhlasu nebo z nevšímavosti. 1. II. 81, 1 k 1. (655); 2 k 1. (657); 87, 8. (703); 2. II. 108, 4 k 1. (869); k 3. (870); 164, 1 k 4. (1228); III. 82, 6 k 3. (853). - Těžší trest se ukládá za těžší hřích, návyk, náklonnost nebo škodu. 1. II. 105, 2 k 9. (907); 2. II. 39, 2 k 1. (338). - Trest se po odpuštění viny ukládá z dvojí příčiny, totiž na zaplacení dluhu a jako prostředek k vyléčení. První se má ukládat podle velikosti viny, co se týče druhého, za menší vinu se ukládá větší trest z trojího důvodu, totiž nesnadnosti, nebezpečí a množství. 1. II. 105, 2 k 9. (907). - Bůh odkládá tresty za hříchy z dvojího důvodu, aby se totiž předurčení obrátili a aby se jeho soudy ukázaly spravedlivými. 2. II. 10, 11. (95). - Nejmenší očištcový trest je větší než největší trest zde na zemi. III. 46, 6 k 3. (439). - Všední hřích se trestá časným trestem, smrtelný věčným. 1. II. 72, 5. (570); 87, 2. (694); 5. (698); 88, 2. (707); 4. (710); 109, 7. (956); III. 86, 4. (916). - Po odpuštění smrtelné viny a věčného trestu kajcností někdy zůstává trest časný. 1. II. 87, 6. (699); III. 86, 4. (916).

Trojice. Je nemožné, aby nebyla v božských Trojice. I. 31, 1. (292). - Jméno Trojice znamená jednotu bytí přímou a počet osob jako vedlejší, pokud se týká etymologie, kdežto pokud jde o význam, je to opačně.

I. 31, 1 k 1. (292). - Přirozeným rozumem nelze dojít k poznání Trojice osob. I. 32, 1. (299); 39, 8. (357); 93, 6 k 4. (835).

Troud je nezřízená pohotovostní náklonnost smyslové žádosti k tomu, co jest proti rozumu. III. 15, 2. (152); 27, 3. (257). - Troud jako trest uložený od Boha má ráz zákona; nemá však ráz zákona, pokud naklání k hříchu. 1. II. 91, 6. (737); 93, 3 k 1. (747). - Účinek troudu je dvojí: náklonnost ke zlu, překáží v konání dobra. III. 27, 3. (257). - Troud hříchu nebyl v Kristu. III. 15, 2. (152); 3. (153); 4. (154); k 3. (156); 18, 2 k 3. (192) 27, 3 k 1. (258).

Trpělivost se říká dvojmo: pohotovost a potěšení z toho úkonu; prvním způsobem je ctnost, druhým způsobem je plod. 2. I. 136, 1 k 3. (1029). - Trpělivost je ctnost zachovávající dobro rozumu proti smutku. 1. II. 66, 4 k 2. (509); 2. II. 129 (985); 136, 1. (1028) 5. (1034). - Trpělivost je kořenem a strážkyní ctností, tím že odstraňuje zabraňující. 2. II. 136, 2 k 3. (1030). - Úkon trpělivosti ve vlasti není snášení jako na cestě, nýbrž používání dober jí získaných. 2. II. 136, 1 k 1. (1029).

Trpnost se říká dvojmo: nevlastně, t. j. každé přijímání a vlastně odvržením něčeho, a to se děje dvojmo: jedním způsobem nejvlastněji, když totiž je něco něčemu odňato, co mu patří podle přirozenosti, nebo podle vlastní náklonnosti, jako když voda ztrácí studenost oteplováním a nebo když člověk je nemocen nebo zarmoucen. Druhým způsobem méně vlastně se praví býti trpný, že někdo něco odvrhne, ať je mu to příhodné nebo nepříhodné; a tak se říká býti trpný nejen, když někdo onemocní, nýbrž i když se uzdraví a nejen když se rmoutí, nýbrž i když se raduje, nebo jakýmkoli jiným způsobem mění nebo hýbá. I. 14, 2 k 2. (133); 75, 2. (634); 79, 2. (693); 97, 2. (864); 1. II. 22, 1. (193); 41, 1. (327). - K pojmu vlastně řečené trpnosti náleží odvržení přirozené jakosti a vtisknutí ja-

kosti vnější a protivné. 1. II. 2, 1. (193); 31, 1 k 3. (250); 35, 1. (283); 41, 1. (327). - Trpnost je dvojí: skutečná a podle úmyslu nebo duchovní. Druhá vždy náleží k dokonalosti trpného: proto byla v Adamovi před hříchem. I. 95, 2 k 2. (852); 97, 2. (864); 1. II. 22, 1. (193); 31, 1 k 3. (250); 35, 1. (283); 41, 1. (327). - Trpnost dvojí: zkázonosná a zdokonalující. I. 95, 2 k 2. (852); 97, 2. (864). - Aby jakost byla způsobena v trpném, je nutné, aby činné úplně přemohlo trpné. 1. II. 51, 3. (398). - Trpnost náleží k nedostatku, protože náleží věci, pokud je v možnosti. I. 25, 1 k 1. (246); 1. II. 22, 2 k 1. (195). - Trpnost nevlastně řečena náleží každému jsoucnu v možnosti, to jest každému tvorů. 1. II. 22, 1 k 1. (194). - Velikost trpnosti nezávisí pouze na síle činného, nýbrž i na trpnosti trpícího. 1. II. 22, 3 k 2. (197). - Trpnost dostává druh podle uskutečnění, které je koncem pohybu. 1. II. 1, 3. (4). - Dvojí trpnost: trpnost vrozená a trpnost získaná. III. 81, 4. (844).

Tupost je opak bystrosti, je u smyslu i u mysli. Je hřích, pokud je dobrovolná. 2. II. 8, 6 k 1. (72); 15, 2. (124).

Tvar: To, čím něco prvotně koná, je tvar toho, čemu se přiděluje činnost. I. 76, 1. (644). - Tvar jest buď sama přirozenost věci, jako v jednoduchých, nebo je složkou samé přirozenosti věci, jako je v těch, která jsou složená. III. 13, 1. (135). - Tvary nejsou umístěny v rodě ani v druhu, toliko složená jsou v rodě a v druhu. I. 76, 3 k 2. (655). - Rozlišení tvarů je dvojí: druhové vzhledem k různosti předmětů; a číselně vzhledem k rozličnosti podmětů. 1. II. 24, 5. (195). - Tvar, který vyžaduje různosti části, jako jest duše, a hlavně živočichů dokonalých, nemá se stejně k celku a k částem, pročez se nedělí případkově rozdělením ličnosti. I. 76, 8. (663). - Není možné, aby číselně jeden a týž tvar byl různých druhů. I. 118, 2 k 2. (1014). - Když se nemohou sejít různé tvary na jednom svébytí, tedy jest třeba, aby byla věta ve věci vzdálené; když se mo-

hou sejít, není to již věc vzdálená, nýbrž přirozená nebo náhodná. III. 16, 1 k 1. (166). - Nemůže býti více tvarů stejného rodu zároveň v témž podmětu. I. 85, 4. (764); k 2. (765). - Ani více tvarů téhož druhu nemůže býti zároveň v témž podmětu. III. 35, 5. (328). - Žádný přirozený tvar nemůže býti zároveň v témž podmětu s konem tvaru opačného, jako pohotovost duše nemůže býti s konem opačné pohotovosti. 1. II. 63, 2 k 2. (485); 71, 4. (559). - Žádný tvar neodstraní z látky možnost jiných tvarů. I. 66, 2. (582). - Čím je tvar ušlechtilejší, tím více ovládá tělesnou hmotu, a méně je v ní ponořen a více ji přesahuje svou činností nebo silou. I. 76, 1. (644). - Tvar nepřesahuje úměrnost látky, nýbrž jsou téhož rodu. 2. II. 24, 3 k 2. (193). - Hmota je pro tvar. I. 47, 1. (432); 2. (434); 65, 2. (573); 70, 3. (612); 76, 5. (658); 77, 6. (675); 84, 4. (773); 85, 3 k 4. (763); 89, 1. (793); 91, 3. (816); 105, 5. (911); 1. II. 2, 5. (18). - Tvar se končí látkou, pokud tvar, o sobě vzatý, je společný mnohým, ale tím, že se přijímá v látce, stává se tvarem výlučně této věci; a naopak látka skrze tvar se stahuje na určitý druh. I. 7, 1. (52); 44, 2. (405). - Látka o sobě vzata je v možnosti ke všem tvarům, ale je určována činitelem. I. 66, 2. (582). - Jakýkoli tvar následuje nějaká náklonnost, což není nic jiného než žádost věci, která ten tvar má. I. 80, 1. (713). - Tvar o sobě může býti zrušen svou protivou, případkově je zrušen porušením svého podmětu. 1. II. 53, 1. (407). - Příchodem nového tvaru zaniká tvar dřívější. I. 44, 4 k 2. (409). - Napětí tvaru a dokonalosti se stupňuje z přístupu k něčemu nejvyššímu, kdežto velikost postrádání a zla se mění odstupem od dokonalého. I. 49, 3 k 3. (452); 1. II. 22, 2 k 1. (195). - Tvar přijímá dvojmo více a méně, totiž toliko ve srostitém, jestliže jest jednoduchý a jeden, na př. světlo; nebo ve srostitém i v odtazitém, jestliže již sám v sobě obnáší poměr mnohých řazených k jednomu, jako pohyb, zdraví, krása. 1. II. 52, 1. (400); 53, 2 k 3. (410). - Žádný tvar

podstatný nepřijímá více a méně. I. 76, 4 k 4. (657); 93, 3 k 3. (830); 118, 2 k 2. (1014). - Slovo Boží je tvar vzorný, ne však tvar, jenž by byl částí složeného. I. 3, 8 k 2. (2). - Žádný tvar tělesné věci mimo rozumovou duši není věčný. I. 85, 6. (768).

U

Uctivost jest zvláštní ctnost. 2. II. 101, 3. (821). - Uctivost jest hlavně k rodičům a k vlasti, v čemž jsou zahrnuti všichni příbuzní, občané, přátelé a vlast. 2. II. 80, 1. (632); 101, 1. (819); 2 k 3. (821); 3. (821). - Uctivostí jsme povinni Bohu, neboť úcta k rodičům je obsažena v úctě k Bohu, jako méně ve větším. 2. II. 101, 1. (819); k 1. (819); 3 k 2. (821); 102, 1 k 1. (826); 103, 3 k 1. (832); 106, 1. (849); k 1. (850). - Pro nábožnost se nemají opomíjeti skutky uctivosti, leč by jí překážely, poněvadž pak by již nebyly skutky uctivosti. 2. II. 101, 4. (822). - Dar uctivosti jest pohotovostní uzpůsobení duše, jímž je snadno hybatelná Duchem svatým, aby měla synovský cit k Bohu jako k otci. 2. II. 121, 1. (935). - Dar uctivosti jest jedna pohotovost, řídící obcování s druhým, pro jednu míru. 1. II. 68, 4. (530). - Úkon daru uctivosti jest úctou Boha a úctou svatých navzájem. 2. II. 121, 1 k 3. (536). - Uctivost je v úctě, jako úcta je v nábožnosti, a je zvláštní ctnost, již se ctí osoby v důstojnosti postavené. 2. II. 80. (633); 102. (825-28); 103, 3. (832). - Uctivost přímo přihlíží k osobě vynikající, proto podle různých způsobů vynikání, má různé druhy. 2. II. 104, 2 k 4. (838). - Vzdávati čest osobám postaveným v důstojnosti přináleží dvojmo, to jest z významu vlastní osoby, nebo vyhledem k společnému dobru; první přináleží k uctivosti, druhá však k úctě, proto úcta převyšuje uctivost. 2. II. 102, 3. (828).

Učelivost je schopnost dobře si osvojiti od jiného pravý názor, jako zručnost u sebe. 2. II. 48. (408); 49,

Tvrdošíjný je podle Isidora ten, kdo se nerozumně drží svého rozhodnutí, jako vypínaje šíji. 2. II. 138, 2. (1042). - Tvrdošíjný se připodobňuje nezdrželivému nebo změkčilému, neboť příliš touží po nějakém potěšení a utíká před smutkem. 2. I. 138, 2 k 2. (1043).

3. (414). - Učelivost jako schopnost je dána přirozeností. K jejímu dovršení velmi prospěje snaživost, to znamená pečlivě, často, uctivě věnovat se poučení starších; ne je zanedbávat z nedbalosti, ani jimi pohrdat z pýchy. 2. II. 49, 3 k 2. (414).

Učení rozlišujeme dvojí: hlavně rozžehnutím světla a řízením nástrojovým. Toto druhé přísluší andělům, osvěcujícím jiné o zjeveném a člověku pomáhajícím, uváděním příkladů nebo uplatňováním zásad k závěru. Ono prvé je pouze Boží. I. 107, 1. (923); 117, 1. (1003); 2. II. 173, 2. (1285); III. 69, 5 k 2. (682). - Kristus mnoho učil v podobenstvích, a to vhodně. Jednak proto, že vyhovuje člověkově přirozenosti, aby pomocí věcí smyslových dostal se k poznání věcí rozumových, též proto, že někteří jeho posluchači byli prostí, a konečně, aby byla ukryta Boží tajemství před nehodnými. III. 42, 3. (397). - Učil způsobem povzbuzovacím, muže, ženy soukromě, ne však veřejně. 2. II. 177, 2. (1320); III. 55, 1 k 3. (522); 67, 4 k 2. (651). - K učení jiných o božských věcech trojího je třeba: totiž plnosti poznání, síly důkazu a proslovení. 1. II. 111, 4. (975). - Kazatel poučováním musí tři věci dokázat: nabádat, osvěžit, obrátit. 2. II. 177, 1. (1318).

Účinek Boží, a to každý je stejně od celé Trojice. I. 32, 1. (299); 23, 2. (241). - Každý účinek nějak představuje svou příčinu. I. 45, 7. (420). - Není účinku z druhu své příčiny. 2. II. 110, 1. (877).

Udržování v bytí je vlévání jednoznačného bytí dříve vlitého. I. 9, 2.

(67). - Jakákoli věc se přirozeně udržuje v bytí a odporuje porušitelům, jak může. 2. II. 64, 5 k 7. (530). - Něco udržuje věc dvojmo: o sobě, t. j. zachovávaním; a případkově, t. j. odstraňováním. I. 104, 1 k 2. (898). - Jedno stvoření zachovává druhé o sobě a případkově. A to tím víc, čím je vyšší a bližší první příčině, která hlavně udržuje. I. 104, 2. (901). - Každé stvoření potřebuje být udržováno o sobě Bohem. Ale porušitelné potřebuje být udržováno od něho i případkově. I. 104, 1. (898); 1. II. 109, 8. (958). - Bůh udržuje některá stvoření v bytí obojím způsobem prostřednictvím nějakých jiných příčin. I. 104, 2. (901). - Bůh touže silou a činností tvoří i udržuje věci. I. 105, 1. (906). - V těch, která patří k udržení přirozenosti, více jsme povinni rodičům, od nichž jsme přirozenost přijali, než jiným a následně i příbuzným; ale v jiných dobrodincích může to být naopak. 2. II. 31, 3. (275).

Uhranutí je způsobeno uhrančivým okem, pro zlobu duše, buď z dopuštění Božího, nebo nějaké skryté skutečnosti, nebo démonem. I. 117, 3 k 2. (1007).

Ukrývatí hřích se přihází dvojmo, totiž když se nám i děje, a zanedbáváním zpovědi. První je lék proti hříchu, protože horší je veřejný hřích než skrytý, a to pro větší pohrdání a pro pohoršení; avšak druhé odporuje pokání. III. 84, 6 k 1. (893).

Ukvapenost jest činnost z náporu vůle nebo vášně bez opatrnosti a jejích částí. 2. II. 8, 6 k 1. (72); 53, 3. (439); 5. (442); 127, 1 k 2. (983). - Ukvapenost jest zvláštní hřích pro zvláštní úkon rozumu, který je opomíjen, totiž rada, třebas se může vyskytnouti v kterémkoliv druhu hříchu. 2. II. 54, 1 k 2. (445). - Ukvapenost odporuje daru rady a opatrnosti. 2. II. 53, 3 k 1. (440); 127, 1 k 2. (983).

Umění. Umění je rozumová ctnost, pokud umožňuje dobré dílo. Není však ctností jedno duše, poněvadž nezdokonaluje užívání, ani žádost. 1. II. 57, 3. (437); 4. (439). - Umění je správný

pojem dělanych a činorodá pohotovost. I. 22, 2. (221); 1. II. 57, 3. (437); 4. (439); 93, 1. (743); 2. II. 47, 5. (393). - Tvar umění jest podobnost s posledním zamýšleným účinkem od umělce. III. 78, 2. (790). - Umění jest vždy k dobrému, jakož i vědění. 1. II. 57, 3 k 1. (438). - Umění, která jsou zařízení k dílu rozumu, se nazývají svobodná. Která však jsou zařízení k dílu těla, se nazývají otrocká. 1. II. 57, 3 k 3. (438). - Umění nevyžaduje nějakých mravních pohotovostí v žádosti, jako to vyžaduje opatrnost. 1. II. 57, 4. (439); 58, 5 k 2. (451). - Umění má určené prostředky k cíli. V některých však nemá, v nichž se o někom v podobenství říká, že jedná opatrně, jako v lékařském a plaveckém, v nichž jest nutná rada. 2. II. 47, 4 k 2. (393); 49, 5 k 2. (417). - Dobro umění jest vně člověka, totiž v umělých, ale dobro opatrnosti je uvnitř člověka. 1. II. 57, 4. (439); 5 k 1. (441). - Dílo umění se zakládá na dílu přírody, a tato na stvoření. I. 45, 8 k 4. (422). - Cokoli je proti přirozenosti umělého, je také proti přirozenosti umění. 1. II. 71, 2 k 4. (557). - Co je samo ze sebe zařízeno ke zlu, není umění. 1. II. 57, 3 k 1. (438); 2. II. 95, 1 k 2. (764); 169, 2 k 4. (1258). - V úkonu umění se dvojmo přihází, že je hřích, totiž zcestím od zvláštního cíle umění a od společného cíle. První jest vlastní, druhé však jest umělce, jakožto člověka. 1. II. 21, 2 k 2. (189); 57, 3 k 1. (438).

Úmluva. V každé době někteří náleželi k nové úmluvě. 1. II. 106, 3 k 2. (922). - Všichni, jimž byl dán zákon milosti, náleželi k nové úmluvě. 1. II. 106, 1 k 3. (919); 107, 1 k 2. (927); III. 8, 3 k 3. (99).

Únos jako odrůda nečistoty je násilné odvedení dívky z otcova domu, aby zneužita žila v manželství, čímž se buď jí nebo rodičům činí násilí. 2. II. 154, 1. (1136). - Unesená může vejít ve sňatek, souhlasí-li ona nebo rodiče. 2. II. 154, 7 k 3. (1149).

Úpravnost vnější jest znamenání lidského postavení, proto nadbytek, ne-

dostatek a střed uvádějí se na ctnost pravdy. 2. II. 169, 1 k 3. (1256). - V úpravnosti a jiných vnějších není hřích podle sebe, ale z nezřízeného užívání, a to buď proti zvyku, nebo z úmyslu marné vlády, buď změkčivosti, nebo pečlivosti, nebo nedbalosti, proti které jest trojí ctnost, totiž pokora, spokojenost tím, co přijde, a jednoduchost. 2. II. 169, 1. (1254); 187, 6. (1634). - Žena může se zdobiti dovoleně, aby se líbila svému muži, ne však ženy, jež nemají muže, ani nechtějí mítí, nebo jsou ve stavu, nedovolujícím je mítí. 2. II. 169, 2. (1257). - Umění, jehož děl může člověk užívatí dobře nebo špatně, jest dovoleno, jako umění kráslivá, leda snad vynalézáním zbytečností a zvláštností. 2. II. 169, 2 k 4. (1258).

Úrok jest plat za půjčení peněz nebo jakékoli věci, jejichž užívání jest jejich spotřebování nebo vydání. 2. II. 78, 1. (617). - Úrok jest přijati plat za hlavní užití peněz, což jest vydání jich, ne však za jejich užití druhotné, totiž za honosení, na zástavu, a však při užívání nádob jest tomu opačně. 2. II. 78, 1 k 6. (619). - Úrok o sobě je nespravedlivý, a je smrtelným hříchem, poněvadž totéž se dvakrát prodává, nebo se prodává to, co není. 2. II. 78, 1. (617). - Půjčující může požadovati náhradu pouze těch věcí, jež se neměří penězi, třebaž blahověle a lásky toho, komu půjčil, nebo něco takového. 2. II. 78, 2. (620). - Avšak náhradu škody, jež se uvažuje z toho, že z peněz nezískává, nemůže pojmuti do smlouvy, protože nemůže prodávati to, co dosud nemá a mohou býti mnohonásobné překážky, aby měl. 2. II. 78, 2 k 1. (621). - Stanovené právo však přece úroky dovoluje. 1. II. 96, 6. (777); 2. II. 78, 1 k 4. (619). - Je dovoleno přijmouti půjčku na úroky pro dobro své nebo druhého, není však dovoleno někoho naváděti k půjčování na úroky. 2. II. 78, 4. (624). - Omluva z úroku může býti z dvojího důvodu. 2. II. 78, 3. (623).

Utrhání je skryté zlořečení na očerňení pověsti nalhaním, zvětšením

zla, zjevením zla skrytého a špatným úmyslem, je samo v sobě hřích těžký; avšak z lehkomyslnosti je lehký, nejde-li o věc závažnou; jde-li o dobro za náležitých okolností, není vůbec hřích. 2. II. 73, 2. (592); 74, 1. (597); 57, 1. (600). - Utrhání nevznikne z hněvu, nýbrž z nenávisti. 2. II. 73, 3 k 3. (595). - Bdělé a lstivé pozorování toho, co jiní konají, směřuje k něčemu škodlivému, totiž k utrhání bližnímu. 2. II. 167, 2 k 3. (1245).

Utrpení. Duše Kristova byla trpná dvojmo: Utrpením tělesným a utrpením duševním jako i naše duše. III. 15, 4. (155); 10 k 3. (164). - Celá duše Kristova trpěla bytností a všemi jejími schopnostmi, pokud jsou v bytnosti duše; nikoli však ze strany předmětu, leč jen schopnosti nižší. III. 46, 7. (440). - Krutost Utrpení Kristova působila v něm bázeň, smutek a bolest. III. 7, 6. (82); 15, 7. (160). - Utrpení Kristovo bylo nutné nikoli naprosto ani z přinucení, nýbrž pro trojí cíl: naše vysvobození, vyvýšení Krista, ustanovení Boha. III. 46, 1. (428). - Kristus trpěl v příhodném čase, totiž za úplňku, ve 12. hodinu a v mládí. III. 46, 9. (443); 10. (446). - Otec vydal Krista k Utrpení z lásky; podobně Kristus jako Bůh a jako člověk; kdežto Jidáš z chtivosti, Židé z nenávisti a Pilát ze strachu. III. 47, 3. (454); 6 k 2. (459). - Kristus, jeho matka a kterýkoli svatý chtěli utrpení Kristovo po rozvázání i když přirozená vůle nesouhlasila. III. 15, 6 k 4. (159); 18, 5. (196); 47, 1. (451); 2 k 2. (453); 6 k 3. (459). - Všechna činnost a Utrpení Kristovo pomáhala k spasení lidstva (nástrojově) jako nástroj silou božství. III. 48, 6. (466); 49, 1. (469); 56, 1 k 3. (535). - Kristus nám svým Utrpením zasloužil věčnou spásu. III. 46, 3. (421); 48, 1. (460); 6 k 3. (467); 49, 1. (469); 50, 6. (485); 56, 1 k 4. (536); 2 k 4. (537); 61, 1 k 2. (578); 62, 5. (589). - Kristus svým utrpením zasloužil povýšení ve čtveřem: v zmrtvýchvstání, v nanebevstoupení, v sedění na pravici otcovské a v soudní moci. III. 49, 6. (476). - Žádný hřích nemůže být odpuštěn, ani dosažena spása, leč skrze Utrpení

Kristovo. III. 69, 1 k 2. (676); 73, 5. (726). - Jediné, nejmenší Utrpení Kristovo by učinilo zadost za všechny hříchy. III. 46, 5 k 3. (436); 6 k 3. (439). - Kristovo Utrpení bylo zadosťučinění za všechny hříchy i těch, kteří ho vraždili, pokud bylo z jeho vůle, nikoli z vůle jiného, o sobě. III. 22, 2 k 2. (221); 3. (222); 39, 5 k 3. (372); 48, 2 k 2. (462); 49, 4 k 3. (474); 57, 6 k 2. (547); 69, 3. (678); 7 k 1. (684). - Utrpením Kristovým jsme byli osvobozeni od společného hříchu celé přirozenosti i co do viny i co do proviny trestu a od vlastních hříchů jednotlivců. III. 49, 5. (474); 52, 5. (500); k 2. (501); 86, 4 k 3. (917). - Kristus tím, že trpěl, naplnil všechny předpisy mravní, obřadní a soudní Starého zákona. III. 47, 2 k 1. (453). - Spása nikdy nemohla být bez víry

v Utrpení Krista; proto vždy bylo třeba něco, co by je lidem předobrazovalo. III. 73, 5. (727). - Utrpení Kristovo nespasí, leč připodobnění. 1. II. 85, 5 k 2. (688); III. 49, 1 k 4. (469); 3 k 2. (472); k 3. (472); 5. (474); 52, 1 k 2. (494); 7 k 8. (503); 79, 2 k 1. (804); 7 k 2. (811). - Utrpením Kristovým jsme osvobozeni od proviny trestu dvojmo, totiž buď přímo, pokud utrpení Kristovo bylo dostatečné a přebytné zadosťučinění za hřích lidského pokolení; když však bylo dáno dostatečné zadosťučinění, byla smazána provina trestu, nebo nepřímou, pokud utrpení Kristovo bylo příčinou odpuštění hříchu, ve kterém má základ provina trestu. III. 22, 3. (222); 48, 6 k 3. (467); 49, 3. (472); 52, 5. (500); 86, 4 k 3. (917).

V

Váda je odporování ve skutecích, třeba vzájemné bití nebo menší válka bez povolení vrchnosti. Spor je odporování slov v řeči. 2. II. 41, 1. (347); 42, 1. (350). - Kdo napadá nespravedlivě, dopouští se těžkého hříchu, kdo se brání, nemá žádný, nebo lehký, když se k tomu přidá nějaké slabší hnutí nenávisti nebo msty. Když povstane proti útočníku se zatvrzelým duchem z nenávisti, aby ho zabil, nebo těžce ranil, dopouští se těžkého hříchu. 2. II. 41, 1. (347); 42, 2. (352). - Jde přímo z hněvu, ale prvním kořenem jejím je žádostivost, případně přeceňování, z nenávisti jen případkově. 2. II. 37, 2 k 1. (331); 41, 2. (349); 158, 7. (1186).

Válka je dvojí: všeobecná a částečná. 2. II. 123, 5 k 2. (957). - K spravedlivé válce se vyžadují tři věci, totiž vladařova autorita, spravedlivá příčina a správný úmysl. 2. II. 40, 1. (341); 41, 1 k 3. (348); 42, 2 k 1. (352); 66, 8 k 1. (552). - Kde ve spravedlivé válce vykořisťují nepřítelé, nehřeší, leč by bojoval hlavně pro kořist a není vázán k náhradě. 2. II. 66, 8 k 1. (552). - Kněží se nedovoluje osobně bojovat, ale mohou se s dovo-

lením představených účastníci války a povzbuzovat bojující. 2. II. 40, 2. (343).

Vášeň vlastně nenáleží duši, leč případkově, nýbrž jedinému sloučenému a zničitelnému náleží o sobě; nevlastně náleží všemu jsoucímu v možnosti. 1. II. 22, 1. (401). - Vášeň je více vlastněji v žádostivosti smyslové než rozumové. I. 20, 1 k 1. (206); 1. II. 22, 3. (197); 2. II. 58, 9. (479); III. 15, 4. (155). - I ve vášních duše je něco jakoby látkového, totiž tělesná změna a něco jakoby tvarového, totiž se strany žádostivosti. I. 20, 1 k 2. (206); 75, 3 k 3. (636); 1. II. 22, 2 k 3. (196); 37, 4. (306); 44, 1. (343); 45, 3. (350); 48, 2. (371). - Každá vášň duše naklání k svému předmětu žádostivosti. 2. II. 27, 2. (246). - Všechny vášně duše se uvádějí na jedenáct druhů, totiž šest v dychtivé, t. j. láska, nenávisť, touha nebo dychtivost, útěk nebo odvrácení, potěšení nebo radost a bolest nebo smutek; jiných pět je v náhlivé; naděje, zoufalství, bázeň, odvaha a hněv. 1. II. 23, 4. (203); 25, 3 k 4. (213 a násl.). - Hlavní Vášně duše jsou čtyři: z nich dvě jsou jednoduše cílové, totiž radost a smu-

tek a dvě jsou cílové v rodě, totiž naděje a bázeň. 1. II. 25, 4. (215); 84, 4 k 2. (679); 2. II. 123, 11 k 1. (964); 141, 7 k 3. (1058). - Všechny vášně duše se uvádějí na tyto čtyři hlavní, jako druh na rod, nebo nedokonalé na dokonalé, nebo jako účinek na příčinu a účastněné na dávající účast. 1. II. 25, 4. (215). - Dvojí vášně duše: dokonalá a nedokonalá. O té vášni se praví, že je dokonalá, kterou je duše zmatena, když vášně smyslové části dosáhne toho, že odvádí rozum od správnosti svého úkonu, totiž aby následoval vášně a neměl nad ní svobodné rozhodování. III. 46, 7 k 3. (441). - Vášně duše přemáhají rozum trojmo: rozptýlením, nakláněním k tomu, co je protivné rozumu a svazováním přeměnou tělesnou, podobně jako ho váže spánek a opilost. 1. II. 77, 2. (625); 6. (631). - Ve vášních duše je dvojí protivnost: podle různosti předmětů, to jest dobra a zla a podle přístupu a odstupu od těchto konce; první pouze je ve vášních žádostivé, kdežto obojí je ve vášních náhlivé. 1. II. 23, 2. (200); 40, 4. (322); 45, 1 k 2. (349). - Pořad všech vášní duše. 1. II. 25, (209-216). - Vášně jsou dobré nebo zlé, pokud jsou řízeny rozumem, nikoli samy o sobě. 1. II. 24, 1 k 3. (205); 2. (205); 45, 1 k 1. (348); 50, 1. (384); 2. II. 35, 1 k 1. (317); 125, 1. (975); 127, 1. (983); 158, 1. (1178); 2 k 1. (1180). - Každá vášně duše podle Stoiků je špatná, nikoli však podle Peripatetiků. 1. II. 24, 2. (205); 59, 2 k 3. (453); 2. II. 123, 10. (962); 158, 1 k 1. (1178); III. 15, 4 k 2. (156); 46, 6 k 2. (438). - Vášně, která předchází úsudek rozumu, zmenšuje hřích, která následuje, zvětšuje hřích nebo označuje jako zvětšený. 1. II. 24, 3 k 3. (208); 47, 2. (366); 77, 6. (631). - Vášně, která úplně zamezí užívání rozumu, úplně omlouvá od hříchu, leč by byla dobrovolná ve své příčině, nikoli jiná; 1. II. 77, 7. (632); 8 k 3. (634). - Žádná náklonnost vášně nebo pohotovosti není tak prudká, aby jí nemohl rozum čelit, jestliže zůstane užívání rozumu. 1. II. 10, 3. (97); 77, 7. 8. (632); 80, 3. (651); 2. II. 155, 3 k 3. (1162); 186, 1. (1164); 175, 2 k 2. (1306).

Vážnost si všímá přímo vynikající osoby, proto, podle různých důvodů k přednosti, má různé druhy. 2. II. 104, 2 k 4. (838). - Je to úkon bázně, jak náleží Bohu, je úkonem latríe. 2. II. 81, 2 k 1. (639). - Uctívat lidi z důvodu něčeho božského v nich, řekněme milosti, ctnosti nebo přirozeného Božího obrazu, je chvályhodné, ne však v tom, v čem odporují Bohu. 2. II. 19, 3 k 1. (150); 25, 1 k 1. (210). - Co má jistou přednost, bývá ve vážnosti. 1. II. 102, 4. (847).

Vděčnost neboli vděk je zvláštní ctnost, která splácí dobrodinci dobrodiní. 1. II. 60, 3. (462); 2. II. 106, 1. (849); 107, 1. (858). - Ke vděčnosti se vyžaduje trojí: uznání přijatého dobrodiní; chvála a díky za ně; místní a včasné splacení podle možnosti. 2. II. 107, 2. (859). - Dvojí neřest je protilehlá vděčnosti: nadbytkem, děje-li se splacení buď zač se nemá nebo v nevhodné brzký čas, a nedostatkem, což je nevděčnost, jež je více protilehlá vděčnosti. 2. II. 107, 2. (859).

Věčnost jest nekončící, celé zároveň a dokonalé držení života. I. 10, 1. (69). - Věčné se někdy bere za dlouhé. 2. II. 164, 2 k 6. (1233). - Věčnost jest míra všelikého trvání. I. 10, 6. (77). - Věčnost vylučuje původ trvání. I. 42, 2 k 2. (385). - Jak nějaké bytí se vzdaluje od trvalosti bytí a jest podrobeno přeměnám, vzdaluje se od věčnosti a jest podrobeno času. I. 10, 4 k 3. (74); 5. (74). - Čas se neliší od věčnosti tím, že má začátek a konec; jen případkově se tak může odlišovat, bere-li se zmíněná odlišnost se zřetelem k měřeným a nikoli vzhledem k mírám, za druhé, bere-li se začátek a konec v možnosti. I. 10, 4. (73); 5. (74). - Věčnost a čas nejsou míry jednoho rodu. I. 10, 4 k 1. (74). - V čase jiné jest, co je nedělitelné, totiž okamžik, a jiné, co jest trvajícím, totiž čas, ale ve věčnosti samo nyní nerozdělitelné jest stále stojícím. I. 42, 2 k 4. (385).

Vědění a učení je případkově zlé, se strany vědoucího dvojmo: pro zaměstnání, bránící jeho povinností,

nebo pro pohrdání božskými. Se strany předmětu trojmo: buď proto, že svádí ke zlému, jako umění kouzelnické, nebo že vybočuje, anebo že je neužitečné. I. 22, 3 k 3. (225); 2. II. 167, 1. (1242). - Kdokoli je povinen vědět, co se má obecně věřit, všeobecné právní předpisy, a to, co náleží k jeho stavu nebo jeho povinností. 1. II. 76, 2. (617). - Člověk získává vědění rozjímáním, přemýšlením. I. 62, 9 k 1. (547); 1. II. 51, 3. (398); 2. II. 15, 3 k 1. (126); 49, 9 k 2. (412). - Nikdo nikdy nezískal vědění od ďáblů. I. 64, 1 k 5. (565); 2. II. 46, 1. (779); 172, 5 k 2. (1281). - Mnozí jsou zdržováni od získání vědění trojmo: pro neschopnost, pro zaměstnání a lenost. 1. II. 61, 5 k 3. (476); 2. II. 2, 4. (25); 172, 3 k 2. (1278). - Mravní ctnosti a hlavně čistota mnoho přispívají k získání věd. 2. II. 15, 3. (125); 96, 1 k 2. (779); 148, 6. (1103); 180, 2. (1330). - Vědění se ztrácí pouze čtvermo: když rozum vyprchá z mysli, zničením vědouceho nebo věděného nebo zapomenutím. I. 84, 5. (800). - Ve vědění protikladných je stejný důvod k poznání obou, protože jedno se poznává druhým. 1. II. 54, 2 k 1. (415). - Ličnost vědění se pozoruje nejen podle množství věděného, nýbrž i podle jasnosti poznání. 1. II. 52. (400); III. 10, 2. k 3. (117). - Vědění, které se získává zjevením, a vědění nalezené lidským způsobem, se liší rodem. I. 1, 1 k 2. (3). - Vědění v tom, co se nečiní, je pouze badavé; které však směřuje k činnosti, je činorodé; badavé však pro způsob a cíl je částečně badavé i činorodé. I. 14, 16. (154). - Z činorodých vědění ta jsou vznešenější, která směřují k dalšímu cíli; jako občanského, vojenského. I. 1. 5. (6). - Je trojí činorodé vědění: monastické nebo ethika, ekonomické a politické. 2. II. 47, 11. (401); 48, 1 k 2. (410). - Věda je dvojí: podřadující a podřaděná. První podstupuje ze zásad o sobě známých ve vyšší vědě. I. 1, 2. (3); k 1, 6 k 2. (7). - Věda, která je dar, není postupná, protože je částečná podobnost Boží vědy. 2. II. 9, 1 k 1. (76). - Tento dar se týká pouze věcí lidských nebo stvořených, pro-

tože je to jistota soudu z druhých příčin. 2. II. 8, 6. (71); 9, 2. (77); 4. (79). - Dar vědy je ve všech, kdo mají lásku, nikoli pokud je to milost darmo daná, totiž na poučování věřících a na vyvracení protivníků. I. 1, 6 k 3. (8); 1. II. 58, 5 k 1. (451); k 2. (451); 2. II. 9, 2 k 2. (77). - Dar rozumu a vědy odpovídá víře. 2. II. 1, na začátku (2); 8, na začátku (64). - Dar vědy neodpovídá přímo opatrnosti, nýbrž jakýmsi rozsahem ji podporuje; kdežto dar rady přímo odpovídá opatrnosti jako sám jsa o tom též. 2. I. 52, 2 k 2. (433). - Věda značí jednoduchou jakost, kterou následuje jakýsi přehled. I. 14, 1. k 1. (131); 1. II. 54, 4. (417). - Každá věda je připodobnění rozumu k věděné věci rozumovou podobou, která je podobností poznávané věci. I. 14, 2 k 2. (133). - Každá věda vzniká ze zásad o sobě známých a v důsledku toho viděných. 2. II. 1, 5. (8). - Žádná věda nedokazuje své zásady, nýbrž z nich dokazuje jiné. Ani nedisputuje proti těm, kdo je popírají, mimo první filosofii. I. 1, 8. (9). - V různých závěrech jedné vědy jsou různé prostředky, jimiž se dokazují. Proto člověk může znáti některé závěry bez jiných, jakož i prostředky. 2. II. 5, 3 k 2. (56). - Věda dokazující se nazývá soudící, pokud soudí o pravdě zkoumaných věcí rozložením na první zásady. 2. II. 53, 4. (441). - Totéž je podmětem zásad a celé vědy, neboť celá věda je v síle obsažená v zásadách. I. 1, 7. (8); 1. II. 3, 6. (33); 2. II. 4, 1. (39). - Podmět vědy, jako i předmět mohoucnosti je dvojí: látkový a tvarový. I. 1, 7. (8). - Tvarový ráz podmětu vědy, jako i předmětu je dvojí, totiž ze strany věci a s naší strany. 2. II. 1, 2. (4). - Věda je o pohyblivých a náhodných, pokud je v nich něco nutného nebo všeobecného. I. 84, 1 k 3. (739); 86, 3. (775).

Velkodušnost značí rozpjetí ducha buď k velkým věcem úplně nebo s jistým poměrem. 2. II. 129, 1. (989); 136, 5. (1033). - Je to ctnost, protože k největšímu tihne podle správného rozumu. 2. II. 129, 3. (992); 130, 2. (1003). - Předně směřuje k počtám,

ale jen prostředně, bezprostředně je však vůči naději. 2. II. 129, 1. (989); 4, 8. (1001); 128. (985); 131, 2. (1007); 132, 2. (1010). - Její vlastní látkou je velká čest, střední je však látkou jakékoliv nejmenované ctnosti. 1. II. 60, 5. (465); 2. II. 129, 2. (990); 4 k 1. (995); 130, 2 k 2. (1004). - Velkodušnost si všímá dvou věcí; jednak cti jakožto svého oboru a velkého díla, jež má za cíl. 2. II. 129, 8. (1001); 131, 2 k 1. (1007). - Pokud jde o první, je s ní v rozporu pro nadbytek ctižádost, s ohledem na druhé osobitost. 2. II. 131, 2 k 1. (1007). - Ona pohrdá vnějšími statky, proto se z nabývání jich neraduje a když o ně přijde, nemoutí se proto. 2. II. 129, 8 k 2. (1001); 132, 2 k 1. (1011). - Velkodušný se nepře, protože nic vnějšího nemá za velké. 2. II. 129, 1. (989); 132, 2 k 3. (1011). - On nikoho nepotřebuje, totiž lidským způsobem, ne však vůbec. 2. II. 129, 6 k 1. (999). - Mívá vážný hlas, pevnou řeč, protože se lehko nepře a nemluví o všem, leda o velkých věcech. Nevzpomíná na dobrodiní, protože tím se nebaví, leda aby většími věcmi to nahradil. Je zdlouhavý a nečinný, protože mu nejde o nepatrnosti, nýbrž o velké věci. Užívá ironie, ne pokud stojí proti pravdě, nýbrž protože neukazuje všem velikost duševní. S jinými nemůže spolupřít, leda s přáteli a velkými. Má neprospěch, protože hledá spíš čestné než užitečné. 2. II. 47, 9 k 3. (399); 129, 3 k 3. (993). - Spíš se stará o pravdu než o mínění; lidskou chválu nehledá. 2. II. 132, 2 k 1. (1011).

Velkorysost je přemýšlení a vykonávání věcí velkých a vznešených s obsáhlou vznešenou souměrností duševní. 2. II. 128. (985). - Není k ní potřeba mnoho bohatství, je však třeba je tak upravit, aby bylo lze je co nejlépe rozdělit, kdy bude třeba a bude výhodné. Tak tomu bylo u Krista. 2. II. 134, 1 k 1. (1020); 152, 3 k 3. (1124).

Věštění není v tom, když někdo předpovídá, co se stane nutně nebo obvykle, co se nechá poznat lidským

rozumem z příčin; ani ne tehdy, když by někdo z Božího zjevení poznal něco budoucího, nahodilého, tehdy vlastně nevěští, protože zvěst nečiní, nýbrž spíše ji přijímá. 2. II. 95, 1. (762). - Když by si někdo osoboval moc něco budoucího předpovídati nebo jakýmkoliv způsobem předvídati, pokud by zde nešlo o Boží zjevení, takový by si přivlastňoval něco Božího a proto slují někteří věštcí. 2. II. 95, 1. (762). - Je-li věštění způsobeno zjevením ďábelským, s nímž je spolek ať už výslovně tím, že jsou přímo citováni, či tajně; z toho důvodu, že se takové věštění vztahuje na to, nač se nemůže vztahovati, bude nedovolené a pověrečné. 2. II. 95, 6. (772). - Věštění je vždy hřích, protože vždy je bráno ve zlém, podle Jeronyma. 2. II. 95, 1. (761). - Každé věštění vyplývá z činnosti zloduchů, proto je druh pověry. 2. II. 95, 2. (764). - Je to druh zvědavosti, s ohledem na cíl; co do způsobu výkonu je druh pověry. 2. II. 95, 2 k 1. (765). - Rody má tři: vyvolání mrtvých, věštba ze švitoru ptactva a losování, z nichž každý má mnoho druhů. 2. II. 95, 3. (765). - Věštění, vykonané vzýváním ďáblů, pomocí hvězd, snů, ptákovpravectví nebo losy, není dovoleno, nýbrž je pověrečné. 2. II. 95. (762); 96, 1. (778). - Ďábli mohou věštit pravdu trojím způsobem: pro jemnost přirozenosti, zjevením a zkušeností. I. 6, 4, 1 k 5. (565); 2. II. 172, 5 k 1. (1281).

Vina je dobrovolná nezřízenost nebo postrádání dobra. I. 48, 1, 1. (444); 1. II. 21, 2. (188); 87, 2. (694); 2. II. 34, 2. (310). - Odpuštění viny se děje skrze spojení člověka s Bohem, od něhož odlučuje dokonale každá smrtelná vina, a nedokonale všední. III. 86, 4. (917); III. 87, 1. (921). - Dokud trvá vina, není odpuštění trestu. III. 22, 3. (221). - Dokonalé odpuštění i viny i trestu se děje v přijetí křtu nebo v mučednictví. III. 87, 1 k 2. (922); 68, 2 k 2. (660).

Víra působí souhlas rozumu s tím, co věříme, z rozkazu vůle, s jistotou. 1. II. 56, 3. (427); 2. II. 1, 4. (6); 4, 1.

(39); 8, 6 k 2. (72); 171, 5. (1270). - Šest výměrů víry se dá převést na výměr, který dal svatý Pavel. 2. II. 4, 1. (39). - Víra tvárná jest ctnost, ne však netvárná, ani víra, o jaké mluví Aristoteles. 1. II. 62, 3 k 2. (480); 65, 4. (500); 5 k 2. (502); 2. II. 4, 5. (45). - Víra, která jest milost darmo daná, bere se za nějakou vynikající víru nebo za vytrvalost ve víře. Víra uvádí se jako ovoce, pokud má ve svém úkonu jakési potěšení, z důvodu jistoty. 2. II. 4, 5 k 4. (47); 8, 8. (73). - Víra jest základ celého duchovního života. III. 73, 3 k 3. (724). - Víra se může brát v šesterém smyslu: jako pohotovost tvárná, úkon netvárný, předmět, věřené, svátost, konečně jakákoli jistota o božských věcech. 1. II. 55; 1 k 1. (420); 2. II. 8, 8. (73). - Víra se bere v dvojitý smysl, buď jako věřená, nebo jako pohotovost. A to opět dvojmo, buď ve vztahu k tvarovému předmětu, nebo k podmětu, v němž je víra. V prvním a druhém případě je víra toliko jedna. V třetím jich může být podle různých lidí více. 1. II. 107, 1 k 1. (927); 2. II. 1, 6 k 2. (8); 4, 6. (47); 5, 4. (57). - Víra je jedna z dvojího důvodu: buď se strany tvarového předmětu víry pro jednotu božské pravdy, nebo že mnohé spojuje. 2. II. 4, 6. (47); 5, 4. (57); 10, 5 k 1. (87); k 3. (87); 23, 5. (184). - K víře náleží něco dvojmo. Jedním způsobem přímo; jako to, co nám Bůh zjevil jako hlavní; nepřímě k víře patří ta, jichž popřením následuje něco protivného víře. 1. II. 32, 4. (305); 2. II. 1, 6 k 1. (10), 7. (11); 2 k 3. (26); 8, 2. (66); 6. (70); 11, 2. (101). - K víře se vyžaduje dvojí věc: totiž aby byly předloženy věci, které mají být věřeny, a souhlas rozumu. I. 111, 1 k 1. (957); 2. II. 6, 1. (58). - Něco se může vztahovati k víře přímo, to, co nás vede přímo k blaženosti, nebo nepřímě. 2. II. 1, 6 k 1. (10); 7. (11); 2, 5. (26); 7. (29). - Odkloniti se od víry Kristovy se může dvojmo: buď způsobem jako pohané tím, že nevěří v Krista, buď tím, že špatně volí v tom, co se má věřit, jako bludáři. 2. II. 11, 1. (99). - Předmětem víry je věc neviděná. 1. II. 67, 3 k 1. (518); 2. II. 1,

4. (6); 5. (7); 6 k 2. (11); 8, 1. (64); III. 7, 3 k 3. (79); 4. (80); 8 k 2. (86); 7, 9 k 1. (87); 9, 3 k 1. (111). - Nic nenáleží k víře, leč to, co bylo od Boha zjeveno a má vztah k Bohu. I. 1, 3 k 1. (4); 2. II. 1, 1 k 1. (3); 2, 2. (22); 17, 2 k 2. (133). - Pod vírou nemůže být nespravedlivost. I. 1, 3. (4); 13, 12. (128); 2. II. 1, 3. (5); 4, 5. (46); k 2. (46); 10, 2 k 3. (83); III. 76, 2 k 4. (730). - Předmět a cíl víry je stejný, totiž Bůh, ne však v témž smyslu; pokud je první Pravda, je předmět, pokud je nejvyšší Dobro, je cíl. 2. II. 1, 1. (2). - Předmět víry je dvojitý, látkový a tvarový, totiž první Pravda. 1. II. 67, 3 k 1. (518); 2. II. 1, 1. (2); 2. (2); 2. (4); 3. (5); 2, 2. (22); 4, 1. (39); 2 k 3. (42); 6. (47); 5, 1. (52); 3. (55); 4. (57); 7, 1 k 3. (63). - Něco se může vztahovati k víře dvojmo: buď bytostně, to jest to, co jest jednoduše nad lidský rozum, nebo nahodile, jako to, co je předpoklad, co jde před články víry. I. 2, 2 k 1. (17); 2. II. 1, 5. (7); 5 k 3. (9); k 4. (9). - Články víry jsou jako zásady v posvátné vědě. I. 1, 6 k 3. (8); 7. (8); 8. (9); 1. II. 111, 4. (975); 2. II. 1, 7. (11). - Články víry se liší podle zvláštního rázu a obtížnosti toho, co nelze spatřit. 2. II. 1, 6. (9). - Článků víry přibýlo postupem času a přibližováním se ke Kristu, ne co do podstaty, ale co do rozvinutí. 2. II. 1, 7. (12); 2, 7. (29); 174, 6. (1300); III. 61, 3 k 2. (589). - Kdo bloudí v jednom článku, nemá pravou víru ani v jiných. 2. II. 5, 3. (52); 4 k 1. (58). - Papež nemůže nic přidati, ubrati nebo měniti v člancích víry, nebo ve svátostech Církve, nýbrž toliko sám Kristus. III. 83, 3 k 8. (868); 84, 2. (885). - Víra je hlavně v rozumu bádavém, v čínorodém teprve druhotně. 1. II. 56, 3. (427); 58, 3. (447); 2. II. 4, 2 k 3. (42); 9, 3. (78). - Víra v jednom člověku je větší než ve druhém pro větší jistotu či pevnost, pro větší ochotu či zbožnost nebo důvěru, ne však vzhledem k předmětu tvarovému víry; s této stránky se víra nerůzní. 2. II. 5, 4. (57). - Byl trojí vztah lidstva k víře v Krista podle tří období: před Zákonem, pod Zákonem a pod milostí. 2. II. 174, 6.

(1300); III. 68, 1 k 1. (658). - Člověk ve stavu prvotní nevinosti byl by měl víru ve Vtělení Syna Božího. 2. II. 2, 7. (29); III. 1, 3 k 5. (8). - Víra starých i dnešních lidí je téhož druhu, liší se však číselně. 1. II. 103, 4. (889); 107, 1 k 2. (927); 2. II. 4, 6. (47); III. 70, 1. (589). - U blažených již není víry. 1. II. 67, 3. (516); 5, 2. I. 4, 4 k 1. (45); 16, 2. (128); 18, 2. (142); III. 7, 3 k 3. (79). - Víra, která jest u démonů, je vynucená, nezsluhuje chvály, není to dar milosti. I. 64, 2 k 5; 2. II. 5, 2. (54); 18, 3 k 2. (144); III. 76, 7. (767). - Začátek víry není z nás, i když to někdy držel svatý Augustin. 1. II. 114, 5 k 1. (1011); 2. II. 6, 1. (58). - Víra je zapříčiněna dvojmo: vzhledem k pohotovosti rozumu, v tom je víra pouze od Boha, za druhé se vyžaduje k víře, aby věřená se předkládala věřícímu, a to se děje buď skrze anděly nebo skrze lidi. I. 111, 1 k 1. (957). - Přirozený rozum slouží víře, jako přirozený sklon vůle slouží lásce. I. 1, 8 k 2. (10); 2, 2 k 1. (17). - Víra se rodí a živí vědou toliko na způsob vnějšího přesvědčování. I. 1, 2. (3); 2. II. 6, 1 k 1. (59). - Víra jest nutná, jakožto základ duchovního života. 2. II. 16, 1 k 1. (128). - Duchovní život se připisuje víře, poněvadž v ní se nejprve projevuje. 1. II. 110, 3 k 1. (968). - Víra, pokud je základem duchovního života, zůstane i ve stavu slávy, nezůstane však ve smyslu záhad (aenigma). 1. II. 67, 3 k 2. (519). - Účinek víry je čistota srdce. 2. II. 7, 2. (63). - Víra plodí naději, pokud působí mínění o odměnách; pokud působí ocenění trestů, je příčinou bázně. 2. II. 7, 1 k 2. (62). - Účinek víry netvárné jest bázeň otrocká; bázeň synovská jest účinek víry tvárné. 2. II. 7, 1. (62). - Nikdo nikdy neměl milost Ducha Svatého, leč výslovnou nebo zahalenou vírou v Krista, vlastní nebo cizí. 1. II. 98, 2 k 2. (788); 106, 1 k 2. (919); 107, 1 k 3. (928); 2. II. 2, 7 k 3. (31); III. 61, 3 k 2. (580); 68, 1 k 1. (658). - Vírou tvárnou čili vírou utvářenou skrze lásku jsme zbavování hříchů, z moci utrpení Kristova. 2. II. 7, 2. (63); 2 k 2. (63); III. 49, 1 k 5. (469); 52, 6.

(502); 68, 4 k 3. (663). - Zásluha víry záleží v tom, že člověk přisvědčuje z poslušnosti Boha k tomu, co nevidí. III. 7, 3 k 2. (79). - Lidé pokročili v poznání víry postupem času. 2. II. 1, 7 k 2. (13). - Vyslovenost věcí víry nastává božským zjevením. 2. II. 2, 6. (28). - Bludaři kazivají víru prostých v tom, co patří k jemnosti víry. 2. II. 2, 6 k 2. (28). - Věci, které jsou z víry, nejsou neznámy zcela, ale poznávají se nedokonale. I. 12, 13 k 3. (106); 2. II. 1, 4 k 2. (7); k 3. (7); 5 k 1. (53). - Věci, které jsou z víry, pokud jsou uvažovány všeobecně, jsou viděny a věřeny, v podrobnostech však jsou toliko věřeny. 2. II. 1, 4 k 2. (7); k 3. (7); 5 k 1. (8); 2, 9 k 3. (33); 8, 4 k 2. (69). - K pravdě víry náleží nejen věřivost srdce, ale také vnější vyznání buď skrze slova nebo skrze skutky, neboť všechny skutky ctností, pokud se vztahují k Bohu, jsou jakési vyznání víry. 2. II. 124, 5. (973). - Ty věci, které jsou z víry, nemohou odporovat přirozenému rozumu, a naopak. I. 1, 8. (9); 2, 2 k 1. (17); 32, 1. (299). - Použití důvodů k věcem víry nezmenšuje zásluhu, zmenšují ji důvody jen tehdy, jsou-li příčinou souhlasu. 2. II. 2, 10. (34); III. 55, 5 k 3. (529). - Všechny důvody proti víře jsou vratké, poněvadž nejsou podle smyslu Písma svatého. I. 1, 8. (9). - Víra snese pohyb pochybování, ale věda ne, poněvadž víra nedává souhlas pro zřejmost předmětu, ale z rozkazu vůle. I. 1, 5 k 1. (6); 2. II. 4, 8 k 1. (51). - Pochybování, které nastává u některých, o některých člancích víry, není z nejistoty víry, nýbrž ze slabosti lidského rozumu. - Rozlišení mezi vírou, domněnkou, věděním, pochybností a nevěděním. 1. II. 67, 3. (516); 2. II. 1, 4. (6); 5 k 4. (9); 2, 1. (20). - Víra jest první ctnost o sobě, případkově je za statečnost a pokoru. I. II. 62, 4. (480); 2. II. 4, 7. (48); 162, 7 k 3. (1218). - Věřiti je přemítati s přisvědčením. 2. II. 2, 1. (20). - Věřiti je vlastní a vnitřní úkon víry. 2. II. 2. (19); 2. (22); 4, 1. (39); 5, 2. (54). - Věřiti je úkon rozumu přisvědčujícího Božské pravdě, z rozkazu vůle hýbané Boží

milostí. 2. II. 2, 9. (32); 4, 1. (39); 2. (41); 5, 2. (54). - Trojí úkon víry: věřit Bohu, Boha a v Boha. 2. II. 2, 2. (22). - Vědění o věřených dvojí: dar, jímž se rozlišuje mezi tím, co se má věřit a co ne, a milost, kterou se to učí. První přísluší všem svatým, ne druhá. 2. II. 9, 1 k 2. (76). - Věřiti v něco nad lidským rozumem je nutné ke spáse, stejně i víra. 2. II. 1, 6 k 3. (11); 16, 1 k 1. (328); 2, 3. (23). - Věřit v něco, co se dokazuje přirozeným rozumem, je nutné. 1. II. 99, 2 k 2. (798); 2. II. 1, 6 k 3. (11); 2, 4. (25). - Kdokoliv je povinen věřit výslovně články víry, ostatní zavinuté. 1. II. 76, 2. (617); 2. II. 2, 5. (26). - Kterýkoli křesťan je povinen věřit tajemství Kristova, hlavně ta, která se veřejně slaví v Církvi. 2. II. 2, 7. (29). - Kterýkoli křesťan je povinen věřit tajemství nejsvětější Trojice. 2. II. 2, 8. (31). - Kdokoli je povinen kdykoli a v kterémkoli stavu věřit rozvinuté, že Bůh je a v jeho prozřetelnost. 2. II. 2, 8 k 1. (32). - Tajemství vtělení Kristova bylo nutno věřit nějak u všech, ale různě podle různosti časů a osob. 2. II. 2, 7. (29). - Vyšší jsou povinni věřit rozvinutěji než nižší. 2. II. 2, 7, 8. (29).

Vlídlost je lidská ctnost, proto je jí přímo protilehlá surovost, ne však divokost, nebo zuřivost, které jsou obsaženy pod zvířecností, a jsou protilehlé hrdinské ctnosti nebo daru pobožnosti. 2. II. 159, 2 k 1. (1190). - Vlídlost je umírněnost vyššího k nižšímu, ale tichost jest kohokoliv ke komukoliv. 2. II. 157, 1. (1171). - Vlídlost, tichost, milosrdenství a úcta sbíhají se v témže účinku podle různých pohnutek. 2. II. 137, 4 k 3. (1176); 159, 1 k 2. (1189). - Vlídlost se počítá mezi blahoslavenství, plody a ctnosti s odlišením. 2. II. 157, 2 k 3. (1173). - Týká se hněvu. I. 21, 1 k 1. (213); 1. II. 60, 4. (463); 2. II. 143. (1066); 157, 1. (1171); 3, 4. (1173, 1174). - Činí nejvíce člověka sebevládným. 2. II. 157, 4. (1174).

Voda. Shromáždění vod se vhodně popisuje třetího dne. I. 69, 1. (603). -

Teplá voda rychleji a silněji zmrzne. 1. II. 35, 6 k 2. (292); 37, 1 k 2. (303); 48, 2. (371); 87, 2. (694). - Z Kristova boku na kříži vyšla pravá voda. III. 66, 4 k 3. (631); 74, 7 k 3. (739). - Svěcená voda není svátost, nýbrž jakási svátostina. III. 65, 1 k 6. (620). - Svěcená voda není zařízení přímo k poskytování prostředků, nýbrž proti démonům a proti každé překážce svátostí. III. 65, 1 k 6. (620). - Svěcená voda se dává proti zevnějšímu útoku démonů, exorcismus však proti vnitřnímu. III. 71, 2 k 3. (698). - Svěcená voda ničí všední hříchy. III. 65, 1 k 6. (620); k 8. (620); 83, 3 k 3. (866); 87, 3. (924). - Do svěcené vody se může přidat vody neposvěcené a všechna bude posvěcená. III. 77, 8 k 3. (786); 83, 3. (924).

Volba přísluší výlučně jedné mohutnosti, a to vůli. I. 83, 3. (733). - Správnou volbu koná pouze ctnost, která je v části žádostivá. 1. II. 58, 1 k 2. (444). - Volba jde za hledáním pouze u lidí. I. 22, 1 k 1. (220); 59, 3 k 1. (519); 6, 2 k 1. (48); III. 18, 4 k 2. (195); 34, 2 k 2. (319). - Volba se týká jen věci možné. 1. II. 13, 5. (115). - Nevolíme si poslední cíl, pouze prostředky k němu. I. 82, 1 k 3. (722); 1. II. 13, 3. (113); 2. II. 24, 1 k 3. (191); 33, 1 k 2. (295); 47, 1. (388); III. 18, 4. (194). - Dvojího je potřebí k dobrému výběru, totiž snahy po náležitém cíli pomocí mravních ctností a správné vybraní prostředků k cíli za přispění opatrnosti. 1. II. 56, 4 k 4. (431); 57, 5. (440); 58, 4. (449); 2. II. 47, 1 k 2. (389); 54, 2. (445). - Soud svobodného rozhodování je úkon volby. I. 83, 3 k 2. (734). - I Kristus měl volbu. III. 11, 3 k 1. (125); 18, 4. (194); 34, 2 k 2. (319). - Bůh může volit vzhledem ke tvorům, ne s ohledem k sobě. III. 18, 4 k 1. (195). - Koho Bůh zvolí k něčemu, tak jej připraví a uzpůsobí, aby se k tomu hodil. III. 27, 4. (259). - Milování Boha předchází volbu, ale u tvorů je tomu naopak. I. 23, 4 k 2. (232). - Všichni předurčení jsou Bohem vybráni a milováni. I. 23, 4. (231); 24, 1. (241). - Boží volba předchází předurčení, protože Boží předurčení je úkon vůle naprosté,

jdoucí za výběrem. I. 23, 4 k 2. (232). - Představený není volen dědičně, nýbrž jako správce. Není tedy třeba, aby byl volen příbuzný. 2. II. 63, 1. (518).

Vražda je vždy hřích, protože dodává nezřízenost úkonu zabítí člověka. 1. II. 100, 8 k 3. (821). - Náleží jí druhé místo mezi tresty a stejně mezi hříchy proti bližnímu. 1. II. 100, 6. (815); 2. II. 13, 3 k 1. (112); 73, 3. (593); 154, 3. (1141).

Všemohoucnost se nemůže sdělití žádnému tvorů. 2. II. 178, 1 k 1. (1322); III. 13, 1. (136). - Syn Boží je všemohoucí a je roven Otci ve všemohoucnosti. I. 42, 6. (389). - V duši Kristově nebyla všemohoucnost jednoduše, ani vzhledem k proměňování tvorů, ani vzhledem k vlastní vůli, ani vzhledem k vlastnímu tělu. III. 13. (135-42); 21, 1 k 1. (213). - Všemohoucnost Boží nevylučuje nemožnost a nutnost z věcí. I. 25, 3 k 4. (251).

Vtělení. Bylo možné a vhodné, aby se Bůh vtělil. III. 1, 1. (2). - Aby se Bůh vtělil, bylo nutné k obnovení lidského pokolení, jako k lepšímu bytí; ne však jednoduše, neboť Bůh mohl i jinak obnovit. III. 1, 2. (4). - Vtělení je povšechný prvek, k němuž jsou zařizeny všechny úkony andělů. I. 57, 5 k 1. (504). - Vtělení Boží bylo hlavně k vůli osvobození člověka. II. 1, 5. (11); 40, 1. (378); 43, 3 k 2. (405); 44, 3. (414). - Vtělení lze přirovnat jinošství pro svěžest a sílu; stáří však pro počet let. III. 1, 6 k 1. (14). - Spravedlnost, dobrota, moc a síla a moudrost Boží se projevíly jeho vtělením. III. 1, 1. (2).

Vůle je střední mezi rozumem a dychtivou a je hýbána od obou, totiž od rozumu zdrženlivého a od dychtivé v nezdrženlivém. 2. II. 155, 3 k 2. (1162). - Lidská vůle může něco chtít z úsudku rozumu, nejduce za vášní smyslové žádosti. I. 111, 2 k 3. (959); 115, 4. (992); 1. II. 10, 3. (96). - Vůle je dvojí, totiž vůle jakožto přirozenost a vůle jakožto vůle, totiž vůle uvážená. I. 83, 4. (735). - Vůle

člověka je dvojí, totiž vůle přirozená, jíž člověk touží po dobru o sobě, pokud jest člověk, a vůle uvážená, totiž o dobru pro jiné. I. 41, 2 k 3. (373); III. 18, 1 k 3. (191); 3. (193); 4. (194); 5. (195); 21, 3. (215). - Vůle je trojí, totiž přicházející, provázející a předcházející. 1. II. 5, 7. (58). - Pravidlo lidské vůle je dvojí, totiž jedno blízké a sourodé, to jest sám lidský rozum, druhé vzdálené a různorodé, to jest první pravidlo, totiž věčný zákon, jenž jest jakoby rozumem Božím. 1. II. 21, 1. (187); 71, 6. (562). - Něco je nebo se děje vůlí dvojmo, totiž buď za doprovodu vůle nebo vůlí jakožto původem. I. 41, 2. (372). - Předmětem vůle je vnímané dobro. I. 80, 2. (715); k 1. (715); 82, 3 k 2. (725); 4. (725); 1. II. 8, 1. (80); 13, 5 k 2. (116); 19, 1 k 3. (164); 3. (165); 10. (175); 20, 1 k 1. (179); 27, 2. (223); 76, 1 k 3. (616); 2. II. 4, 7. (48); 7, 1. (62); 2 k 1. (63); 8, 4. (68); 82, 3. (588). - Cíl jest předmětem vůle. I. 48, 1 k 2. (438) 1. II. 1, 1 k 2. (2); 7, 4. (78); 9, 3. (87); 18, 6. (154); 7. (155); 19, 2 k 1. (165); 20, 1. (178); 72, 1 k 1. (565); 3. (567); 73, 6. (586); 2. II. 8, 8. (73); 23, 7. (187); 110, 1. (877); 122, 2. (939); 180, 1. (1328). - Kterékoli vůle chtěné je dvojí, totiž hlavní, to jest cíl, a druhotné, to jest ta, jež jsou k cíli. Avšak hlavní chtěné jest účelnou příčinou vůle oddělené věcně od toho, jinak než podle způsobu označení, ne však chtěné druhotné. 1. II. 8, 2. (81); 3. (82). - Kde je něco nemožné, postačí dobrá vůle. 2. II. 81, 6 k 1. (644); 106, 3 k 5. (835); 107, 1 k 2. (858); III. 68, 2 k 3. (660). - Dobrota a špatnost úkonu vůle závisí pouze na předmětu, rozumu a věcném zákoně. 1. II. 19. (163); 21, 1. (187). - Úkon vůle nesouhlasící se správným rozumem nebo souhlasící s rozumem bloudícím je špatný. 1. II. 19, 5. (167); 6. (170). - Vůle bývá hýbána dvojmo, totiž zevně, to jest od předmětu nebo představujícího jej a zevnitř, to jest buď od sebe nebo od toho, co jest její příčinou. I. 105, 4. (909); 106, 2. (919); 111, 2. (958); 1. II. 9, 4. (88); 80, 1. (647). - Něco hýbe vůli se strany předmětu trojmo, totiž sám předmět, předpokládáním

nebo nabízením předmětu vůli a přesvědčováním rozumu. 1. II. 80, 1. (647). - Je třeba, aby vůle byla od něčeho zevnějšího hýbána dvojmo, totiž od předmětu, a co do provedení svého prvního úkonu. 1. II. 9, 4. (88); 17, 5 k 2. (140); a není nutně hýbána od nějakého předmětu co do provedení úkonu, nýbrž co do omezení úkonu je hýbána od nějakého předmětu, ale ne od každého předmětu, ani od vášně, ani od Boha, nýbrž jen od posledního cíle. I. 82, 1. (721); 2. (722); 1. II. 10. (93); 80, 1. (647). - Vůle není určena k jednomu jako přirozenost, ježto vůle jde za tvarem všeobecným, přirozenost však jde za tvarem zvláštním. I. 41, 2. (372); 1. II. 10, 1 k 3. (94); 13, 1. (111); 50, 5 k 3. (391). - Vůle nemůže býti přinucena od žádné stvořené věci, ani nemůže býti nutně hýbána. 1. II. 6, 4. (66).

Výbava duše je trojí: vidění, užívání a postřehování. Tělesná sestává ze čtyř věcí: jemnost, pohyblivost, jasnost a netrpnost. I. 12, 7 k 1. (96); III. 45, 1 k 3. (421). - Kristus před vzkříšením neměl tělesnou výbavu v pohotovosti, pouze skutky nadpřirozené, což je proti Hugon. od sv. Viktora. III. 28, 2 k 3. (269); 45, 1 k 3. (421); 81, 3. (842). - Výbavu ve vlastním smyslu nemají andělé jako lidé, nýbrž obrazně. D. 95, 4. (689). - Vhodně jsou vymezeny tři vybavení duše, totiž: vidění příslušné k víře, vystihování k naději a užívání k lásce. D. 95, 5. (691).

Vycházení říká se dvojmo: pohyb k objevení se navenek u živočichů a vyvození vzešlého z původu. První je v Božím bytí jen obrazně, druhé vlastně. I. 27, 1. (260). - Je dvojí: z venku a zevnitř; první se děje pohybem k rozdílnému a proti pojmu prvního původu, ne však druhé. Pro to toto patří Bohu, ne první. I. 27, 1 k 1. (261). - V Bohu je dvojí vycházení: Slova a lásky, v tom, že Bůh svoji bytnost, pravdu a dobrotu poznává a miluje. I. 27, 3, 5. (264, 266); 28, 4. (273); 36, 1. (325); 37, 1. (336); 41, 6. (379). - Liší se vztahy a způso-

by původu, ne však od Boha samého, ani ne od bytí, přirozenosti a vůle. I. 27, 3. (264). - Vycházení Synovo je přirozeností Otcovou. Je s ním tedy souvěký, soupodstatný, neodvislý; tomu tak není u tvorstva, to totiž vychází z vůle Boží. I. 41, 2. (372); 42, 2. (384). - Duch sv. z Otce a Syna vychází, jinak by se od Syna nelišil. I. 36, 2. (327). - Nevychází víc z Otce než Syna, ani ne dříve, ani ne plněji. I. 36, 3 k 2. (332). - Vycházení Synovo je úkonem rozumu, u Ducha sv. je úkonem vůle. I. 27, 2. (262); 28, 4 k 1. (274); 34, 2. (319); 45, 7. (420). - Pro trojí se říká o Duchu sv., že vychází. I. 27, 4 k 3. (266); 28, 4. (274); 37, 1. (337).

Vychloubavost se někdo vynáší nad to, co je v něm; druhotně však nad to, co se o něm jímá domnívají. 2. II. 110, 2. (879); 112, 1. (894). - Vychloubavost, co do vnějšího úkonu, je druh lži; co do vnitřní zpurnosti, je druh pýchy. 2. II. 132, 5 k 1. (1015); 162, 4 k 2. (1213).

Výklad má místo v pochybných, ve kterých není dovoleno bez rozhodnutí vládcova ustoupiti od slov Zákona; ale ve zjevených není třeba výkladu, nýbrž provedení. 2. II. 120, 1 k 3. (934). - Výklad, jako lék, má se dít na horší stránku. 2. II. 60, 4. (395). - Vykládání řeči lze uvést na dar proroctví, a je větší než dar jazyků. 2. II. 176, 2 k 4. (1317).

Vykoupení vyžaduje dvojího: zaplacení a ceny. Obojí bezprostředně má Kristus; popředně patří celé Trojici. III. 48, 5. (465). - Kristus je náš Vykupitel, protože nás osvobodil od ďábla a smřil s Bohem. III. 48, 6 k 3. (467).

Vyobcování. Církev spravedlivě vyobcovává špatné, aby se tím odvrátili od viny; v nutném případě jim má přispěti na pomoc, neboť má napodobovati v trestání božský soud, totiž že cílem trestu je obrácení, ne záhuba. Vyobcováním a nepřátelům vlasti se mají dobrodiní odpírati, pokud se tím odvracejí od viny. Tak však, aby přirozenost nezhylnula, aby

nezemřeli na př. hladem, leč podle řádu spravedlnosti. 2. II. 31, 2 k 3. (274). - Kdo vztáhne ruku na duchovní osobu, není vyobcován v sedmi případech. Větší vyobcování jest oddělení od společenství Církve. Neprospívají jim přímluvy Církve, jež se konají za celou církev. D. 21, 3. (122). - Poněvadž církev zastupuje na zemi Boha, její rozhodnutí je rozhodnutí Boží, spravedlivě může vyobcovati hříšníka ze společenství Církve, nebo z modliteb a jiných duchovních dober. D. 21, 3. (122). - Rozhřešený od jednoho vyobcování rozumí se, že je rozhřešen ode všech, jestliže byl vyobcován více vyobcováními od jednoho soudce, není-li vyjádřen opak; věc je jiná, byl-li vyobcován od různých soudců. D. 24, 3. (138).

Vystihnouti vlastně znamená dosáhnouti věc v každém způsobu a rázu, jimiž je poznatelná. I. 12, 7. (96); 14, 3. (134); 1. II. 4, 3 k 3. (41); 2. II. 28, 3 k 3. (259). - Vystižení není jiná činnost, nýbrž je poměr k drženému cíli, jehož předmětem je vidění nebo viděná věc. 1. II. 4, 3 k 3. (41). - V povaze vystižení je dvojí: obsáhnouti hranice věci, a aby nic z ní nebylo mimo. Druhé přísluší nekonečnému, ne první. I. 14, 3 k 1. (134). - Vystižení Boha se říká dvojmo: dosáhnout nebo držet Boha, a obsáhnouti rovně Bohu. První mají všichni blažení, ne druhou. I. 12, 7 k 1. (96); 1. II. 4, 3 k 1. (40). - Bůh dokonale vystihuje sebe. I. 14, 3. (134); 62, 4. (547); 1. II. 3, 8 k 2. (48). - Žádný stvořený rozum nemůže vystihnout bytnost Boží. I. 12, 1 k 1. (86); 7. (96); 8. (98); 56, 3 k 1. (495); 75, 5 k 2. (639); 62, 9. (547); 86, 2 k 1. (774); 1. II. 4, 3 k 1. (134); 107, 3. (931); 93, 2 k 2. (745); 102, 4 k 6. (852); III. 10, 1. (114); 3 k 1. (118).

Vystoupiti do nebe bylo Kristu vhodné. III. 57, 1. (538); 6. (546). - Kristus vystoupil podle obojí přirozenosti. III. 57, 2. (540). - Kristus vystoupil vlastní silou obojí přirozenosti. III. 57, 3. (542). - Kristovo nanebevstoupení bylo příčinou naší spásy. III.

57, 6. (546). - Kristovo nanebevstoupení nám otevřelo ráj co do místa, ne však co do patření. III. 49, 5 k 4. (475). - Před Kristovým nanebevstoupením nikdo nevešel do nebeského ráje, lotr však hned po smrti vešel v patření na Boha, ne však do pozemského ráje. III. 52, 4 k 3. (499). - Kristu vystupujícímu vzrostla radost co do způsobu, ne však co do napětí a rozsahu, poněvadž měl dokonale radost ze všeho od okamžiku svého početí. III. 57, 1 k 2. (539).

Vytrvalost podle Andronika je pevně a stále setrvati při věci rozumem dobře uvážené. 2. II. 128. (985). - Vytrvalost jest zvláštní ctnost, mající zvláštní předmět, totiž pracné dílo, zarmucující dlouhým trváním. 2. II. 137, 1. (1035); 2. (1037); k 1. (1038); k 2. (1038); 138, 1. (1041). - Vytrvalost se říká trojmo, totiž zběhlost myslí, v níž je někdo pevně postaven proti smutkům, zběhlost z předsevzetí vytrvati a udržování dobra až do konce života. Prvním a druhým způsobem je to ctnost vlitá, ne však třetím způsobem. I. 95, 3 k 4. (854); 1. II. 109, 10. (961); 2. II. 128, k 5. (987); 137, 1. (1035); 2 k 2. (1038); 4. (1039).

Vytržení myslí je vlastně pozvednutí myslí od Boha k nadpřirozenému, s odpoutáním od smyslů. 2. II. 175, 1. (1303). - Extase je jen vystoupení myslí, při vytržení je ještě násilí. 2. II. 175, 2 k 1. (1305). - Děje se trojím způsobem: podobnostmi v obrazech, účinky rozumem dostižitelnými a Boží bytností. První měl Petr a Jan, druhý Adam s Davidem, třetí Pavel a Mojžíš. 2. II. 175, 3 k 1. (1307). - Pavel při vytržení byl blažen při úkonu, ne však pohotovostně. U víry to měl naopak, byl tehdy ještě poutníkem. 2. II. 24, 8 k 1. (200); 175, 3 k 3. (1308).

Vyznání. (Symbolum). Muselo jich býti několik k vůli bludům. Neliší se, leda že se vykládá to, co je v jiném zavinuto. 2. II. 1, 9 k 2. (17); 1, 10 k 2. (19). - Může je vydat než papež, stejně jako to, co se týká celé Církve. 2. II. 1, 10. (18); 11, 2 k 3. (102). - Říká se v nich „Věřím v Boha“ v osobě

Církve, jež má víru utvářenou a nalézá se ve všech, kdo do ní patří početně a zasluhami. Též se tak říká proto, aby věřící, kdo by takto vyjádřenou víru neměli, hleděli se k tomu dostat. 2. II. 1, 9 k 3. (17). - Ve vyznání apoštolském je lepší výrok „věřím Církev svatou“ než je „v Církve svatou“. Kdy se ono druhé řekne, rozumí se tomu „v Duchu svatém, jenž ji posvěcuje“. 2. II. 1, 9 k 5. (17).

Vyznávání trojí: vnější úkon víry nebo spravedlnosti, úkon bohoocty, totiž díkůčinění a chvála Boha, úkon kajivosti, t. j. vyznání hříchů. 2. II. 31, 1. (36); 12, 1 k 2. (107). - Vyznání víry je nutné ke spáse jen tehdy, je-li v nebezpečí čest Boží nebo prospěch bližního. 2. II. 3, 2. (27). - Vyznání hříchů dvojí: vnitřní Bohu a vnější knězi. III. 65, 9. (660). - Vyznání předpokládá skutečnou lítost, smazující vinu, a proto se přímo nese k odpuštění trestu. III. 87, 1. (921). - Každý je vázán vyznat se ze smrtelného hříchu s předsevzetím nehřešit a je vázán vyznat se z hříchu pochybně smrtelného, z příčiny nebo příležitosti dostatečně pro smrtelné hříchy, nebo okolnosti přitěžující neomezeně. III. 87, 1. (921). - Každý je vázán vyznat počet svých hříchů, pokud může; neboť hřích druhově může obsahovat více jednotlivých hříchů. Zkroušenost je před Bohem, který vše vidí v jednom okamžiku; ale vyznání je člověku, které potřebuje jednotlivé vyložit. Též je třeba litovat každý smrtelný hřích, na který si vzpomeneme, zvláště. III. 87, 1. (921). - Kněz v žádném případě nesmí prozraditi obsah zpovědi. 2. II. 70, 1 k 2. (573). - K tomu, aby bylo vyznání náležité, je třeba, aby ústa souhlasila se srdcem, aby ústa žalovala pouze to, co svědomí drží. D. 6, 4. (30). - Ačkoliv všichni jsou vázáni ihned litovat svých hříchů, není nutné pro spásu, aby hned se z nich vyznali, ale až bude mít přístup ke knězi, a v stanovenou od Církve dobu pro pokání. D. 6, 5. (32). - Jako papež nemůže promínout, aby někdo byl spasen bez křtu, tak ani aby byl spasen bez vyznání. D. 6, 6. (34). - Poněvadž

pouze kněz je přísluhovalatel svátosti pokání, tak pouze jemu jest činiti svátostné vyznání. D. 8, 1. (39). - Vyznání učiněné laikovi, je jakási svátostní na; ačkoliv není dokonalá svátost a vychází z lásky, i takové je způsobilé odpouštět všední, jako bití v hrud' a pokropení svěcenou vodou. D. 8, 3. (42). - Velikost trestu odpovídá velikosti viny, poněvadž však tresty jsou ukládány na vyléčení z hříchů, nejen podle viny, ale i podle postavení osob. D. 8, 2. (50). - Z nutnosti vyznání je, aby člověk vyznal všechny své hříchy, jež má v paměti; což jestliže neučiní, není vyznání, nýbrž předstírání vyznání. D. 9, 2. (53). - Vyznání osvobozuje od hříchu, jako i křest. D. 10, 1. (58). - Samotné svátostné vyznání osvobozuje nějakým způsobem od trestu, podle větší nebo menší schopnosti vyznávajícího. D. 10, 2. (59). - Pečeť vyznání je to, z čeho je svátostné vyznání, a zároveň k oněm všem, z nichž by mohl být poznán hříšník nebo hřích. D. 11, 2. (65).

Vzkříšení se značíva osmičkou pro troji: aby se vyloučilo nesprávné mínění jedněch, pro dvojí život, činný a rozjímavý, z nichž jeden je označen čtyřkou, druhý trojkou a ono samo nastane v osmém období. 1. II. 102, 5 k 1. (860); III. 70, 3 k 3. (693). - Bude to něco zázračného, se strany nadpřirozeného původce, Boha. Přirozené bude v něčem, pro konec. I. 105, 7 k 2. (915). - Všichni vstanou nesmrtelní a neporušitelní na těle. I. 97, 3. (865). - Těla svatých po vzkříšení budou zcela netrpna pro vládu duše nad tělem. I. 97, 3. (865). - Aby Kristus vstal z mrtvých, to bylo nutno z pěti důvodů: na doporučení Boží spravedlnosti, na potvrzení naší víry, k podepření naší naděje, k utváření života věřících a na doplnění naší spásy. III. 53, 1. (506). - Bylo to vhodné, že vstal třetího dne a ne hned, ani ne až na konci světa, aby potvrdil víru lidstvem i božstvím svým. III. 51, 4. (491); 53, 2. (508). - Svoje vzkříšení vhodně a dostatečně dokázal, a sice dvojím svědectvím: andělů a Písma svatého a důkazy, to jest jasnými znameními. III. 55, 5. (528). -

Zmrtvýchvstání Kristovo je účinnou a vzornou příčinou našeho vzkříšení těl i duší, u nichž je pomocí milosti, ale působením hlavní příčiny, totiž Boží spravedlnosti. III. 54, 2. (515); 56, 1. (533); 59, 2. (556); 62, 5 k 1. (590). - **Zmrtvýchvstání Kristovo** je vzornou příčinou obnovení našeho života a smrt Kristova zničení naší smrti, třebas obojí je účinnou příčinou obou dvou. III. 56, 1 k 4. (536); 62, 6 k 1. (591). - Nutno uznávat, že je vzkříšení, při němž se duše spojí se svým tělem na věky. D. 75, 1. (510). - Všichni vstanou. D. 75, 2. (513). - Dobu budoucího vzkříšení nelze odhadnout ani z přirozeného uvažování, ani z Božího zjevení. D. 77, 2. (525). - Protože se o vzkříšení nedá mluvit, leda že by se duše vrátila k téměř tělu, vezme duše při vzkříšení totéž tělo. D. 79, 1. (536). - Vstanou všechny člověkovy údy. D. 80, 1. (544). - Hodí se, aby lidé vstali jako mladí. D. 81, 1. (556). - Bude i dále rozdíl pohlaví. D. 82, 3. (567). - Je třeba, aby bylo každému známo jeho i jiných odměnění i odsouzení. D. 87, 2. (610).

Vzrůst je nesouvislý pohyb. 1. II. 52, 3. (406); 2. II. 24, 6. (197). - Věda vzrůstá podle napětí úkonu dvojím způsobem: se strany podmětu a podle počtu předmětů, avšak síla pouze prvním způsobem. 1. II. 52, 2. (404); 66, 1. (503); 2. II. 24, 4 k 1. (194); 5 k 1. (196). - Jsou dvě mínění o vzrůstu tvarů. 1. II. 52, 1. (400). - Vzrůst tělesné velikosti je dvojí: přidáváním v živých a zesílením jako ve zřeďování. 1. II. 52, 2 k 1. (405); 2. II. 24, 5 k 1. (196). - Pokud zůstává stejný druh, pohyb vzrůstá trojím způsobem: přidáváním času, nebo dráhy nebo podílem podmětu. 1. II. 52, 2. (404).

Zabití pouhé živočichy není hřích, leč kdyby se to stalo ke škodě bližního, nebo pouzí živočichové jsou, žijí, zachovávají se pro člověka. 2. II. 64, 1. (525); 2 k 3. (526); 3 k 2. (528). - Zabití hříšníka jest dovolené jen vládci,

Vztah ve svém bytí je něco, ne ve svém pojmu, kdy je k něčemu. Jiné třídy jsou něco obojím způsobem. I. 28, 1, 2. (269). - Pokud je případek, vyžaduje rozličné podklady, ne však vztah svébytný, božský, ten je má s sebou. I. 40, 2 k 4. (366). - Někdy je se strany jednoho kraje pouze jeden vztah, s druhé strany je jich hodně. III. 35, 5 k 3. (330). - V otci se liší druhově od vztahu k matce. III. 35, 5 k 3. (330). - Jednota a mnohost druhů vztahů vyvozuje se z příčiny, číselná z podmětu, ale žádná z konců. III. 35, 5. (328). - Věcný vztah vyžaduje odlišenost podloženého, ne však pomyslný. I. 13, 7. (118); 42, 1 k 4. (383). - Pomyslný vztah bývá čtyřmi způsoby. I. 13, 7. (118). - Závisí na konci zrovna jako pohyb, jeho bytí však na podkladu. III. 2, 7 k 2. (29). - Vztahy nepřibírají víc nebo méně. 1. II. 82, 4. (665). - Někdy je, když se to vezme s jednoho konce, jeden vztah, s druhé strany je jich hodně. III. 35, 5 k 3. (330). - V Bohu jsou jisté věcné vztahy. I. 28, 1. (268). - Jsou čtyři: otcovství, synovství, dýchání a vycházení. I. 28, 4. (273); 30, 1. (284); 2 k 1. (15). - V Bohu je vztah a bytnost věcně totéž. Liší se však pomyslně. I. 28, 2. (270); 29, 4. (281); 39, 1. (344); 40, 1. (362); 41, 5 k 2. (379); 42, 6 k 3. (390). - Věcně jsou to samy osoby a vztahy jsou v nich. I. 30, 2 k 1. (287); 32, 2 k 3. (305); 40, 1. (362); 41, 6. (379); 42, 3 k 2. (386). - Vztahy Boha k tvorům jsou v Bohu, podle našeho rozumu a chápání, i podle andělského a dokonce Boha samého. I. 13, 7 k 2. (120). - V rozumu Božím se nemnoží jako u nás. I. 28, 4 k 2. (274). - Neumensují Boží jednoduchost, že se o nich mluví vzhledem k Bohu. I. 32, 2. (303).

Z

jenž má k tomu moc. 2. II. 64, 3. (527); 5 k 2, 3. (531); 7. (534); 65, 1 k 2. (538). - Zabití hříšníka k dobru společnosti jest dovolené, když se to může bez nebezpečí dobrých. 1. II. 100, 8 k 3. (821); 2. II. 25, 6 k 2. (217); 64, 2. (526);

3. (562); 6. (532); 65, 1. (538); 108, 1. (823); 3. (867). - Smrt určená soudem, hříšníkoví prospívá, obrátí-li se k smytí viny, neobráti-li se, prospívá mu k ukončení viny, poněvadž se mu odnímá takto možnost dále hřešiti. 2. II. 25, 6 k 2. (217). - Sebevrah činí bezprávi Bohu, pokud je něco Božího, to jest tvor a obraz jeho; a bezprávi obci nebo společnosti, pokud je jejich část, proto jest trestán podle zákona Božího, a také podle lidského odepřenímu pohřbu. 2. II. 59, 3 k 2. (487); 64, 5. (530); III. 47, 6 k 3. (459). - Zabíjení nevinného je dovoleno pouze z rozkazu Božího. 1. II. 94, 5 k 2. (760); 100, 8 k 3. (821); 2. II. 64, 6. (532); 104, 4 k 2. (841); 154, 2 k 2. (1140); III. 47, 6 k 2. (459). - Zabíjení útočníka při hájení se s umírněností bezúhonně obrany, aniž bychom jej chtěli zabít, nehřeší. 2. II. 64, 7. (534). - Kdokoliv zavraždí člověka i při sebeobraně, a kdokoliv má účast na prolití krve, je nepřipustný. 2. II. 40, 2. (344); 64, 7 k 3. (535); 108, 4 k 2. (871).

Zadostiučiněním kajícíník dosahuje dokonalý účinek milosti, protože je úplně osvobozen od proviny hříchu. III. 90, 3 k 2. (948). - Člověk nemůže zadostiučiniti za jeden hřích bez druhého. III. 86, 3. (915). - Člověk může zadostiučiniti podle úměrné rovnosti, protože to nekonečně milosrdný Bůh přijímá, nikoli podle rovnosti ličnosti urážky. III. 1, 2 k 3. (6); 85, 3. (905); 90, 2. (946). - Zadostiučnění v úmyslu je příčinou milosti, jeho vykonání je zvětšuje podobně jako křest. III. 90, 2 k 2. (947). - Žádný pouhý tvor nemohl zadostiučiniti Bohu za lidskou přirozenost. III. 1, 2 k 2. (6); 46, 1 k 3. (429); 49, 5 k 1. (474). - Jeden člověk může zadostiučiniti za jiného, pokud látkou jsou jedno. III. 14, 1. (144); 44, 2 k 1. (471). - Utrpení Kristovo bylo příčinou naší spásy na způsob zadostiučnění. III. 43, 1. (402); 3, 4 k 2. (407); 48, 2. (461); 4. (464); 6 k 3. (467). - Kristus svou smrtí dostatečně zadostiučnil za hříchy lidského pokolení, i kdyby byly mnohé. III. 46, 6. (437); k 4, k 6. (439); 48, 2. (461); 49, 1. (469); 3. (472); 68, 1. (658); 69,

7. (684); 86, 4 k 3. (917). - Kristus zadostiučnil za celou lidskou přirozenost dostatečně, nikoli účinně. III. 46, 1 k 3. (429); 79, 7 k 2. (811). - Dobrý je výměr zadostiučnění, který má Anselm: Zadostiučiniti je vzdávati Bohu povinnou čest. Podobně, který má Augustin: zadostiučnění je vyhubiti příčiny hříchů a nepovolovati přístup jejich ponoukáním. D. 12, 3. (73). - Nikdo, kdo je mimo lásku Boží, nemůže zadostiučiniti za hříchy dříve litované. D. 14, 1. (80). - Tvrdí se, že zadostiučnění, ať se vztahuje na minulou urážku, nebo budoucí vinu, se děje trestnými skutky. D. 15, 1. (88). - Dostatečně se vypočítávají skutky zadostiučnění, totiž almužna, půst a modlitba. D. 15, 3. (90).

Zákon se říká od závazku, protože zavazuje, anebo se jmenuje od čtení, protože je napsán. 1. II. 90, 1. (725); 4 k 2, k 3. (729). - Do pojmu zákona patří, že je měřítkem úkonů, které se mají konati a že má donucovací moc. 2. II. 67, 1. (555). - Zákon jest jakési zařízení rozumu k obecnému dobru, prohlášení od toho, jenž pečuje o obec. 1. II. 90, 4. (729). - Zákon nejvíce přihlíží k zařízení obecného dobra a vlastně k obecnému štěstí. 1. II. 90, 2. (727). - Žádné nařízení nemá moc zákona, leč v řádu k obecnému dobru, ke kterému každý zákon směřuje jako k cíli. 1. II. 90, 2. (727); 3. (728); 91, 5. (736); 6 k 3. (739); 92, 1. (740); 93, 1 k 1. (744); 95, 3, 4. (766); 96. 1. (770); 3. (772); 4. (774); 6. (777); 97, 1. (779); 100, 2. (807); 11 k 3. (827); 2. III. 58, 5. (473); III. 70, 2 k 2. (691). - Paterý zákon, totiž zákon věčný, přirozený, božský, lidský a troud hříchu. 1. II. 91. (730-739). - Zákon je v něčem dvojmo, totiž bytnostně jako ve spravujícím, a podílně jako ve spravovaném; prvním způsobem je v rozumu, druhým způsobem je ve všem, co má náklonnost k něčemu podle zákona. 1. II. 90, 1 k 1. (725); 3 k 1. (728); 91, 2. (731); 6. (738). - Člověk je dvojím způsobem přiváděn k zachovávání zákona: vnitřně láskou jako dobří, a zvnějšku tresty jako zlí. 1. II. 92, 1 k 2. (741); 95, 1. (763); 98, 6. (794); 107, 1 k 2. (927);

2. II. 108, 1 k 3. (864); 3. (866). - Spravedlivý není pod zákonem dvojím způsobem: z přinucení a pokud se týká úkonů Ducha svatého. 1. II. 93, 6 k 1. (751); 96, 5. (776). - Čtverý úkon zákona: rozkazovati nebo prikazovati, zakazovati nebo zabráňovati, připouštět i trestati, nikoli však raditi ani odměňovati, protože to náleží i soukromým osobám. 1. II. 92, 2. (742). - Vlastní účinek zákona jest vésti poddané k jejich vlastní ctnosti; proto zákon činí lidi dobré buď jednoduše nebo z části. 1. II. 92, 1. (740); 2 k 4. (742). - Přirozený zákon jest podíl věčného zákona a vtisknutí božského světla v rozumném tvor, kterým dostává náklonnost k náležitým skutkům k cíli. 1. II. 2. (732); 97, 1 k 1. (780). - Přirozený zákon je ten-
týž u všech lidí, pokud se týká obecných zásad i co do správnosti i co do známosti, ne však pokud se týká jiných (uplatnění). 1. II. 94, 4. (758). - Přirozený zákon nemůže být v srdci zničen, pokud se týká všeobecných zásad a všeobecně, nýbrž pouze v jednotlivostech, nýbrž pokud se jedná o závěry. 1. II. 94, 6. (761); 99, 2 k 2. (798). - Zákon přírody byl zatemněn v pohanech v mnohých věcech. 1. II. 94, 4, 5 k 6. (758-761); 98, 6. (794); k 1. (795); 99, 2 k 2. (798); 100, 5 k 1. (814); 2. II. 22, 1 k 1. (176); 154, 1 k 1. (1137); III. 60, 5 k 3. (571); 61, 3 k 2. (580); 70, 2 k 1. (691). - Věčný zákon jest ráz nebo pojem řízení věcí v Bohu. 1. II. 91, 1. (730); 93, 1. (743); 3, 4. (746); 5 k 3. (750). - Každý zákon, pokud je spravedlivý, je odvozen od věčného zákona. 1. II. 93, 3. (746). - Jest nutný zákon Boží mimo zákon přirozený a lidský. I. 1, 1. (2); 1. II. 91, 4. (734); 60, 5 k 3. (571). - Boží zákon jest podíl věčného zákona, v řádě k nadpřirozenému cíli, jako zákon přirozený k přirozenému cíli. 1. II. 91, 4. (734); k 1. (735). - V Božím zákoně se některé věci prikazují, protože jsou dobré, a jiné opačně; některé se zakazují, protože jsou špatné, a jiné opačně. 2. II. 57, 2 k 3. (464). - Boží zákon dostatečně směřuje ke všem úkonům ctnosti, nikoli však lidský zákon. 1. II. 100, 2. (807); 2. II. 140, 2. (1047). - Lidský zá-

kon dává nařízení pouze v úkonech spravedlnosti; Boží zákon však o úkonech všech ctností pod závazkem nebo radou. 1. II. 100, 2. (807). - Boží zákon se rozlišuje na zákon starý a zákon nový, nikoli jako na druhy zcela rozdílné, nýbrž jako nedokonalé a dokonalé v tomtéž druhu. 1. II. 91, 5. (736); 107, 1. (926). - Starý zákon byl dobrý, protože se shodoval s rozumem, tím že potlačoval žádosti, ale byl nedokonalý, protože nemohl dostatečně vésti k cíli. 1. II. 98, 1. (785); 2 k 1. (788). - Nový zákon naplnil Starý zákon, protože vykonal to, co Starý zákon sliboval a předobrazoval, ale vzal mu jeho náplň, pokud se týká obřadností. 1. II. 107, 2. (929); 2. II. 104, 6 k 2. (845). - Nový zákon se nazývá milost výry, protože hlavně je k milosti, kdežto druhotně je k věcem obřadním a svátostným. Starý zákon však opačně. 1. II. 107, 1 k 3. (928); 108, 1. (935). - Starý zákon krotí ruku, to jest skutky vnější časnými tresty, nikoli však ducha, to jest skutky vnitřní. Nový však krotí oboje věčným. 1. II. 107, 1 k 2. (927). - Některé jednotlivosti, které zákon neobsahuje, je nutné svěřit soudcům, na př., zda se něco stalo či nestalo a podobné. 1. II. 95, 1 k 3. (764). - Lidský zákon jest jednotlivostní určení, vyvozená lidským rozumem z všeobecných zásad přirozeného zákona. 1. II. 91, 3. (733); 4. (734); 95, 2. (765); 3, 4. (766). - Žádný lidský zákon nemá moc zákona, leč pokud je odvozen od zákona přírody. 1. II. 95, 2. (765). - Zákony jsou napsány na objasnění přirozeného práva a ustanoveného práva; proto obsahují oboje a tvoří právo ustanovené tím, že mu dávají závaznou sílu, nikoli však právu přirozenému, protože to ji má od přírody. 2. II. 60, 5 k 1. (496). - Lidský zákon nebere zřetel na úmysl zachovávacího, nýbrž na jeho skutek. 1. II. 100, 9. (822). - Lidský zákon má být čestný, spravedlivý, možný podle přirozenosti, podle zvyku vlasti, místa a času, nutný pro obecný užitek a jasný. 1. II. 95, 3. (766). - Zákon je spravedlivý nebo nespravedlivý trojmo: z cíle, původce a z tvaru, to jest podle rovnosti poměru. 1. II. 96, 4.

(774). - Spravedlivý Lidský zákon zavazuje ve svědomí, nikoli však nespravedlivý zákon, leč abychom se vyvarovali pohoršení v těch věcech, které nejsou proti Bohu. 1. II. 96, 4. (774); 2. II. 12, 2 k 1. (109); 60, 3 k 1. (494). - Vládce je podřízen svému zákonu vzhledem k soudu Božímu a dobrovolně, aby dával dobrý příklad, nikoli z přinucení. 1. II. 96, 5 k 3. (777). - Lidský zákon se nemá snadno měnit, leč z velké nutnosti nebo užitečnosti, protože zvyk velmi přispívá. 1. II. 97, 2. (781).

Zákonodárce spíše pozoruje skutky vnější než vnitřní. 1. II. 100, 9. (821). - Vůle vládce nebo zákonodárce, pokud je řízená rozumem, má platnost zákona. Jinak by byla spíše nepravostí než zákonem. 1. II. 90, 1 k 3. (726); 92, 1 k 4. (741); 93, 3 k 2. (747); 2. II. 60, 5 k 1. (496). - Úmyslem zákonodárce je činit občany dobré uváděním je do ctností přivykáním k dobrým skutkům. 1. II. 93, 1. (739); 96, 2 k 2. (772); 107, 2. (928); 2. II. 122, 1 k 1. (937). - Zákonodárce zamýšlí obecné dobro, proto nenařizuje jednotlivé úkony, nýbrž pokud mají vztah k jinému (člověku). 1. II. 90, 2. (726); 4. (729); 98, 6 k 2, k 3. (795); 100, 2. (807); 8. (819). - Zákonodárná moc je tatáž, jako moc panovnická, to jest hlavní druh opatrnosti, která patří králi. 2. II. 50, 1 k 3. (422); 2. (422); k 1, 3. (423). - Moc zákonodárná a eugnomosyna, to jest dobrá myšlenka nebo rada, se přidělují opatrnosti, pokud se týká řízení a přiděluje se spravedlnosti podle vykonání.

Zapřisahati je k vykonávání něčeho nebo zařizovati něčím božským. 2. II. 90, 1. (740). - Zapřisahání je dvojí: na způsob nucení a na způsob prošení. 2. II. 90, 2. (742). - Zapřisahati poddané je dovoleno dvojím způsobem, avšak rovné nebo vyšší je druhým způsobem. 2. II. 90, 1. (740). - Není dovoleno démony zapřisahat na způsob prošení, nýbrž na způsob zapuzování, aby neškodili, ne aby prospívali. 2. II. 90, 2. (741). - Je dovoleno zapřisahati nerozumné tvory,

aby skrze ně nám neškodil démon. 2. II. 90, 3. (743). - Zhřešil židovský velekněz, zapřisahaje Krista na způsob nucení. 2. II. 90, 1 k 1. (741). - Čteme o Šimonovi a Judovi, že zapřisahali draky a jim přikázali, aby odešli na pusté místo. 2. II. 90, 3. (743).

Zardění je strach z úkonu nastávajícího. Ostych je bázeň z ohyzdnosti již učiněné. 1. II. 41, 4. (331); 2. II. 75, 1 k 3. (601); 144, 2. (1071).

Zařizování jest rozumové. 2. II. 58, 4 k 2. (473); 83, 1. (654); 88, 1. (704). - K tomu, aby byla některá uspořádaná, vyžaduje se dvojí, a to řád k náležitému cíli, a úměrnost k tomuto cíli. 1. II. 102, 1. (838). - Celé, co člověk jest, a celé, co může a co má, má býti způsazeno k Bohu. 1. II. 21, 4 k 3. (192). - Zařizovati a souditi jiné náleží jenom představeným, ale pořádati vlastní skutky náleží každému člověku. 2. II. 45, 5 k 2. (382).

Zaslepenost a zatvrzelost obnáší dvě věci, totiž hnutí lidského ducha, lnoucího ke zlu a odvráceného od Boha a odnětí milosti. 1. II. 79, 3. (645). - Zaslepenost, zatvrzelost a zatížení uší rozlišují se podle různých účinků milosti, totiž ve zraku, v citu, v uších. 1. II. 79, 3. (645).

Zásluha je dvojí: přesná a slušná. 1. II. 114, 6. (1011). - Něco náleží k zásluze dvojím způsobem, jednak prostě, jako poslední cíl a všechno, co k němu vede, a jednak z části, jak je to u věcí časných. 1. II. 114, 10. (1016). - Účinnost zásluhy vymezují tři věci: láska nebo milost, vůle a předmět. I. 95, 4. (854); 1. II. 19, 8. (173). - Lidské skutky mohou dojít zásluhy z dvojího důvodu, hlavně z ustanovení Božího, druhotně ze svobodného rozhodování. 1. II. 114, 4, 6. (1009, 1011); 2. II. 2, 9. (32). - Působí vyrovnání ze spravedlnosti. III. 49, 6. (475). - Záleží v tom, že člověk pohrdne tvory a přilne k Bohu, při hříchu je tomu naopak. 2. II. 104, 3. (838). - Není umenšena závazkem poslušnosti, je-li vykonána ochotně, hlavně u Boha, který vidí nejen vnější díla, nýbrž

zná i vnitřní hnutí vůle. 2. II. 104, 1 k 3. (836). - Něco si zasloužit říká se dvojmo: jednak tvarově, úkony a jako počátkem, totiž pohotovostmi. 1. II. 55, 1 k 3. (420). - Jakékoliv úkony kterýchkoliv ctností proto jsou záslužné, že se dějí pro poslušnost Boha. 2. II. 104, 3. (838). - Původ zásluhy je se strany duše, avšak tělo je nástrojem záslužného skutku. III. 49, 6 k 1. (477). - Když jsou vášně řízeny rozumem, máme v nich zásluhu, té pozbýváme, když jsou proti rozumu, ne však o sobě. 1. II. 24, 1 k 3. (205); 2. II. 158, 2 k 1. (1180). - Milost je původem záslužného skutku prostřednictvím ctností, jako bytnost duše je původcem projevů životních prostřednictvím svých mohutností. 1. II. 114, 4 k 2. (1010); III. 49, 6. (475). - Nikdo si nemůže zasloužit milost, když se to vezme přesně, ze slušnosti ovšem ano. 1. II. 114, 5. (1010); 2. II. 177, 1 k 3. (1319); III. 2. 11. (34). - Žádný čistý člověk nemůže jinému zasloužit prvou milost přesně vzato, pouze ze slušnosti. 1. II. 114, 6. (1011). - Je-li kdo v milosti, zaslouží si věčný život spravedlivě pro milost, ze stránky svobodného rozhodování však pouze ze slušnosti. I. 95, 1 k 4. (851); 1. II. 5. (1010); III. 48, 1. (460). - Každým záslužným úkonem si člověk zaslouhuje rozmnožení milosti, té však hned nepřibude. 1. II. 114, 8. (1014). - Zásluha pro dosažení podstatné odměny je láska, nesnáz je důvodem k dodatečné odměně. I. 95, 4. (854); 2. II. 182, 2 k 1. (1352). - Každý skutek lásky zaslouží nám věčný život a láska sama tím roste. I. 62, 5. (541); 1. II. 7 k 3. (1014); 2. II. 24, 6 k 1. (198). - Dosah zásluhy může se uvažovat z dvojího hlediska, totiž z nesnází a dobroty díla sama o sobě a z lásky s vůlí jednatelovou. I. 95, 4. (854). - Někdo si může zasloužit trvalou slávu, ne však cestu k ní, obojí však může vyžádat modlitbami i jiným. 1. II. 114, 9. (1015). - Časná dobra, jakožto prospěšná k úkonům ctnostným, jimiž se dojde slávy, spadají bez okolků pod zásluhu o sobě jen částečně. 1. II. 114, 10. (1016). - Nikdo si nemůže zasloužit ani přesně ani ze slušnosti

nápravu pádu. 1. II. 114, 7. (1013). - Nikdo si nic nezaslouží, leda jako pouťník zde na světě a jen pro druhého, pokud je jím též. I. 62, 9. (546); 2. II. 13, 4 k 2. (114); 182, 2 k 2. (1325); III. 19, 3 k 1. (206).

Závěr čínorodého pátrání dvojí: výrok nebo soud v mysli a volba ve vůli. I. 83, 3 k 2. (734); 1. II. 13, 1 k 2. (112). - Závěr plyne jen tehdy ze zásady, když bez něho zásada nemůže být správná. 1. II. 13, 6 k 1. (117). - Závěr sylogismu čínorodého je jednotlivostní, tedy nevyvádí se leč prostřednictvím jednotlivostní věty. I. 86, 1 k 12. (773); 1. II. 76, 1. (616); 2. II. 49, 2 k 1. (413).

Závist je smutek z cizího dobra, pokud soudí, že zmenšuje vlastní slávu. 2. II. 36, 1, 3 k 4. (323). - Jakákoliv závist je hřích, ne však každá horlivost, která vlastně je smutek nad tím, co nám chybí a ne druhým. 2. II. 36, 2. (324); 158, 1. (1178). - Závist je hlavní neřest a má 5 dcer: nenávisť, našeptávání, nactiutrhání, jásot při protiventstvích a trápení v úspěších. 2. II. 34, 6. (314); 36, 4. (327). - Závist vůči druhému je matka nenávisťi, popředně vůči bližnímu, v důsledku vůči Bohu. 2. II. 34, 6 k 2. (315). - Závist není mezi příliš nerovnými, nýbrž pouze vůči těm, které může někdo dosáhnouti nebo předčít. 2. II. 36, 1 k 2, 3. (324). - Vzpomínka na minulé dobra, pokud byla majetkem, působí potěšení, pokud jsou ztracena, smutek, pokud jsou majetkem jiných, závist. 2. II. 36, 1 k 4. (324). - Závist je protilehlá dvěma ctnostem, protože má dva předměty: hlavní, t. j. dobro, a bližního; prvním způsobem je proti milosrdenství, druhým proti nemesi. 2. II. 36, 3 k 3. (327).

Zavržení od Boha je část prozřetelnosti, se zřením k těm, kdo pozbyli blaženosti, jako předurčení s ohledem na ty, kdo podle Božího úradku jsou pro ne ustanoveni. I. 23, 3. (231). - Ono nevytrhuje nic z moci zavrženého. Znamená podmíněnou nemožnost milosti, ne všeobecnou. I. 23, 3 k 3.

(231). - Někteří lidi Bůh zatratí. I. 23, 3. (230); 4. (231).

Zavržení nemohou chtít dobro skutkově a přece v jejich vůli je přirozená náklonnost k dobru. I. 64, 2. (566); 1. II. 85, 2 k 3. (683). - Zavržení se rouhají Bohu myslí i hlasem a tím hřeší. 2. II. 13, 4. (113). - Zavržení budou mít svobodné rozhodování a vůli zatvrzelou ve zlu. III. 28, 4 k 3. (195). - Zavržení nemají pokání ze zla, které činili, pokud je vinou, nýbrž pokud je trestem. III. 86, 1. (911); 2. II. 13, 4. (113). - Trest zavržených se nikdy neskončí. I. 10, 3 k 2. (73); 64, 2. (566). - U zavržených bude změna v trestech, ne ulehčující, nýbrž spíše ztrpčující. I. 10, 3 k 2. (73); 1. II. 67, 4 k 2. (520). - Dobré, které zavržení zde vykonali, jim v pekle prospěje k zmírnění trestu, ne však tak, že by jej odňalo nebo posílilo podmět, ani zmírnilo výčitky svědomí. III. 19, 6 k 3. (944). - Jakýkoli trest zavržení nebo smyslu u zavržených překročuje každý trest a bolest kteréhokoliv poutníka, i Krista. III. 46, 6, k 3. (439). - Nebude existovat nic, čím by mohla být porušena těla zavržených. D. 86, 2. (604). - Oheň pekelný bude tělesný. D. 97, 5. (723).

Zázrak je něco, co nevystihneme zrakem, příčina toho je totiž skryta všem a je jí Bůh. I. 105, 7. (914); 1. II. 113, 10. (1002). - Aby byl zázrak, vyžaduje se trojí; aby to bylo nesnadné, nad síly přirozené věci stvořené, nad očekávání přírody, tam kde není vzájemného přirozeného vztahu, ale je vztah podrobenosti a věc musí být nezvyklá, jiná než se obvykle děje. I. 105, 7 k 2. (915); 1. II. 113, 10. (1002). - Zázraky jsou nad přírodu, znamenají se jim říká proto, že zjevují něco nadpřirozeného, divy však a zjevy slují pro nápadnost. 2. II. 178, 1 k 3. (1323). - Rozlišují se tři stupně: nejvyšší je v podstatě skutku; střední vzhledem k tomu, v čem se děje, a nejmenší je jen ve způsobu. I. 105, 8. (915); 1. II. 113, 10. (1002). - Milost dělati zázraky přináší společně dobrodiní, šíří známost o Bohu, milost uzdravování ještě něco zvláštního přidává, tím je

dobrodiní zdraví, obě tyto věci se z toho důvodu od sebe liší. 2. II. 178, 1 k 4. (1323). - Jedině Bůh může sám sebou konat zázraky. I. 110, 4. (954); 114, 4. (983); 1. II. 111, 4. (975); 113, 10. (1002); 2. II. 178, 1 k 1. (1322); III. 43, 2. (403); 78, 4 k 2. (797). - Při všem užívá Bůh služby andělů. I. 110, 4 k 1. (955). - Svati konají zázraky dvojitým způsobem: s žádostí a mocí, když se nemodlí zřejmě; v obojím druhu působí především Bůh, svati jednají jen nástrojově. 2. II. 178, 1 k 1. (1322); III. 84, 3 k 4. (888). - Zázraky dobrých od znamení zlých se liší pateronásobně: účinností, trváním, užitečností, účelem a způsobem. I. 114, 4 k 2. (984). - Zázraky ďáblů jsou nepravé, ať se to vezme se strany věci nebo samotného zázraku. I. 110, 4 k 2. (955); 114, 4. (983); 2. II. 178, 2. (1323). - Velmi příslušelo Kristu, aby zázračně působil na ďáblech, andělech, nebesích, lidech, dobytku a živlech. III. 44. (408).

Zbožnost je duchovní úkon vůle věnovat se ochotně bohoslužbě. 2. II. 82, 1. (648); 83, 3 k 1. (657). - Zbožnost je přední úkon ctnosti nábožnosti. 2. II. 82, 2. (649); 83, 3 k 1. (657); 104, 3 k 1. (840). - Zbožnost je pěkný vzhled duše, zapříčiněný láskou a ji samu uchovávající. 2. II. 82, 2 k 2. (649). - Příčina zbožnosti je trojí, jednak vnější a hlavní, totiž Bůh, a vnitřní je dvojitá, úvaha o Boží dobrotě a jeho dobrodiní a ohled na vlastní nedostatky, znemožňující vyvýšenost. 2. II. 82, 3. (650). - Co náleží ke Kristově lidskosti, velmi budí zbožnosti vůdcím způsobem, třeba je zbožnost k tomu, co je božské nebo též k obojímu. 2. II. 82, 3. (650). - Zbožnost předně sama sebou působí potěšení a radost; druhotně však a případečně smutek. 2. II. 82, 4. (651). - Kdo se jednou modlí zbožně, zůstane zbožnější po mnoho dní. 2. II. 83, 14 k 4. (673); 171, 2 k 2. (1266). - Mysl jednou ke zbožnosti povzbuzená, snáze se později vrátí k dřívější zbožnosti, proto k tomu jsou časté modlitby nutné. 2. II. 171, 2 k 2. (1266). - Zbožnost k svatým u nich nekončí, nýbrž k Bohu přechází; účta k pánům čas-

ným je jiného rázu. 2. II. 82, 2 k 3. (650). - Hojně zbožnost je u prostých žen pro pokoru, bránící povýšenosti, avšak věda a jakákoliv dokonalost podrobeny Bohu zbožnost zvyšují. 2. II. 82, 3 k 3. (651).

Zdržlivost, pokud je vystřídání se jakéhokoliv pohlavního potěšení, je ctnost, není jí však zdržlivost, která je se špatnými žádostmi, jimž odpírání. 1. II. 58, 3 k 2. (448); 2. II. 155, 1, 4. (1158, 1162); III. 7, 2 k 3. (78). - Opravdu zdržlivý ten, kdo setrvá ve správném rozumu, zdržuje se špatných dychtivostí, ne však ten, kdo trvá v rozumu převráceném, zdržuje se dobrých dychtivostí, nýbrž je zatvrzelý. 2. II. 155, 1 k 2. (1159). - Čistým se někdo nazývá vlastně před pokušením pohlavního potěšení, zdržlivý však po něm. 2. II. 151, 2. (1115). - Zdržlivost je vlastně jen ohledné dychtivosti hmatu. 2. II. 14, 3 k 1. (120); 55, 2. (450); 156, 2. (1166). - Zdržlivost a vytrvalost jsou části stálosti pevně trvajících; první je dychtivostem, druhá proti zármutkům. 1. II. 58, 3 k 2. (529). - K zdržlivosti účinněji spolupracuje krocení těla zdržlivostí nápoje a pokrmu než odpirání šatů nebo tělesná námaha. 2. II. 188, 6 k 3. (1448).

Země. Není možné, aby byla jiná země mimo tuto. A stejný důvod platí o jiných částech světa. I. 47, 3 k 2. (437). - Hvězdář dokazuje, že země je kulatá, z oběhu slunce a měsíce; přírodovědec z pohybu těžkých těles ke středu. I. 1, 1 k 2. (3). - Dílem ozdoby třetího dne stvoření se odstraňuje trojí beztvárnost země: přikrytí vodami a nedostatek květeny. I. 66, 1. (579); 69, 2. (606).

Zjevení. Něco se poznává trojmo: zjevení, sebou samým, a to jistotně a dohadově podle jistých náznaků. 1. II. 112, 5. (984). - Zjevovat věci tajné ke škodě osoby je proti věrnosti, leda že by to bylo nebezpečím pro jiné, nebo kdyby šlo o společné dobro, proti němuž nemá zůstat nic utajeno. 2. II. 68, 1 k 3. (562); 70, 1 k 2. (573). - Žádný člověk, ať sebe čistší, neměl zjevení, leda skrze anděly. 1. II. 98,

3. (789); III. 55, 2. (522). - Více věcí a vznešenější o tajemstvích milosti bylo zjeveno andělům a apoštolům než prorokům. I. 57, 5 k 3. (504). - Naše víra se opírá o zjevení, udělená apoštolům a prorokům, ne však o jiná zjevení. I. 1, 8 k 2. (60); 2. II. 172, 6 k 1. (1282). - Zjevení Boží se liší od viditelného poslání, poněvadž nevznáší řád božských Osob, ani přebývání, jako poslání. I. 43, 7 k 6. (401); III. 39, 8 k 1. (377). - Zjevení náleží Otcí, ne však býti poslán. I. 43, 7 k 6. (401); III. 39, 8 k 1. (377). - Kristus chtěl skrze zjevení dokázat totožnost se zmrtvýchvstalým, co do přirozenosti jezením, osobu toutéž podobou nebo případy skrze jízvy, pravdu života mluvením, pravdu těla dotekem a svou slávu vejítím zavřenými dveřmi. III. 55, 6. (529). - Kristus se po zmrtvýchvstání zjevil některým ve vlastní tělesné podobě, jako Pavlovi. III. 57, 6 k 3. (547).

Zkrušenost bytostně je v mysli a patří k vnitřnímu pokání, silně však též k vnějšímu, pokud obnáší předsevzetí vyznat se a zadostučinit. III. 90, 3 k 3. (948). - Bolest zkrušenosti dvojit: vyslová a rozumová, t. j. nesouhlas vůle. První je jen účinek, druhá je vlastní zkrušenost. III. 84, 8, 9. (896); 85, 1. (902). - Obojí bolest má trvat až do smrti. První pokud možno ustavičně, s ohledem ovšem na úkony jiných ctností, ne však druhá. III. 84, 8. (896). - Zkrušenost a jednotlivá bolest má platit jednotlivým hříchům, jakmile si na ně vzpomene; aby totiž člověk skutkově jednotlivými povrhl, pokud může. Později však stačí jedna společná o všech. 1. II. 113, 5 k 3. (994); III. 87, 1. (921). - Na smrtelný hřích úplně zapomenutý stačí povšechná lítost nad vším, čím Boha urazil. Rozpomenul-li se jen povšechně, ať pátrá dále. Rozpomenul-li se jednotlivě, musí jednotlivě litovat, mít bolest ze zapomenutí, přihodilo-li se z nedbalosti. 1. II. 113, 5 k 3. (994); III. 87, 1. (921). - K lítosti nad všedními hříchy netřeba předsevzetí nehrěšit, jako při smrtelných, stačí nelibost nad ním i nad jeho příčinou. III. 87, 1

k 1. (922). - Všední hřích se zde neodpouští pohotovostním zošklivením, které je dáno v pohotovosti ctností, lásky nebo pokání, protože tak by láska nestrpěla všedního hříchu, což je patrně nesprávné, nýbrž vyžaduje se zošklivení účinkové, když totiž někdo svým citěním říká Bohu a božským věcem, že si zošklivilo, cokoliv by se vyskytlo, co by jej v tomto pohybu zadrželo a želel by spáchaného, i kdyby skutkově na to nemyslel, nevyžaduje se však skutkové. III. 87, 1. (922). - Zkrušenost je bolest, pojatá nad hříchy, s předsevzetím vyznání a zadostučinění. D. 1, 1. (1). - Zkroušenost žádným způsobem se nemůže stát zkrušeností, kterou nutně předchází láska. D. 1, 3. (4). - Žádný hřích se neodpouští bez zkrušenosti skutkové. D. 2, 3. (7). - Zkrušenost není nad budoucími hříchy, ale spíše obezřetnost, jež je část opatrnosti připojená. D. 2, 4. (10). - Zkrušenost jako bolest nad hříchy, trvající v samé vůli, přesahuje všechny bolesti. Avšak jako bolest ve smyslové části se odvozuje z nelibosti rozumu nad hříchy, není větší jiných bolestí. D. 3, 1. (13). - Poněvadž zkrušenost je úkon pokání, nejvýhodnější by bylo být stále zkrušen a s mírou želeť, jen když nezanedbá úkonů jiných ctností v patřičné době. D. 4, 2. (20). - Zkrušenost přivedená k dokonalosti láskou, může způsobit odpuštění nejen hříchu, nýbrž i všechen trest. D. 5, 2. (24). - Sebe-menší bolest, jen když dostačí k zkrušenosti, smaže všechen hřích. D. 3. (12).

Zkušenosť ve skutcích není jen mouchou, ale nepůsobí jen znalostí, ale také nějakou zbláhlost, pro zvyk, jenž činí výkon snažším. I. II. 40, 4 k 1. (324). - Kdo přijímá milost, poznává, že ji má z jakéhosi zakoušení sladkosti, což necítí ten, kdo ji nemá. I. II. 112, 5. (984). - Ta, která jsou v duši svou bytostí, jsou poznávána zkrušenostním poznáním, pokud člověk podle úkonů si uvědomuje vnitřní složky, jako vůli poznáváme chťejíce, a život z úkonů života. I. II. 112, 5 k 1. (986).

Zlo není pouhým zápor, nýbrž zbláhání dobra. I. 14, 10. (144); 48, 2 k 1. (440); I. II. 25, 2. (211); 36, 1. (296); 75, 1. (609). - Kdyby nebylo vůbec zla, vesmír by byl nejdokonalší. I. 22, 2 k 2. (222); 48, 2. (440); 49, 2. (449). - Nemožné je, aby bylo svrchované zlo. I. 49, 3. (450); 2. II. 172, 6. (1281). - Nemá příčiny, leda případkově. I. 49, 1. (447); 1. II. 75, 1. (609). - Každé má příčinu účinnou a látkovou, ne však tvarovou a účelovou. I. 49, 1. (447). - Je dvojí: přirozenosti a viny; obojí je v menšině. I. 63, 9. (562). - Zlo viny v celém lidském druhu je ve většině, v jiných je v menšině, stejně jako zlo přirozenosti. I. 49, 3 k 5. (453); 63, 9 k 1. (562); 1. II. 71, 2 k 3. (557). - Zlo nikoliv jednoduše, nýbrž pouze v chťeném je dvojí: totiž v trestu a viny. I. 48, 5. (444). - Přirozené je dvojí: přirozené z téže příčiny, jako přirozená smrt a zbláhání přirozeného dobra příčinou nepřirozenou, jako násilná smrt. I. II. 42, 2. (334). - Zlo je oddíl mravního konu s ohledem na cíl, jemuž náleží nějaké odnětí. I. 48, 1 k 2. (438); 1. II. 18, 5 k 2. (153). - Mravní zlo vyplývá z vůle tím, že není v řádu rozumovém a postrádá vlastního cíle. I. II. 71, 2. (556). - Zlí jsou trestání zde vždy duchovně a dobří odměňování, ne však tělesně. I. II. 6, 9, 2 k 2. (541). -

Zlořečení děje se trojmo, totiž: výrokově, to je utrhaním, příčinně nebo rozkazově a na žádost, a to dvojím způsobem: o sobě, to znamená pro zlo; pak je to hřích, což tak nebývá, děje-li se případečně pro dvojí dobro, totiž pro spravedlnost, jak je tomu při soudcově výroku, při vyobcování od Církve nebo od proroků, pokud se Bohu připodobní. Podobně, když se jedná o užitečné dobro, aby totiž někdo byl lepší nebo nepoškozval jiné. 2. II. 76, 1. (603); 83, 8 k 1. (663). - Blahořečení a zlořečení vlastně přísluší pouze tomu, komu se může dařit dobře nebo špatně, totiž rozumné přirozenosti, nebo jiným nápomocným nějak rozumné přirozenosti, jako Bůh zlořečil zemi, David horám; nebo s náznakem, ja-

ko Kristus zlořečil fíku; nebo pro obsah, jako Job zlořečil dnu a David horám. Když to směřuje proti Bohu, je rouhání, samo o sobě je marné mluvení. 2. II. 76, 2. (605). - Dáblu se může zlořečit pro vinu, ne však pro jeho přirozenost. 2. II. 76, 1 k 4. (605).

Změna je trojí: přirozená, zázračná a zničení. III. 13, 2. (138). - Vše, co se mění, ať už jakkoliv, je v možnosti a vůči něčemu zůstává, k jinému naproti tomu přechází a je složeno, též se mu dostává něčeho, čeho dříve nemělo. I. 9, 1. (65). - Druh a hodnota změny jsou z konce směrem, k němuž spěje, ne z toho, odkud jde. I. 45, 1 k 2. (410). - V každé změně je potřeba, aby něco bylo totéž v obojím konci, majíc se nyní jinak než dříve. I. 45, 2 k 2. (412).

Znamení předně a hlavně přísluší věcem smyslovým. Ne však rozumem poznatelným, leda pokud jsou zřejmé smyslovými. III. 60, 4 k 1. (569). - Žádat si na Bohu znamení děje se dvojmo: buď se chce vyzkoušet Boží moc nebo pravda jeho výroku, a pro poučení v prvním případě jde o pokoušení Boha, v druhém nikoli. 2. II. 97, 2 k 3. (789). - Den soudný bude předcházet mnoho znamení. D. 73, 1. (489).

Známka je vlastní důvod poznávání Božskou osobu. I. 32, 2 k 2. (304); 3. (306). - Táž známka označuje se rozumnými jmény, podle jejich různých významů. I. 34, 2 k 3. (320). - V Božství je tedy pět známek, totiž nezroditelnost, otcovství, synovství, společné dýchání a vycházení, a všechny známky jsou vztahy mimo první, a všechny jsou vlastnosti mimo předposlední, ale jen tři jsou osobní, to jest tvoří osoby, totiž první, třetí a pátá. I. 30, 2 k 1. (287); 32, 3. (306). - Více známek Otce se neliší věcně od sebe, nebo nejsou vztažně protilehlé, a ani jedna se nevypovídá o druhé. I. 32, 3 k 3. (306). - Žádná známka se nebere z odklizení vycházení, jako se bere nezroditelnost z odklizení narození. I. 33, 4 k 5. (315).

Zoufalství nepůsobí pouhý nedostatek naděje; nýbrž odstup od věci žádané pro domnělou nemožnost. 1. II. 40, 4 k 3. (322). - Zoufalství je menší hřích než nevěra a nenávisť k Bohu, ale nebezpečnější. 2. II. 20, 3. (166). - Zoufalství je hřích žádosti. 2. II. 20, 1. (163). - Zoufalství je způsobeno předně netečností či smutkem a leností, za druhé smilstvem. 2. II. 20, 4. (168).

Zpěv a chvála bude v blažených po vzkříšení. 2. II. 13, 4. (113). - Zpěv a chvála se prospěšně provádí v chrámě k vzbuzení zbožnosti. Diakoni a preláti se nemají zabývatí zpěvem, nýbrž kázáním, vědou a almužnami. 2. II. 91. (745).

Zpupný jest, kdo si присvojuje, čeho nemá. 2. II. 112, 1 k 2. (894).

Zručnost není ctnost, protože se obírá dobrem i zlem, spíše vyplývá z přirozené vlohy než z návyku. 2. II. 49, 4. (415). - Prospívá k dobrému radění, ale je nezbytná v nenadálých okolnostech. 2. II. 49, 4 k 2. (416).

Zřejmé samo sebou jest to, jehož výrok je z pojmu podmínětu, a to dvojmo, totiž jednoduše a vzhledem k nám. I. 2, 1. (15); 17, 3 k 2. (177); 85, 6. (768); 87, 1 k 1. (780); 1. II. 94, 2. (754). - Všeobecné jest známější méně všeobecného vzhledem k prvnímu postřehu, ale jest obráceně vzhledem k hledání všeobecných vlastností a příčin. I. 85, 3. (761). - Že je pravda povšechně, jest zřejmé samo sebou, také vzhledem k nám, ne však první pravda. I. 2, 1 k 3. (16).

Zřeknutí se časných věcí podle přirozenosti ducha, aby totiž člověk byl připraven vše opustiti nebo rozdati, kdyby bylo třeba, náleží přímo k dokonalosti; ne však zřeknutí se věci skutkové, protože tak v něm nespočívá bytnostně dokonalost, nýbrž je jakýsi nástroj dokonalosti. 1. II. 4 k 4. (945); 2. II. 184, 7 k 1. (1375). - Zřeknutí se bohatství se přirovnává k almužně jako všeobecné k častějšímu a celopal k oběti. 1. II. 102, 3 k 8. (844); 2. II. 186, 3 k 6. (1405); 5. (1407).

Zvědavost je neřest ohledně poznání rozumu i smyslu ke hřešení a v přihlížení hrám a ženám k žádání a divadel. 2. II. 167. (1241). - Zvědavost vzniká z nechuti. 2. II. 35, 4 k 3. (322).

Zvěstování Krista se vhodně stalo blaženě Panně. III. 30, 1. (279). - Zvěstování Krista se vhodně stalo skrze anděla. III. 30, 2. (281). - Zvěstování Krista se vhodně stalo v tělesné podobě a tělesným zjevením. III. 30, 3. (283).

Zvířecost, jako se podle Filosofo klade mimo počet jiných lidských špatností, protože přesahuje lidské

způsoby, tak také svatí ji kladou mimo počet hříchů, které se nacházejí u věřících, jakožto příliš těžkou pro ně. Kdyby však měla být převedena na některý z hlavních hříchů, mohla by být pýcha podle Augustinova výměru. 2. II. 154, 11 k 2. (1155).

Zvyk má moc zákona, vykládá a ruší zákon lidský, ne však přirozený, nebo božský. 1. II. 97, 3. (782); 2. II. 79, 2 k 2. (628); 100, 2. (807). - Přirozené si nemůžeme ani zvyknouti ani odvyknouti. 1. II. 51, 2. (397). - Zvyk Církve platí víc než autorita jakéhokoli učitele. 2. II. 10, 12. (97).

Ž

Žádost. Je trpná mohutnost. I. 80, 2. (715); 1. II. 8, 2 k 3. (82); 27, 1. (222); 50, 5 k 2. (391). - Žádost jest náklonnost žádajícího k něčemu podobnému a vhodnému. I. 80, 1. (713); 1. II. 8, 1. (80); 29, 1. (236); 50, 5 k 1. (391). - Každá žádost je náklonnost jdoucí za tvarem, ale přírodní za přírodním, smyslová za vnímaným od smyslu, rozumový, t. j. vůle, za vnímaným od rozumu. I. 78, 1 k 3. (682); 80, 1. (713); 81, 1. (716); 87, 4. (784); 1. II. 8, 1. (80); 17, 8. (144); 26, 1. (216); 35, 1. (283); 40, 3. (320). - Každá žádost jde za poznáním. 1. II. 40, 3. (320). - Žádost jest k věcem, poznání však jest z věcí. I. 16, 1. (161); 19, 3 k 6. (191); 6 k 2. (196); 80, 2 k 2. (715); 82, 3. (724); 1. II. 22, 2. (194); 40, 2. (319); 66, 6 k 1. (512); 2. II. 26, 1 k 2. (227); 27, 4. (248). - Žádost je trojí, totiž přirozená, smyslová a rozumová. I. 6, 1 k 2. (47); 19, 1. (186); 9. (200); 59, 1. (516); 60, 1. (522); 87, 4. (784); 1. II. 1, 2. (3); k 3. (4); 26, 1. (216); 2. (218); 40, 3. (320); 2. II. 29, 2 k 1. (262). - Žádost pokrmu je dvojitá, totiž přirozená, t. j. hlad a žízeň, a živočišná, v níž jest neřest obžerství, ne však v první. 2. II. 148, 1 k 3. (1097). - Úkon žádosti jest žádati, co se dosud nemá, milovati, co se nemá, a těšiti se v nich. I. 19, 1. (186); k 2. (187); 59, 1 k 2. (517). - Pohyb žádosti jest dvojitá, totiž sledování a útěk. 2. II.

141, 3. (1051); 161, 1. (1094). - Každá žádost, pokud směřuje k dobru, směřuje k připodobnění se Boží dobrotě. I. 7, 1. (52); k 2. (52); 44, 4. (408); k 3. (409); 2. II. 34, 1 k 3. (309). - V každém dobru se touží po nejvyšším dobru, t. j. Bohu. I. 6, 1 k 2. (47). - Všechny věci touží po dobru, bytí, dokonalosti a bytí spojeny se svým původem. I. 5, 1. (38); 6, 1. (47); 2 k 2. (48); 63, 3. (552); 2. II. 64, 5. (529). - Žádná žádost není ke zlu. I. 19, 9. (200); 103, 8. (896); 1. II. 8, 1. (80); 23, 2. (199); 27, 1 k 1. (222); 28, 4. (232). - Obtížné dobro rázem dobra přitahuje žádost, zapříchující naději, avšak rázem nesnadnosti odpuzuje, zapříchující zoufalství. 2. II. 161, 1. (1194). - Přírodní žádost není nic jiného, než náklonnost a řád věci k věci sobě vhodné. I. 78, 1 k 3. (682); 80, 1. (713); 81, 1. (716); 87, 4. (784). - Nižší žádost následuje přirozené pohyb vyšší žádosti, jestliže něco neodporuje. 2. II. 158, 8. (1187). - Žádost přírodní neposlouchá rozkazu rozumu. I. 83, 1 k 5. (731); 1. II. 17, 8. (144); 9. (145); 2. II. 148, 1 k 3. (1097). - Smyslová žádost je hýbána přemýšlením čili hodnotící, obrazivostí a smyslem. I. 81, 3 k 2. (720); 1. II. 75, 2. (611). - Smyslová žádost je hýbána bezprostředně obrazivostí nebo hodnotící, avšak prostředně rozumem. I. 81, 3. (719); 1. II. 30, 3 k 3. (247). -

Smyslová žádost se dělí na dychtivou a náhlivou. I. 59, 4. (520); 78, 1 k 3. (682); 81, 2. (717); 3. (719); 2. II. 18, 1. (141); 58, 4. (472); 168, 2. (1248). - A obojí žádost poslouchá rozkazu rozumu. I. 74, 3. (628); 81, 3. (719); 83, 1 k 1. (731); k 5. (731); 96, 2. (858); 110, 2 k 1. (953); 117, 3 k 3. (1009); 1. II. 17, 7. (142); 26, 1. (216); 42, 4. (336); 50, 3. (387); 56, 4. (429); 58, 2. (446); 2. II. 58, 2. (469); 4 k 3. (473); 158, 2 k 4. (1180); III. 15, 2 k 1. (152); 1, 2. (191); k 1. (192); 19, 2. (203); 20, 2 k 3. (211). - Člověku jest vlastní, že nižší žádost je podrobena vyšší žádosti a je od ní hýbána. 1. II. 74, 3 k 1. (597); 2. II. 75, 2 k 2. (612). - Smyslové dobro je předmětem smyslové žádosti, avšak dobro jednoduše jest předmětem vůle. I. 59, 4. (520); 1. II. 1, 2 k 3. (4); 19, 3. (165); 2. II. 24, 1. (190). - Smyslová žádost a rozumová, t. j. vůle, jsou dvě mohutnosti. I. 80, 2. (715). - Úkony smyslové žádosti rázem připojení tělesné změny se nazývají vášněmi, ne však úkony vůle. I. 20, 1 k 1. (206). - Rozumová žádost se nedělí na dychtivou a náhlivou. I. 59, 4. (520); 82, 5. (727).

Žádostivost dvojí: totiž smrtelná a všední. První stanoví cíl ve tvorech, ne však druhá, nýbrž jest s láskou. 2. II. 24, 10 k 2. (204).

Žaloba má se dítí písemně. 2. II. 68, 2. (562). - Žaloba se stává nespravedlivou z pomluvy, přeběhnutí a zpáčení. 2. II. 68, 3. (563). - Při udání se zamýšlí napravení bratrovo, při žalobě však potrestání zločinu. 2. II. 67, 3 k 2. (558); 68, 1. (561). - Obžalovaný je povinen říci soudci pravdu, když ji požaduje od něho podle pravidel práva, jestliže předcházela bezectnost nebo zřejmé průkazy nebo poloviční dokázání. 2. II. 69, 1. (567); 2. (568). - Obžalovaný se může hájiti opatrností, ne však pomluvou. 2. II. 69, 2. (568). - Obžalovaný se může odvolati. 2. II. 69, 3. (569). - Žalobce nemohoucí dokázati, zaslouží trest odvety. 2. II. 68, 4. (564). - Neprávem žalující zaslouží dvojí trest, totiž náhrady škody, kterou zamýšlel způsobiti obžalovanému, a bezectnosti pro

pomluvu. Někdy však vládce odpouští obojí, někdy však jen jedno. 2. II. 68, 4 k 3. (565). - Ustoupiti od žaloby spořádaně a bez chyby se přihází dvojmo, totiž při projednávání pozná, že nesprávně obžaloval, nebo jestliže vládce zruší žalobu. 2. II. 68, 3 k 3. (564). - Při veřejné známých přechinech není třeba žalobce, protože bezectnost má místo žalobce. 2. II. 67, 2 k 3. (557); 3 k 2. (558). - Podání mohou obžalovati své představené. 2. II. 68, 1 k 2. (561). - Nikdo nesmí obžalovati řeholníka v kapitule z tajného zločinu. 2. II. 33, 7 k 4. (306).

Železo. Není dovoleno vymáhati doznání viny nebo nevinu dotekem žhavého železa. 2. II. 95, 8 k 3. (777); III. 80, 6 k 3. (825).

Žena byla stvořena z muže pro čtveré: aby první člověk byl podoben Bohu, s ohledem na původ, aby ji muž více miloval, aby ji ovládal, aby bylo naznačeno, že Kristus je počátkem Církve. I. 92, 2. (822). - Byla stvořena pro muže pro plození, protože v jiných věcech si pomohou muži navzájem víc než žena muži. I. 92, 1. (820); 98, 2, 2. (870). - Ve stavu nevinnosti byla žena nedokonalejší než muž, a to podle těla i duše, ne však ve stavu slávy. I. 92, 1 k 2. (821). - Ve stavu nevinnosti bývalo by bylo tolik mužů co žen. I. 99, 2 k 3. (875). - Při pokoušení od ďábla bylo užito jako nástroje ženy, aby podlehl muž, protože žena byla slabší než on a proto bylo snazší ji podvést. 2. II. 165, 2 k 1. (1236). - Ženy nemívají dostatečnou odolnost myslí, aby mohli čelit žádostivostem. 2. II. 149, 4. (1108); 165, 2 k 1. (1236).

Žítí se bere dvojmo: pro bytí živoucího a jeho činnost. I. 18, 3. (182); 54, 1 k 2. (480); 1. II. 3, 2 k 1. (27); 56, 1 k 1. (426); 2. II. 19, 7. (155).

Živel. První čtyři jakosti nejsou pohotovosti živelů. 1. II. 49, 4. (381).

Živočich. Bytnost. Živočich je, co má smyslovou přirozenost, rozumový

však, který má rozumovou přirozenost. I. 3, 5. (27); 85, 3 k 4. (763); 5 k 3. (767); 1. II. 67, 5. (520). - Přirození živočicha, zvláště člověka, jsou nutná mnohá rození nesouvislá, rovněž i mnoho tvarů. I. 118, 2 k 2. (1014). - Živočichové bojují pro pokrm a smíšení. I. 81, 2. (717). - Živočichové nejdou za tím, co je vhodné, ani neutíkají před škodlivými rozumovou úvahou, nýbrž přirozeným pudem hodnotící; podobně i děti. I. 83, 1. (729); 1. II. 11, 2. (101); 15, 2. (126); 16, 2 k 2. (132); 17, 2 k 3. (137); 46, 4 k 2. (357); 7 k 2. (362). - Živočichové nezamýšlejí něco zjevití nebo znázorniti, poněvadž to jest vlastní rozumu, srovnávajícímu znamení s naznačeným; ale konají něco přirozeným pudem, z čehož následuje toto. 2. II. 110, 1. (877). - Živočichové jsou důmyslní, poněvadž jsou řízeni od Boha jako hodiny. 1. II. 13, 2 k 3. (113). - Poznání je v živočiších pouze pro nutnost činnosti. I. 91, 3 k 3. (817); 1. II. 31, 6. (256). - Živočichova žádost není svobodná. I. 59, 3. (519); 83, 1. (729); 1. II. 11, 2. (101); 13, 2 k 2. (113); k 3. (113); 26, 1. (216). - Živočichové se netěší z viditelných věcí, z vůní a zvuků, leč v řádě k udržení přirozenosti. I. 91, 3 k 3. (817); 1. II. 31, 6. (256); 35, 2 k 3. (285); 2. II. 141, 4 k 3. (1054); 167, 2. (1243). - Která pouze žijí, totiž rostliny, jsou pro všechny živočichy a tito pro člověka a všechno nedokonalejší pro dokonalejší. I. 65, 2. (573); 2. II. 64, 1. (524); 2. (526); 66, 1. (543). - U pouhých živočichů jest podobnost s mravním dobrem, totiž s ctnostmi, pouze podle vášní. 1. II. 24, 4 k 3. (209). - Živočich, mající býti obětován, musí mít čtvero, totiž neporušenost, zdraví, krásu a sílu. 1. II. 102, 3. (840); k 2. (843); k 7. (844). - Ve Starém zákoně mělo býti obětováno pět živočichů, zobrazujících jejich obět, t. j. Krista, totiž tele, koza, ovce, hrdlička a holubice. 1. II. 112, 3 k 2. (843). - Čím těžší jest hřích, tím lacinější druh zvířete býval obětován v obět, totiž koza za modloslužbu, tele za nevědomost knězovu a kozel za nedbalost vládcovu. 1. II. 102, 3 k 11. (846).

Život. Jméno život se bere z toho, co je zjevně navenek, z toho, že něco se hýbe, ale ukládá se k označení přirozeností, které to patří. I. 18, 2. (181). - První projev života je, že se něco hýbe. Proto vše, co se jakkoli hýbe, žije ve vlastním smyslu, ostatní ne, leda přeneseně. I. 18, 1. (179) a 2, 3. (181, 2); 2. II. 179, 1. (1326). - Život se projevuje dvojím dílem: poznáním a pohybem. I. 85, 1. (755). - Život nebo žít může se počít trojmo: pro bytí živého, pro životní činnost, a pro původ řídící umění nebo činnosti životních. I. 18, 2 k 1. (181) a 4 k 4. (185); 51, 1 k 2. (464); 1. II. 3, 2 k 1. (27); 56, 1 k 1. (426); 2. II. 19, 7. (155). - V Bohu je nejdokonalejší a nejvyšší život. I. 18, 3. (182). - Život Boží je jeho rozumění. I. 18, 3 a k 2. (182, 4). - Všechno stvoření je život v Bohu, neboť cokoli je v Bohu jako rozuměné, je jeho žít a život. I. 18, 4. (185). - Bůh je život duše účinně a prostřednictvím milosti i duše však je život těla tvarově a bezprostředně. 1. II. 110, 1 k 2. (964); 2. II. 23, 2 k 2. (181). - Život věcí se přiděluje Duchu svatému, pokud věci jsou Bohem hýbány; ale život věcí se přiděluje Slovu, pokud totiž jsou v Bohu v jeho poznání. I. 18, 4. (185). - Kristus si zvolil činný život, ne sice tělesný, nýbrž duchovní, totiž učit a kázat, protože je nejlepší. III. 40, 1 k 3. (379). - Kristus neměl vést přísný život, nýbrž shodný s jinými v jídle a pití. III. 40, 2. (380); 41, 3 k 1. (390). - V tom je život nějakého člověka, co ho nejvíce těší a čemu se nejvíc věnuje. I. 18, 2 k 2. (181); 2. II. 81, 1 k 5. (639); 179, 1. (1326). - Život člověka je dvojí: tělesný a duchovní, toliko podle druhého máme styk s Bohem a anděly, na tomto světě sice nedokonale, ve vlasti však dokonale. I. 95, 1 k 1. (851); 2. II. 23, 1 k 1. (179). - Trojí je život lidský: čínorodý, bádavý a rozkošnický. První je vlastní lidem, druhý andělům, třetí však zvířatům. 1. II. 3, 2 k 1. (27); 2. II. 179, 2 k 1. 3. (1327). - Kazatelé a hodnostáři mají být dokonali v obojím životě. 2. II. 182, 1 k 1. (1350). - Rozjímavý život předně záleží v prožívání Boží pravdy, ale

jako průprava prohlédá kteroukoliv pravdu. 2. II. 180, 4. (1333); 7. (1339); 181, 4 k 2. (1348); 182, 2. (1351). - Náleží k němu čtvero věcí: to jsou mravní ctnosti, dále jisté úkony, pozorování účinků Božích a prožívání Boha samého. 2. II. 180, 4. (1333). - Dostačí dělit lidský život na činný a rozjímavý. 2. II. 179. (1325). - Činný život je jen zde na zemi. I. 20, 4 k 3. (211); 1. II. 67, 1 k 3. (514); 68, 6 k 3. (535). - Dvojí je činný život: vnitřní a vnější. První napomáhá rozjímavému, ne však druhý, ten spíše vadí. 2. II. 182, 3. (1353). - Činný život připravuje pro rozjímavý, jehož nemůže nikdo dojít dokonale, leda, že je dokonalý dříve v činném životě. 2. II. 181, 1 k 3. (1344); 182, 1 k 2. (1344). - Život rozjímavý je přímější a bezprostřednější pro milování Boha než bližního, činný naopak. 2.

II. 182. (1349); 188, 2. (1351). - V něm se člověk stýká s Bohem a anděly, v životě činném s živočichy, třeba neúplně. 1. II. 3, 5. (32). - Rozjímavý život obcuje s Bohem více důvěrně, činný je zase plodnější. První zastupuje Jan, který z toho důvodu byl Pánem více milován, druhý Petr. I. 20, 4 k 3. (211). - Rozjímavý podle svého rodu je sám sebou vznešenější a záslušnější a vůbec mu patří přední místo před činným. 1. II. 57, 1. (434); 2. II. 152, 2, 4. (1121, 1125); 153, 2 k 1. (1130); 182, 2. (1351); 188, 5. (1444); III. 40, 1 k 2. (379). - Dvojí díla koná činný život: duchovního rázu, kázání a vyučování, a dílo tělesné, třeba přijímat hosty a posluhovat nemocným. První je lepší než díla vzešlá z života rozjímavého, ne však druhý. 2. II. 188, 6. (1446); III. 40, 1 k 2. (379).

SLOVNÍČEK

MÉNĚ OBVYKLÝCH VÝRAZŮ PŘEKladu SUMMY

Bádavý, speculativus
bytí, esse
bytnost, essentia, quidditas
býti o sobě, subsistere
cit, affectus
co věc jest, quodquidest
čínorodý, practicus
doplňková část, pars integralis
dověkost, aevum
druh, species
důkaz, demonstratio
důvodnost, probabilis
dychtivost, concupiscentia
hmota, materia
choutka, libido
chtivost, cupiditas
jednotliviti, individuate
jednoznačné, univocum
jinačení, alteratio
jsoucnost, ens
jsoucnost, existentia
klam, fictio
lásky, charitas
lestné, fallax
ličnost, quantitas
měnivý, variabilis
milování, amor
mohoucnost, mohutnost, mož-
nost, potentia
nábožnost, religio
nahodilé, contingens
napodobené, exemplatum
naprostě, absolute
náruživost, libido
následnost, consequentia
názírání, contemplatio
nechuť, acedia

neproměnný, immutabilis
nesprávné, falsum
netvárné, informis
neztenčené, integre
obdoba, analogie
oblíba, dilectio
obnáší, importat
obsah, notio, ratio
odlišnost, differentia
odlučovati, abstrahere
odporovati, contradicere
odvozené, a posteriori
ojedinělo, individuum
okroužené, circumscriptive
omezení, privatio
o sobě, per se
podíl, participatio
podoba, species
podstata, substantia
pohotovost, habitus
pojem, notio, ratio, conceptus
poměrnost, proportio
poměrovost, proportionalitas
porušné, corruptibile
postupující, discursivus
postrádání, privatio
potěšení, delectatio
proměnný, mutabilis
prominutí, dispensatio
protilehlé, oppositum
protiklad, contradictio
provina, reatus
provinění, demeritum
předem, a priori
přeměnný, variabilis
přesně, adaequate
růst, vzrůst, augmentum

případek, accidens
 působnostní část, pars poten-
 tialis
 původ, principium
 ráz, notio, ratio
 rod, genus
 rovnost, adaequatio
 rozhodování, arbitrium
 schopnost, facultas
 skutkový, actualis
 sleduje, sequitur, consequitur
 sourodé, connaturale
 spojitost, connexio
 stejnojmenné, aequivocum
 stihnouti, comprehendere
 svébytlí, suppositum
 svébytnost, subsistentia
 tíhnouti, tendere
 tkvíti, inhaerere
 třída všeobecná, praedicamen-
 tum
 tvar, forma
 účast, participatio
 účelový, finalis
 účinný, efficiens
 úhona, újma, praejudicium
 uskutečnění, actus (proti po-
 tentia)
 útvar, figura

utvářeti, informare
 uzpůsobení, dispositio
 Všeobecné, universale
 všeobecná třída, praedicamen-
 tum
 výměr, definitio
 výraz, expressio nebo ratio
 vyřazenost, irregularitas
 vyrovnanost, adaequatio
 vytčené, definitive
 význam, ratio
 zahalené, implicate
 zaříditi, ordinare
 zásluha přesná, meritum de
 condigno
 zásluha slušnosti, meritum de
 congruo
 zbožnost, devotio
 z části, secundum quid
 zjevné, manifestum
 zmatené, confusum
 znázorniti, repraesentare
 zřejmé, evidens
 žádost, appetitus
 žádost dychtivá, appetitus con-
 cupiscibilis
 žádost náhlivá, appetitus irasci-
 bilis